

Seela Sella ja selustansa

Näyttelijän elämäkerta ja elämänkaaripsykologia

VTM Anne Mattsson

Lisensiaatintutkimus

Yhteiskuntahistoria/Poliittinen historia

Valtiotieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

25.5.2012

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos Institution – Department	
Valtiotieteellinen/Yhteiskuntahistoria		Poliittinen historia	
Tekijä/Författare – Author Anne Mattsson			
Työn nimi Arbetets titel – Title Seela Sella ja selustansa – Näyttelijän elämäkerta ja elämänkaaripsykologia			
Oppiaine Läroämne – Subject Poliittinen historia			
Työn laji Arbetets art Lisensiaatintutkimus		Aika Datum – Month and year toukokuu 2012	Sivumäärä Sidoantal – Number of pages 165
Tiivistelmä Referat – Abstract Anne Mattsson: Seela Sella ja selustansa – Näyttelijän elämäkerta ja elämänkaaripsykologia			
<p><i>Seela Sella ja selustansa</i> on lisensiaatintutkimus, joka on paitsi biografia eli elämäkerta, myös esimerkkitapaus ("case study") biografiagenressä. Se tavoittaa historian tutkimuksen keinoin ja elämänkaaripsykologian valossa henkilökuvaa.</p> <p>Elämänkaaritutkijat kiinnittävät huomiota kriiseihin tai siirtymävaiheisiin, jotka ovat tunnistettavissa ihmiselämässä yleisesti. Siksi tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä elämänkaari, ei elämänkulku, joka taas suuntaa huomion ihmisen yksilöllisen polun moninaisuuteen. Psykohistorioitsija Erik H. Eriksonin teoria ihmiselämän kahdeksasta kriisistä toimii ajatuksellisenä apuvälineenä, jonka avulla kohdennetaan analyysi paitsi kriiseihin tai siirtymiin myös perittyihin käyttäytymismalleihin Sellan elämässä.</p> <p>Seela Sellan elämäkerrassa pohditaan näyttelijän identiteettiä, sen muokkautumisprosessia ja ulottuvuuksia. Se on nykyaikainen elämäkerta, joka pureutuu tuoreiden naiselämäkertojen tapaan yksityiseen elämään julkisen roolin ja tehtävien ohella. Seela Sellan tapaus osoittaa, että naiset toteuttavat myös omia toiveitaan, tarpeitaan ja halujaan, eivätkä elä elämäänsä miesten kautta.</p> <p>Seela Sella on sekä tutkimuskohde että lähde. Häntä on haastateltu tähän tutkimukseen vuosina 2009–2012 monissa erilaisissa yhteyksissä ja tilanteissa tavoitteena kohteen <i>ymmärtäminen</i>, pikemmin kuin tietojen kerääminen. Monipuolinen kirjallinen lähdeaineisto on tutkimuksen tietopohja. Se muodostuu ennen kaikkea Sellan yksityiskokoelman henkilökohtaisista teksteistä, todistuksista ja lehtileikekokoelmista. Seela Sella ei ole kirjoittanut perinteistä päiväkirjaa, mutta kouluvuosista on talletettu tiheästi dokumentoitu <i>Opintieni</i>-muistikirja. Toinen yksittäinen tärkeä lähdeyhmä ovat Seela Sellan äidin Hilpi Koskisen kirjoitukset. Ne ovat muutaman sivun pituisia muistelmatekstejä lapsuudesta, nuoruudesta, luottamustehtävistä ja hänen oman äitinsä elämästä.</p> <p>Tässä tutkimuksessa osoitetaan, miten vahvasti Seela Sellan kotitausta vaikutti hänen päätökseensä ryhtyä näyttelijäksi jo varhain. Oliko hän päätöstä tehdessään 4-, 10- vai 11-vuotias, sillä ei ole merkitystä. Tärkeämpää ovat perheen yhteiset kokemukset ja toistuvat kertomukset siitä, miten Seela jo 5-vuotiaana lausui runoja ja tahtoi esiintyä. Sellan näyttelijäidentiteetti kasvoi vahvaksi siksi, että se muodostui varhain, ja siksi, että hänen äitinsä teki kaikkensa hänen uransa eteen.</p> <p>Tämä elämäkerta osoittaa case studyna, miten kiehtova ja monipuolinen väline elämäkerta on ihmiselämän valintojen ja mahdollisuuksien avaamisessa. Elämäkerta ei ole vanhentunut historiankirjoituksen muoto, se puolustaa paikkaansa vastustamattomasti edelleen, vuonna 2012, kaksituhatta vuotta elämäkerran isän, Plutarkhoksen ajasta.</p>			

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Elämäkerta, elämänkaaripsykologia, teatteri, identiteetti, taiteilijuus

Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited

Valtiotieteellinen tiedekunta Opinnäytteet

Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information

Tiedekunta/Osasto / Fakultet/Sektion – Faculty Social Sciences		Laitos / Institution – Department Political History	
Tekijä/Författare – Author Anne Mattsson			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Seela Sella and Her Supporters – A Biography of an Actress and Life Span Psychology			
Oppiaine / Läroämne – Subject Political History			
Työn laji / Arbetets art – Level Licentiate Thesis		Aika / Datum – Month and year May 2012	
		Sivumäärä / Sidoantal – Number of pages 165	
Tiivistelmä / Referat – Abstract			
<p>Seela Sella and Her Supporters – A Biography of an Actress and Life Span Psychology</p> <p><i>Seela Sella and Her Supporters</i> is a licentiate thesis in political and social history. It is a biography of a famous Finnish actress and also a case study in the biography genre. Its aim is to make a picture of a person's life by using historical methodology and by applying the concept of life span psychology.</p> <p>Life span psychologists focus on the crises or transitional phases in the human life. In this study the focus is on the structures of life, not the individual choices. Hence, the term and concept of life span, not that of the currently popular life course. The American psychologist Erik H. Erikson has formed a theory of eight crises that everyone faces during their lifetime. This theory is used as a tool for discussing the important transitions and behavior models in the life of Seela Sella.</p> <p>In the biography of Seela Sella, identity is an important element. It is elaborated upon and taken into consideration during important phases and in different themes in her life. In this view this is a modern biography that takes interest in the private sphere along with the public. The biography shows that women strive for their own goals, not only for those of or given by their husbands.</p> <p>Seela Sella is the subject matter and the source herself. For this study she was interviewed several times during 2009–2012 in order to gain understanding of her views and attitudes, not so much for gathering information. The facts have been collected from written materials, documents and article clippings of the Sella family and public archives. Seela Sella never kept a diary but has kept a notebook during her school years. Her mother also wrote autobiographical texts.</p> <p>The biography shows how important the supporters and the background were for the young Seela and how they influenced her in her decision to devote her life to the theatre. Her family retold her stories of her vocation for performing arts, and eventually she took them for granted. Her identity as an actress became extremely strong.</p> <p>This case study in the biography genre shows how splendid a tool a biography can be in describing the human life in the historical context, and what kind of problems and choices a person faces. The genre is still alive and strong – still 2000 years after the Plutarch times of Greek antiquity.</p>			

Avainsanat – Nyckelord – Keywords Biography, Life-Span psychology, theatre, identity, artist

Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited
Faculty of Social Sciences, Library

Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information

Sisällys

1. Elämänkaari – elämäkerran punainen lanka	3
1.1 Biografia – vanha lajityyppi.....	11
1.2. Menetelmä ja lähteet	18
2. Seela Virtasen lapsuus <i>Opintieni</i> -päiväkirjan valossa	25
2.1. Rikkinäinen koti, mutta kasvattajilla ehjät suhteet lapseen	27
2.2. Vahvat naiset selustassa	32
2.3. Jo elämänkaaren alkupäässä kosketus teatteriin	44
2.4. ”Aion mennä teatterikouluun!”	53
2.5. Seelan luokka	55
3. Elis Sella – nimi ja mies.....	62
3.1. Lapset syntyvät teatteriperheeseen	67
3.2. Avioliiton kriisivuodet – osa Seela Sellan identiteettikriisiä	69
3.3. 70-luvun runot ja oman elämän analysointi	75
3.4. Uran ja äitiyden ristiriita	80
3.5. Rättikauppiaan poika Elis Salutskij	83
4. ”Mooseksen usko on paras juutalaisille”	95
4.1. Chevra Kadisha -hautausapuyhdistys ja suhde kuolemaan	98
4.2. ”Suurin ihmisille annettu lahja Jumalalta on valinnan vapaus”	101
5. Ura aina ensimmäisenä	103
5.1. Tie Turkuun	107
5.2. Intimiteatteri ja vuodet komediennena.....	110
5.3. Teatteri ensin, sitten politiikka.....	114
5.4. Keski-ikäisenä elämän tähtihetket: juutalaiset gettolaulut.....	119
5.5. Yhden naisen monologeja	126
5.6. Ei suurta paloa ulkomaille	133
5.7. Kansallisteatteri – unelma ja onnenpotku	137
5.8. Elämänpiirin laajeneminen: luottamus- ja opetustehtäviä	139
6. Seela Sella ja teatteri: turvassa lavalla	147
6.1. Äidin toiveita toteuttamassa – ja omia.....	150
6.2. Elämäkerta ja tapaus Seela Sella.....	153
Lähteet	158
Liitteet	

1. Elämänkaari – elämäkerran punainen lanka

Seela Sella ja selustansa on liseniaatintutkimus, joka nostaa näyttelijä Seela Sellan (1936-) esiin taustastaan mutta antaa taustajoukoille paljon huomiota. Tämä tutkimus on ensisijaisesti biografia eli elämäkerta, jonka kohteena on näyttelijä. Toissijaisesti tämä tutkimus on esimerkkitapaus (”case study”) biografiagenressä. Sen tavoitteena on tarkastella, millä tavalla nykyaikainen, työuran ohella yksityiselämään keskittyvä elämäkerta suhteutuu elämäkertojen vuosituhantiseen perinteeseen. Lajityypin pitkää historiaa voi vain kunnioittaa, mutta tämä tutkimus kehittää edelleen oman tapansa käsitellä henkilön elämää historiantutkimuksen menetelmien lisäksi elämänkaaripsykologian valossa.

Seela Sella soveltuu esimerkkitapaukseksi nykyaikaiseen elämäkertaan hyvin. Hänes-tä ei tullut menestynyttä näyttelijää ”Jumalan armosta”¹ vaan vuosien työn, uhrauksi-en, intohimojen, itkun ja ennen kaikkea tavoitteellisuuden kautta. Hän ei myöskään luonut menestystään yksin ja on aulis tunnustamaan sen. Vain elämäkerta voi osoittaa elämän monet ulottuvuudet ja henkilöt tähden takana. Siksi tämä tarina kannattaa ker-toa.²

Tämä elämäkerta keskittyy yksilöön, yhteen näyttelijään, henkilöön Seela Sella. Tär-keimmät tutkimuskysymykset kietoutuvat näyttelijyyteen: miksi Seelasta os. Virtanen tuli näyttelijä ja millaisen elämän eläminen vei hänet siihen pisteeseen, jossa hän on nyt? Tavoitteena on luoda *henkilökuva*. Millä tavalla sen voi rakentaa, jotta siitä tulee kokonainen ja uskottava? Tarinan ydin on sen alussa: Seela tahtoi näyttelijäksi jo pik-kulapsena. Hän kertoo itse päättäneensä ryhtyä näyttelijäksi suurin piirtein nelivuoti-aana³, mikä suuntaa huomion elämänkaaren alkupäähän. Siellä täytyy olla vastaus; jollakin lailla esiintyminen sai pienen tytön innostumaan. Millä tavalla vastaus on

---

¹ Taiteilijaelämäkertoihin kuuluu usein myytti jo lapsena havaitusta lahjakkuudesta tai salaperäisestä kutsumuksesta, jota yksilö vastoinikäymisistä huolimatta toteuttaa. Vrt. Heikkilä, Ritva 1998: Ida Aalberg, näyttelijä Jumalan armosta, WSOY Helsinki.

² Tämän liseniaatintutkimuksen rinnalla ilmestyy syksyllä 2012 Seela Sella sellaise-naan – Näyttelijän elämäkerta -niminen kirja, jonka kustantaa Siltala. Tekstiosuudet eivät ole yksi yhteen, mutta sisältö on ytimeltään sama.

³ Seela Sella on haastatteluissa toistuvasti kertonut halunneensa ”aina” näyttelijäksi, siitä saakka kuin muistaa. Kirjallisia todisteita siitä ei ole aivan varhaisvuosilta, mutta monenlaiset tarinat ja perheen tavat viittaavat tähän suuntaan.

ongittavissa esiin? Riittävätkö jäljelle jääneet tiedon sirpaleet, tarinat, valokuvat ja perinteiset henkilöhistorialliset lähteet kuten päiväkirjat valottamaan tätä kysymystä?

Lapsuutta ja sen merkitystä ovat jäsentäneet uskottavasti kehityspsykologit. Voiko nykyaikainen kehityspsykologia tarjota analyysivälineitä myös historian tutkimukseen? Jaakko Paavolainen varoitti historian tutkijoita psykologiasta ja kiinnostuksesta ”luonneanalyysiin”⁴. Varoitus on paikallaan, ja yhden henkilön pakottaminen puoliväkisin jonkin teorian raameihin tuntematta edes teorian syntyvaiheita olisi epäilemättä harhaanjohtavaa. Psykologien havainnot esimerkiksi varhaislapsuuden merkityksestä suuntavat kuitenkin huomion moniin sellaisiin seikkoihin, joita ei kenties muuten osaisi tarkkailla. Tyytymällä vain läpikäymään lähdeaineistoja ei kenties tulisi jäljittäneeksi ikäkausiin liittyviä kokemuksia. Tarkoitus ei ole jäädä lapsuuteen vaan ammentaa sieltä asti ja kartoittaa koko elämän kulku. Tony Dunderfeltin mukaan elämäntutkimuksessa käsitellään ihmisen kehitystä kokonaisuutena. Ihmisen eri vaiheita yhdistää jonkinlainen punainen lanka, joka tekee kaiken toiminnan mielekkääksi. Vaikka psykologia etsii lainalaisuuksia, elämäntutkimus psykologia tunnistaa jokaisen ihmisen elämän ainutlaatuisiksi yksilölliseksi kokonaisuudeksi.⁵ Nykyisin elämäntutkimuksesta ja kehityksestä kiinnostuneet tutkijat – sosiologit, kasvatustieteilijät ja myös psykologit – puhuvat usein elämäntutkimuksesta osoittaakseen, että kehitys ei ole vain suoraviivaista, edistystä ja noudata kaikilla samaa kaavaa. Elämäntutkimukseen liittyy ajatus kehityksen prosessiluonteesta ja monisuuntaisesta liikkeestä.⁶ Tässä tutkimuksessa käytetään termiä elämäntutkimus, koska käsite on mukana ajattelua ohjaavassa mielessä, ja sen tarkoitus on suunnata tarkastelua rakenteisiin, ei korostaa yksilöllistä polkua.

Elämäntutkimus kiinnittää huomiota kriiseihin tai siirtymävaiheisiin, jotka ovat tunnistettavissa ihmiselämässä yleisesti. Psykohistorioitsija Erik H. Erikson on kehittänyt teorian ihmiselämän kriiseistä, joiden selvittäminen menestyksekkäästi luo pohjaa seuraavan vaiheen tasapainoiselle kehityskululle. Kahdeksan kehitysvaiheen läpi-

---

⁴ Paavolainen, Jaakko: Poliittisen elämäntutkimuksen ongelmia, Teoksessa Teoksessa Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. (toim. Kurth & Soikkanen) Turun yliopisto, Turku, 95.

⁵ Dunderfelt, Tony 2011: Elämäntutkimus psykologia, WSOYpro Helsinki, 13.

⁶ Korhonen, Merja 2007: Elämäntutkimus psykologian näkemys yksilön kehitykseen – muutos ja kehitystekijät. Psykologian laitos, Joensuun yliopisto. Osa tutkimusprojektiä: Perho, Hannu ja Korhonen, Merja (1990-1995): Naisten ja miesten elämäntutkimus ja elämäntutkimus keski-ikä alussa. Suomen Akatemia.

käyminen Eriksonin ”mallin” mukaan ei ole kuitenkaan Sellan elämäkertatutkimuksen tavoite, vaan perusteltua on nostaa esiin sellaiset siirtymät, joissa Sella on ollut jonkinlaisen kehitystehtävän äärellä ja ratkaissut sen. Tarkkailemalla siirtymiä lähdeaineiston analyysissä huomio kiinnittyy ulkoisten saavutusten lisäksi henkilön sisäiseen kehitykseen. Samalla huomio suuntautuu henkilön suhtautumistapoihin ja asenteisiin sekä niihin ihmisiin, joiden vaikutus on merkityksellistä tietyssä elämänvaiheessa.⁷

Eriksonin *Nuori Luther* -tutkimus käsitteli myöhästyneen nuoruuden identiteettikriisiä, jossa syntyy pohja aikuisuudelle.⁸ Seela Sella kävi läpi vakavan kriisin noin 30-vuotiaana. Se näyttäytyi aviokriisinä, mutta tarkastelemalla sitä Eriksonin viitekehyyksessä pinnan alta paljastui identiteettikriisi. Se ei koskenut valintaa teatterin ja jonkin muun alan välillä vaan taiteilijuuden ongelmia, millaista elämää taiteilijan tuli elää. Identiteetti on keskeinen käsite psykologien tavassa tarkastella ihmiselämää, sen kulkua ja ongelmia. Yhtä lailla se on historiantutkimuksessa olennainen käsite, mutta samalla ongelmallinen ja epämääräinen, harvinaisen vaikea määrittelytehtävä. Stuart Hall problematisoi identiteettikäsitettä ja nimittää postmodernin subjektin, siis meidän kaikkien, identiteettiä ”liikkuvaksi juhlaaksi”. Se muokkautuu ja muotoutuu jatkuvasti.⁹ Kuinka kartoittaa jonkun – tässä tapauksessa näyttelijän – identiteettiä, joka muuttuu jatkuvasti ajassa, tilanteessa ja eri ihmisten kanssa toimiessa? Identiteetti tarkoittaa tässä tutkimuksessa edellistä määritelmää yksinkertaisemmin ihmisen käsityksiä itsestään. Eriksonin mukaan niiden selvittäminen on elämänmittainen prosessi. Ihminen kysyy kaiken aikaa kysymystä, kuka minä olen ja saa siihen erilaisia vastauksia.¹⁰ Tässä tutkimuksessa pohditaan Seela Sellan identiteettiä, sen ulottuvuuksia, pysyvyyttä ja syntyhistoriaa, mutta ei naulata kiinni yhtä ainoaa tulkintaa siitä.

Yksin houkuttelevat teoriat eivät siis ole syynä elämänkaaripsykologiaan tarttumisessa. Sen yhtymäkohta biografiaan on kiinnostuksessa kehityskaareen. Elämäkerrassa ei tarvitse tarttua psykoanalyysiin tai tyytyä latteuksiin lapsineroista, selittää menestystä varhain havaitulla lahjakkuudella. Psykohistorioitsijat ovat valinneet hyvin kiehtovia

---

⁷ Erikson, Erik H. 1982: *The Life Cycle Completed. A Review*, W.W.Norton & Company New York-London, 32.

⁸ Erikson, H. Erik 1966: *Nuori Luther*. Weilin & Göös, Helsinki, 14.

⁹ Hall, Stuart 1999 (Lehtonen, Mikko ja Herkman, Juha suom. ja toim.): *Identiteetti*, Vastapaino Tampere, 23.

¹⁰ Dunderfelt, 14, 234.

aiheita ja tunkeutuneet syvälle mielen lokeroihin, mutta heidän tutkimusotteensa ovat usein johtaneet hyvin ristiriitaisiin lopputuloksiin.¹¹ Joku voisi pitää sitä osoituksena, ettei historiantutkimuksen pidä kurotella aidan toiselle puolelle. Vaaroja on epäilemättä matkan varrella, mutta niistä huolimatta Eriksonin tarjoamalla ajatusvälineillä on paikkansa tässä tutkimuksessa. Niiden avulla kohdennetaan analyysi paitsi siirtymiin myös perittyihin käyttäytymismalleihin Sellan elämässä.

Ihmiselämän mieltäminen elämänkaarena eli elämänkaariajattelu on myös ikivanha tapa ymmärtää ihmiselämä juutalais-kristillisessä perinteessä. Myös antiikin kreikkalaiset kuten runoilija Solon kuvasivat ihmiselämää jaksoissa, joiden tehtävät ja odotukset olivat erilaiset. Vasta vanhoilta ja viisailta voi odottaa kypsiä mielipiteitä. Juutalaiset hahmottavat ihmiselämän tarkassa rytmissä, josta 13-vuotiaan pojan kypsyminen uskonnolliseen täysi-ikäisyyteen, Bar Mitsva, on vain yksi esimerkki.¹² Nykyinen tieteellinen lähestymistapa pukee saman rytmisyyden esimerkiksi psykologiseksi teoriaksi. Vallalla olevien psykososiaalisten teorioiden mukaan ihminen kehittyy ulkoisten (yhteiskunnallisten) ja sisäisten (biologisten) tekijöiden vuorovaikutuksessa, ja persoonallisuus muokkautuu herkimmin lapsuudessa.¹³ Kari E. Turunen on tutkinut ihmisen elämänkaarta ja kriisejä. Hänen mukaansa lapsi altistuu ympäristölleen ja myöhemmin edustaa tuota maailmaa, johon on mukautunut. Lapsi ei voi valita niitä ihmisiä, joihin hän liittyy, jolloin heistä tulee hänen kohtalonsa. Yksi henkilö on ylitse muiden, yleensä äiti, mutta joskus joku toinen, ensisijainen hoitaja.¹⁴

Seela Virtasta kasvattivat äiti ja aivan aluksi kenties vielä enemmän isoäiti, Marttamummo.¹⁵ Turusen mukaan lapset oppivat eniten jäljittelemällä ja matkimalla. He myötäelävät voimakkaasti kaikkea, mitä tapahtuu ympäristössä. Tietoinen kasvatus on toisarvoista, lapset imevät itseensä perheen tunneilmaston, kasvattajiensa arvot ja asenteet. ”Usein ympäristön jälki näkyy lapsen ryhdissä, kasvonliikkeissä, puheen sävyssä ja painotuksessa, työtavoissa ja eleissä.” Turunen painottaa voimakkaasti varhaislapsuuden merkitystä ja ympäristön vaikutusta, mutta sanoo kuitenkin, että mikäli

---

¹¹ Peter Gayn johdanto teoksessa Gedo, John E. 1983: Portrait of the Artist, Psychoanalysis of Creativity and its Vicissitudes, The Guilford Press, xvi.

¹² Dunderfelt, 27.

¹³ Dunderfelt, 224.

¹⁴ Turunen, E. Kari 1996: Elämänkaari ja kriisit, Atena Jyväskylä, 27, 34.

¹⁵ Seela Sella 2011.

kiintymyssuhde läheisiin on riittävän hyvä, silloin yksilön omat taipumukset ovat ratkaisevia.¹⁶ Tästä näkökulmasta Seela Virtasen kotiväkeä valottavat lähteet ovat erityisen kiinnostavia. Seelalla oli myös isä, mutta Jaakko Virtanen ei ollut paljon kotona. Millaisia ihmisiä olivat Jaakko ja Hilpi Virtanen sekä Martta Ekholm ja miten he kohtelivat lasta? Seela ei kuulunut niin sanottuun teatteriperheeseen, jonka jäsenet olisivat olleet näyttelijöitä tai muuta teatteriväkeä. Näyttelemisestä ja teatterista tuli hänelle kuitenkin jo varhain elämäntapa.¹⁷

Elämäkerran punainen lanka koostuu elämänmittaisen kehityskulun selvittämisestä, millaiseksi ihmiseksi ja näyttelijäksi Seela Sella kasvoi. Pääkysymyksiin liittyvät osakysymykset, joista rakentuvat teemat ja koko elämäkerran rakenne. Mikä oli kotiväen – erityisesti äidin ja äidinäidin – merkitys Seelan elämässä? Millainen rooli aviomies Elis Sellalla oli uran rakentamisessa? Mitä merkitsi kääntyminen juutalaiseksi vuonna 1970? Ja ennen kaikkea: miksi Seela Sella pani uransa aina etusijalle elämänvalinnoissaan? Tutkimuksen fokus on henkilökuvan rakentamisessa, mutta Seela Sellan näyttelijäelämänkaaren myötä nähdään samalla suomalaisen kulttuurielämän muutos sotienjälkeisestä kansallisesta Suomesta nykyiseen tilanteeseen, jossa globaaleilla viihdemarkkinoilla lukemattomat tuotteet taistelevat ihmisten vapaa-ajasta mutta jossa teatterilla on edelleen vankka asemansa. Lopuksi palataan elämäkertaan lajityyppinä ja tarkastellaan, mitä yksi tapaus voi kertoa yleisestä.

Teatteri on kaiken kontekstina, koska Seela Sellalle teatteri on elämäntapa, ei pelkkä ammatti. Näyttelijäliiton määritelmän tapaan näyttelijä tarkoittaa tässä henkilöä, joka saa esiintymisestään päätoimisen toimeentulonsa.¹⁸ Teatteri tarkoittaa tässä tutkimuksessa arkimerkitystään eli paikkaa tai tilaa, jossa yleisö seuraa esitystä.¹⁹ Teatteritiede ei ole tämän tutkimuksen viitekehys. Vaikka tutkimus käsittelee taiteilijaa, se ei ole taiteentutkimusta, eikä keskity erittelemään erilaisten rooli- tai näytelmätulokintojen

---

¹⁶ Turunen, 42.

¹⁷ Seela Sellan haastattelut 2009-2012.

¹⁸ <http://www.nayttelijaliitto.fi/jasenyys>. Luettu 15.11.2011.

¹⁹ Teatterista voi puhua myös teatteritapahtumana tai -esityksenä, mikäli haluaa eritellä osallistujien panosta tai nostaa esiin taustavoimia ja tekstejä. Lahtinen, Outi: Mitä aalto jättää jälkeensä – kuinka kirjoittaa teatteriesityksestä?. Teoksessa Taidekriittikin perusteet (toim. Heikkilä, Martta) 2012, Gaudeamus Helsinki, 84. Tälle tutkimukselle riittää kuitenkin sanakirjamerkitys. The New Encyclopaedia Britannica, Volume 11, Micropaedia, theatre, 15th edition 1991, printed in USA, s. 677.

merkitystä tai vastaanottoa aikanaan ja myöhemmin. Esitysanalyysit kuuluvat toisenlaiseen tutkimusasetelmaan. Tutkimus kuuluu poliittiseen historiaan, kun poliittinen ymmärretään sen laajassa merkityksessä. Seela Sella ei ole puoluepoliittinen vaikuttaja – olkoonkin SDP:n ainaisjäsen ja suosittu vaalitulaisuuksien esiintyjä – vaan taiteilija, jonka julkisen työn tarkoituksena on herättää ihmiset ymmärtämään oman elämänsä ja ympäristönsä kipupisteitä. *Seela Sella seisaallaan* -monologissa esiintyjä kiteyttää tämän näkökulman ironian keinoin: ”Meillä on siis Suomessa vakava ongelma. Meillä on yli nelikymmenvuotiaita ihmisiä, ja aika monta vielä. Neljäkymmentä täytännyt on nähnyt parhaat päivänsä – nehan sijoittuvat siihen kahdenkymmenen korville – se on uupunut ja huonokuntoinen, siitä puuttuu raikkaus, sillä ei ole tuoreita ideoita ja sen lisäksi se on jo ruma ja rupsahtanut.”²⁰

Seela Sellasta on aiemmin kirjoitettu useita henkilökuvauksia. Hän on antanut elämänsä aikana lukemattomia haastatteluja eri medioille. Monet niistä ovat nopein pensselinvedoin sutaistuja aikakauslehtiartikkeleita, joissa muodostuva kuva Seela Sellasta vaihtelee. Milloin hän on flirttaileva *femme fatale*, milloin kaino perheenäiti. Sella on itse arvioinut, että kertoessaan tarinaansa toimittajalle hän varioi sitä sen mukaan, millainen päivä sattuu olemaan. Haastateltava on myös haastattelijan vietävissä ja pyrkii jollain tavalla mukautumaan kysymyksiin miellyttääkseen kysyjää.²¹ Lähtökohdaksi henkilön kameleonttimaisuus sopii erityisen hyvin: on hyväksyttävä tosiasiana, että näyttelijää on vaikea sovittaa yhteen muottiin. Hän osaa esittää rooleja, se on hänen ammattitaitoaan. Hän on muiden mieltymyksiä heijasteleva prisma. Juuri siksi nimenomaan historiantutkimuksen keinoin henkilökuvan voi kirkastaa, koska tutkimuksessa sen voi sitoa lähteisiin, todisteisiin.

Seela Sellaa käsittelevä taiteilijakuvaus, Heli Hulmin *Seela ja tähti*²² perustuu muutamien avainhenkilön muistelulle ja koostuu menneistä tuokiokuvista ja näytelmäkäsikirjoituksen omaisista otoksista, ”muistoista” ja ”leikeistä”. Se antaa teatteriesityksen tavoin tirkistysaukkoja Sellan elämään ja luonteeseen, mutta kertoo oikeastaan Sellaa enemmän kirjoittajasta itsestään. Toinen Seela Sellaa käsittelevä julkaistu teos on *Se*

---

²⁰ Tamminen, Leena 2007: *Seela Sella seisaallaan* -käsikirjoitus, KP-ideat.

²¹ Seela Sellan haastattelut 2010.

²² Hulmi, Heli 1997: *Seela ja tähti*, WSOY Helsinki.

palaa! -kirja.²³ Kirjoittaja on Seela Sella itse. Hän on saanut apua kirjan tekoon eri kustannustoimittajilta, ja kirja on rakennettu hyvin monimuotoiseksi. Se rakentuu aviopari Elis ja Seela Sellan 1970–80-lukujen juutalaisten laulu- ja runoesitysten ympärille ja keskittyy Elikseen sekä juutalaisten asemaan Suomessa. Seela Sellan motiivi kirjan tekemiseksi oli tallentaa juutalaista kulttuurihistoriaa jälkipolville. Siinä on myös yleisöä houkuttelevia tarinoita parin avioliitosta. Tämäkään kirja ei sinänsä kerro Seela Sellan tarinaa – mutta tarjoaa näkökulmia siihen.

Miksi kirjoittaa Seela Sellan elämäkerta nyt, kun kohdehenkilö on vielä elossa? Eikö ole selvää, että Sella haluaa vaikuttaa itse prosessiin, mikä lienee este tieteelliselle tutkimukselle? Asetelmassa on sisäänrakennettu ongelma, sitä ei voi kiistää. Kysyttäessä suostumusta Sella vastasi myöntävästi heti. Hän toimitti tutkittavaksi päiväkirja-materiaalia, lehtileikekansioita, valokuva-albumeja ja henkilökohtaisia asiakirjoja kuten koulutodistuksia. Tästä lähtökohdasta käsin hänen oma vaikutuksensa korostuu työssä, muiden lähteiden kustannuksella. Se voisi olla turmiollinen lähtökohta, mutta on siltäkin vähäisempi ongelma kuin moni muu, joka on yhtä lailla hallittava. Ensikkin koko asetelman tuottamat ongelmat on tiedostettava. Sen lisäksi ongelmia on käsiteltävä jatkuvasti, prosessinomaisesti. Se tarkoittaa, ettei ongelma ole poistettavissa yksinkertaisesti hankkeen alussa tekemällä joitakin yksittäisiä tekoja. Se tapahtuu keskustelemalla tutkimuksen tavoitteista ja vaatimuksista sekä Sellan että muiden osallisten kuten lähipiirin haastateltavien kanssa useita kertoja. Koska Seela Sella on elossa ja käytettävissä, hänen myötävaikutuksensa ja tarjoamansa apu on käännettävä työn vahvuudeksi.²⁴ Sella sanoi, ettei ”aio sensuroida”.²⁵ Hänen sanoihinsa on luotettava.

Tutkimukseen käytetty ajanjakso 2009–2012 tarjoaa muutaman vuoden perspektiivin näyttelijän elämän seuraamiseen ja hänen haastattelemiseensa. Se mahdollistaa monta tapaamista, monenlaisia yhteisiä tilanteita, joissa tutkija ja kohde kohtaavat, sekä syvenevän tuttavuuden prosessin. Kun kohde avaa kotinsa ovet, osoittaa tietolähteitä ja

---

²³ Sella, Seela 2007: *Se palaa!*, WSOY Helsinki.

²⁴ Kohdehenkilöön tutustuminen henkilökohtaisesti osoittaa konkreettisesti, että kaikki tieto ei löydy arkistoista. Ihmisten tunteet ja asenteet käyvät ilmi esimerkiksi haastattelutilanteiden sävyissä. Kun Seela Sellan kanssa liikkuu kaupungilla, näkee paitsi hänen tuttujensa, myös kadunmiehen suhtautumistavan omin silmin.

²⁵ Seela Sella 2009-2012.

ainakin näennäisesti levittää elämänpiirinsä esiin tutkijan tarkasteltavaksi kokonaan, tällainen luottamuksellinen suhde ja avoimuus vaikuttavat merkittävästi tutkimusprosessiin. Se voi toisaalta vaarantaa joidenkin tulkintojen tekemisen ja tutkimuksen painottamisen henkilöä suosivaan suuntaan, mutta toisaalta muistuttaa elävästi tutkijaa tutkimusetiikasta, kohteelle on tehtävä oikeutta.²⁶ Se ei tarkoita yltiövarovaista käsittelytapaa, päinvastoin, kohteen kaikki särmit on tuotava esiin. Luottamus eletyn elämän omaan todistusvoimaan näkyy siinä, ettei tutkija jätä kertomatta jotakin sellaista, joka ei sovi hänen rajattuun arvomaailmaansa. Se mahdollistaa myös nykybiografioissa tutuksi tulleen tavan keskustella kohteen kanssa tekstissä.²⁷ Erilaisia tulkintavaihtoehtoja voi luontevasti tuoda esiin.

Mitä henkilökuvan luominen konkreettisesti tarkoittaa Seela Sellan elämäkertaineiston analysoinnissa? Sellan vaikuttamisalue on teatteri. Se on hänelle elinehto.²⁸ Siksi hänen pitää saada muutkin kiinnostumaan siitä, hän tarvitsee yleisön ja rahoituksen. Jos Sella saa tilaisuuden, hän tekee kulttuuripolitiikkaa, jossa rummutetaan kulttuurin puolesta. Hän on puhunut esimerkiksi SDP:n puoluekokouksessa puoluetovereilleen kulttuurin merkityksestä.²⁹ Hän ei voi kuitenkaan kulkea ympäriinsä sanomassa, tulkaa katsomaan minua teatteriin. Hänen täytyy saada työlleen sosiaalisesti hyväksyttävä merkitys. Siksi hän puhuu mieluummin taiteen hyvää tekevästä vaikutuksesta ihmisten mielenterveyteen.³⁰ Sellan toiminnan ymmärtämiseksi kiinnostavaa on siis pikemminkin taiteellisen työn taustavaikuttimet tai merkitykset kuin itse taiteellinen työ nimenomaan taiteellisesti analysoitavana kohteena.

---

²⁶ Kalela viittaa filosofi Paul Ricoeurin. Kalela, Jorma: Muistitiedon näkökulma historiaan, teoksessa: Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä (toim. Fingerroos, Outi et al). 2006. SKS Helsinki, 85.

²⁷ Ferres, Kay: Gender, Biography, and the Public Sphere, Teoksessa Mapping Lives, The Uses of Biography, (toim. France, Peter ja St. Clair, William) 2002, the British Academy, Oxford University Press, 317.

²⁸ Ohjaaja Laura Ruohonen arveli, että hänen luottonäyttelijänsä Seela Sella näyttelisi jopa maailman huonoimmassa näytelmässä, jos mitään muuta ei olisi. Himo näytellä on niin suuri. Seela Sella perustelisi asian yksinkertaisesti sillä, että hän tekee roolin niin hyvin, että katsojat saavat ainakin jotain vastineeksi. Laura Ruohonen 1.2.2012.

²⁹ SDP:n puoluekokous 1984. http://www.tyark.fi/lists/sdp_ptk_1984_s103-198.pdf. Luettu 11.11.2011.

³⁰ Lehtileike-kansiot, SSk.

1.1 Biografia – vanha lajityyppi

Biografiaa on ollut olemassa käytännössä aina. Se on varhaisimpia historiankirjoituksen muotoja. Tosin antiikissa historia ja biografia erotettiin toisistaan, ja niin on tehty myöhemminkin. Antiikin ajattelijoiden mielestä historia oli vakavampaa ja tärkeämpää, mutta biografian tärkeänä tehtävänä oli muistuttaa ja opettaa lukijoita suurmiesten saavutuksista ja teoista.³¹ Plutarkhos on biografian ”isä”. Hän loi vertailevan biografia-mallin, joka rinnasti kreikkalaisen ja roomalaisen suurmiehen toisiinsa.³² Hän eli lähes 2000 vuotta sitten ja kirjoitti antiikin yhteiskunnasta, jossa miehet elivät julkisuudessa, naiset kuuluivat kodin piiriin. Hänen elämäkertamallillaan oli kuitenkin kauaskantoisia seurauksia. Länsimaissa on kirjoitettu aina 1900-luvulle saakka lähinnä suurmiesten elämäkertoja. Vaikka 1800-luvulla Englannissa kirjoitettiin jo esimerkiksi kuningattarien ryhmäelämäkertoja, vasta viime vuosikymmeninä suurmiesasetelma on lopullisesti murrettu.³³ Nykyään kirjoitetaan kokonais- ja osaelämäkertoja, joiden kohteena voi olla tavallinen mies, nainen tai vaikkapa joukko ihmisiä, perhe tai sisarukset. Se voi alkaa elämän loppupuolelta, keskeltä tai käsitellä asioita erilaisten teemojen kautta. Elämäkerta voi olla faktapohjainen, fiktiota tai näiden yhdistelmä. Tärkeintä ei ole yksi tietty tapa tai muoto vaan valitun menetelmän määrittely ja selvittäminen, jottei lukija mene harhaan.³⁴ Elämäkertojen moninaisuus on tärkeää ymmärtää ja hyväksyä, koska genre on vanha, laaja ja hyvin täynnä intohimoja ja ristiriitaisia näkemyksiä. Monta reittiä voi kuitenkin päästä hyvään lopputulokseen.

---

³¹ Caine, Barbara 2010: *Biography and History*, Palgrave Macmillan New York, 7.

³² Plutarkhos 2001: *Kuuluisien miesten elämäkertoja*, Kalle Suurosen suomennos, 3. painos, WSOY Helsinki.

³³ Caine, 56.

³⁴ Joskus elämäkertakirjailija haluaa sumentaa faktan ja fiktion tahallisesti, jolloin lukija joutuu kovaan haasteeseen, miettimään omaa suhdettaan kirjoitettuun tekstiin. Edmund Morrisin *Dutch: A Memoir of Ronald Reagan* sai aikaan suurta kuohuntaa Yhdysvalloissa ilmestyessään vuonna 1999. Kirjassa seikkaili fiktiivinen Morris Reaganin aikalaisena. Kustantaja koetti ennakoida hämmennystä laatimalla kirjan alkuun lukuohjeita. Samalla tavalla kuin kirjan yleisö, itse sanoudun irti näin monimutkaisesti konstruktioista. Jos lukeminen on liian vaikeaa ja tarvitaan juuri tietynlaiset lukuohjeet, kirjailija alistaa lukijan tulkinta-aseman omille tavoitteilleen. Jonkinlainen ylimielisyys vaivaa asetelmaa. Lehtimäki, Markku: *Elämäkertamuodon itsereflektio: fiktiiviset ja visuaaliset keinot Edmund Morrisin Reagan-biografiassa Dutch*. Teoksessa *Merkkejä ja symboleja* (toim. M. Lehtinen) 2002. The University Press Tampere, 234.

Historiantutkijat ovat aina suhtautuneet ristiriitaisesti elämäkertoihin. Biografiaa vuoroin kritisoidaan, vuoroin nostetaan. Barbara Caine on vastikään julkaissut aiheesta katsauksen. Hänen mukaansa nyt voidaan puhua jopa biografisesta käänteestä humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä. Niin paljon korostetaan yksilöitä ja heidän kokemustaan, ja yksilöiden tarinoiden nähdään auttavan ymmärtämään historiallisten muutosten syitä.³⁵ Biografioiden parissa työskentelevien mieltä askarruttaa moni muukin kysymys kuin kyllästyminen suurmieselämäkertojen kaavamaisuuteen ja tapaan nostaa jalustalle vain tietynlaisen uran tai maineen saavuttaneita henkilöitä, tavanmukaisesti miehiä.³⁶ Historiantutkijat ovat joutuneet avaamaan pelikenttensä tavallisille ihmisille ja tunnustamaan, että historiaa ovat virallisten tutkimusten lisäksi myös esimerkiksi yksittäisten ihmisten kokemukset. Heille on joskus yhtä tärkeätä saada tarinansa kirjoitettua historiankirjaan kuin tuon tarinan sisältö.³⁷

Suuri yleisö on aina lukenut mielellään elämäkertoja. Hyvin kirjoitettua biografiaa on poikkeuksetta mielenkiintoista lukea, eikä huonokaan elämäkerta ole yleensä kokonaan mätä. Lajityyppi on ilmeisesti niin hyvä, että sitä on vaikea pilata. Historiaa lähestytään yhden ihmisen näkökulmasta, mikä on tuttua kaikille. Yhden henkilön kautta avautuu kokonainen aikakausi, taustavaikuttajien joukko, elämäntapa ja erilaisia ihmisiä askarruttavia kysymyksiä. Elämäkerrassa on lähes mahdoton sortua liialliseen teoretisointiin tai eksyä rakenteiden viidakkoon, koska ihmisen elämä on aina esitellyn kohteena ja vaatii oman tilansa. Richard Holmes kutsuttiin East Anglia -yliopistoon perustettavien Biografisten opintojen uuteen professuuriin, ja hän pohti vastaustaan pitkään. Hänen näkökulmastaan biografialla pitäisi olla riittävästi merkitystä, jotta sillä olisi oikeus olla kokonainen tieteenala. Hän päätyi pohdinnoissaan siihen, että mikäli elämäkerralla todella oli merkitystä, se liittyi niiden moraaliin. Ne edustavat syvästi humanismia, ne opettavat jotakin olennaista ihmisille. Se ei ole naiivia viktoriaanista esikuvan kautta opettamista vaan hänen mukaansa elämäkerrat opettavat ymmärtämään toisia ihmisiä ja sitä kautta myös itseä.³⁸ Se johtuu kenties mitta-

---

³⁵ Caine, 1.

³⁶ Saarikoski, Vesa: Mielekkyyttä etsimässä: P(ale)oliittinen historia on kuollut – elämän poliittinen historia, Ajankohta, Poliittisen historian vuosikirja 2001 (toim. Kattainen, Elina), Poliittinen historia, Helsingin ja Turun yliopistot, 29.

³⁷ Kalela, 86.

³⁸ Holmes, Richard: The Proper Study?, teoksessa Mapping Lives, 17.

suhteesta: elämäkerta on ”ihmisenkokoinen”, helposti hahmotettava. Lukijalle on usein tärkeää voida samastua kohteeseen.³⁹

Myös kirjallisuustieteellä on paljon annettavaa biografiaan. Historiantutkijoiden on hyväksyttävä kirjallisuustieteilijöiden teesit siitä, että tekstin luominen on prosessi, jossa faktat taivutetaan sopivaan narratiiviseen muotoon. Myös juonen – tarinan logiikan – mukanaolo on hyväksyttävä, mutta positiivisessa mielessä tuottamassa osaltaan rakennetta koko prosessiin. Historiantutkija korostaa kuitenkin, että hänen käsittelysään kirjoitus nojaa faktoihin.⁴⁰ Tosiasioita ei keksitä tekstiin, vaikka tutkija tulkitsee faktoja oman subjektiivisen kokemuksensa ja käsityskykynsä varassa. Kirjallisuus ja historiantutkimus yhdistyvät myös lukijan roolissa. Leon Edelin mukaan lukija rakentaa vähitellen kohdehenkilön elämän mosaiikkia lukiessaan elämäkertaa. Hän pääsee työhön mukaan punnitsemalla niitä todisteita, joita elämäkerran kirjoittaja hänelle jakaa.⁴¹ Tällainen vuorovaikutusprosessi on käynnissä myös tutkimuksessa, se sallii vaihtoehtoiset tulkinnat, jotka muodostuvat lukijan oman tietämyksen ja kokemuksen perusteella.

Elämäkertateoriaa luotaavassa brittiteoksessa nykyajan haasteisiin vastaavat biografiat on luokiteltu kolmeen lokeroon: psykhistoriaan tai psykobiografiaan, jota edustaa mm. Erik H. Erikson, ryhmäelämäkertoihin ja kontekstuaaliseen elämäkertaan, joista viimeisintä, kontekstuaalista muotoa pidetään merkittävimpänä. Kontekstuaalinen elämäkerta ei keskity tapahtumiin vaan kuten Peter Stansky ja William Abrahamsin elämäkerta George Orwellista, *The Unknown Orwell* ja *Orwell: The Transformation*⁴², osoittaa, se analysoi esimerkiksi kohdehenkilön identiteetin muutoksia sosiokulttuurista taustaa vasten. Orwellin elämäkerrassa mies ja hänen aikansa sekä työnsä yhdistyvät tiettyjen teemojen valossa – Orwellin teemat olivat luokka ja sosialismi. Teoksissa ei keskitytä Orwellin kirjoituksiin vaan kehitellään sitä kasvuprosessia, jossa hän kasvaa kirjailijaksi. Kaksoisteos linkittää Orwellin taustoihinsa ja kuvaa,

---

³⁹ Puntila, L. A.: Elämäkerta historiallisena tutkimuksena. Teoksessa *Yksilö ja yhteisö*, 20.

⁴⁰ Lee, Hermione 2009: *Biography. A Very Short Introduction*. New York: Oxford UP, 122.

⁴¹ Nadel, Ira Bruce 1985: *Biography: Fiction, Fact and Form*. The Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke, 151-153.

⁴² Stansky, Peter & Abrahams, William 1972 ja 1979: *The Unknown Orwell* ja *Orwell: The Transformation*. Constable London.

miten hänen sitoutumisensa sosiaalidemokratiaan mahdollisti hänen kasvunsa taiteilijaksi ja samalla hän sai rauhan itsensä kanssa. Tässä prosessissa Eric Blairista tuli George Orwell.⁴³ Seela Sellan elämäkerta kuuluu jälkimmäiseen ryhmään ja tarkastelee identiteetin muokkautumisprosessia paitsi yhteiskunnallisessa kontekstissaan, myös elämäntapa- ja psykologian valossa.

Kokonaisuuden on löydettävä yksityiskohtien viidakosta.⁴⁴ Sen voi ymmärtää siten, että ihmisen toimintaa selittävät tekijät eivät voi löytyä pelkästään ”viralliselta”, työtehtävien tai yhteiskunnallisen vaikuttamisen alueelta.⁴⁵ Jos ulkopuolisena tarkastelee henkilön uraa, se näyttyy johdonmukaisena jatkumona pisteestä A pisteeseen B. Silloin jää huomaamatta monet epävarmuustekijät matkan varrella, henkilön epäröinti, sattuma, taustajoukkojen tuki ja vahvistus, kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat eteneeseen tiettyyn suuntaan. Juuri ihmisen sisäiseen ajatus- ja työstämisprosessiin on syytä päästä käsiksi, jotta itsestäänselvyys- ja vaihtoehdottomuus -näkökulmat murtuvat. Myös elämäntapa- ja psykologia keskittyy kokonaisuuteen. Ei voida eristää yhtä palaa, vaihetta tai osa-aluetta, tarkastella sitä ja väittää puhuvansa elämäkerrasta. Yhden vaiheen ymmärtäminen vaatii muiden vaiheiden mukanaoloa, aiemmat vaiheet ovat taustalla, kun henkilö tekee valintojaan.

Virginia Woolf kirjoitti ahdistuneena ystävälleen Vita Sackville-Westille: ”Hyvä Jumala, miten elämäkerta kirjoitetaan!” Hän yritti kirjoittaa ystävänsä Roger Fryn elämäkertaa ja paini samojen ongelmien kanssa kuin elämäkerturit tänäkin päivänä: koetti tulla toimeen valtavan aineiston kanssa, mietti monipuolisen henkilön ristiriitaisia piirteitä ja kohtasi sukulaisten sensurointitoiveita.⁴⁶ Biografiatutkijat valittavat edelleen metodikeskustelun puutetta.⁴⁷ Historiassa tapahtumien kulku ja tulkinta pyritään todistamaan lähteiden avulla. Miksi tutkijat kaipaavat teoriaa tuekseen elämäkerta-

---

⁴³ Nadel, 151-153.

⁴⁴ Nadel, 200.

⁴⁵ Psykologiaan tukeutuvat elämäkerrat kuten John Bowlbyn Charles Darwin – A New Biography (1991 Pimlico Edition. Butler and Tanner Ltd, Frome and London) tuovat mukanaan myös henkilön sairaudet, traumat ja sisäisen maailman. Se voi olla hyvin olennainen näkökulma, jos henkilö on esimerkiksi sairastanut jotakin elämäntapa- rajoittanutta tautia. Silloin jopa taudinkuvan tuntemus voi olla olennainen avain henkilökuvaan.

⁴⁶ Caine, 85.

⁴⁷ Caine, 89.

työssä? Useimmat tutkijat kuitenkin todennäköisesti sanoutuvat irti Leon Edelin mallista, jossa elämäkerta rakennetaan neljän periaatteen mukaan. Edel kirjoitti kirjailija Henry Jamesin elämäkertaa ja kehitti teoriaansa 1950–80-luvuilla. Hän oli hyvin kiinnostunut psykoanalyysistä. Hän ei kehottanut elämäkerran kirjoittajaa harjoittamaan psykoanalyysia, mutta hänen painotuksensa nousivat Freudin ja hänen seuraajiensa opeista: ensin on opeteltava ymmärtämään, miten kohde ajattelee ja unelmoi, jonka jälkeen on nähtävä erilaisten itsepetosten läpi. Tällä hän tarkoitti tiedostamattoman ilmentymistä tietoisissa teoissa. Toiseksi Edel varoitti, että jokainen elämäkerran kirjoittaja on vaarassa samastua ja rakastua kohteeseensa, ja silloin hän menettää kriittisen etäisyytensä. Kolmanneksi aineisto on analysoitava tarkasti, jotta siitä löytyvät avaimet kohteen sisäiseen totuuteen. Kun kohteen toimintaa tai tuotantoa tarkastelee, siinä erottuu henkilön toimintatapojen rakenne tai tyyli. Se on samalla hänen yksityinen mytologiansa. Edel oli kirjailija, jolloin hän tietysti neljäntenä seikkana painotti kirjallista muotoa, joka tekee oikeutta kohteelle. Edel ei saanut innostunutta seuraajien joukkoa kulkemaan jalanjäljissään – tutkijat ovat yleensä tyytyneet seuraamaan kulloinkin ajankohtaisten biografioiden ratkaisuja ja valitsemaan hyvin monenlaisia tapoja kirjoittaa elämäkertoja.⁴⁸

Edelin teoria tai periaatteiden järjestelmä on kaikesta huolimatta kunnioitettava yritys tavoittaa elämäkerran kirjoittamisen ydin. Vaikka hänen periaatteensa heijastavat monille historian­tutkijoille vierasta psykoanalyttista käsitteistöä, hänen ideansa ovat tunnistettavissa esimerkiksi Pentti Renvallin tai monen muun biografiasta kirjoittaneen ajattelussa. Renvallin sanoman voi tiivistää siihen, että koska henkilön perimmäisiin motiiveihin ei voi päästä kiinni – edes ihminen itse ei tiedä omia motiivejaan täydellisesti – on tyydyttävä jäljittämään henkilön teoista mallia, rakennetta, joka muodostaa kokonaiskuvan hänen persoonastaan.⁴⁹ Renvall ajatteli siis samoin kuin Edel, että henkilön sisäinen, elämäkerrassa kiinnostava maailma näkyy hänen teoissaan, joita pitää ajatella tarkasti. Niiden taustalta hahmottuu myös henkilö. Elämäkerta rakentaa ihmisen kokonaiskuvan, jolloin ihmiselämä näyttäytyy sellaisena kuin se ihmisten kokemuksen mukaisesti on. Ihmiset rämpivät läpi arjen, eivät elä tekemällä suuria tekoja tai saavuttamalla joka päivä poliittisia tai yhteiskunnallisia voittoja. Sellaisina ne voivat näyttäytyä jälkikäteen, mutta ihmisen elämä on pienten ja suurten

---

⁴⁸ Caine, 87.

⁴⁹ Renvall, Pentti 1965: Nykyajan historian­ tutkimus, WSOY Helsinki, 245.

tekojen ja kokemusten jatkumo. Niistä muodostuvat tavat ja toimintamallit, eikä sellaisia voi havaita ilman kehityskaarta. Elämäkerta ei päde jonkin muun kysymyksenasettelun vaatimusten edessä, mutta ihmisen kokonaisuuden hahmottamiseen tarvitaan elämäkerta, joka kattaa riittävän laajasti elämänkaaren ja elämän osa-alueet.

Jo Plutarkhos painotti biografiassa kohdehenkilön luonteen tarkastelua. Hän ei halunnut käsitellä henkilön tekemisiä kronologisesti ja järjestelmällisesti vaan valikoiden ne tapaukset, jotka paljastivat jotain olennaista henkilön luonteesta. Siksi myös yksityinen elämä oli tutkimuksen kohteena.⁵⁰ Juuri yksityinen alue tuntuu olevan biografioiden ydintä. Caine oivalsi, että elämäkerroissa yksityinen on tarkoittanut eri asioita eri aikoina. 1600–1700-luvuilla se tarkoitti pikemminkin sosiaalista kuin julkista elämää. 1800-luvulla yksityisyys tarkoitti lapsuutta, suhdetta vanhempiin sekä perhe-elämää, 1900-luvulla kiinnostuttiin tunne-elämästä ja identiteetistä. Nykyisin seksuaalisuus kuuluu yksityisten asioiden, siis biografioiden piiriin, ja lisäksi mietitään, missä yksityinen ja julkinen kohtaavat.⁵¹ Historiallisten kerrosten lisäksi yksityinen tarkoittaa eri asioita eri yksilöillä, joidenkin yksityiselämän tietyt puolet ovat puolen maailman tiedossa, mutta salaisuusiksi koettuja seikkoja silti varjellaan.

Lain puitteet ja sosiaaliset rajoitukset naisten elämässä kiinnostivat 1960–70-luvun feministejä. Niiden lisäksi yksityinen alue, perhesuhteet ja tunne-elämän ongelmat nousivat kiinnostaviksi näkökulmiksi. Naistutkijat olivat jo aiemmin huomanneet epäsuhtan miesten ja naisten elämäkertojen lukumäärissä, mutta 1970-luvulta alkaen he alkoivat yhä enemmän kiinnittää huomiota myös niihin kysymyksiin, jotka määrittelivät elämäkertaa. He eivät halunneet kirjoittaa vain ”suurnaisten”, suurta mainetta saavuttaneiden kirjailijoiden kuten Brontën sisarusten tai kuningattarien elämäkertoja vaan halusivat kysyä, millä tavalla tavallinen nainen ratkaisi elämässään vaikuttavat ristiriitaiset haasteet kuten omien toiveiden ja kotielämän vaatimusten yhteen sovittamisen. Silloin kiinnostavaksi tulivat naisten kokemukset ja elämänpiirit, ylipäänsä naisten elämään kuuluvat ongelmat ja ilot. Ikiaikainen tapa nähdä nainen vaimon ja äidin roolissa väistyi ja tilalle astui tapa katsoa naista hänen omista lähtökohdistaan

---

⁵⁰ Caine, 8.

⁵¹ Caine, 28.

käsin.⁵² Seela Sellan tapaus osoittaa, että naiset toteuttavat myös omia toiveitaan, tarpeitaan ja halujaan, eivätkä elä elämäänsä miesten kautta.

Millaisia elämäkertoja Suomessa on kirjoitettu viime vuosina? Esimerkiksi käy Irma Sulkusen naisbiografioiden trilogia, jonka tutkimuskohteita olivat Miina Sillanpää, Mandi Granfelt ja Liisa Eerikintytär. Hänen tutkimusotteensa Miina Sillanpää -kirjassa mahdollistaa toiveet jonkin yleisemmän tutkimusaiheen käsittelystä biografi-an puitteissa. Analyysin kohteeksi nousivat Miina Sillanpään henkilökuvan oheen luokan, perheen ja sukupuolten suhteet ajanjaksona, jona palkkatyöläisyys yleistyi.⁵³ Sulkunen valitsi Sillanpää-kirjansa jälkeen toisenlaisen otteen, hän päätyi kertomaan yhden naisen tarinaa *Mandi Granfelt ja kutsumusten ristiriita* -teoksessa. Siinä hän nosti Granfeltien avioliiton keskeiseksi analyysin kohteekseen ja rajasi Mandin elämänhistorian avioliittovuosiin. Hän lähti Mandin näkökulmasta liikkeelle ja kysyi esimerkiksi ”miten sovittaa yhteen omat ja yhteisön tarpeet?” Sulkunen käytti mentaliteettihistoriallista tutkimusotetta, jossa persoonallisuus, kulttuuritausta, tunnekokemukset ja maailmankatsomus paljastavat aikakauden luonteesta olennaisia asioita ja kertovat historiallisesta muutoksesta. Se johtui osin aineistosta, jota hallitsi laaja kirjeenvaihto.⁵⁴ Tutkimusaineisto tarjosi tavallaan lähestymistavan. Mandin oma kokemus nousi keskeiseksi. Henkilö ankkuroitui elämäkerrassa taustaansa, mutta nousi kuitenkin siitä esiin. Sulkunen selitti Mandin perhepiirillä ja lapsuudenkodin tunneilmastolla niitä ongelmia ja ratkaisujamalleja, joita Mandi kohtasi. Samoin Seela Sellan elämäkerrassa huomio kiinnittyy vahvojen taustavaikuttajien merkitykseen.

Trilogian päätepiirteenään Liisa Eerikintytärtä Sulkunen tutki mentaliteettien historiaa Liisan ”mikromaailman” kautta. Liisa toimi esimerkkinä tai innoittajana ja kirjoitti kysymyksiä, joiden avulla hurmosliikkeet avasivat maailmansa. Liisa katoaa biografiassa aika ajoin kokonaan näkyvistä, mutta hänen seuraajiensa tarkastelu muokkaa tutkimuksesta kollektiivibiografian.⁵⁵ Liisa Eerikintytärtä on kuitenkin vai-

---

⁵² Caine, 23, 45.

⁵³ Sulkunen, Irma 1989: Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen, Hanki ja jää Helsinki, 11.

⁵⁴ Sulkunen, Irma 1995: Mandi Granfelt ja kutsumusten ristiriita, Hanki ja jää Helsinki, 9.

⁵⁵ Sulkunen, Irma 1999: Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700-1800-luvulla. Hanki ja jää Helsinki, 7, 66.

kea pitää varsinaisena elämäkertana – jos henkilökuvan luominen määrittelee elämäkerta. Liisan kiistanalaisesta henkilöstä syntyy vain sumea mielikuva.

Vuonna 2000 kirjoittamani *Sylvi Kekkonen elämäkerta* on Sulkusen teoksia perinteisempi naiselämäkerta kohteensa ja käsittelynsä puolesta. Se on myös käsillä olevan tutkimuksen taustalla: Seela oli Sylvi vuonna 2000 Paavo Haavikon TV-elokuvassa *Sylvin kamari*. Hän tutki Sylviä sisältäpäin, kun taas oma tutkimustehtäväni oli purkaa myyttiä hauraasta naisesta presidentin varjossa. Seela Sella tuli silloin jollain tavalla tutuksi ja alkoi kiinnostaa, tosin ei vielä pitkään aikaan tutkimuskohteena.

Sylvi Kekkonen elämäkerta toi uuden näkökulman valtavirran Kekkos-tutkimukseen; sen kohteena olikin joku muu kuin Urho. Elämäkerrassa Sylvi Kekkonen toiminta tuli ymmärrettäväksi, kun se sijoittui omassa kontekstissaan tarjoutuviin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin. Esimerkiksi Sylvi Kekkonen kirjallinen tuotanto valottui tekstikatkelmien, kritiikkien, arvostelijoiden, ystävien ja myöhempien tutkijoiden kommenttien varassa. Näin hänen teoksensa vertautuivat muiden aikalaisten tuotoksiin, jolloin lukijalle hahmottui kenttä, jossa Sylvi Kekkonen liikkui. Metodiksi muodostui henkilökuvan rakentaminen eri teemoihin keskittyvistä paloista: kirjan edetessä lukija tutustui yhä tarkemmin päähenkilön toimintaan, ajattelutapoihin ja elämänpiiriin. Sylvi Kekkonen elämän tärkeät valinnat ja niiden merkitys kokonaisuudessaan hahmottuivat vain sitä kautta, että lukija näki jokaisessa elämänvaiheessa ympäristön asettamat rajat.⁵⁶ Kirjan julkaisemisen yhteydessä kävi ilmi, että ”suuren yleisön” – tässä tapauksessa keski-ikäisten naislukijoiden – oli vaikea hyväksyä ajatusta, että Sylvi Kekkonen sieti puolisonsa naisjuttuja. Luettuaan koko elämäkerran heille saattoi asia näyttäytyä uudessa valossa: Kekkonen elämässä oli riittävän paljon tukipilareita, jotka rakentuivat muihin asioihin kuin seksuaaliseen kanssakäymiseen, jolloin naissuhteet haalistuivat taustalle.

1.2. Menetelmä ja lähteet

Nykyaikainen tapa suhtautua tutkimukseen on tunnustaa sen henkilökohtaisuus. Voi-ko mitään tutkimusta, erityisesti biografiaa tehdä kirjoittamatta samalla itsestään? Se

---

⁵⁶ Mattsson, Anne 2000: *Sylvi Kekkonen elämäkerta*, Art House Helsinki.

on olennainen kysymys tässä tutkimuksessa, jossa tutkija ja kohde tapailevat tiheästi ja jopa tutustuvat toistensa perheisiin. Vaikuttamista tapahtuu puolin ja toisin. Molempien osapuolten, kohteen ja tutkijan, on luotettava siihen, että ihmisiä panettelematta voi kertoa inhimillisyyden ja monenlaiset kompastuskohdat, ja sekä kohde että lukijat kestävät ne. Työtä ja ratkaisuja voi ja pitää myös arvioida. Tässä tutkimuksessa kyseessä on elävä henkilö, jolloin vaarana on koko projektin kaatuminen, jos henkilö – tai hänen sukunsa katsoo tulleen loukatuksi. Projektin kaatumista pahempi tilanne olisi kuitenkin epäonnistuminen tehtävässä niin pahasti, että saavutettu luottamus rikkoutuisi. Se veisi pohjan koko tutkimuksenteon mielekkyydeltä.

Ilman kohdehenkilön suostumusta projektiin tätä tutkimusta ei olisi koskaan aloitettu. Seela Sella ei kuitenkaan itse osallistu tekstin tuottamiseen, sitä ei tehdä hänen kanssaan yhdessä eikä kirjoittajan tulkintoja hyväksytetä etukäteen. Sellan haastattelut, teatteriesitykset, elokuvat, televisio-sarjat, erilaiset esiintymistilaisuudet ja näytelmäharjoitukset ovat tilaisuuksia, joissa Sellaa voi tutkia. Kirjoitustyö tapahtuu silti kokonaan ilman Sellaa, hän näkee vasta valmiin käsikirjoituksen. Hän pysyy kuitenkin ajan tasalla ja kuulee tutkimuksen etenemisestä, hän saa vastata hypoteeseihin ja tarkentaviin kysymyksiin. Seela Sellan suhtautuminen tutkimustyöhön on mielenkiintoisella tavalla taiteilijalle sopivaa, ammattimaista. Hän sanoo: ”Se on sinun kirjasi. Minun ei tarvitse nähdä sitä etukäteen.”⁵⁷ Hän tietää, että luova työ on prosessi, jossa syntyy tietynlainen lopputulos, ei ”totuus”.

Jos tehtävänä on luoda henkilökuva, ei kirjoittaa tapahtumien kronikkaa tai ansioluetteloa, millaiset lähteet palvelevat tarkoitusta? Lähteet on otettava haltuun järjestelmällisesti. Seela Sellan monimuotoisen elämän kartoittamiseksi tehtiin miellekartta⁵⁸, johon kirjoitettiin kaikki taustatiedoista nousseet käsitteet. Niiden avulla suunniteltiin teemat, jotka selvästi hallitsivat Sellan elämää. Ne olivat:

1. juuret työväenluokassa ja kasvaminen kahden vahvan naisen perheessä
2. avioliitto juutalaisen ekonomin ja näyttelijän Elis Sellan kanssa
3. uskonnollisuus tai hengellisyys, joka johti kääntymiseen juutalaiseksi
4. näyttelijäntyö ja uran luominen.

---

⁵⁷ Seela Sellan haastattelut 2009.

⁵⁸ Liite 2.

Teemat eivät ole välttämättä tärkeysjärjestyksessä, mutta näin niistä rakentui kehikko, jonka varaan työn perustukset laadittiin. Pääkäsitteistä muodostuivat tutkimuskysymykset, teemat sekä koko työn rakenne. Vaikka tutkimus kuuluu poliittiseen historiaan, puoluepolitiikka ei noussut Sellan elämän keskeiseksi teemaksi. Siksi se ei nouse myöskään tutkimuksessa suureen rooliin, mutta kulkee mukana kiintoisena sivujuonteena. Elämänkaariajattelu ei ole ristiriidassa temaattisen käsittelytavan kanssa. Vaikka kronologia joskus joutuu joustamaan, ihmiselämässä tietyt teemat korostuvat tietyssä vaiheessa. Vaikka muut teemat ovat taustalla, ihmiselämässäkin suuret ja tilaa vievät asiat nousevat etualalle, kun muut, pienemmät painuvat taustalle, noustaakseen sieltä taas uudestaan esiin.

Seela Sella on sekä tutkimuskohde että lähde.⁵⁹ Hänen haastattelunsa ovat tärkeä, monitasoinen lähdeaineisto. Ilman Sellan omia ja hänen lähipiirinsä haastatteluja tutkimus jäisi ohueksi, koska ne paljastavat paitsi tietoja, etenkin ihmisten asenteita ja tunteita Sellaa kohtaan. Samalla ihmisten kanssa keskusteleminen osoittaa selvästi, että elävää ihmistä harva tohtii loukata tai sanoa hänestä mitään kielteistä. Kuolleista puhutaan avoimemmin; esimerkiksi Seelan vuonna 1992 kuolleesta miehestä, Eliksestä, jotkut ihmiset puhuvat jopa karkeasti, toiset sen sijaan niin hellästi, että liikuttuvat kyyneliin. Muistitietotutkimuksen asiantuntijat korostavat, että sen olemukseen kuuluu asioille annettu merkitys. Ihminen muistaa pikemminkin, mitä olisi halunnut tehdä ja pitänyt tehdä kuin sen, mitä hän teki.⁶⁰

Seela Sellan haastattelut aloitettiin vuonna 2009. Useimmiten ne sovittiin Sellan kotiin, joskus teatterin takahuoneeseen, junan ravintolavaunuun teatteriesityksen päätteeksi, näytelmän harjoituksiin tai jopa tutkijan työpaikalle, lukio-opiskelijoiden haastateltavaksi. Sellan aikataulut olivat kiireisiä, ja tapaamiset sovittiin milloin juhlapyyhiin, milloin lomapäiviin. Haastatteluja varten oli laadittu yksityiskohtaisia kysymyksiä tietyn teeman puitteissa, mutta usein kysymykset jäivät sivuun, kun Seela Sella alkoi kertoa omaan tapaansa, hauskaasti, polveilevasti, hyppien asiasta toiseen. Silloin

---

⁵⁹ Jaottelun on esittänyt Taina Ukkonen. Fingerroos, Outi ja Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä, 28.

⁶⁰ Portelli, Alessandro: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa: Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä, 55.

haastateltava sai viedä haastattelijaa mielihyvin; henkilön luonne ja ajatusmaailma kävivät ilmi luonnollisesti kumpuavasta puheesta paremmin kuin valmiiksi mietittyjen kysymysten pohjalta. Koko haastattelujen idea perustui kohteen *ymmärtämiselle*, pikemmin kuin tietojen keräämiselle. Seela Sella on näyttelijä, joka tekee pienestäkin tarinasta kokonaisen esityksen, johon liittyy liikkumista, eleitä, ilmeitä, äänen nousuja ja laskuja. Hänen kanssaan on mahdotonta keskustella kuivan akateemisesti. Kysymysten luettelot muuttuivat kerta kerralta syvähaastatteluiksi, joissa Sella luotasi elämänsä valintoja ja luonteenpiirteitään. Ensimmäisellä haastattelukerralla oli tarkoitus puhua *Seela Sella seisaallaan* -monologista, mutta Sellan ajatuksenjuoksu vei pian keskustelun hänen elämänfilosofiaansa, käsitykseen hyvän ja pahan energiasta.⁶¹ Haastattelutilanteet olivat aina vuorovaikutustilanteita, joissa keskusteltiin, ne eivät olleet Sellan monologia, vaikka haastattelijana pyrin olemaan taustalla, vain ohjailemassa puhetta toivottuun suuntaan. Aluksi apuvälineenä käytettiin elämän kronologista luetteloa, jota täydennettiin faktoilla ja tarinoilla.⁶² Jos tarkoituksena oli kysyä esimerkiksi Intimiteatterin ajasta, esiymmärryksen⁶³ saavuttamiseksi luin ensin teatterin historian ja tutustuin teatterinjohtajaan ja näyttelijätovereihin kirjallisuuden kautta. Sitten tulivat täsmäkysymykset, jotka esitin Sellalle. Myöhemmin tarina täydentyi uusilla tiedoilla ja yksityiskohdilla. Samalla tavalla useat teemat olivat jatkuvassa prosessissa. Kaikki keskustelut nauhoitettiin, ellei niitä käyty puhelimesta tai kaupungilla. Siksi kaikkiin haastattelutietoihin ei voi merkitä tarkkaa päivämäärää, asioihin palattiin yhä uudelleen, sitä mukaa kuin tutkimus edistyi ja tarkentui.

Prosessin aikana Sella työsti tapaansa muistaa ja muistella. Hän piti sitä ongelmallisena. Hän kirjoitti ajatuksensa myös paperille keskustelua varten: ”Anne! Muistot: märehtiä menneisyydessä – en oikeastaan elä sillä tavalla – jos muistaisin kaikki ikävät asiat – en jaksaisi antaa itselle anteeksi – en pystyisi elämään. (...) On vaara että kun kertoo itsestään toistaa vain niitä samoja asioita. Sen tähden muistelmat ovat muisteluja – eivät välttämättä faktoja.”⁶⁴ Keskusteluja käytiin siis myös metatasolla, jossa pohdittiin yhdessä tekemisen merkitystä ja työskentelytavan mielekkyyttä. Samalla

---

⁶¹ Seela Sella 14.12.2009.

⁶² Liite 1.

⁶³ Ukkonen, Taina: Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa, Teoksessa: Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä, 183.

⁶⁴ Seela Sellan muistiinpanot keskustelua varten 4.10.2011. Alleviivaukset alkuperäisen tekstin mukaan. Tekijän hallussa.

tuli hyvin konkreettiseksi, että tutkimus kajoaa myös sellaisiin vaiheisiin, jotka Sella olisi kenties mieluiten unohtanut. Hän suhtautui myös tähän näkökulmaan uteliaasti ja oli kaikesta huolimatta kiinnostunut myös siitä, mitä oli ehkä itse unohtanut ja miksi.⁶⁵ Valokuva-albumien läpikäyminen paljasti, miten hataralla pohjalla muistikuvat olivat. Valokuvien perusteella oli kuitenkin mahdollista tarkastella henkilöiden välisiä jännitteitä asentojen ja kehon kielen perusteella.

Tutkimusprosessin aikana tapahtui muutos Seela Sellan tavassa puhua ja kertoa. Aluksi hän kertoi hyvin vapautuneesti, lähinnä samoja tarinoita, joita oli toistanut lukemattomissa haastatteluissa. Kun keskustelut alkoivat pureutua hänen äitiinsä ja isoäitiinsä, äkkiä hän kiinnostui. Hän oivalsi, että kysymyksessä oli oikea tutkimus, jonka avulla hän saisi itsekin uutta tietoa ja näkökulmaa itseensä. Se oli jonkinlainen käännekohta prosessissa. Sitten Seela tuli myös varautuneemmaksi oman muistinsa suhteen. Hän alkoi myös epäröidä, jopa perua aiemmin sanomiansa asioita, jotka olivat kuitenkin tarkastettavissa nauhoilta. Hän syytti huonoa muistiaan, koska halusi tarjota myös tarkkoja tietoja, kun vuosilukuja ja henkilöitä häneltä perättiin.

Haastattelujen luonne kävi tutkimuksessa tutuksi. Ne ovat subjektiivisia, mutta silti luotettavia. Niiden luotettavuus syntyy eri tavoin kuin toisenlaisten lähteiden. Ne kertovat, miten ihminen muistaa ja haluaa asioista kertoa, millainen *merkitys* asialla on hänelle.⁶⁶ Tutkijan vaikutus kerrontaan kävi myös ilmeiseksi; usein vieraiden henkilöiden tapaamisessa luottamuksen rakentamiseen meni pitkä aika, eikä aina ehtinyt edes syntyä. Jokainen haastattelu syvensi silti tutkimusta: kullakin henkilöllä oli oma tapansa puhua Seelasta ja hänen läheisistään. Siksi myös tutkimuksessa tapahtumia voi valottaa useista näkökulmista, jos lähteiden tarinat ovat ristiriitaisia. Myös todellisuus on erilainen sen mukaan, kenen näkökulmasta sitä tarkastellaan. Siksi myös tekstiin saa jäädä kysymyksiä, oletuksia ja keskustelua – kunhan ne eivät jää ikävän vihjailun tasolle.

Elämäkerta ei perustu pelkkiin haastatteluihin. Ilman kirjallisia lähteitä elämäkertatutkimuksesta ei voisi edes puhua. Asiakirjalähteiden ja tutkimuskirjallisuuden valossa punnitaan myös haastatteluissa saadut tiedot, tarkennetaan ja kohdistetaan kysymyk-

---

⁶⁵ Seela Sella 4.10.2011.

⁶⁶ Fingerroos ja Haanpää, 32.

set. Tämän tutkimuksen keskeiset lähteet ovat henkilökohtaisia kirjoituksia, jälkiä eletystä elämästä. Niitä tutkitaan eri näkökulmista ja mietitään, millaisia sanomia niihin sisältyy pinta- ja syvätasolla. Henkilökohtaiset lähteet rakentavat henkilökuvaa, ja niiden subjektiivisuus voi olla oikeisiin mittasuhteisiin sijoitettuina pikemminkin voima kuin heikkous. Seela Sella ei ole kirjoittanut säännöllisesti perinteistä päiväkirjaa, mutta hänellä on kouluvuosistaan jäljellä *Opintieni*-niminen päivä- tai muistikirja⁶⁷, johon hän on kirjoittanut epäsäännöllisesti useiden vuosien ajan. Lähi- ja rivien välisen luvussa tietynlainen nuori Seela piirtyy esiin, ja tämä hahmo on *Opintiessäni* siloteltu, jollakin lailla näytteille pantu. Henkilökohtaisten dokumenttien itsekorostus on mielenkiintoista, koska sillä on ollut tietty tarkoitus. Monet muista alkuperäislähteistä ovat hajanaisia löydöksiä, jotka Seela Sella on syystä tai toisesta päättänyt tallettaa – ja halunnut antaa käyttöön. Sellat ovat pitäneet leikekirjoja⁶⁸, joihin he ovat koonneet kaikkia perheenjäseniä koskevia lehtileikkeitä. Leikekirjojen olemassaolo on jo itsessään merkittävä lähde: Selloille julkisuus on ollut tärkeää ja mielenkiintoista, tallentamisen arvoista. Lisäksi leikekirjoista valottuu, millaisia rooleja ja muita tehtäviä Seela Sella on pitänyt tärkeänä uransa ja elämänsä kannalta. Myös joidenkin monologiesitysten käsikirjoitukset nousevat tärkeään asemaan lähteinä, silloin kun ne käsittelevät keskeisiä kysymyksiä.

Eräs yksittäinen tärkeä lähderyhmä ovat Seelan äidin Hilpi Koskisen kirjoitukset. Hän kirjoitti muutaman sivun pituisia muistelmatekstejä lapsuudestaan, nuoruudestaan, luottamustehtävistään ja oman äitinsä elämästä.⁶⁹ Ainakin yksi näistä teksteistä kuuluu jo nyt suurempaan kokonaisuuteen. Outi Pukki ilmoitti 1997 *Helsingin Sanomissa* toiveistaan kerätä tietoa, miten kansalaissota vaikutti tavallisten ihmisten arkielämään. Hilpi lähetti hänelle kirjoituksen, ja se päättyi Työväen muistitietotoimikunnan aineistoihin. Hilpi halusi esiintyä nimettömänä, hän ei halunnut tulla tunnistetuksi. Hän oli

---

⁶⁷ *Opintieni* – muistiinpanoja kouluajaltani, 2. painos, Julkaisija Osakeyhtiö Valistus Helsinki, Raittiuskansan kirjapaino Oy 1944, Seela Virtanen, Seela Sellan yksityiskoelma, tässä SSK.

⁶⁸ Esim. Seela Virtanen, Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri 1959-61, SSK. Jatkossa ”Leikekirjat alkaen xx”.

⁶⁹ Koskinen, Hilpi 1997: EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri vuodet 1972-1993. SSK. Tai Koskinen, Hilpi: Muistoja äitini elämästä. SSK.

vain ”nimetön punaorpo, nainen”.⁷⁰ Nyt Hilpiä ei enää ole. Hän jätti muistelmansa perinnöksi Seelalle. Hän halusi punaorpomuistonsa julkisuuteen, ihmisten tietoon. Tässä tutkimuksessa Hilpin kirjoitusten tiettyjen katkelmien julkaiseminen puolustaa paikkaansa, koska niiden ansiosta Seela Sellan jotkin kokemukset saavat kontekstin. Hilpin tekstit kertovat työläisnaisen maailmankatsomuksesta ja – varauksin – myös arkisen elämän tarjoamista valinnanmahdollisuuksista. Niistä muodostuu tärkeä näkökulma siihen, mistä Seela Sella ammensi kulttuurimyönteisyytensä ja rakkautensa teatteriin.

Muut lähteet ovat henkilöitä koskevia osoite- ja henkilörekisteritietoja, teatterikoulun toimintakertomuksia ja muuta aineistoa, sanomalehtien teatterikritiikkejä, teatterihistorioita, lähipiirin haastatteluita ja tutkimuskirjallisuutta.

Perinteikkään ja vuosisatoja hioutuneen lajityypin innoittamana alkoi Seela Sellan elämäkerran kirjoitustyö. Liikkeelle lähdettiin alusta alkaen, varhaisista kasvuvuosista eteenpäin.

---

⁷⁰ Mervi Kaarninen (2008) lainasi Hilpin tekstiä nimettömänä kirjassaan *Punaorvot 1918*, Minervakustannus Helsinki-Jyväskylä, 131. Työväen muistitietotoimikunta (TMT), sidos 336/31/1771, Tyark.

2. Seela Virtasen lapsuus *Opintieni*-päiväkirjan valossa

Lasten koulunkäynti ei ollut itsestään selvyyys Suomessa vielä 1900-luvun alkupuoliskolla. Vuonna 1921 tuli oppivelvollisuus. Se ei silti tarkoittanut koulupakkoa, vaan kansakoulun tietojen ja taitojen omaksumista. Kouluja ei alettu heti innokkaasti rakentaa ympäri Suomen. Jotkin köyhät maalaiskunnat lykkäsivät oppivelvollisuuslain toimeenpanoa sallitun siirtymäajan 16 vuotta tai jopa pidempään. Henkinen asenneilmasto oli monesti koulua vastaan. Maalaisliitossa vaikutti ryhmä, jonka mielestä lapsia tarvittiin pelloille töihin. Jos koulua kuitenkin piti käydä, kouluvuosi riittäisi loka-kuusta huhtikuuhun. Sen sijaan sosiaalidemokraatit kannattivat oppivelvollisuutta, joka nostaisi työväenluokan koulutustasoa.⁷¹

1940-luvulla jokaiselle tamperelaiselle kansakoululaiselle jaettiin koulutien alussa opintokirja, johon merkittiin paitsi arvosanat, myös huomautukset ja erilaiset muistutukset, joita oppilas saattoi saada. Opintokirjaan huoltaja kuittasi tiedot. Kirjassa oli myös tarkat ohjeet, miten oppilaiden tuli käyttäytyä koulussa, koulumatkoilla ja julkisilla paikoilla. Sävyä ei voinut erehtyä: koulu määräsi säännöt, joita oppilaan tuli noudattaa. Pedagogisiin perusteluihin ei ollut tarvetta, koska hallintomiesten näkökulmasta koulu oli itsestään selvä auktoriteetti.⁷² Nykynäkökulmasta katsottuna koulun ote ulottui syvälle koteihin asti. Se saattoi kyseenalaistaa perheiden kasvatuksen. Vanhempia jopa uhkailtiin.

”Ohjeita

Tampereen kansakoulussa käyville oppilaille ja heidän vanhemmilleen

I. Kun lapsi on oppivelvollisuusikänsä tullut, ovat vanhemmat ja holhoojat velvolliset häntä säännöllisesti koulussa käyttämään ja pitämään tarkkaa huolta siitä, että hän kotona ollessaan huolellisesti valmistaa koulussa määrättyt läksyt ja suorittaa muut annetut tehtävät. (...)

IV. Samoin kuin oppilaat ovat velvolliset opettajiensa ehdottomasti aina tottelemaan, niin tulee heidän myös vastustelematta noudattaa niitä muis-

---

⁷¹ Syväoja, Hannu 2004: *Kansakoulu – suomalaisten kasvattaja*. PS-kustannus Jyväskylä, 55.

⁷² Syväoja, 73.

tutuksia, mitä vanhemmat ihmiset heitä oikaistakseen kaupungilla kulkiesaan tekevät.

V. Koulussa käytetään rangaistuksina nuhtelua luokan kuullen, seisottamista paikallaan tahi erillään, jälkeenoloa lukutunnin päätyttyä tahi muulloin, nuhtelua ja varoitusta, sekä kotimuistutusta. Jos oppilas ei näillä kurinpitokeinoilla ole ojennettavissa, saattaa tuomioistuin koulun johtokunnan pyynnöstä määrätä hänet lastensuojeluviranomaisten hoitoon otettavaksi.”⁷³

Koulumyönteistä asennemuokkausta tarvittiin viime vuosisadan alkupuoliskolla. Sitä tehtiin eri tasoilla ja eri tavoin. Kansalaisjärjestöt osallistuivat näihin talkoisiin. Kansakoulunopettajien koulutarvikeliike Osakeyhtiö Valistus suunnitteli 1940-luvun koululaisille erityisen päiväkirjan. Siinä pedagogit suunnittelivat sisällön oppilaan kehityksen näkökulmasta, se ei tähdännyt opintokirjan tavoin hallinnolliseen viestintään. Raittiuskansan kirjapainossa painettiin *Opintieni – Muistiinpanoja kouluajaltani* -nimistä päiväkirjaa koulumuistojen dokumentoimiseen.⁷⁴ Pispalalainen Seela Virtanen sai *Opintieni*-kirjan todennäköisesti äidiltään.⁷⁵

Opintieni-kirjan johdanto on enteellinen. Siinä käydään läpi, mitä elämäkerta tarkoittaa. Ihmisten elämäkulku vaihtelee, toisilla se on tavallinen ja kulkee rauhallista la tuaan, toisilla se on monivivahteinen ja odottamaton. Yhtä kaikki kunkin kohdalla muistot haalistuvat, eikä menneitä tapahtumia saa enää kiinni. Tekstissä painotetaan, miten hauskaa ja hyödyllistä on vuosien kuluttua lukea omista ja sukunsa vaiheista. ”Harvanpa elämäkerran joskus jälkeen päin tutkijat – usein mitä suurinta vaivaa nähden – kokoavat ja kirjoittavat, vain sellaisten kansalaisten, joiden työstä aivan erityinen sato on varttunut.”⁷⁶ Seela Virtanen ei nuorena koululaisena voinut aavistaa, että juuri hänen elämästään tulisi niin kiinnostava, että se koottaisiin vaivaa säästämättä

---

⁷³ Opintokirja, Tampereen kansakoulut, Tammer-Paino 1944, SSk.

⁷⁴ Väinö F. Virtanen oli Oy Valistuksen pitkäaikainen toimitusjohtaja. Valistus oli lähellä raittiuliikettä. Möttönen, Tuomas: Kauppaneuvos Väinö F. Virtanen, Kansallisbiografia, <http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=829>. Luettu 14.3.2012.

⁷⁵ Seelan äiti Hilpi Koskinen hankki monenlaista opiskelumateriaalia tyttärelleen, luultavasti *Opintieni*-kirjankin. Seela Sella ei muista varmasti 17.4.2012.

⁷⁶ *Opintieni – Muistiinpanoja kouluajaltani*. Seela Virtanen. Valistus, Helsinki 1944, SSk.

kirjoihin ja kansiin. Yhtä kaikki hän kokosi tunnollisesti kirjansa täyteen muistoja opintieltään – erityisesti niitä jotka liittyivät lausuntaan ja erilaisiin esiintymistilaisuuksiin. Luultavasti Seelan äiti Hilpi – mikäli oli kirjan hankkinut – jaksoi patistaa tyttöä kirjan äärelle. Kirja on täynnä muistoja: kirjoituksia, luetteloita, lehtileikkeitä ja arvosteluja, takakannta myöten. Vielä 70-vuotiaana Seela Sella kirjoitti omakätisen nimikirjoituksensa sivulle, joka on otsikoitu ”Nimikirjoituksia eri ikäkausiltani”. Ensimmäinen nimikirjoituksensa kirjoitti 9-vuotias Seela Virtanen. Osakeyhtiö Valistuksen asennemuokkauksen siemenet kylvettiin hedelmälliseen maahan.

2.1. Rikkinäinen koti, mutta kasvattajilla ehjät suhteet lapseen

Seela Maini Marjatta Virtanen syntyi 30.12.1936 Tampereella Hilpi Raili Matilda ja Jaakko Asseri Virtasen tyttäreksi. Perhe asui silloin Amurissa Puuvillatehtaankadulla. Äiti oli töissä Suomen Hihnatehtaassa – myöhemmin se vaihtoi nimekseen Tammer-tehtaat – ja isä toimi Finlaysonilla lämmittäjänä. Puuvillatehtaankatu 14:ssä asui Finlaysonin väkeä. Seuraavan vuoden kesällä 1937 perhe muutti Pispalaan Simolan alueelle.⁷⁷

Virtasen perheeseen kuului tiiviisti myös edellisen sukupolven edustaja, Hilpin äiti Martta Ekholm. Pispalaan muutosta Hilpi kertoi myöhemmin: ”Nyt äiti tulee mukaan.” Äiti hoiti Hilpiä raskauden aikana, kun tämä oli sairas ja huonovointinen.⁷⁸ Pispalassa yhteiselo oli vielä aiempaa tiiviimpää, vaikka molemmilla oli omat osoitteet.⁷⁹ Martta-mummo osallistui alusta saakka tyttärensä perheen elämään tiiviisti. Seela-vauva käytiin kuvaamassa valokuvaajalla koko perheen voimin: Martta, Hilpi ja Jaakko olivat mukana. Martta sai pidellä Seelaa.⁸⁰ Kuva kertoo perheen asetelmasta yleisemminkin: Martta ja Seela olivat tiivis kaksikko, Hilpi taiteili keskellä kiusaantuneena ja isä oli syrjässä. Hilpi ei pitänyt siitä, mitä Jaakko teki, silloin kun oli koto-

---

⁷⁷ Henkikirjat 4, Hämeen lääni, Tampere 1938, H:554 Pispala, Simolan alue 128, Jaakko Asseri Virtanen lämmittäjä, Hilpi Raili Matilda tehtaantyöläinen L:0-1. KA, Tampereen poliisilaitos osoitetoimisto, Osoitekortisto Virta-Virtanen 1915-37. Hämeenlinnan maakunta-arkisto HMA.

⁷⁸ Hulmi, 12.

⁷⁹ Henkikirjat, Hämeen lääni, Tampere. H:533, Puuvillatehtaankatu 14, Finlayson-Forssa (tontilla, kortteli IV), KA.

⁸⁰ Valokuva vuodelta 1937, SSK.

na: ”Miehellä on paljon kavereita, he tulevat hakemaan, vievät mukanaan ja ovat siten missä ovat, en minä niitä meille humalassa päästäisi.”⁸¹ Jaakko-isä muuttikin pian, kesällä 1939 eri osoitteeseen Pispalassa. Hänen äitinsä Lyydia asui Pispalanvaltatiellä, ja sinne Jaakko muutti kirjoille.⁸²

Jaakko Virtanen palveli talvi- ja jatkosodassa tykkimiehenä, eikä häntä näkynyt sota-vuosina paljon Pispalassa. Yhteiselo ei ollut silloinkaan sopusointuista. Hilpi ei nalkuttanut juomisesta jatkuvasti, mutta silloin hän hermostui, kun Jaakko oli myynyt lakanat saadakseen viinaa. Seelan mukaan äiti ei haukkunut isää, mutta hän sai selville aikuisten puheista, että Hilpi oli löytänyt Jaakon kotoa sängystä toisen naisen kanssa. Nainen oli Toini Koski, jonka kanssa Jaakko myöhemmin muutti yhteen, meni naimisiin ja eli lopun elämäänsä.⁸³ Eropäätös kypsyi vähitellen, mutta sota-aikana puoliset pysyivät virallisesti yhdessä. Jaakko Virtanen ilmoitti armeijassa jatkosodan jälkeen kotiuttamisen yhteydessä kuitenkin lähiomaisekseen äitinsä Lyydian.⁸⁴ Ero tapahtui virallisesti vasta joulukuussa 1945.⁸⁵

Avioeroja ei otettu helposti vielä 1940-luvun Suomessa. Tavatonta se ei kuitenkaan enää ollut. Heti sodan jälkeen avioerotilastoissa on piikki, jolloin eroja tuli nelinkertainen määrä edeltävään vuosikymmeneen nähden. 1920–30-luvuilla avioeroja otettiin 500–1500 kappaletta vuodessa, sitä ennen muutamia satoja.⁸⁶ Muutosta selittää ennen kaikkea avioliiton luonteen muuttuminen. Teollistumisen ja teknologisoitumisen seurauksena perhe ei ollut enää naisten ja lasten elatuslaitos, koska naiset pääsivät kodin ulkopuolelle töihin. Naisen taloudellinen itsenäistyminen muutti eniten avioliittoa. Heti sotien jälkeen syntyneitä eropiikkiä voivat selittää poikkeukselliset olosuhteet, jolloin solmittiin poikkeuksellisia avioliittoja. Hilpin ja Jaakon liitto oli vuodelta 1936, mutta ehkä siihen liittyi joitakin yleisiä tekijöitä: kiireellä solmittu liitto, tunne-

---

⁸¹ Hulmi, 12.

⁸² Tampereen poliisilaitos osoitetoimisto, Osoitekortisto Virta-Virtanen 1915-37. Hämeenlinnan maakunta-arkisto HMA.

⁸³ Seela Sella 4.10.2011.

⁸⁴ Jaakko Asser Virtasen kantakortit, Sota-arkisto, KA.

⁸⁵ Hilpi Koskinen, virkatodistus, Tampereen ev.lut.seurakuntien keskusrekisteri, Tampere.

⁸⁶ Miettinen, Anneli sähköpostissa tekijälle 28.10.2009. Avioero-tilastojen koonnos.

Lähde: Tilastokeskus, www.stat.fi/til/ssaaty/2007/ssaaty_2007_2008-05-14_kuv_002_fi.html (lokakuu 2009).

elämän ja ilmapiirin jännittyneisyys, yleinen moraalien höltyminen ja aviorikokset.⁸⁷ Hilpi kuului siihen joukkoon naisia, joka oli tottunut tekemään töitä ja vastaamaan itsestään. Lisäksi hänen äitinsä oli tehnyt epäsovinnaisia päätöksiä omassa elämässään, Hilpillä oli toimintamalli. Hän teki tärkeän päätöksen ja selitti sitä: ”Minä haluan päästä eteenpäin elämässäni ja rakentaa kotia, ei se käy noin heikon miehen kanssa kuin Jaakko.”⁸⁸ Seela ei tavannut isäänsä enää monta kertaa, mutta sai pian isäpuolen, työnjohtaja Tauno Henrik Koskisen.

Kaikesta huolimatta avioero oli Hilpille vaikea pala. Hän kirjoitti muistelmiinsa, että ”minä olen kokenut avioeron. Siitä en puhu enkä tule ikinä puhumaan”. Lopuksi hän vielä mustasi tämänkin lauseen. Tämä lause ei päätynyt Outi Pukille lähetettyyn versioon punaorpokokemuksista.⁸⁹ Hilpi vertasi ”punikkien lasten” kohtelua 1930-luvun Suomessa omaan kokemukseensa avioerosta. Hänestä ne olivat yhtä tuskallisia asioita. Avioeroon liittyi häpeää ja kipua: ”Kun asia on tarpeeksi vaikea, sen haluaa eristää kokonaan.”⁹⁰ Hilpi Koskinen kuului ikäluokkaan – tai ihmistyyppiin – joka torjui pa-hoja asioita mielestään vaikenemalla niistä.

Hilpi Virtanen ja Tauno Koskinen tapasivat toisensa työpaikallaan Tammer-tehtailla, jotka tuottivat kumitavaraa. Sotatarviketeollisuus kuten kaasunaamarit työllistivät sota-aikana. Myöhemmin Hilpin työkenttää olivat mm. autojen tuuletinhihat. Hilpi ja Tauno menivät naimisiin 1948, jolloin yhteiseksi kodiksi tuli Taunon talo Kangasalla. Se oli molempien toinen avioliitto. Samanlainen kuvio oli käynnissä Jaakolla eli Jaskalla, hänen kumppaninsa Toini oli myös työpaikkaromanssi, se syttyi Finlaysonin tehtaalla. Toinikin oli ollut jo aiemmin naimisissa, ja hänellä oli yksi lapsi. Naimisiin Jaska ja Toini menivät vuonna 1951. Jaskan suhde Toiniin oli Hilpillä ja Seelalla kaiken aikaa tiedossa. Asia ei ollut mitenkään ihmeellinen tai harvinaisen. Jos tarkastellaan yksin Seelan äidinäidin sukuhaaraa Sääksmäen seurakunnassa 1800–1900-luvun vaihteessa, syntyy kuva, että leskeksi jäänyt solmi mielellään uuden avioliiton elämän

---

⁸⁷ Anttila, Kirsti 1976: Avioero suomalaisessa yhteiskunnassa, Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto, 35-36, 40.

⁸⁸ Hulmi, 19.

⁸⁹ TMT Sidos 336/31/1771, Tyark.

⁹⁰ Koskinen Hilpi. SSK.

turvaksi, ja lapsia syntyi myös avioliiton ulkopuolella.⁹¹ Ankeissa oloissa oli nojattava toisiin, joista sai edes vähäistä taloudellista ja sosiaalista turvaa. Turhaan kirkon kirjoihin ei merkitty siviilisäätystä ja mahdollisten lasten olemassaoloa ja lukumäärää. Ne olivat myös hallintovirkamiesten näkökulmasta tärkeimpiä tietoja.

Hilpi ja Seela pohtivat, pitäisikö Seelasta tulla Koskinen. Hilpi sanoi: ”Tauno ottaisi sut omalle nimelleen.” Seela mietti nimen vaihtoa, koska avioerolapsia ei katsottu hyvällä sotienjälkeisen ajan Suomessa. Hänen elämänsä olisi ehkä ollut helpompaa Koskisena. Tauno kuitenkin esti häntä: ”Älä tee sitä, se olisi sun isälle väärin.” Seela Sellan mukaan miesten välit olivat niin läheiset, että Tauno ajatteli Jaakko Virtasen oikeuksia, isällä oli oikeus lapseensa, oli hän sitten juoppo tai minkälainen hyvänsä.⁹²

Seelan kansakoulun opintokirjan arvosanat kuittasi marraskuuhun 1945 Jaakko Virtanen. Joulutodistuksen numerot sen sijaan tarkasti jo Hilpi Virtanen. Holhooja oli vaihtunut.⁹³ Tampereen tyttökoulussa arvosanat kuittasi Hilpi Koskinen vuoteen 1951, sen jälkeen useimmiten Tauno Koskinen.⁹⁴ Isällä oli vankka asema perheen päänä, hänen allekirjoituksensa toi jonkinlaista auktoriteettia perheen ja koulun suhteeseen. Tampereen tyttökoulussa ja -lyseossa todistuksiin vaadittiin ”isän tai holhoojan omakätinen allekirjoitus”.⁹⁵ Oppikoulujen arvomaailmassa perheenpään merkitystä korostettiin näin muodollisesti. Muuten Hilpi ei olisi antanut kenenkään toisen koskea Seelan asioihin, koska hän piti tytärtään tarkasti omana alueenaan. Hilpi piti silmällä, kenen kanssa Seela liikkui. Hän tiesi porukoiden merkityksen, kuinka suuri vaikutus viiteryhmällä, samanikäisillä tovereilla oli lapsiin. Kavereiden kanssa seurustelu on osa itsenäistymisprosessia⁹⁶, erottautumista kotiväestä. Tämä kontrollointi jatkui harvinaisen pitkään, koska vielä yli 20-vuotiaan Seelan seurustelu vanhemman ystävättären, Anna-Liisa Anttilan kanssa oli Hilpin huolen aiheita. Anttilan mukaan Hilpi tarkkaili oikeastaan elämänsä loppuun saakka, kenen kanssa Seela vietti aikaansa.⁹⁷

---

⁹¹ Laurila, Sinikka 12.1.2000. Sukuselvitys tehty Sääksmäen seurakunnan hallussa olevien historiakirjojen mukaan.

⁹² Seela Sella 2011.

⁹³ Seela Virtanen. Tampereen kansakoulut. Opintokirja. SSK.

⁹⁴ Seela Virtanen. Tampereen tyttökoulu. Opintokirja. Edistys. SSK.

⁹⁵ Tampereen tyttölyseo lukukausitodistus 1956. SSK.

⁹⁶ Turunen, 77.

⁹⁷ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

Myöhemmin Seela Sella harmitti, ettei hän koskaan tutustunut biologiseen isäänsä. Virtasen Jaska jäi hänelle vieraaksi. Hän pitää asiaa äitinsä virheenä, vaikka sanoo ymmärtävänsä ratkaisua. Kun isä kuoli vuonna 1968, Seela meni hautajaisiin. Muistotilaisuudessa hän keskusteli isänsä lesken Toinin kanssa. Silloin hänelle paljastui, että isä oli katsonut televisiosta kaikki tyttärensä esitykset ja pitänyt leikekirjaa, johon kokosi artikkelit ja arvostelut. Jaakko Virtanen oli ajatellut, että Seela oli liian ylpeä ottaakseen vanhaan juoppoon isäänsä yhteyttä. Seela taas oli ajatellut, ettei isä välitä, eikä ota häneen siksi yhteyttä. Tilanteen traagisuus oli musertava, kun se selvisi Seelalle. Hän ymmärsi myös isänsä alkoholismia. Hilpin sisarpuolen, Heljän mies Tauno Mäkelä oli ollut mukana talvisodassa samoissa taisteluissa – Yläkylässä, Summassa, Viipurissa – kuin Jaakko Virtanen. Hän kertoi tarinoita kammottavista tilanteista. Seelaa ei hämmästyttänyt, että hänen herkkä isänsä reagoi tarttumalla pulloon. Niin tekivät lukemattomat muutkin suomalaiset miehet. Jaakon alkoholismi oli tosin alkanut jo ennen sotaa.⁹⁸

Myöhemmin, 1970-luvulla, Seela Sella kirjoitti runoja, joihin hän purki elämäntuskaansa.⁹⁹ Erääseen runoon hän kirjoitti ajatuksiaan äitinsä ratkaisusta.

Äitisi ei tajunnut
että puolet sinusta
on isältäsi
Hän unohti sen
Kaikki te kolme olitte
kummallisesti toisiinne kiinnittyneinä
Valheellisia kuvia toisistanne
kantaen
Isäsi vain ei koskaan tiennyt
sitä
Äitisi kärsii koska huomasi tehneensä
väärin
Sinä et puhu mitään
Valhe jatkuu teidän välillänne

---

⁹⁸ Maarit Tastula: Punainen lanka – vieraana näyttelijä Seela Sella. YLE TV2, video SSk.

⁹⁹ Runot, SSk.

Seela Virtasen sukujuuret ovat Tampereelta ja Pirkanmaan seudulta molemmin puolin. Isän sukutaustat eivät olleet Seelan nuoruudessa hänellä vielä tarkasti tiedossa, mutta *Opintieni*-kirjaan on kirjattu äidin sukua aina äidinäidin äidinäitiin Emma Wilhelmiinaan ja äidinäidin äidinisään August Savioon asti. Isän puolelta kirjaan asti pääsivät tuolloin vain isänisä Heikki Vihtori Virtanen ja isänäiti Lyydia Virtanen.¹⁰⁰ Kenties Hilpi ei ollut kysellyt Jaskan suvun tietoja ajoissa tarpeeksi tarkkaan, tai sitten hän ei oikeastaan kannustanutkaan tyttärensä selvittämään niitä. Sittenkin Virtasen sukuhaaraa Jaakon äidin puolelta on selvitetty 1700-luvulle saakka. Kurki–Suontaustasukuyhdistys teetti sukuselvityksen, joka julkaistiin kirjana *Sotilas Tuomas Stör'in jälkeläiset 1745–2000*¹⁰¹. Seela Sellalle isän sukuhaara ei kuitenkaan merkinnyt samaa kuin äidin.

2.2. Vahvat naiset selustassa

Seelan mummu oli Martta Maria Ekholm, omaa sukua Rinne, ensimmäisestä avioliitostaan Öhman. Isoäiti oli aina läsnä. Hän opetti Seelalle monia asioita ja vielä enemmän näytti esimerkillään. Hilpi-äiti huolehti perheen toimeentulosta. Hänellä oli kiire, paljon töitä, eikä hän ehtinyt olla tyttären elämässä samalla tavalla läsnä. Hilpi toimi välillä talonmiehenäkin, kun miehet olivat rintamalla. Sota-aikana Tammer-
tehtaan naiset usein jopa nukkuivat tehtaan omassa vierastuvassa, ettei aikaa tarvinnut tuhlata työmatkoihin. Ei ollut myöskään busseja, joilla olisi päässyt yöksi Pispalaan. Silloin Seela asui pääasiassa mummun kanssa yhdessä, eri osoitteessa kuin äitinsä. Näistä ponnistuksista Hilpi sai myöhemmin mitalin ja kunniakirjan, allekirjoittajana Suomen marsalkka Mannerheim.¹⁰² Mummolla taas oli aikaa, hän ei käynyt enää töissä vaan hoiti Seelaa. Hän oli sanonut tyttärelleen, kun lapsi syntyi: ”Minä hoidan lapsen, mutta en tee mitään muuta.” Hän ei tarjoutunut yleiseksi taloudenhoitajaksi Virtasille. Martta ei hyväksynyt Jaakkoa, mutta hyväksyi Seelan.¹⁰³

---

¹⁰⁰ *Opintieni*, 14.

¹⁰¹ *Sotilas Tuomas Stör'in jälkeläiset 1745-2000* (toim. Suontausta, Taisto) 2000. Kurki-Suontausta sukuyhdistys ry. 600 painettua teosta, nro 221. Gummeruksen kirjapaino Jyväskylä.

¹⁰² Kunniakirja, SSK.

¹⁰³ Seela Sella 2011.

Martta-mummo vei tyttärentytärtään pieniin paikallisiin rientoihin, joissa Seela sai paitsi olla mukana, myös esillä. Pelastusarmeijan Kotiliitto oli Martalle tärkeä ympäristö. Pelastusarmeija tuli Suomeen 1800-luvun lopulla ja Pispalaan vuonna 1904. Kaikki eivät pitäneet sen kristillisestä sanomasta, vaikka sosiaalinen apu tuli tarpeeseen. Pispalaan Pelastusarmeija kuitenkin kotiutui. Vuosien mittaan siihen totuttiin. Lopulta siitä tuli tärkeä osa pispalalaisten elämää. Sillä oli torvisoittokunta, nuorisotyöntekijöitä, aikuisille tapahtumia tarjoava Kotiliitto, ulkoilmajuhlia ja se jakoi keittoa nälkäisille. Työläiset eivät innostuneet aina seurakunnan tilaisuuksista, mutta Pelastusarmeija onnistui rakentamaan luottamuksellisen ilmapiirin. Kotiliitto tarjosi tilaisuuden hengellisiin illanviettoihin, joissa oli kuitenkin rento tunnelma. Seela Sella muisteli Pispalan kaupunginosakirjassa: ”Pelastusarmeijaan oli ihana mennä, siellä laulettiin aina ja oltiin iloisia. Mummon kanssa käytiin kotiliitossa ja minut nostettiin aina johonkin pöydän päälle ja sitten lausuin: ”Katsopas kummaa, virkkoi Miiri.” Kun iltasella palattiin kotiin Mäkikadulle, mummo teki aina pienet plöröt.”¹⁰⁴ Pelastusarmeija alkoi merkitä Seelalle kristinuskon iloista puolta: ”Ensin pelastettiin suutari Andersson, sitten suutari Pesonen ja suutari Pettersson, hallelujaa, synnistä pois...”

Seelan varhaisissa lapsuusmuistoissa hänen mummunsa Martta esiintyy tiheämmin kuin äitinsä Hilpi. Seela Sella on tuonut eri yhteyksissä esiin mummun uskonnollisuutta, Raamattu-tietoa ja periaatteita tärkeinä elämänsä rakennuspuina. Äidistä hän puhuu kunnioittavasti, mummusta lämmöllä, lähes palvovasti. Miksi mummusta puhuminen on mieluisampaa kuin äidistä? Äiti–tytär-suhteeseen liittyy tietysti usein ristiriitoja. Yhden sukupolven yli on monesti helpompi keskustella. Hilpi oli hyvin omistushaluinen, ja kerran Seela kirjoitti muistiin, kuinka hänen äitinsä olemassaolo pakotti hänet kontrolloimaan itseään.¹⁰⁵ Heli Hulmi haastatteli Hilpi Koskista *Seela ja tähti* -kirjassaan, mutta muistot ovat vain tuokiokuvia, jotka eivät selvitä arvoitusta riittävästi. Keitä nämä Seela Sellan kasvattajat oikeastaan olivat?

Vuonna 1914 syntynyt Hilpi Koskinen eli 91-vuotiaaksi. Hänellä oli Tammer-tehtaitten työnjohtajan työnsä ohella lukemattomia luottamustehtäviä. Hän edusti siinä

---

¹⁰⁴ Seela Sella ei itse tiedä asuneensa Mäkikadulla vaan puhuu Simolan alueesta. Pispala-kirjan kirjoittaja täydensi varmaankin osoitteen. Harjula, Kristiina 1992: Unelma Pispalasta, Pispalan asukasyhdistys ry. Tampereen kaupunki, 48.

¹⁰⁵ Liuskat 1 ja 2, SSk.

tyypillistä sosiaalidemokraattista vaikuttajanaista, jonka elämä rakentui päivätyön ja järjestötehtävien lukemattomien velvollisuuksien hoitamisesta.¹⁰⁶

Seelan kouluaikoina Hilpi kuului vanhempaintoimikuntaan ja Huhtiniemessä lukio-toimikuntaan, joka ajoi lukion perustamista tyttökouluun.¹⁰⁷ Yhteiskunnallinen vaikuttaminen siirtyi kuntatasolle Kangasalan kunnanvaltuustossa vuonna 1957. Valtuuston jäsenyys jäi kahteen vuoteen, koska Hilpi ja Tauno Koskinen muuttivat takaisin Tampereelle vuonna 1958, lähemmäs työpaikkojaan.¹⁰⁸ Hilpi sai potkut yli 50-vuotiaana, kun tehdas liitettiin Oy Nokiaan 1960-luvun lopussa. Hän ei lannistunut vaan jatkoi luottamustehtävissä sekä kehitti lisää omia töitä ja velvollisuuksia. Hän toimi Eläkkeensaajien Pohjois-Hämeen piirin sihteerinä parikymmentä vuotta ja alueen eläkkeensaajien Keskusliiton liittoneuvoston jäsenenä yhtä kauan. Hän kuului kirkkovaltuustoon ja seurakuntaneuvostoon. Lisäksi hän kuului näytelmäkerhoon, ja kirjoitti ylpeänä muistelmiinsa ”näytelmäkerhossa hän on näytellyt nais pääosaa yli kymmenen”. Hän ohjasi myös kansantanhukerhoa, liikuntakerhoa ja kristillistä kerhoa.¹⁰⁹ Hänen työväenaatteensa ja kristillinen vakaumuksensa eivät olleet ristiriidassa keskenään toisin kuin joillakin työväenluokan jäsenillä, jotka omaksuivat sosialistisen ateistisen opin.¹¹⁰ Myöskään punaorpokokemukset eivät pakottaneet Hilpiä eroamaan kirkosta, eihän hänen äitinsäkään eronnut. Kaarnisen mukaan tamperelaiset punaorvot siirtyivät siviilirekisteriin perheittäin.¹¹¹ Se sopii Hilpin profiiliin, äidin esimerkki vaikutti vahvasti. Henkilökohtainen uskonnollinen vakaumus ja työväenaatteiden edistäminen sopivat Hilpillä hyvin samaan, aktiiviseen elämään, joka oli hänellä syvässä.

Hilpi Koskinen oli itseoppinut. Hänen muodolliset opintonsa rajoittuivat kansakouluun ja yhteen vuoteen Oriveden kansanopistossa. Siinä hän oli tyypillinen punaorpo, jonka oli vielä muita työläislapsia vaikeampi hankkia koulutusta 1930-luvun Suomes-

---

¹⁰⁶ Työläisnaisen tarina 1995 (työryhmä Aro Pirkko, Hentilä, Marja-Liisa ja Nissinen, Irma) Sosiaalidemokraattiset naiset, Helsinki.

¹⁰⁷ Seela Sella 4.11.2011.

¹⁰⁸ Sähköposti Kangasalan kunnan arkistosihteerin Annu Harjulta 25.10.2011. Tiedot Kangasalan kunnalliskertomuksista 1957-58.

¹⁰⁹ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

¹¹⁰ Juutinen, Hannele 2007: Suomen työläisnaisen uskontosuhde 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu, 44.

¹¹¹ Kaarninen 2008, 163.

sa.¹¹² Se ei kuitenkaan estänyt häntä kehittämistä itseään jatkuvasti. Muistelmissaan Hilpi mainitsi jopa ”tekevänsä tutkimustyötä suomalaisista klassikoista kirjallisuuden alalta”.¹¹³ Hän teki sitä itsekseen, omaa kiinnostustaan. Eräs tapa toimia aktiivisesti kulttuurisaralla oli tallentaa lauluja itselleen. Hilpi kirjoitti ruutuvihkoon kymmeniä lauluja käsin. Ne edustivat eri tyyllilajeja tangoista romansseihin ja työväenmarsseihin.¹¹⁴ Sekin oli tyyppillistä toimintaa työväenliikkeen itseoppineiden nuorten naisten parissa. Vastaavanlaisia runovihkoja on talletettu muuallakin Suomessa.¹¹⁵

Itseopiskelu vaati itsekuria ja uskoa asian tärkeyteen. Hilpi Koskinen oli järjestelmällinen kirjallisissa töissään, järjesti ja luokitteli paperinsa kansioihin. Hän kirjoitti muistojaan. Hän laati omasta ja äitinsä elämästä kirjoituksia, eri muodoissa. Anna Kuismen on tutkinut 1800-luvulla kirjoittaneiden kouluttamattomien rahvaan- tai kansanihmisten omaelämäkerrallisten kirjoitusten motiiveja. Hänen mukaansa motiivi voi löytyä dialogista, kenelle teksti on suunnattu tai sävystä, joka tekstistä välittyy.¹¹⁶ Hilpi ei osoittanut kirjoituksiaan kenellekään, eikä aina edes otsikoinut niitä. Kirjoitusten sävy on katkera. Seela Sella sanoi, ettei hänen äitinsä päässyt koskaan sisällissodasta yli.¹¹⁷ Häntä jäi vaivaamaan asetelma, että häntä oli syrjitty: ”Kun vaatteita alkoi taas saada, jaettiin köyhimmille, etupäässä orvoille, vaateapua ja kenkiä. Kengät olivat vähän monon näköisiä, kömpelöitä ja rasvanahkaisia. Minulle ei annettu, kun oli pappa ja se omakotitalo. Se oli surun paikka! Koin, että taas minua syrjittiin.” Hilpi oli kirjoittanut kyseisen tekstin ehkä alun perin itselleen tai sitten Outi Pukin keräystä varten, mutta sama tarina toistui muissakin kirjoituksissa.¹¹⁸ Ilmeisesti ulkopuolisetkin rohkaisivat häntä omien muistojensa äärelle. Hän halusi kirjoittaa kokemuksistaan, selittää elämänkatsomustaan. Kansan- ja työläiskirjailijoiden tapaa kirjoittaa omasta

---

¹¹² Kaarninen 2008, 147.

¹¹³ Koskinen, Hilpi 1997: EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri vuodet 1972-1993. SSk.

¹¹⁴ ”Hilpi Virtanen – Hilpi Koskinen.” *Laulunsaonoja*, SSk.

¹¹⁵ Olli Vuorisen mukaan ”runovihkot ovat työläislasten ja nuorten henkisten pyrintöjen todisteena”. Vuorinen, Olli 1972: *Valkeakosken historia 1. osa. Tehdaskylästä kaupungiksi, Valkeakosken kaupunki, Valkeakoski*, 316.

¹¹⁶ Kuismen, Anna: Hänen itsensä kertomana. 1800-luvun kansanihmiset ja oman elämän kirjoitus. Teoksessa *Lukeva ja kirjoittava työläinen* (toim. Salmi-Niklander, Kirsti et al.) 2010, Väki voimakas nro 23, *Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura*, 31.

¹¹⁷ Seela Sella 5.5.2012.

¹¹⁸ TMT, (sidon 336/31/1771), Tyark. Hilpi Koskinen, SSk.

elämästään on pidetty helppona aloituksena kirjallisissa töissä, aihepiiri oli tuttu.¹¹⁹ Elämäkertakirjallisuus on jo kauan herättänyt suomalaisissa yleisesti kiinnostusta, mikä näkyi myös *Opintieni*-kirjan esipuheessa, kehotuksessa elämäkerrallisen aineiston hankkimiseen.

Eräs Hilpin käsikirjoitus oli laadittu kunnallisen luottamustoimenhaltijan näkökulmasta. Sen otsikko oli ”EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri vuodet 1972–1993”. Hän kirjoitti muistelmansa kolmannessa persoonassa: ”Punaorvoksi jääminen ilmeisesti on johtanut siihen, että hän on aina suhtautunut joihinkin asioihin ennakkoluuloisesti. Se on myös tehnyt yhteiskunnalliset ja yhdistysasiat läheisiksi. Kansalaisodasta ja siihen liittyvistä asioista hän ei tietenkään voi muistaa mitään koska hän oli silloin vasta kolme vuotias.”¹²⁰

Jotkin Hilpin tärkeät muistot toistuivat kaikissa versioissa. Mervi Kaarnisen tutkimuksessa punaorpojen kokemuksista paljastui, että Hilpin Outi Pukille lähettämä koulu-muisto oli kielteisempi kuin monen muun punaorvon kokemus. Se saattoi johtua siitä, että Hilpin kotiseutu Valkeakoski oli pieni tehdaspaikkakunta, jossa joutui esimerkiksi työläiskaupunki Tamperetta helpommin silmätikuksi.¹²¹ ”Kouluajan muistan hyvin siksikin, että meillä oli alakoulussa opettajana lotta, hyvin innokas lotta. Hän piti usein koulussa lottapukua, että sitä ei päässyt unohtamaan. Hän oli maatalon tytär ja vanhapiika. (...) Hän teki selvän eron. Punikkien kakarat, vaikka olisivat kuinka hyvin osanneet läksynsä, eivät hyviä numeroita saaneet. Luokan muutamat valkoisten lapset olivat kuin prinsessoja. Voi olla, että liioittelen vähän, mutta selvää se syrjintä oli. Punaiset ja valkoiset pysyttelivät erillään, niin aikuiset kuin lapsetkin. Se oli tehdaspaikkakunnalla mahdollista kun väkeä oli niinkin paljon. Luokalla oli joku valkoisten lapsi, kaverina ei yhtään. (...) Kun alakoulu loppui meille tuli uusi opettaja, nuori mies. Hän oli puolueeton. Koulu muuttui vallan. Muistan ensimmäisen päivän. Olimme luokassa ja hän pani meidät esittelemään itsemme. Hän kysyi myös isää ja äitiä. ”Mun isäni ammuttiin kapinassa. Ei mulla oo isää” sanoin. Näin olin kuullut puhuttavan ja sanoa paukautin ihan sellaisenaan. Muistan aina hänen ilmeensä. Itsekin

---

¹¹⁹ Lång, Reija: Kirjailijuus välitilassa. Mäkitupalaisen tytär 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kirjallisella kentällä. Teoksessa: Lukeva ja kirjoittava työläinen, 100.

¹²⁰ Koskinen, Hilpi 1997: EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri, SSK.

¹²¹ Kaarninen 2008, 132.

ihan pelästyin. Hän oli niin järkyttynyt ja kauhistunut.”¹²² Hilpille jäi erityisen vahva, useita muitakin punaorpoja jäytännyt katkeruus sisällissodasta pohjavireeksi,¹²³ mutta hänellä se kanavoitui ahkeraan tekemiseen ja eteenpäin pyrkimiseen.¹²⁴

Hilpin tekstien perusteella hänen äitinsä oli kokenut voimakkaasti kansalaissodan kauhut. Hän välitti tunteensa tyttärelleen, joka kirjoitti muistelmiinsa äitinsä rukoilleen pahimpina hetkinään ”ettei kukaan meistä enää aamulla heräisi”. Hilpin isä Vihtori Öhman oli ollut paperikoneen hoitaja Valkeakosken paperitehtaalla. Vihtori oli tullut tehtaan palvelukseen 18-vuotiaana vuonna 1906 ja ryhtynyt heti ammattiosastonsa rahastonhoitajaksi. Kansalaissodassa hän toimi punakaartin kansliassa alusta asti, mutta ei osallistunut taisteluihin. Hänet vangittiin 26.4.1918, samana päivänä, jota myöhemmin juhlittiin ”Valkeakosken vapautuspäivänä”.¹²⁵ Martta meni anelemaan Hämeenlinnan vankilaan armoa miehelleen, vetosi kahteen lapseensa, mutta turhaan.¹²⁶ Vihtori Öhman teloitettiin Valkeakosken esikunnan päätöksestä noin 30 muun vangin kanssa ja heitettiin joukkohautaan Hämeenlinnassa. Kaiken kaikkiaan valkeakoskelaisia kuoli sodassa tai sen jälkiselvittelyissä noin 200. Puoli vuotta sodan jälkeen Vihtori Öhman julistettiin kuolleeksi. Se kävi ilmi Martta Ekholmin Raamatun väliin kirjatusta tiedoista ”perheenjäsenten merkkitapahtumia”, joissa luki ”Vihtori kiiteltiin lokakuun 13 p:nä 1918.”¹²⁷

Punaisilla perheillä oli vaikeaa sodan jälkeen, myös Valkeakoskella. Siellä toimeentulo oli olematonta; vaikka naiset saivat tehtaasta työtä, heille maksettiin hyvin vähän, 1,2–2 markkaa tunnissa, nykyrahassa 30–60 senttiä¹²⁸. Se ei riittänyt ruokaan, ja Valkeakoskellekin päätettiin perustaa kunnallinen kansankeittola. Perustarpeet saatiin ehkä tyydytetyksi, mutta vähintään yhtä suuri ongelma oli asenneilmasto, jossa punai-

---

¹²² Koskinen Hilpi. SSk.

¹²³ Kaarninen 2008, 169.

¹²⁴ Seela Sella 5.5.2012.

¹²⁵ Valkeakosken punakaartin menetykset vuoden 1918 tapahtumissa. UPM Keskusarkisto.

¹²⁶ Hulmi, 13.

¹²⁷ Martta Öhmanin Raamattu. Koskinen, Hilpi. Aarre Salliselle, kirjeessä tietoja perheestä. SSk.

¹²⁸ Rahanarvo on muunnettu nykyrahaksi Tilastokeskuksen rahanarvonkertoimella kautta tutkimuksen. http://www.stat.fi/til/khi/2011/khi_2011_2012-01-18_tau_001.html, Luettu 12.4.2012.

set olivat toisen luokan kansalaisia.¹²⁹ Valkoisessa Suomessa monet kauhistelivat ennen kaikkea punaleskiä, jotka kasvattivat lapsistaan sosialisteja, kapinallisia. Köyhäinhuoltolehti kirjoitti 1918: ”Vielä on suuri vaara punaisissa naisissa.” Siksi punaorvot haluttiin lähettää mielellään maaseudulle hyviin koteihin kasvamaan kunnon kansalaisiksi. Erityisesti suurilapsisissa perheissä äidit joutuivat turvautumaan lasten lähettämiseen sijaiskoteihin.¹³⁰ Martta sen sijaan ei luopunut Hilpistä. Hänellä oli vain kaksi lasta, kehitysvammainen 7-vuotias Hilikka ja 3-vuotias Hilpi. Kenties Hilpi kuoli myöhemmin, että punaorpoja oli lähetetty pois kotoa. Talvisodan aikana hänelle tarjottiin mahdollisuutta lähettää Seela Ruotsiin sotalapseksi. Hilpi ja Martta kieltäytyivät tarjouksesta. Seela pysyi kotona.¹³¹

Sisällissodan lisäksi Hilpin elämäkatsomusta ohjannut suuri kokemus oli hänen isosiskonsa Hilkan lyhyeksi jäänyt elämä. Hilikka syntyi vain puolitoistakiloisena keskosena vuonna 1910. Hän oli kehitysvammainen, eikä koskaan oppinut puhumaan tai kävelemään. Hän kuoli vuonna 1923. Jo yksin Hilkan takia Martta Öhmanin elämästä tuli raskasta. Kaikeksi onneksi hänen oma isänsä Akseli Rinne oli varakas ja valmis auttamaan tyttärensä perhettä.¹³²

Hilpi kirjoitti myös kuvitteellisen tarinan ”Eräs elämä” äitinsä Martan lapsuudesta ja nuoruudesta. Martta oli naamioitu ”Marjataksi”. Kirjoituksessa on paljon samoja yksityiskohtia kuin muissa Hilpin muistoissa. Niistä näkyy kehityskertomus ”vaikeuksista voittoon”, kova kohtelu johti kehitykseen hyväksi ihmiseksi. ”Hän syntyi ankaran uskonnollismielisessä kodissa pienellä tehdaspaikkakunnalla valoisana heinäkuun yönä v. 1891. Isälle hän oli ihme. Äiti otti asian kuin elämän arkeen kuuluvana. Tästä lienee johtunut että pieni Marjatta tyttönen leikki-ikään vartuttuaan oli kuin isän oma paljon enemmän kuin äidin. Tuo hiljainen, ankara äiti, joka oli hyvin ahdasmielinen, ei ollut lähellä vilkkaan tytön sydäntä. (...) Kun Marjatta täytti yhdeksän vuotta, hänet pantiin Kansakouluun. Paikkakunnalle oli mainittu koulu perustettu tehtaan toimesta. Kouluun tyttö sopeutui hyvin. Hän oli hyvä oppilas. Koulu herätti hänessä tiedonnlän ja kiihkeästi hän halusi päästä kouluun, kansakoulun päätettyään, mutta vanhem-

---

¹²⁹ Vuorinen, 375, 383.

¹³⁰ Kaarninen 2008, 62, 66.

¹³¹ Hulmi, 18.

¹³² Koskinen Hilpi. SSk.

mat eivät sitä sallineet. Jumalan pelko voisi unohtua mielestä. Äiti vallankin koetti kasvattaa lapsestaan Jumalaa pelkääväisen ihmisen. Se riitti hänestä, ei siinä kaupungin oppeja tarvittu. Ajanhenkikin oli sellainen että tyttölasten tulee mennä naimisiin. Ei siinä koulua tarvita. (...) Sitten paikkakunnalle perustettiin näytelmäseura. Marjatan sydän paloi mukaan, hänhän oli lukenut kirjastosta myös näytelmäkirjallisuutta. Mutta kotona sellaista ei voitu hyväksyä ollenkaan. Se oli maailmallista ja siis syntiä. Joskus Marjatta kävi alkuillasta salaa seuraamassa harjoituksia.”¹³³

Kuinka paljon Hilpin tekstissä oli totta ja kuinka paljon mielikuvitusta? Todentuntuisesti hän kuvasi niitä ongelmia, joita tytöt kohtasivat miettiessään vaihtoehtoja 1900-luvun alun Suomessa. Tarinan Marjatta tapasi mukavan ja itsenäisen kättilön ja halusi itsekin opiskella kättilöksi. Se ei kuitenkaan vanhemmille käynyt, kuten eivät tanssit tai kirjallisuus tai edes kävelyretket toisten tyttöjen seurassa. Vain näytelmäseura ja sen piirissä solmitut sopivien perheiden tuttavuudet kävivät laatuun uskonnollisessa perheessä. Myöhemmin elämää varjostivat kansalaissodassa teloitetun miehen jälkeensä jättämä huoli toimeentulosta, kehitysvammainen tytär, uusi miessuhde ja sen myötä tulleet hankaluudet.¹³⁴ Hilpin tarinassa koulutus, kulttuuri ja kirjallisuus nousivat esiin. Ne olivat väylä pois kurjuudesta ja arjen ankeudesta.

Hilpi Koskisen elämän punaisena lankana olivat yhteiskunnalliset asiat ja niihin vaikuttaminen. Edes vanhuuden päivillään hän ei rakentanut elämäänsä kuuluisan tyttärensä varaan, eikä ratsastanut tämän maineen varassa. Seelan mukaan hän suorastaan varoi julkisesti kehumasta tyttärtään, mutta nautti valtavasti, kun muut kehuivat. Hilpin muistelmat sivusivat myös Seelaa, mutta vain viittauksenomaisesti. Kuuden liuskan tekstissä oli kolme mainintaa tyttärestä. Ensimmäinen maininta tuli kolmannella sivulla: ”Talvisodan alkaessa Hilpi oli 24-vuotias, kun mies kutsuttiin rintamalle. Perheellä oli pieni tyttö. 1939 kesällä Hilpi oli päässyt työhön Tammer tehtaalle.” Toinen maininta tuli samasta asiasta, hieman eri näkökulmasta. Ja kolmas maininta oli oikeastaan yhteiskuntapoliittinen kannanotto: ”Yhteiskunnallakin pitäisi olla jotakin velvollisuuksia vanhoja kohtaan, ettei mennä liian pitkälle siinä omaishoidossa. Se pelottaa myöskin niitä meidän jälkeemme jääviä ihmisiä jotka joutuisivat vanhuksia kauan hoitamaan. Hilpi onkin sanonut, ettei vaan hän joutuisi siihen tilanteeseen jossa hänen

---

¹³³ Koskinen, Hilpi: Eräs elämä. SSk.

¹³⁴ Koskinen, Hilpi: Eräs elämä. SSk.

tyttärensä joutuisi ottamaan hänet hoidettavakseen. Niin kauan kun hänellä on järki tallella hän on sanonut, ettei hänen tyttärensä vaan ottaisi häntä hoidettavakseen vaikka hän kuinka pyytäisi, vaan koittaisi saada johonkin hoidettavaksi, koska tyttärellä on oma elämä elettävänään.”¹³⁵

Tyttären menestys oli kuitenkin äärimmäisen merkityksellistä. Hilpi Koskinen ei koskaan puhunut Seelan esityksistä, mutta seurasi niitä aina. Ne olivat liian tärkeitä, jotta niistä olisi voinut puhua. Hän keräsi kaikki Seelaa koskevat lehtiartikkelit kansioihin siististi: ”Tytärtäni Seela Sellaa koskevia lehtileikkeitä osa IX.”¹³⁶ Seela Sellan mukaan hän ei ollut kateellinen tästä menestyksestä. Sehän oli paljolti hänen omaa ansioitaan. Hilpi teki valinnan, hän halusi omalla työllään nostaa tyttärensä uuteen yhteiskunnalliseen asemaan, omaansa korkeampaan. Seela sai kokea, että joku teki kaikkensa hänen eteensä. Oppikoulu oli ilman muuta Hilpi Koskisen valinta Seelalle. Vielä 1930-luvulla oppikoulu oli ollut harvinainen valinta työväenluokassa. Pääsykokeet karsivat aloittajajoukkoa tehokkaasti, mutta raha ja suhtautuminen lasten tehtävään perheessä ratkaisivat.¹³⁷ Jälleenrakennuksen vuosina oppikoululaisten määrä nousi jatkuvasti, vaikka suurten ikäluokkien syntymisen jälkeen ikäluokat alkoivat pienentyä. Maatalousväestön ja työläisten tulot kasvoivat, jolloin lapsia saattoi kouluttaa. Jo silloin luokat tyttöistyivät, lisäksi tytöt menestyivät poikia paremmin.¹³⁸ Keskikoulusta Seela jatkoi edelleen lukioon. Lukion eli oppikoulun yläluokat aloitti 1950-luvun alussa vielä vajaat 10 prosenttia ikäluokasta. Vasta tämän jälkeen lukion käyminen alkoi nopeasti yleistyä. Vuonna 1960 lukion aloitti vajaat 20 prosenttia ikäluokasta, vuonna 1980 jo noin 50 prosenttia.¹³⁹

Hilpi Koskisen muistelmat ja säilyneet paperit ovat poikkeuksellisia lähteitä työläisnaisesta. Martta Öhmanista ei ole samalla tavalla jälkiä. Martan persoonaan ei pääse kiinni hänen omien tekstiensä kautta. Hilpin kirjoitukset kertovat enemmän hänestä itsestään kuin Martasta. Isoäidin vaikutuksen selvittäminen jää toisenlaisten lähteiden varaan, se on koottava sirpaleista, valokuvista ja toisen käden tiedoista. Seela Sella

---

¹³⁵ Koskinen, Hilpi 1997: EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri, SSK.

¹³⁶ Punainen matkalaukku, SSK.

¹³⁷ Kaarninen, Mervi ja Pekka 2002: Sivistyksen portti, Ylioppilastutkinnon historiaa, Otava Helsinki, 194.

¹³⁸ Kaarninen 2008, 244.

¹³⁹ <http://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu.html>, Luettu 18.10.2011.

puhuu hänestä paljon. Martta vaikutti hänen maailmankatsomukseensa, hän oli aina läsnä merkittävänä varhaislapsuuden vuosina joina lapsi imee vaikutteensa kokonaisvaltaisesti osaksi omaa olemustaan. Martta antoi Seelan identiteetin rakennuspuiksi elämäntapansa, asenteensa ja arvonsa, jotka olivat sallivia, jopa vapaamielisiä. Uskonnollisuudestaan huolimatta Seela Sella ei esimerkiksi pidä syrjähyppyä maailmanloppuna. Marttallakin oli monta miestä. Vihtorin kuoltua Martta meni uusiin naimisiin viilaaja Eemeli Erland Ekholmin kanssa vuonna 1928. He saivat jo ennen avioliittoa vuonna 1922 yhteisen tyttären, Heljän, joka oli siis Seelan äidin sisarpuoli.¹⁴⁰ Avioliitto kuitenkin solmittiin vasta 10 vuotta Vihtorin kuoleman jälkeen. Perhe eli kuitenkin avoimesti yhdessä koko 20-luvun. Miksi liiton solmimista lykättiin noina ankarina aikoina? Halusiko Martta varjella Vihtorin muistoa vai osoittaa jonkinlaista siviilirohkeutta valinnallaan? Yhtä kaikki hänellä oli vielä vanhoilla päivilläänkin poikaystävä. Seela käskettiin ulos pihalle leikkimään, kun Hypenin setä tuli käymään.¹⁴¹

Martta Ekholm oli voimahahmo perheessä. Hän pettyi Hilpin valintaan, joka oli Jaakko Virtanen. Martta teki selväksi, että hoitaisi lapsen, joka syntyi kahdeksan kuukauden kuluttua hääpäivästä. Muuhun taloudenpitoon hän ei osallistuisi. Martalle mieluisen vävy-poika olisi ollut Urpo Virtanen, jonka kanssa käytiin valokuvausstudiollakin ottamassa perhekuva.¹⁴² Martta antoi ehkä Urpon toivoa liikaa. Urpo Virtanen yritti tavoitella Hilpiä jopa Seelan kautta. Hän kirjoitti Seelalle Helsinkiin teatterikouluaihana kirjeen, jossa paljasti rakastavansa Hilpiä. Seela ei tiennyt silloin asiasta mitään. Urpo toivoi Hilpistä vaimoa vielä senkin jälkeen, kun toinen aviomies, Koskisen Tauno oli kuollut. Hilpi tapasikin miehen, mutta ei edelleenkään halunnut aloittaa yhteiselämää hänen kanssaan.¹⁴³

Martta-mummon merkitystä Seela Sellan elämässä ei voi yliarvioida. Hän oli keskeinen henkilö valitsemassa jopa tyttären-tyttärensä nimeä. Isä olisi toivonut Marjattaa, mutta se tuli vasta kolmanneksi nimeksi. Hilpi oli kuollut Seela-nimen toimiessaan nuoruudessaan hammaslääkärin apputyttö. Seela löysi mummon Raamatusta mer-

---

¹⁴⁰ Laurila 12.1.2000: Sukuselvitys. SSk.

¹⁴¹ Seela Sella 4.10.2011.

¹⁴² Valokuva Martta, Heljä, Hilpi ja Urpo Virtanen. SSk.

¹⁴³ Seela Sella 4.11.2011.

kinnän kohdasta 1. Moos 38:5: ”Ja hän synnytti vieläkin pojan ja antoi hänelle nimen Seela.”¹⁴⁴

Isä Jaakko tarjosi geeninsä, puolet Seelasta tuli Virtasen Jaskalta, mutta muu vaikuttaminen jäi vähäiseksi. Sen sijaan äidin vaikutus sai vain vahvistusta, kun Seela eli ja kasvoi äitinsä ja äidinäitinsä kanssa. Toinen oli poissa, mutta toi leivän taloon, toinen oli paikalla ja vastasi henkisestä kasvusta. Seelalla oli kaksi tärkeää aikuista kotona. Turusen mukaan ihmisen kohtalo – luonteenpiirteet ja toimintatavat – syntyvät perimän, ympäristön ja omien henkilökohtaisten ominaisuuksien summana. Hän painottaa ympäristön vaikutusta ihmiseen, näkee ihmisen varhaislapsuudessaan suorastaan kasvattajiensa peilikuvana, joka heijastaa heidän ryhtinsä, eleensä ja ilmeensä. Tarkkavainen katselija huomaa lapsen ilmentävän kasvattajiensa tapoja ja asenteita monissa vivahteissa. Perimä tulee sukupolvien takaa. Ympäristön muodostaa ensin kotiväki, sitten myös muut ihmiset ja heidän tarjoamansa vaikutteet. Yksin perimä ja ympäristö eivät kuitenkaan ratkaise ihmiselämässä. Ihmiset reagoivat yksilöön paitsi omista lähtökohdistaan käsin, myös sen mukaan, millainen temperamentti¹⁴⁵, käyttäytymistyyli henkilöllä on.¹⁴⁶ Jos Seela olisi ollut arka, omiin touhuihinsa keskittyvä pikkulapsi, olisivatko Martta ja Hilpi kannustaneet häntä esiintymään? Kaikesta päätellen hän oli arkisessa todellisuudessaakin se aurinkoinen iloisesti hymyilevä pikkutyttö, joka monissa hänestä otetuissa valokuvissa näkyy. Hän kulki mielellään mummon mukana ja lausui toisten iloksi runoja, joita oli oppinut. Hänen ominaisuuksiaan pääsi vahvistamaan sosiaalinen ja seurallinen mummo, joka saattoi omistautua hänelle. Martta Ekholmilla oli vuosikymmenten mittainen elämäkokemus ja lisäksi merkittävä ja kiinnostava tehtävä, tyttärentyttären kasvattaminen. Se suojeli häntä itseään taantumiselta ja katkeroitumiselta. Herkkä ja pulloon hukuttautuva Jaakko-isä häipyi kuvioista, vahvat naiset lakaisivat hänet kuin maton alle, olemattomiin. Seela Virtanen kehittyi vahvasti äitinsä sukulinjassa.

Tärkeiden naisten joukkoon kuului perheessä vielä Heljä Ekholm, myöhemmin Mäkelä, Hilpin sisarpuoli ja Seelan täti. Hän oli Hilpiä kahdeksan vuotta nuorempi. Hilpi suhtautui sairaalloiseen sisarpuoleensa suojelevasti, ylihuolehtivasti. Se oli Hilpille

---

¹⁴⁴ Se palaa, 48.

¹⁴⁵ <http://www.tieteessatapahtuu.fi/011/luonto.htm>, luettu 17.1.2012.

¹⁴⁶ Turunen, 43.

tyypillinen käyttäytymismalli. Hänen täytyi aina jaksaa ja osata, hoitaa kaikki. Heljä meni naimisiin Mäkelän ”Tanen”, Taunon kanssa. Ensin Tanella ja Hilpillä oli jonkinlainen suhde, mutta lopulta Heljästä ja Tanesta tuli pari. He eivät saaneet lapsia, mikä oli suuri surun aihe. Jollakin tavalla Seela oli kuitenkin myös Heljän ja Tanen lapsi. Heljän kanssa Seelalla oli hyvin läheiset välit, heidän huumorintajunsa osuivat yksiin. Seela tunnisti Heljässä Martta-mummun luonteenpiirteitä. Hänellä oli siis tavallaan kaksi perhettä. Hilpi suhtautui Seelaan kuitenkin hyvin mustasukkaisesti. Seela Sellan mukaan siskosten perheet vertailivat toistensa elämäntapaa ja menestystä elämässä. Se ei ole ollenkaan tavatonta sisarusten kesken. Seelan mukaan Hilpi eräällä tavalla ”voitti” kilpailun sisarten välillä, koska hänellä oli lapsi. Ainoa paikka, missä Hilpi leventeli Seelan menestyksellä oli Heljän ja Taunon koti.¹⁴⁷

Seelan mukaan Heljällä oli syvä uskonnollinen vakaumus. Hänestä tuli kuitenkin avioliiton myötä kommunisti, koska Tane oli tiukka kommunisti aina SKP:n sisäisiin riitoihin asti, jolloin Tane erosi puolueesta 1970-luvun alussa. Heljällä kristinusko ja kommunismi eivät olleet ristiriidassa. Hilpi oli sosiaalidemokraatti, mikä aiheutti jännitteitä siskosten ja heidän perheidensä välillä. Heljä oli töissä Winterin maalitehtaassa, kunnes allergisoitui niin pahasti, että joutui jättämään työnsä. Tati varoitteli Seelaa alkoholin vaaroista, muistutti isän esimerkistä ja kehotti Seelaa pukeutumaan paremmin. Hän saattoi järkyttyä, jos Seelalla oli päällään halvan näköisiä vaatteita. Itse hän pukeutui hyvin huolellisesti. Hän oli hyvin hermostunut ihminen, joka kärsi kahvikuppineuroosista. Tarkka pukeutuminen teki hänen olonsa varmaksi, se oli asia, josta kukaan ei päässyt huomauttamaan. Myös Hilpi oli aina tyylikkäästi pukeutunut. Heljä sairastui lopulta kurkkusyöpään ja teki itsemurhan. Aikeistaan hän kertoi vain Seelalle. Ennen kuolemaansa Heljä vannotti Seelaa pitämään huolta Tanesta. Seela lupasi.¹⁴⁸

Martta Ekholm kuoli elokuun lopussa 1948. Hän oli sairastanut rintasyöpää aiemmin, ja se oli leikattu 1932.¹⁴⁹ Sitten sairaus uusi. Seela ei osallistunut isoäitinsä hautajaisiin. Hän halusi viettää raskaan päivän kokonaan yksin. Hän istui sen päivän Tampe-

---

¹⁴⁷ Seela Sella 2011.

¹⁴⁸ Seela Sella 14.10.2011. Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

¹⁴⁹ Hilpi Koskinen, SSK.

reen rautatieasemalla. Äiti salli sen hänelle. Seela sai tehdä juuri niin kuin halusi, vaikka naapurin rouvat päivittelivät.¹⁵⁰

Martan kuoleman jälkeen vuonna 1948 Hilpi ja Tauno Koskinen sekä Seela Virtanen muuttivat Pispalasta Kangasalle Tampereen–Vaasan-rautatien varteen rakentuneeseen asemakylään Halimaankorpeen. Surun käsittelemistä kenties helpotti ympäristön vaihdos ja uudet ympyrät, joita ajatella. Perhe korjasi Taunon talon uudeksi yhteiseksi kodiksi.¹⁵¹ Seela ei maininnut sanallakaan mummun kuolemaa *Opintieni*-päiväkirjassaan. Hänen viimeinen kirjauksensa ennen sitä oli kesäkuulta, käsitteli opikouluun pyrkimistä, ei mummun sairautta. Seela kirjoitti tietysti itsestään, omista kokemuksistaan, mutta niistäkin vain korostetun myönteisessä hengessä. Kaikki päiväkirjatekstit ovat innostuneita selostuksia elämästä ja ympäristöstä. Seela kirjoitti tekstit todisteeksi hyvästä onnestaan ja taidoistaan, ei vatvoakseen sattuneita onnettomuuksia ja suruja. Hän rakensi tulevaisuuttaan. Se oli tytöillä ajan tapa, 50-luvun tyttöjen päiväkirjojen tyyli.¹⁵² Suuren surun mummun kuolemasta – jonka hän väistämättä tunsi valtavan suurena menetyksenä – hän käsitteli jossain muualla, mielessään, itsekseen. Kangasalan ajasta hän kirjoitti ensimmäisiä kokemuksiaan vasta pari vuotta isoäidin kuolemasta.¹⁵³

2.3. Jo elämänkaaren alkupäässä kosketus teatteriin

Seela oli aloittanut Pispankoulussa nelivuotisen kansakoulunsa 1.11.1944. Keskikoulun hän kävi Tampereen tyttökoulussa. Perhe valitsi Huhtimäen tyttökoulun, koska se oli valtion koulu ja lukukausimaksut olivat halvemmat kuin yksityiskouluissa. Lisäksi sillä oli kulttuurimyönteinen maine.¹⁵⁴

Keskikoulun jälkeen Seela olisi halunnut jo pyrkiä teatterikouluun, mutta vanhemmat vastustivat. Se oli Hilpin ja isäpuoli Tauno Koskisen päätös, ensin ylioppilaaksi, sitten

---

¹⁵⁰ Hulmi, 26.

¹⁵¹ Hilpi Koskinen EKL, SSK.

¹⁵² Eskola, Katarina ja Koskimies, Satu 1992: 50-luvun tytöt, WSOY Helsinki.

¹⁵³ *Opintieni*.

¹⁵⁴ <http://lukiot.tampere.fi/tammerkoski100vuotta/historian%20havinaa.htm>. Luettu 7.11.2011.

Taunon mielestä mieluiten akateemiselle uralle, ”kun lukupäätäkin oli”.¹⁵⁵ Ylioppilastutkinto tähtäsi silloin yliopistoon ja tieteelliseen työhön.¹⁵⁶ Koulutustason nostaminen kuului työväenliikkeen tavoitteisiin.¹⁵⁷ Se kuului sekä Hilpin että Heljän perheen suunnitelmiin ja toiveisiin Seelan suhteen.¹⁵⁸

Seela Virtasen eri aineiden arvosanat antavat viitteitä, mikä nuorta koululaista kiinnosti ja missä lajeissa hän menestyi. Käytös ja huolellisuus olivat erinomaisia kautta kouluvuosien. Kansakoulussa keskiarvo nousi tasaisesti. Ensimmäisen luokan joulutodistuksessa se oli 7,38. Nousu jatkui läpi vuosien, ja viimeisessä joulutodistuksessa keskiarvo oli 9,09. Oppikoulussa uskonto, kotiseutuoppi ja maantiede sekä luonnontiede olivat säännöllisesti 9, voimistelu, leikki ja urheilu nousivat vähitellen kahdeksasta kymmeneen, ruotsi oli 7 ja laskento heitteli kuutosesta yhdeksään. Seelan mukaan tulokset selittyivät aihepiirillä, hän piti algebrasta mutta ei selvinnyt geometriasta. Hän oli hyvä oppilas ja viihtyi koulussa.¹⁵⁹

Tampereella *Aamulehti* ja *Kansan lehti* seurasivat koululaisten esityksiä, kuten lausunnonopettaja Klaara Näre-Keskisen oppilasnäytäntöjä. Nimimerkki -rk peräänkuulutti eleettömyyttä ja uskottavaa äänen käyttöä: ”Monissa esityksissä oli monotoniisuutta, mutta useissa aitouttakin. Näitä aitoja olivat mm. Aino Keinonen, Eva Rintaniinkin vaikeassa tehtävässä kuin Sarkian ”Hurmiossa”, Ella Korkala, pikku Soili Lehtinen ja pikku Ritva Leander sekä pikku Seela Virtanen.”¹⁶⁰ Seela leikkasi talteen sanomalehtiarvostelut ja liimasi *Opintieni*-kirjaansa. Luultavasti hän alkoi jo tuolloin pitää julkisuutta luontevana osana omaa elämäänsä. Sotien jälkeen ja vielä 1950-luvulla sanomalehdet noteerasivat myös lasten ja nuorten esitykset usein yhtä tarkasti kuin aikuisten ja ammattilaisten.¹⁶¹ Lapset olivat tärkeitä, tulevaisuutta.

Seela tiesi varhain haluavansa näyttelijäksi. Jälkikäteen hän on miettinyt, että tiesi halunneensa näyttelijäksi niin varhain kuin pystyy muistamaan. Monet lähteet kerto-

---

¹⁵⁵ Seela Sella 2011.

¹⁵⁶ Kaarninen Mervi ja Pekka 2002, 252.

¹⁵⁷ Syväoja, 56.

¹⁵⁸ Seela Sella 5.5.2012.

¹⁵⁹ Koulutodistukset, SSK.

¹⁶⁰ Opintieni.

¹⁶¹ Kirsti Mäkinen 17.10.2011.

vat samaa viestiä. Seelan kouluvuosista on tallella ruutupaperille käsinkirjoitettu lappu: ”Kulta äiti. Minä olen käynyt täällä ja minulla olisi ollut oikein tärkeää asiaa. Mutta kun sinä et ollut kotona en voinut kertoa sitä sinulle. Olisin pyytännyt että sinä ja minä olisimme menneet katsomaan Punahilkkaa.”¹⁶² Sitä esitettiin Tampereen Työväen Teatterissa toukokuussa 1947, jolloin Seela oli 10-vuotias.¹⁶³ Hän oli jostain kuulunut näytelmästä ja halusi teatteriseuraa. 11-vuotiaana hän kirjoitti muistiin: ”Aion mennä teatterikouluun!” Päätöksen kirjaamisen kirvoitti Tampereen Työväen Teatterin esitys *Erämaan laulu*. Näyttelijä Martti Kuuskoskella oli oma osuutensa hurmioituneessa tunnelmassa, jossa Seela kirjoitti *Opintieni*-päiväkirjaansa: ”Minä pidin siitä näytelmästä hyvin, hyvin, hyvin paljon! Toivon hartaasti että isoksi tultuani saisin näytellä joskus niin ihanan miehen kuin Martti Kuuskosken vastaanäyttelijättärenä.”¹⁶⁴ Seelan elämässä oli siis hyvin varhain koossa ainekset päättää tulevaisuudestaan. Mitä ne olivat? Ainakin hänellä oli vankka luottamus omaan tahtoonsa ja kykyihinsä, yleisön myönteisen palautteen lumovoima, teatterimaailman merkityksellisyys. Kirjanpionsa mukaan esimerkiksi yhdeksänvuotiaana vuonna 1946 Seela esiintyi 24 eri tilaisuudessa.¹⁶⁵ Hän ilmiselvästi rakasti esiintymistä: lausuntaa, näytelmiä, runoja, urheilukilpailuja. Minkäänlainen jännittäminen ei haitannut suorituksia, Seela ei omien muistikuviansa mukaan koskaan pelännyt virheitä tai itsensä nolaamista.¹⁶⁶ Seela tunnisti vahvuutensa varhain: ”Nuori kilpailijatar. Minusta on hauskaa kilpailla. En kilpaile juoksussa enkä missään urheilussa vaan lausunnassa ja kirjoittamisessa. Lausunnasta olenkin jo saanut paljon palkintoja, mutta en kirjoittamisesta. Ei kukaan vielä tiedä kirjoituksistani. Aion kirjoittaa kirjaa. Minusta pitäisi tulla nuori kilpaileva kirjailijatar. Haluan ansaita rahaa kirjoittamalla lehtiin kertomuksia. Kirjankin voin joskus kirjoittaa. Isommaksi tultuani voisin kirjoittaa näytelmän. Sitten pyytäisin itse saada esiintyä pääosassa. Haluan mainita vielä, ettei ainoastaan kirjoittaminen minua huvita vaan myös näyttteleminen. Olenhan ollutkin jo monessa näytelmässä ja teatterissa.”¹⁶⁷

---

¹⁶² Lappu valokuva-albumissa, SSK.

¹⁶³ Rajala, Panu 1995: Titaanien teatteri, Tampereen Työväen Teatteri 1918-1964, Tammer-paino, Tampere, 388.

¹⁶⁴ *Opintieni*, 33.

¹⁶⁵ *Opintieni*, 17.

¹⁶⁶ Gustafsson, Markku: Miten minusta tuli minä, Seela Sella, http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/miten_minusta_tuli_mina_seela_sella_37534.html#media=37536, katsottu 17.1.2012.

¹⁶⁷ *Opintieni*, 42.

Seelan teksti vihjaa, että hänellä oli ollut muitakin mahdollisia väyliä eteenpäin kulttuurin alalla kuin teatteri. Hän nosti esiin myös kirjoittamisen. Kenties Hilpi oli ajatellut Seelalle kirjailijan uraa, olihan kirjallisuus hänelle vähintään yhtä läheistä kuin teatteri. Hilpi saattoi aluksi kannustaa tyttärtään kulttuuriharrastuksiin laaja-alaisesti, runojen, lausunnan, satujen ja arvoitusten pariin. Vähitellen Seela näytti itse suunnan, tytön omat taipumukset¹⁶⁸ veivät esiintymisen pariin.

Seelan päiväkirjateksti oli kuin työhakemus. Seela Sella ei usko päiväkirjoihin, koska ”ne kirjoitetaan aina jollekulle”¹⁶⁹. Hänen päiväkirjastaan tämä asetelma näkyy. Nuori Seela vahvisti haaveitaan ja itsetuntoaan kirjaamalla pohdintansa ylös. Hän osasi panna tavoitteensa paperille, luotti ajatuksiinsa ja oli vakuuttunut kyvyistään. Hän ymmärsi myös, miten kyvykkyys todistettiin. Kilpailuissa saavutetut palkinnot olivat selviä todisteita taidoista. Nuoren tytön itsetunto kasvoi väistämättä julkisen kiitoksen myötä. Erääseen kilpailuun Seela kirjoitti runon luistimista, jotka päähenkilö Pirkko itselleen neuvokkaasti hankki.¹⁷⁰

Pirkon luistimet

Pikku Pirkko verkon takaa katselee,
syvä kaipuu sydäntänsä hivelee.
Luistella jos hänkin voisi,
ah, se hauskaa varmaan oisi.

Isä, hetkeksi sä jätä lehtesi,
mä vaikka mitä teen sun tähtesi,
jos luistimet sä mulle ostaa voisit,
niin tytöllesi suuren ilon toisit.

Kyll’asian tään tärkeen muisti isä,
siit’vaikka ”budjettihin” tuli lisä.

---

¹⁶⁸ Vrt. Turunen, 42.

¹⁶⁹ Seela Sella 2011.

¹⁷⁰ Opintieni, 44.

Luistimet hän laittoi Pirkon jalkaan,
ja kehoitti: ”Voit harjoitukset alkaa!”

Isä, isä hyvin tää jo käy, kas näin!
Ja pikku Pirkko kiittää eteenpäin.
Jääprinsessahan Pirkosta voi tulla,
vai onko aavistukset toiset sulla?

Seela liimasi kirjaansa Työväen Urheiluliiton onnittelekirjeen:

”Helsinki 4.6.1950

Seela Virtanen

Kangasala

Samalla kun onnittelemme Sinua *Kiva*-lehden julkaiseman runokilpailun voitosta, pyydämme Sinua jo tänään lähettämään kuvasi lehtemme toimitukseen. Huomautamme, että kuvalla on tosiaan kiire, joten pistä ”töpinäksi”.

Palkintosi tulemme lähettämään parin viikon kuluttua. Siihen saakka jaksat toki odottaa. – Toverillisin kivalaisterveisin Helge Nygrén”

Merkittävistä matkoistaan Seela kirjoitti tarkat muistiinpanot. Erityisesti hän koki tärkeäksi selostaa näkemänsä näytelmät. Hän harjoitteli esitysanalyysia: eritteli pääosan näyttelijän taitoja, muita rooleja, ohjausta, lavastusta ja kokonaisuutta. Seela vietti hiihtolomaansa Helsingissä olympiavuonna 1952: ”Hiihtoloma oli juuri alkanut, kun lähdin Helsinkiin. Rakastan Helsinkiä yli kaiken, ja haluaisin asua siellä. Juna saapui Hesan asemalle klo 17. Tämä oli 9:s kerta, kun astuin junasta Hesaan. (...) Illalla olimme Kansanteatterissa Ylioppilastalolla. Siellä näyteltiin ”Nainen aamunkoitteessa” (nimiosassa Rauni Luoma). Näytelmä oli kokonaisuudessaan hyvä ja ohjaus oli taitavaa. Rauni Luoma oli herkkä pyhiinvaeltaja ja Kaarlo Halttunen hyvä nuori mies. Martti Katajistossa virtaa myös ensiluokan taitelijaverta. Marjatta Kallio ja Hillevi Lagerstam olivat myös hyviä, etenkin viimeksi mainittu Angelicana, joka oli vaikea osa.

Seuraavana päivä näimme Kansallisessa ”Päivä tuhannesta”. (...) Tiistaiyönä tulimme pois rakkaasta Hesasta. Olin tyytyväinen matkaani, erityisesti Kansallisessa käyntiin.”¹⁷¹

Seela kirjasi *Opintieni*-kirjaan vuosien 1946–52 lausunta- ja näytelmäesiintymisensä otsikolla ”Esiintymisiä” omaksi kokonaisuudekseen. Hän aloitti listauksen vuonna 1948, mutta täydensi myöhemmin kaiken mahdollisen vuodesta 1946 saakka. Hän esiintyi ainakin 92 eri kertaa mm. Pelastusarmeijan tilaisuuksissa, Tampereen Teatterissa, koulujen ja yritysten juhlissa, Kullervon voimisteluseurassa ja muissa urheilutapahtumissa, Kangasalan VPK:lla, Yleisradion kilpailuissa, Kalevalaisten naisten kilpailuissa, Klaara Näre-Keskisen Huumori-illassa, yritysten juhlissa ja Teiniliiton tilaisuuksissa. Listan loppupäähän on merkitty myös erilaiset palkinnot, joita hän saavutti esiintymisillään.¹⁷² Ehkä Seela kokosi jo ansioluetteloa. Kenties hän ajatteli vakuuttavansa sillä tavoin teatterikoulun raadin tai teatterinjohtajan. Vähintäänkin se oli tapa todistaa itselle, mitä oli tekemässä.

Lukiossa Seela kuului Tampereen Kaupunginkirjaston teinien näytelmäkerhoon, joka esitti yleisölle näytelmät *Sanny Kortmanin koulu* ja *Katupeilin takana*. Kirjastonjohtaja Mikko Mäkelä aloitti ainutlaatuisen projektin, jossa nuoret tutustuivat teatterityöhön käytännössä. *Kansan lehden* nimimerkki -o -a kirjoitti ensi-illasta kannustavan arvostelun, jossa kiitettiin etenkin pääroolin Sanny Kortmanin esittäjää Seela Virtasta: ”Ohjaajalle, maisteri [Hilkka] Silaselle, koituu lähinnä kiitos ja kunnia olosuhteet ja mahdollisuudet huomioonottaen erinomaisesta tuloksesta. Esiintyjien luonteva ja varma liikehtiminen näyttämöllä, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta selkeä lausunta ja ennen kaikkea se oikea lähtökohta, joka näille nuorille on annettu ja josta he kehittivät hämmästyttävän varmasti muotoiltuja näyttämöhenkilöitä. (...) Itse Sanny Kortman oli saanut esittäjäkseen oikein lupaavan näyttelijänalun Seela Virtasen.” Ja *Aamulehden* nimimerkki A. Av. kehui lähes samoin sanakääntein pääroolia: ”Seela Virtasen valitseminen nimiosaan oli onnellinen ratkaisu ja hänen omaksi ansiokseen lienee luettava suuri määrä työtä ja tarmoa, jolla osa oli yksityiskohdittain viimeistely osuvaa ja ilmeikästä liikuntaa myöten.”¹⁷³ Kerran Seela myöhästyi Teiniteatterin har-

---

¹⁷¹ *Opintieni*, 56.

¹⁷² *Opintieni*, 60.

¹⁷³ *Opintieni*, 82.

joituksista. Hän kertoi syyksi Teatterikoulun karsinnat. Kun muut kuuluivat, että Seela oli hyväksytty oppilaaksi, se loi suurta loistoa koko ryhmälle. Teiniteatterin näyttelijätoverin Kirsti Mäkisen (os. Mänty) mukaan Seelalla oli teatteritähden maine jo tuolloin. Kaikki tiesivät, että Seela oli erikoisuus, oikea esiintyjä jo silloin.¹⁷⁴

Lukiossa Seelalla ei ollut enää aikaa opiskella. Teiniteatteri ja muut teatteriharrastukset täyttivät päivät. Lukion opettajat Tampereen tyttölyseossa eli Tupalassa suhtautuivat asiaan kuitenkin ymmärtäväisesti. Suomen opettajalla Impi Varsilalla oli suuri osuus Seelan etenemisessä tavoittelemaansa suuntaan. Hän pyysi Tampereen Teatterin johtajalta Sakari Puuruselta vapaalippuja oppilaalleen. Kun lehtori Varsila kertoi asiasta Seelalle, hän sanoi odottavansa vastapalvelusta. Seelan piti kertoa esityksestä luokalle, jotta kaikki muutkin pääsivät osallistumaan siihen. 1950-luvun pedagogi toivoi, että luokkatoverin selostus ja vertaiskokemus saisi myös muut innostumaan. Varsila myös ohjasi oppilaita koulujuhlien näytelmissä. Lukion ensimmäisellä luokalla vuonna 1954 Seela esitti *Herrojen Eevan* nimiroolin Aleksis Kiven päivän juhlassa. Toisetkin opettajat auttoivat osaltaan.¹⁷⁵ Historian lehtorilla Kalle-Ville Junkolalla oli erityinen suhde Seelaan. Luokkatoveri Pirkko Laakso kertoi, että Junkola ”piti Seelaa lujilla, kiusasi mutta kuitenkin lempeästi”. Hänen mukaansa se kertoi jonkinlaisesta ihastumisesta. Seela ei osannut historiaa, mutta jollain tapaa kiinnostasi opettajaa kovasti.¹⁷⁶ Junkola puhutteli opintoja laiminlyönyttä Seelaa vielä tiukasti ennen ratkaisevaa abiturienttivuotta. ”En aio antaa teille ehtoja neiti Virtanen, mutta toivon todella, että opiskelette historiaa reaalikokeeseen”, hän sanoi.¹⁷⁷ Ilmeisesti Seela tunnisti historianopettajansa kiinnostuksen, koska päätti vihdoin opiskella historiaa kunnolla. Hän myös muisti Junkolan erikseen ja siteerasi opettajan sanoja, kun häneltä kysyttiin kouluajoista.¹⁷⁸

Teatterinjohtaja Puurunen toimi myös Suomen Teatterikoulun vararehtorina. Hän kirjoitti vuonna 1954 *Teatterialalleko?*-ohjekirjan alalle pyrkiville nuorille. Sitä levitettiin oppilaitoksiin erityisesti ammatinvalinnanohjaajien työvälineeksi. Siinä selitettiin, millaisia ominaisuuksia näyttelijöiltä vaadittiin ja millaiset työolosuhteet alalla

---

¹⁷⁴ Kirsti Mäkinen 17.10.2011.

¹⁷⁵ Seela Sella 2010.

¹⁷⁶ Pirkko Laakso 18.1.2012.

¹⁷⁷ Seela Sella 2011.

¹⁷⁸ Seela Sella 2011.

vallitsivat. Todennäköisesti Seela sai kirjan käteensä. Siitä hän sai tietoonsa, että näyttelijäkoulutuksen suositusikä oli 17–22 vuotta, pohjakoulutukseksi riitti kansakoulu ja ”näyttelijän ei tarvitse olla kaunis”. Puurunen kirjoitti loppuun: ”Edellä on esitetty paljon vaatimuksia. Kaikki tämä sen vuoksi, että teatteri ja sen julkisuus houkuttelevat jatkuvasti monia, joilla on tuskin aavistustakaan siitä työstä, mitä he tavoittelevat. (...) – Pyydä, jos se käy päinsä, lähimmän teatteriasiantuntijan lausuntoa mahdollisuuksistasi. – Älä arkaile, jos todella tunnet omaavasi riittävästi lahjoja.”¹⁷⁹ Seela toimi neuvojen suuntaisesti, tiesi hän ohjekirjasta tai ei.

Seelan koulu-ura täytyy panna oikeisiin mittasuhteisiin. Hänelle koulunkäynti ei ollut millään muotoa vähäpätöinen asia. Hän hoiti tehtävänsä kiltisti, jopa ylitunnollisesti. Työt tehtiin, vaikka muut asiat kiinnostivat enemmän. Kouluun panostamisessa suuri merkitys oli rahalla. Koulunkäynti, kirjat ja välineet maksoivat paljon. Rahat Hilpi Koskinen ansaitsi suurella vaivalla. Hän ansaitsi rahat kuitenkin mieluummin itse kuin kannusti tyttärensä töihin koulun ohessa. Seela oli yhden kesän töissä Tammer-tehtailla ja toisena kesänä Mikko Mäkelä järjesti hänelle työtä kirjastossa. Siihen jäivät kokemukset ”oikeissa töissä”.¹⁸⁰ Hilpi koulutti tyttöä mieluummin, laski sijoitustensa tuottavan paremmin niin. Seela ymmärsi hyvin, millainen panostus oli käynnissä hänen hyväkseen. Lisäksi hän arvosti suuresti opettajiaan, joilta saattoi ammentaa omaksi hyödykseen. Kunnianhimoinen nuori laski oman etunsa vaativan, että hyödyt otettiin irti sieltä mistä sai. Jos tahtoi teatteriin, päämäärän eteen piti ponnistella. Työtä tehtiin eri rintamilla. Hilpi-äiti myös valmensi Seelaa enemmän tai vähemmän tietoisesti. Hän kustansi paitsi koulutusta, teki myös itse töitä tytön kanssa. Hän hankki Seelalle oman punakantisen vihkon, jonka he kokosivat täyteen satuja, runoja ja murrejuttuja. Siinä on Hilpin käsialalla kirjoitettuja satuja ja runoja, mutta myös Seelan omia harjoituksia ja merkintöjä. Seela on merkinnyt muistiin esimerkiksi puhekorkeuden asteikon ja puheen toimintakeskukset. Myös ”Seelan ääniala” on piirretty janelle 12/10 -51. Helsingin yliopiston puhetekniikan lehtorin ja Suomen Lausujain liiton ensimmäisen puheenjohtajan Kaarlo Marjasen opit on kopioitu otsikolla ”Voikaalihiomo”.¹⁸¹ Seela kävi jo noin kuusivuotiaana lausuntataiteilija Klaara Näre-

---

¹⁷⁹ Puurunen, Sakari 1954: Teatterialalleko? – Näyttelijäksi? – Ohjaajaksi? – Lavastajaksi? Suomen Teatterikoulun julkaisuja n:o 2. Helsinki, KK:n kirjapaino, 1-4.

¹⁸⁰ Seela Virtasen työtodistus, Tammer-tehtaat 1955, SSk.

¹⁸¹ ”Äidiltä Seelalle.” SSk.

Keskisen opetuksessa ärrävikansa takia, sitten lausuntatunneilla. Seelan mukaan hänen äitinsä halusi korjata tyttärensä puhevian ennen koulua, ettei tulisi kiusatuksi. Hilpi löysi kaupungin parhaimpiin kuuluvan opettajan Tampereen Työväen Teatterista, jossa Näre-Keskinen opetti lausuntaa myös näyttelijöille.¹⁸²

Seela kävi myös englannin yksityisopetuksessa. Koulussa ei englannin tunneilla opiskeltu lainkaan puhumista, ääntämistä, ja sehän nimenomaan oli Seelan näkökulmasta tärkeää. Monenlaista yksityisopetusta oli tarjolla, jos oli varaa maksaa. Seelan Teini-teatterin näyttelijätoveri Kirsti Mänty puolestaan kävi näyttelijä Tuulikki Pohjolan lausuntatunneilla ja rahoitti tunnit antamalla itse opetusta nuoremmille tytöille pianonsoitossa. Kirsti sai Pohjolan kautta vapaalippuja Tampereen Teatteriin ja seurasi monta näytöstä henkilökunnan aitiassa.¹⁸³ Seelakin meni Pohjolan oppiin ennen teatterikoulun karsintoja, valmennuskurssille.¹⁸⁴

Oppikoulu ei sinänsä merkinnyt Seelalle suurta käännekohtaa elämässä. Hän tiesi jo, mitä aikoi tehdä. Kouluaikanaan hän hakeutui opintoihin ja harrastuksiin, jotka tukivat valittua päämäärää. Hän haki virikkeitä, ja niitä hänelle tarjottiin. Jollekulle koulu voi olla vaihe, jolloin esikuvallinen opettaja tai hyvähenkinen luokkatoverien ryhmä ohjaa tiettyyn suuntaan. Seelalla kaikki oli jo valmiina.

Jälkikäteen arvioiden nuorella Seelalla oli suuri määrä ominaisuuksia, jotka yhdessä tuottavat menestystä. Hänen taustansa oli työläisperheessä, mutta hänen ydinperheensä ei kuulunut huono-osaisimpien joukkoon. Hän ei tullut yhteiskunnan laidalta, pikemminkin äitinsä ansiosta yhteiskunnallisen vaikuttamisen sisältä. Hänessä yhdistyivät innostus ja halu teatteriin, kunnianhimo ja ahkeruus. Hänellä oli äitinsä vankka tuki ja kannustus. Häneltä puuttuivat vain hyvät suhteet teatteripiireihin taustansa puolesta – hän ei kuulunut teatteriperheisiin tai edes niiden liepeille. Omat opettajat kompensoivat näitä puutteita jonkin matkaa. Aika oli myös otollinen: 1950-luvulla oli vielä tilaa ennen suurten ikäluokkien ryntäystä oppilaitoksiin ja yhteiskuntaan. Sotien jälkeen ja jälleenrakennuksen imussa nuoriin iskostuivat työn tekemisen ja eteenpäin pyrkimisen mallit. Seela itse analysoi, että ”meille annettiin unelmia ja ne oli mahdol-

---

¹⁸² Seela Sella 17.4.2012.

¹⁸³ Kirsti Mäkinen 17.10.2011.

¹⁸⁴ Seela Sella 17.4.2012.

lista saavuttaa”. Jossain määrin Seelalta puuttui kuitenkin hyvän ulkonäön etu, mikä on nuorelle naiselle usein valttikortti. Hän itse piti itseään rumana,¹⁸⁵ vaikka valokuvat kertovat toista. Seelalla oli nenäkompleksi, hän ei mennyt vaaleasta kaunottaresta. Se toimi myös Seelan eduksi: hän opetteli asiansa, ja otti yleisönsä ja huomionsa.

2.4. ”Aion mennä teatterikouluun”

Ylioppilaskeväänään 1957 Seela sai vihdoin hakea teatterikouluun. Se oli perustettu vasta 14 vuotta aikaisemmin Helsinkiin. Seelan mukaan sinne sai teatterikoulun sääntöjen perusteella hakea vain kerran.¹⁸⁶ Pääsykarsintoihin latautui siis valtava määrä toiveita ja paineita.

Isäpuoli Tauno Koskisen kielteinen asenne teatteriin ei ollut harvinainen 1950-luvulla. Sekä Heljä että Tane Mäkelä kauhistuivat Seelan valintaa, koska se oli heidän näkökulmastaan lahjojen heittämistä hukkaan. Seelasta olisi ollut parempaan kuin teatteriin. Hilpi pyysi heiltä lainaa rahoittaakseen Seelan opintoja, mutta Heljä kieltäytyi. Suunnitelma oli erityisesti Tanelle vastenmielinen. Silloin Hilpi katkeroitui sisarelleen. Hän ei antanut anteeksi valintaa, joka vaikeutti hänen suunnitelmiaan.¹⁸⁷ Hilpi ajatteli Seelan tulevaisuutta jollain tavalla avarakatseisemmin kuin Heljä ja Tane. He kaikki halusivat, että Seela pääsisi eteenpäin, mutta Hilpi hyväksyi myös kulttuurialan muiden opintojen avaamien väylien rinnalla. Hän ajatteli kenties, että kulttuuri oli myös itsessään tapa parantaa elämänehtoja, eivät pelkästään opinnot, virkaura ja taloudellinen nousu.

---

¹⁸⁵ Seela Sella 2010.

¹⁸⁶ Teatterikoulun toimintakertomuksesta ei selvinnyt, oliko tällaista sääntöä. Teatterikorkeakoulun kirjastosta on kadonnut julkaisu Suomen Teatterikoulu (Helsinki Suomen Teatterikoulu 1977), josta asia olisi ehkä todettavissa. Sakari Puurusen kirjassa Teatterialalleko? sääntöä ei mainita, eikä teatterikoulutuksesta väitellyt Timo Kallinen tiedä säännöstä (Kallinen 11.4.2012). Kun Seela Sella kuuli, ettei tietoa saatu tarkastettua, hän alkoi epäroidä ja totesi, että se oli käytäntö, ei vain tultu uudestaan yrittämään. Jos Seela kuitenkin pyrkiessään uskoi, että sääntö oli olemassa, se vaikutti hänen suhtautumiseensa. Selvitystyön vaiheet kertovat paitsi historian tutkimuksen kulusta, ihmisen muistista. Varmatkin mielikuvat horjuvat, jos toinen kyseenalaistaa ne.

¹⁸⁷ Seela Sella 5.5.2012.

Näyttelijän ammatti ei silloin kuulunut arvostettuihin ammatteihin, joihin vanhemmat lapsiaan mielellään kannustivat. Asenne periytyi menneisyydestä, jolloin naisnäyttelijät samastettiin muihin viihdyttäjän ammatteihin. He elivät julkista elämää, johon eivät vielä viime vuosisadan alkupuolella kuuluneet yleensä naiset.¹⁸⁸ Lisäksi monissa uskonnollisissa suuntauksissa oli voimakas vastenmielisyys teatteria kohtaan. Joskus näytelmissä herjattiin Jumalaa, ja näyttelijän ammatti edusti kevytmielisyyttä.¹⁸⁹ Seelalla oli kuitenkin äitinsä tuki ja sisäinen varmuus. Hän pyrki ja pääsi. Jos hän ei olisi päässyt, hän olisi hakenut liikunnan opettajaksi ja sitä kautta keplotellut teatteriin. Yhteys liikuntakasvatuksen ja teatterikoulun välillä olikin ilmeinen 1950-luvulla, jolloin teatterikoulun opetussuunnitelmaan kuului voimistelua ja rytmikkaa merkittävä määrä. 1940-luvun merkittävimmät liikuntapedagogit, naisvoimistelun kehittäjä Hilma Jalkanen ja modernin tanssin pioneeri Maggie Gripenberg perustivat teatterikoulun fyysisen pohjan.¹⁹⁰ Opetusohjelmaan kuului myös miekkailua.¹⁹¹ Puurunen *Teatterialalleko?*-ohjekirjassa mainittiin opiskeluvälineistä erikseen voimistelupuku. Sellainen piti kunkin oppilaan hankkia.¹⁹²

Seelan nenä oli muodostua esteeksi teatteriuralle pääsyyn. Se oli liian iso Suomen teatterikoulun valintaraadin jäsenten mielestä, koska nuorten naisten päätehtäviin, ingenue-rooleihin tarvittiin sieviä tyttöjä ja nuoria naisia. Teatterikoulu oli ammattikoulu, ja oppilaiden työllistyminen maan teattereihin oli ehdottomasti raatilaisten mielessä keskeisenä vaikuttavana tekijänä. Raadin jäseniä olivat mm. Ilona Tainio, Elsa Sara ja Ritva Arvelo. Vaikka Seela onnistui hyvin tehtävissä, he epäilivät hänen mahdollisuuksiaan nenän takia.¹⁹³

---

¹⁸⁸ Tracy Davis puhuu mielikuvista ja myös kokemuksista, joita viktoriaanisen ajan englantilaiset näyttelijättäret kohtasivat. Viktoriaaninen Englanti ei ole yksi yhteen Suomen kanssa, mutta samanlaisia asenteita on ollut täälläkin, esimerkiksi Kyllikki Forssell kertoi isänsä suhtautuneen epäluuloisesti näyttelijän ammattiin. Davis, Tracy C. 1991: *Actresses as Working Women: Their Social Identity in Victorian Society*, Verkkokirja Taylor & Francis, 69.

¹⁸⁹ Meri, Lauri 2005: *Näyttelijät sodan varjossa*, Teatterikoulun ensimmäinen kurssi 1943-1945, Otava Helsinki, 147.

¹⁹⁰ Kallinen, Timo 2001: *Näyttämötaiteilijasta teatterityöntekijäksi*. Miten moderni tavoitti suomalaisen teatterikoulutuksen, Teatterikorkeakoulu Helsinki, 100.

¹⁹¹ Kertomus Suomen teatterikoulun kannatusosakeyhtiön toiminnasta, Helsinki 1958, 8.

¹⁹² Puurunen, 20.

¹⁹³ Hulmi, 46.

Myöhemmin Seelan luokkatoveri Seppo Kolehmainen kuuli koulun käytävillä juorun, että Seelan kouluunpääsy oli ollut täpärällä. Vararehtori Matti Aro oli puoltanut Seelan valintaa ja painottanut lahjakkuutta, vaikka muut olisivat hylänneet hänet nenän takia. Silloin Seppo puuttui peliin; hänen isänsä oli lääkäri, joka ymmärsi ihmisten vaivoja. Lääkärin mielestä ongelmat olivat poistettavissa. Isänsä suosituksesta Seppo kannusti Seelaa hakeutumaan professori Aschanin vastaanotolle. Aschan suoritti leikkauksen asiallisesti ja otti ”liian” pois.¹⁹⁴ Seposta tuli Seelan paras ystävä.¹⁹⁵

Seela Virtanen ei kaihtanut edes plastiikkakirurgiaa vaan tarttui sen tarjoamiin mahdollisuuksiin uransa vuoksi. Hänen äitinsä maksoi leikkauksen.¹⁹⁶ Hän oppi samalla, että unelmat eivät toteutuneet yhdellä leikkauksella. Hän oli kuvitellut tulevansa Marilyn Monroen näköiseksi nenäleikkauksella, mutta sai huomata, että se ei vaikuttanut hänen elämäänsä juuri lainkaan. Ihmiset kadulla eivät katsoneet häntä, eivätkä huanneet suurta muutosta.¹⁹⁷

2.5. Seelan luokka

Seela Virtasen luokka Suomen teatterikoulussa oli poikkeuksellista vuosikertaa. Teatterikoulun toimintakertomuksessa todetaan, että taso oli harvinaisen korkea vuonna 1957. Oppilaita haki noin 50, joista näyttelijälinjalle hyväksyttiin 19, kun edellisellä vuonna 1956 uusia oppilaita valittiin 11 ja vuonna 1958 kolmesta. Karsimista tapahtui joka luokalla, lisäksi jotkut halusivat itse lopettaa kesken. Vuonna 1958 kolme erityisen lahjakasta oppilasta siirrettiin yhden luokan yli suoraan kolmannelle vuosikurssille: Rauno Ketonen, Seppo Kolehmainen ja Seela Virtanen.¹⁹⁸

Kansallisteatterissa toimivan teatterikoulun oppilaiden aika oli kiireistä ja työntäyteistä. Aamulla oli näyttämöharjoituksia, keskipäivällä puhetekniikkaa ja laulua ja iltapäivisin kaikille yhteiset luennot. Jos vapaita hetkiä jäi, silloin saattoi tehdä tehtäviä. Iltaisin ja viikonloppuisin opiskelijat toimivat vielä usein avustajina. He saivat siitä

---

¹⁹⁴ Hulmi, 47.

¹⁹⁵ Seela Sella 2011.

¹⁹⁶ Hulmi, 47.

¹⁹⁷ Seela Sella 2011.

¹⁹⁸ Toimintakertomus 1957, Helsinki 1958, KK:n kirjapaino, 13.

pientä korvausta. Koululla oli ahdasta 1950-luvulla Kansallisteatterin Pienen näyttämön yhteydessä sijaitsevilla tiloilla, ja teatterin toiminta asetti rajoja oppitunneille.¹⁹⁹ Seela Sellan mukaan ahtaus oli toisarvoista siihen verrattuna kuinka jännittävää oli törmätä talossa silloisiin tähtinäyttelijöihin. Seela tuli kerran Ansa Ikosta vastaan ja melkein kompastui portaissa hämmennystään.²⁰⁰

Seela Virtasen aikana teatterikoulun opettajia olivat mm. Wilho Ilmari, Matti Aro, Ritva Arvelo, Ritva Ahonen, Elsa Sara, Katri Pasanen, Inkeri Rantasalo ja Eino Krohn. Timo Kallisen tutkimuksessa teatterikoulusta ilmenee, että Ritva Arvelon kädenselän opetuksessa näkyi voimakkaasti jo 1950-luvulla, vaikka suuri murros tapahtui vasta seuraavalla vuosikymmenellä. Hän oli merkittävä pedagogi, ja sai uudet tuulet puhaltamaan koulussa. Arvelo toi Bertolt Brechtin näkemyksiä suoraan teatterikoulutukseen jo 50-luvun alkupuolella. Rehtori Wilho Ilmarin opetukset olivat kuitenkin voimissaan, ja vararehtori Sakari Puurunen jatkoi tiukasti Ilmarin tulkintaa stanislavskilaisuudesta.²⁰¹ Ilmari oli vastustanut vuosisadan alun tyyliä, suuria näyttäviä eleitä ja paatosta ja painottanut, että näyttelijöiden työ oli ilmentää kokonaisvaltaisesti roolihenkilön sisäistä maailmaa, sen sijaan että toistaisivat maneerisesti ulkoisia tekniikoita.²⁰² Arvelo tulkitsi Brechtia siten, että hänen metodinsa vei teatteria yleisöään valistavaan suuntaan, pois päin ”huumausaineteatterista”, jossa näyttelijöiden syvä eläytyminen toimi kyllä todellisuuspakona muttei vienyt katsojaa eteenpäin omassa elämässään. Itse hän harjoitti oppilaidensa fyysistä ilmaisua oppiaineessaan ”pantommieminen ilmennys” ja kehitti liikunnan opetusta. Hän oli myös itse emansipatorinen esikuva nuorille naisnäyttelijöille ja -ohjaajille ja antoi monipuolisen ja -taitoisen naisen mallia.²⁰³

---

¹⁹⁹ Toimintakertomus 1957, 3.

²⁰⁰ Hulmi, 48.

²⁰¹ Venäläinen teatteriohjaaja Konstantin Stanislavski eli 1863–1938. Hän ei luonut kiinteää teatteriteoriaa vaan kehitti ajatuksiaan näyttelijäntyöstä jatkuvasti. Hän loi käsitteen tunnemuisti, jossa näyttelijä käyttää omia henkilökohtaisia muistojaan ja kokemuksiaan roolin rakentamisessa.

²⁰² Kalemaa, Kalevi: Wilho Ilmari, Suomen kansallisbiografia, <http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/1133/>, Luettu 12.3.2012.

²⁰³ Kallinen, 149, 161.

Vaikka Ilmarin luottomies Sakari Puurunen oli jo lähtenyt talosta Seelan aikana, jokin Puurunen ja Ritva Arvelon erimielisyyksistä heijastui ehkä Seelaankin, joka ei nykyään usko mihinkään metodiin. Hänen mielestään mikään yksittäinen metodi ei voi pelastaa näyttelijää. Hän uskoo näyttelijäntyössä kaikkeen muuhun, roolin opetteluun, ajatukseen, eläytymiseen, ohjaukseen ja karismaan. Metodeissa sinänsä ei ole mitään vikaa, mutta niiden kaikkien päämääränä on yksi ja sama, ilmaisu. Fanaattinen takerutuminen yhteen ainoaan totuuteen ei johda Seelan mukaan pitkälle. Silti hän toteaa, että Ilmarin vuoksi ”heistä”, Ilmarin oppilaista, tuli stanislavskilaisia.²⁰⁴

Opettajista Seelaan tekivät vaikutuksen erityisesti Ilmari ja vararehtori Matti Aro. Aron merkitys oli syvästi henkilökohtainen, koska hänen ansiostaan Seela pääsi kouluun. Hänen aikanaan teatterikoulussa oli vierailija, amerikkalainen professori F. Cowles Strickland, opettamassa näyttelijän tekniikkaa. Professorilla oli Fulbright-säätiön apuraha, jonka turvin hän saattoi opettaa Suomessa kaksi vuotta.²⁰⁵ Seela osasi englantia ilmeisesti toisia paremmin, koska sai toimia Stricklandin tulkkina.²⁰⁶ Lisäksi Ritva Ahonen oli tärkeä opettaja. Hän opetti lausuntaa ja huomasi oppilaansa harrastuneisuuden. Hän alkoi kannustaa ja opastaa Seelaa ja houkutteli hänet myöhemmin myös Suomen Lausujain Liittoon ja sen puheenjohtajaksi. Sittenkin myös Ahosen miehestä näyttelijä Risto Mäkelästä tuli tärkeä henkilökohtainen kriitikko, jonka kommentit Seela otti tarkoin huomioon.²⁰⁷

Teatterikoululaisten taustat vaihtelivat. 1950-luvulta alkaen koulussa oli näyttelijöiden lisäksi ohjaaja- ja lavastajaoppilaita. Heidän kotipaikkansa olivat hajallaan ympäri Suomen. He tulivat Oulua ja Sotkamoaa myöten eri puolilta Helsinkiin. Osa oli ylioppilaita Seelan tavoin, mutta toisilla oli vain keskikoulu takanaan. Muutama tuli kansakoulupohjalta. Heikko pohjakoulutustaso saattoi koitua heille kohtalokkaaksi eroksi toisiin nähden; Seela tiesi luokkatoverin, joka romahti teatterikoulun jälkeen arkisen työn paineisiin.²⁰⁸ Seela Sella on tietoinen koulutuksen merkityksestä näyttelijän ammatin arvostuksessa; paitsi ammattikoulutus, myös pohjakoulutus merkitsee. Sillä on vaikutusta myös näyttelijöiden keskuudessa: kouluttamattomien on osoitettava kykyn-

---

²⁰⁴ Seela Sella 2010.

²⁰⁵ Toimintakertomus 1958, 4.

²⁰⁶ Hulmi, 44.

²⁰⁷ Seela Sella 2011.

²⁰⁸ Seela Sella 6.2.2010.

sä ja oikeutensa ammatin harjoittamiseen jollain tavoin. Se voi aiheuttaa ylimääräisiä paineita.²⁰⁹

Seela Virtasen elämä teatterikoululaisena oli hyvin kurinalaista. Hän keskittyi opintoihinsa, ei juhlinut kaupungilla. Aikaakaan ei tosin ollut, koska iltaisin avustettiin teatterissa. Esimerkiksi poikaystävää ei ollut, mielenkiinto oli suuntautunut opintoihin ja omiin koulutovereihin.²¹⁰ Seela sai kokea pääkaupungin asuntopulan. Se oli vielä 1950-luvulla niin suurta, että aikakauslehtien artikkeleista neljännes käsitteli sitä. Vielä 1950-luvulla Helsingissä asuttiin pahimmillaan pommisuojuissa, junanvaunuissa ja siirtolapuutarhamökeissä ympäri vuoden.²¹¹ Seela asui alivuokralaisena kruununhakalaisen rouvan yksiössä lukioaikojen luokkatoverinsa Pirkko Laakson kanssa. Vuokraemäntä asui itse keittiössä, jotta sai tuloja kamarin vuokraamisesta. Vieraan ihmisen nurkissa asuminen vaati veronsa: tarkkoja sääntöjä ei ollut, mutta Pirkon mukaan tyttöjen illat olivat hyvin rauhallisia. He olivat varovaisia ja tekivät parhaansa, ettei mitään ääntä kuulunut.²¹²

Kun Teatterikoulun tulokset olivat selvinneet, Seelan äiti matkusti heti Helsinkiin etsimään asuntoa tyttärelleen ja hänen luokkatoverilleen. Tyttären päästämistä pääkaupunkiin helpotti varmaankin ajatus, että Seelalla olisi joku ystävätär mukana. Hilpi luotti Pirkkoon, joka oli kiltti ja kunnollinen ja siksi sopiva huonetoveri. Pirkko tunsu itse selvästi, että Hilpi koki hänet sopivaksi kumppaniksi Seelalle. Hän opiskeli yliopistossa ruotsia ja englantia ja valmistui opettajaksi. Seela ja Pirkko pääsivät kerran viikossa irrottelemaan, eli baariin juomaan kupit kaakaota. Muuhun rahat eivät riittäneet. Hilpi auttoi tuomalla ruokaa Tampereelta viikonloppuisin, Pirkko puolestaan matkusti viikonlopuiksi kotiin Pirkkalaan.²¹³ Hilpi maksoi Seelalle opintotukea 20 000 markkaa kuussa, nykyrahassa 500 euroa.²¹⁴ Sakari Puurusen laatiman ohjekirjan

---

²⁰⁹ Karhunen, Paula 1993: Näyttämötaiteilija Suomessa, Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980-90-luvun vaihteessa, Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 17, Painatuskeskus Helsinki, 71, 75.

²¹⁰ Seela Sella 17.4.2012.

²¹¹ Pulma, Panu: Sortuvien toiveiden kaupunki. Teoksessa Pääkaupungin kuva, luentoja Helsingin historiasta (Mattsson, Otto ja Sunell Milka toim.) 2000, Helsingin kaupunginmuseo, 131.

²¹² Pirkko Laakso 18.1.2012.

²¹³ Hulmi, 44. Pirkko Laakso 18.1.2012.

²¹⁴ Karlsson, Risto: Kauneusleikkaus muutti Seela Sellan elämän. Eeva kesäkuu 1979.

mukaan vuonna 1954 opiskelu Helsingissä maksoi 14 000–18 000 markkaa kuussa.²¹⁵ Lisäksi teatterikoululaiset saivat lounaakseen syödä Kansallisteatterissa puoli-ilmaista kouluruokaa, jota tuotiin suurissa sammioissa.²¹⁶ Siihen nähden Seela sai erittäin hyvän opintotuen. Monilla muilla oli niukempaa. Harva sai opintolainan, koska pankille ei ollut tarjota vakuuksia. Lauri Meren tutkimuksessa teatterikoulun ensimmäisestä kurssista käyvät kuitenkin ilmi monenlaiset järjestelyt, joilla innokkaimmat näyttelijäkokeilat saivat rahoitettua opintonsa. Esimerkiksi Tarmo Mannilla oli kotiseudullaan Saarijärvellä häneen voimakkaasti uskovia mesenaatteja, jotka takasivat opintolainan.²¹⁷ Opinnot oli kuitenkin hoidettava nopeasti, että pääsisi töihin. Motivaatiota ei tarvinnut haeskella, pakko oli hyvä motiivi.

Seela ja Pirkko pääsivät parempiin oloihin vuoden kitkuttelun jälkeen, kun he muuttivat keskustasta 1958 Thalian Torppaan Munkkiniemeen, vastaperustettuun näyttelijäkotiin. Aluksi siellä oli tilaa, ja asuntoja saivat myös muut kuin eläkkeelle jääneet näyttelijät. Seela sai junailtua asunnon suhteillaan. Jalmari Rinne toimi Suomen Näyttelijäliiton puheenjohtajana ja vastasi Torpasta. Pirkon mukaan hänen tyttärensä Katriina Rinne ihaili Seelaa, ja saattoi vaikuttaa isäänsä.²¹⁸

Vastavalmistuneet näyttelijät sijoituivat ympäri Suomen. Teatterinjohtajat valitsivat keväisin uudet työntekijät valmistuvien oppilaiden joukosta. Sopimus oli selvä, ja palveli niin teattereita kuin teatterikoulua. Joskus joku koulun oppilas palkattiin ennen valmistumista. Erityisesti hyvillä laulajilla oli vientiä jo ennen päästötodistusta. Asia oli kiusallinen, ja koulun johto suhtautui siihen hyvin vakavasti ja vetosi teattereihin pidättäytymään koulun kannalta haitallisesta toiminnasta.²¹⁹

Vuonna 1957 Suomessa aloitettiin säännölliset televisiolähetykset. Se muutti myös näyttelijöiden elämää. 1950-luvulla kotimainen elokuva oli vielä voimissaan ennen kuin 60-luvun alussa television yleistyminen viimein ajoi Suomi-Filmin ja Suomen

---

²¹⁵ Puurunen, 20.

²¹⁶ Seela Sella 17.4.2012.

²¹⁷ Meri, 131.

²¹⁸ Pirkko Laakso 18.1.2011.

²¹⁹ Toimintakertomus 1959, 16.

filmiteollisuuden tuotannon alas.²²⁰ Vielä 50-luvulla teatterilaisten mielessä oli kuitenkin vakituinen kiinnitys johonkin ”taloon”. Seuraavalla vuosikymmenellä tilanne muuttui. Radio ja TV alkoivat työllistää näyttelijöitä yhä enemmän. Jotkut saattoivat jo työllistää itsensä melko mukavasti freelancerina erilaisilla tilapäistöillä. Vaikutukset näkyivät teatterikoulussa, eivätkä erityisen positiivisina. Monet oppilaat halusivat päästä kiinni nopeaan rahaan ja menestykseen, eivätkä jaksaneet keikkojen ohella puurtaa opintojaan ehkä samaan tapaan kuin jos olisivat keskittyneet vain koulutukseensa.²²¹

Seela Virtanen valmistui vuonna 1959. Hänen kanssaan samalta vuosikurssilta valmistuivat Eira Jauckens, Aarre Karén, Rauno Ketonen, Seppo Kolehmainen, Turkka Lehtinen, Mikko Nousiainen, Seija Näppinen, Ismo Saario, Virva Saarni-Luoma ja Ville-Veikko Salminen. Ohjaajalinjalta valmistui Annikki Laaksi ja lavastajalinjalta Eero Kankkunen. Kaikki valmistuneet sijoittuivat suoraan vakinaisiin teattereihin, Seela Virtanen Hämeenlinnan Kaupunginteatteriin. Laaksi tosin sai Unescon apurahan ja lähti Moskovaan suorittamaan jatko-opintoja. Pari vuotta aiemmin 40 % valmistuneista jäi ilman työpaikkaa, mutta kaikeksi onneksi tilanne ei jatkunut samaan suuntaan. Jatko-opintoja ei edelleenkään näyttelijöille ollut tarjolla, vaikka korkeakoulukaavailuja oli esittänyt jo nuori kirjailija Arvi Kivimaa – myöhemmin Kansallisteatterin johtaja – vuonna 1930 ja viimeksi asiantuntijat Taidekasvatuskomitean mietinnössä vuonna 1951.²²² Vain Sääksmäen kesäkurssit tarjosivat lisäoppia halukkaille. Teatterikoulu pohti kuitenkin jatkuvasti mahdollisuuksiaan tarjota jonkinlaista jatkokoulutusta. Käytännössä sen olisi pitänyt tapahtua kesäisin, jolloin Kansallisteatterin Pieni näyttämö oli vapaana.²²³ Seela pääsi myöhemmin Teatterikoulun jatkokoulutuskurssin pioneeriryhmään, jonka avulla testattiin, miten jatkokoulutus järjestettäisiin. Kurssin päätteeksi osallistujilta kysyttiin, vastasiko kurssi odotuksia. Seela sanoi: ”Useimmissa aineissa en osannut odottaa näin hyviä työmetodeja ja yhteistyötä eri aineiden välillä – siis yli odotusten.”²²⁴ Myös muut olivat tyytyväisiä kaksi kuukautta kestäneen kurssin antiin, ja koulutusta päätettiin jatkaa. Vihdoin vuonna 1979 Suomen

---

²²⁰ Packalén, Eva: ”Enemmän funkista Reino!” Design Helsinki-elokuvissa, Sofia 1/2012 Helsingin kaupunginmuseon asiakaslehti.

²²¹ Kallinen, 108.

²²² Kallinen, 111.

²²³ Toimintakertomus 1959, 5.

²²⁴ Teatteri 16/1973.

Teatterikoulu ja Svenska Teaterskolan i Helsingfors yhdistettiin, ja Teatterikorkeakoulu aloitti toimintansa.

Myöhemmin Seela Sella täydensi koulutustaan itse. Hän kävi lähinnä erilaisilla lyhyillä kursseilla. Parhaan opin hän sai mielestään kuitenkin töissä. Ajan tapa oli tehdä ulkomaille opintomatkoja jonkinlaisen stipendin tai omien varojen turvin.²²⁵ Seelan ulkomailla opiskelu jäi muutamaan yksittäiseen kertaan. Vuonna 1962 hän seurasi harjoituksia Royal Academy of Dramatic Arts -koulussa Lontoossa. Paria vuotta myöhemmin hän sai apurahan ja pääsi opintomatalle Englantiin. Myös kotimaassa hän hankki uutta näkökulmaa työhönsä. Radioteatteriaikanaan vuonna 1970 hän osallistui Tampereen yliopiston draamataidon kurssille kuunteluoppilaana. Suomen Kulttuurirahasto tuki jälleen Seelan opintoja vuonna 1985, jolloin hänelle myönnettiin apuraha teatterialan opintomatkkaan Yhdysvaltoihin.²²⁶

---

²²⁵ Toimintakertomus 1959, 5.

²²⁶ Leikekirjat alk. elokuu -86, SSk.

3. Elis Sella – nimi ja mies

Äiti oli Seelan elämässä pitkään suuressa roolissa. Vähitellen hänen lisäkseen elämään tuli uusia vaikuttajia. Erääksi kaikkein tärkeimmäksi tuli juutalainen näyttelijä, ekonomi Elis Sella. Seela tapasi tulevan miehensä Turussa, josta hän sai toisen työpaikkansa Hämeenlinnan Kaupunginteatterin jälkeen. Aluksi he kuuluivat vain molemmat samaan porukkaan. Turun Kaupunginteatterissa aloitti kesällä 1961 tumma ja komea operettilaulaja, jonka ympärillä alkoi pyöriä ihailevien naisten joukko. Siihen Seelakin pian liittyi. Vähitellen hän alkoi tapaila Elistä kahden kesken. Elis opetti hänelle ”laulamista” ja Seela Elikseille ”näyttelemistä”. Tällä verukkeella tapailu tiheni. Seela lähti pian kesäksi 1962 Englantiin opiskelemaan, ja hänen poissaolonsa aikana molemmat tajusivat ikävöivänsä toista. Elis kirjoitti Seelalle: ”Tule äkkiä takaisin, mennään naimisiin!”²²⁷

Elis oli rakastunut jo ennen kesää. Siitä todistaa hänen helmikuussa pikkutunneilla kynäilemänsä rakkausruno, joka on talletettuna Sellojen lehtileikekansioon. Runon käänteistä voi päätellä, että ehkä parilla oli ollut riitaa tai muita henkilöitä oli päässyt sekaantumaan kuvioon.²²⁸

Tääl Nöpö yksin sua odottaa
ei sydän levoton rauhaa saa
ma silmäni suljen ja aatoksissani
saan vierellein sinut. Sa armahain
tuo vihreä peto se sydäntäin raastaa
mut oikeutta ei näin kyllä haastaa
ma itse oon syypää
ei kukaan muu
Mä kaikkosin kauas onnestain
Sa tiedät miksi, oi armahain
Mut tiedä myös se, oma Pupuni
ett' aikaa jonk jaoin sun kanssasi
ei kuvaa sanat runoilijan

---

²²⁷ Se palaa, 63.

²²⁸ Leikekirja Turun kaupunginteatteri. SSk.

ne köyhiä, köyhiä niin ovat vain
Se aika oli onnea tiedäkin
sen sain ma kanssa enkelin
Ja kun saamme iltamme päätökseen
Me muistamme toistemme katsehen
Kun Pupu ja Nöpö ol' onnelliset
kuin olla voi vain ihmiset
Mut' Nöpö yksin sua odottaa
ei sydän levoton
rauhaa saa

18.2.1962 klo 0,20.

Nimet Seela ja Sella yhdistyivät tietysti heti kaikkien mielessä. Seelan kollega Kirsti Karhi oli heti todennut, ”ajattele millaisen nimiyhdistelmän saisit jos menisit tuon miehen kanssa naimisiin”.²²⁹ Joku työtovereista, luultavasti juuri Karhi, pani leikillään Seela Virtasen ja Elis Sellan kihlajaisilmoituksen Turun Sanomiin. ”Kihlaus teatterissa. (...) Kaksi viime syksyn tulokasta Hämeenlinnasta tänne siirtynyt, syntyään tamperelainen Seela Virtanen on näet mennyt kihloihin talouselämän palveluksesta teatteriin siirtyneen Elis Sellan kanssa. Pikkulinnut ovat kertoneet, että häät seuraisivat melko nopeassa tempossa. Ehkäpä jo ensi kesänä? Päivyrin pitjä esittää näin parhaat onnittelunsa ja kaavailee jo mielessään kuinka näppärä nimiyhdistelmä toiselle osapuolelle syntyykään, Seela Virtasesta kun tulee Seela Sella. Siinä on iskevä nimi vaikka iskelmälaulajattarelle.”²³⁰ Elis soitti Seelalle, kysyi syytä pilaan ja tiedusteli, miten nyt toimittaisiin. Seela pysyi rauhallisena ja päätti olla toimimatta. Juttu unohdettiin pian, mikäli he eivät nostaisi mekkalaa.²³¹

Epäaito kihlajaisuutinen sai jäädä purkamatta. Tuskin Seela otti miestä nimen perusteella, mutta mahdotonta ei ole, etteikö nimi olisi voinut vaikuttaa myönteisesti päätökseen. Seela pyrki kaikin keinoin teatteriuralla eteenpäin, eikä tarttuva nimi olisi ainakaan haitaksi näyttelijälle. Jo Hämeenlinnan Kaupunginteatterissa hän leikkitteli

---

²²⁹ Me naiset 31.10.1991. Leikekirja Alkaen 10/90, SSk.

²³⁰ Turun Sanomat 6.4.1962. Leikekirja Seela Virtanen Seela Sella, SSk.

²³¹ Se palaa, 62.

ajatuksella, että muuttaisi nimensä Virmastoksi.²³² Teatterikoulusta tuttu Rami Sarmasto oli alun perin Virtanen. Kaiken kaikkiaan Seela suhtautui asiaan pragmaattisesti, naimisiinmeno ei ollut hänelle pelkästään romanttinen kysymys. Hänellä oli muuta mietittävää kuin elämää suuremman rakkauden perässä juokseminen. Myöhemmin Eliskin totesi asiasta, että ”pitihän Seelan saada itselleen sopivampi sukunimi kuin Virtanen”.²³³

Elokuun 13. päivänä vuonna 1962 ekonomi Elis Sella ja näyttelijä Seela Virtanen menivät naimisiin. Heidät vihki kunnallispormestari Tauno Saarinen Turun raatihuoneessa.²³⁴ Maistraatissa vihkiminen oli ajalle tyypillistä, silloisten nuorten tavanomainen ratkaisu. Juutalaista avioliittoa ei olisi voinut järjestääkään sekaparin kesken, Seela oli kristitty. Edes todistajia ei ollut kutsuttu omasta piiristä. Teatterin harjoituksista oli vapaapäivä, se valittiin hääpäiväksi. Nuoripari ei ollut ymmärtänyt, että naimisiinmeno maksaa, mutta onneksi todistajilla oli lainata rahaa toimituksen kuluihin.²³⁵

Seela ei muistikuviansa mukaan ajatellut kovinkaan paljon syitä tai seurauksia ennen avioliiton solmimista, mutta Elis oli tehnyt paljon ajatustyötä ennen valintaansa. Hän totesi myöhemmin pohdinnoistaan, että ”jos tämä edes vuoden kestäisi”.²³⁶ Myöhemmin Seela Sella mietti, että aviomiehen valintaan liittyi aimo annos laskelmointia. Hän halusi jonkun, joka auttaisi uralla eteenpäin. Elis Sella oli varakkaammasta taustasta ja pystyi maksamaan Seelan Hämeenlinnan aikaisia velkoja. Hän oli turvallinen valinta, hänen sosiaalinen statuksensa oli Seelan statusta korkeampi.²³⁷ Sellojen avioliitto ilmensi elinkeinorakenteen ja kaupungistumisen myötä uutta sisältöä saanutta avioliittoinstituuttia. Sitä ei niinkään solmittu tuotantoyksiköksi kuten maatalouden piirissä oli ollut tapana vaan tyydyttämään sosiologien termein ”liityntätarpeita”. Elis ja Seela halusivat toisistaan kumppanin.²³⁸ He näkivät toisissaan hyvää seuraa, ammattia ymmärtävän kollegan ja viehättävän persoonan. Seela ei ajanut takaa elättäjää,

---

²³² Anna-Liisa Anttilan valokuva-albumi, vieraskirja.

²³³ Hymy, tammikuu 1991. Leikekirja Alkaen 10/90, SSk.

²³⁴ Vihkimistodistus 13.8.1962. SSk.

²³⁵ Se palaa, 64.

²³⁶ Se palaa, 63.

²³⁷ Seela Sella 15.9.2011.

²³⁸ Utriainen, Jari 1982: Avioliitto ja avioero: yleisyydestä, yhteiskunnallisesta taustasta ja niihin kohdistetuista asenteista Suomessa, Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto, 45.

mutta Elis varmasti näki hänessä myös tulevien lastensa äidin. Sikäli avioliittoon liittyi alusta alkaen riskejä, mutta myös suojaavia tekijöitä.

Mikä Seelan aviopäätöksessä on henkilökuvan kannalta mielenkiintoista? Nimellä spekulointi on pinnallinen tarkastelukulma. Olennaista ovat ratkaisumallin tunnuspiirteet ja syvämerkitykset. Seela Sellalle tyypillistä on tekeminen, ei jahkaaminen. Hän suuntautuu eteenpäin, eikä kadu jälkeinpäin, mitä tuli tehtyä. Analyysikaan ei ole Seelalle vierasta, mutta vasta jälkikäteen. Silloin hän pilkkoo tehdyt ratkaisut osiin ja tarkastelee, millaiset asiat niihin vaikuttivat. Tehdyt valinnat on kuitenkin kestettävä, voivottelemaan jäämistä mielenkiintoisempaa on miettiä ratkaisuja ongelmiin ja katsoa, miten niistä selvitään. Seela Sella ei ajatellut romantiikkaa, miestä elämänsä sisältönä avioituessaan vaan piti naimisiinmenoa yhtenä sopivana askeleena omalla tiellään kohti teatterin huippua. Se oli myös luonnollinen askel siirtyä äidin tarjoamasta tuesta aviomiehen tuen piiriin. Jollain tapaa Seela vain siirtyi vahvan äidin huolenpidon alaisuudesta tuoreen aviomiehensä hoiviin. Hänen rakenteilla ollutta näyttelijäidentiteettiään askel ei vaurioittanut, hän jatkoi näyttelijän uransa rakentamista, mutta oli valmis katsomaan, mitä uusi asema toisi mukanaan.

Elis ei olisi uskaltanut ajatella ei-juutalaista vaaleaa näyttelijätärtä vaimokseen, jos hänen isänsä olisi vielä elänyt. Ratkaisu olisi ollut isälle mahdoton. Seka-avioliitot yleistyivät vasta sodan jälkeen, vanhemmille sukupolville ne eivät olleet hyväksyttävissä. 1970-luvulla vihdoinkin alkoi olla selvää, että seka-avioliitot olivat ”normaaleja”, ne oli pakko sallia, ja nykyään lähes kaikki suomenjuutalaisten avioliitoista solmitaan juutalaisen ja ei-juutalaisen kesken.²³⁹

Eliksellä oli ehkä jo kiire naimisiin. Hän oli 32-vuotias. 1960-luvun alussa suomalaiset miehet menivät keskimäärin 26-vuotiaana naimisiin, naiset 24-vuotiaana.²⁴⁰ Ensimmäiset lapset tehtiin heti, avo- tai avioliitossa ei vietetty vuosia kahden niin kuin nykyään on mahdollista tehdä. Elis oli itse kolmilapsisesta perheestä, hän oli tottunut

---

²³⁹ Daniel Weintraubin haastattelu, haastattelijana Heta Rundgren. Teoksessa Sella, Seela: Se palaa. WSOY Helsinki, 18.

²⁴⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6413. 2010. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.8.2011].

nuorimpana kahden isoveljensä myötä monenlaisiin tapahtumiin ja toimintaan ympärillään, hän oli sosiaalinen ihminen, joka epäilemättä halusi perheen ympärilleen.

Elis Sellan vanhemmat olivat kuolleet jo 1940- ja 1950-luvuilla, äiti ensin, kun Elis oli vasta 13-vuotias, isä 15 vuotta myöhemmin. Suvun merkittävin henkilö Elikselle oli sen jälkeen hänen serkkunsa Rosele Hasenson, joka piti Elistä suojattinaan. Rosele oli merkittävässä asemassa Turun juutalaisessa seurakunnassa, joka oli Helsinkiin verrattuna puhdasoppinen, perinteitä noudattava seurakunta.²⁴¹ Rosele ei hyväksynyt kristittyä naista, vieläpä näyttelijää Eliksen vaimoksi. Aluksi hän ei kutsunut Seelaa sukutilaisuuksiin. Seela kuitenkin kannusti miestänsä osallistumaan niihin aivan kuten ennenkin. Ehkä Seela oli kaukaa viisas, ja ymmärsi ettei voinut voittaa mitään estämällä Elistä tapaamasta sukulaisiaan. Tai sitten hän keskittyi niin paljon omiin asioihinsa, että oli tyytyväinen, jos Elis oli poissa jaloista. Vähitellen Rosele ja Seela tapasivat yhteisissä tilaisuuksissa. Puheyhteyttä ei aluksi ollut, mutta lopuksi Rosele tokaisi kerran: ”Miksi helvetissä sinun pitää olla noin mukava ihminen?” Seela Sella oli toiminut rauhallisesti, harkitusti ja voittanut pelin. Samalla hän sai itselleen ystävän.²⁴²

Suurta rakkautta avioliitossa ei aluksi Seelan puolelta ollut. Seela oli nuori, vain 25-vuotias ja lisäksi seurustelusuhteissa kokematon. Hän oli elänyt suojattua elämää, mennyt teatterikouluun suoraan lukiosta ja sen jälkeen töihin pikkukaupungin teatteriin. Elämää hän ei ollut silloin vielä paljon nähnyt. Hänellä oli ollut joitakin heiloja, poikaystäväkin, mutta ei mitään vakavaa suhdetta.²⁴³ Muutettuaan Turkuun kesällä 1961 ja aloitettuaan työt Samppalinnan kesäteatterissa hän kuitenkin tapaili Veikko Kuokkasta, joka meni myöhemmin poliisikouluun ja ryhtyi poliisiksi. Seela, Veikko, Paavo Liski ja Irja-Leena Heikkilä (myöhemmin Liski) telttailivat kesällä 1961 viikon Kuusamossa, joten jotain kokemusta Seelalla kuitenkin oli nuorista miehistä.²⁴⁴ ”Matkakumppani” – ehkä Veikko – kirjoitti Seelalle kirjeen: ”Olet pirullinen, En voi sietää Sinua, Odottelin turhaa Sinua, vain Sinua..... et vapautunut lukuisilta miehiltäsi. Olinhan tietysti viimeisellä sijalla. Voi saakeli, kun niin tykkään Sinusta, vaikka et ole

---

²⁴¹ Karmela Belinki 15.3.2012.

²⁴² Se palaa, 65.

²⁴³ Seela Sella 15.9.2011.

²⁴⁴ Irja-Leena Liski 12.10.2011.

juuri yhtään mitään... Tahtoisin antaa Sinulle selkäsaunan. Mutta voin vain kiittää viimeisestä. Matkakumppani.” Mies kiusoitteli Seelaa lukuisista muista miehistä, tai sitten selitteli Seelan kiinnostuksen puutetta jollain tapaa. Seela kuitenkin liimasi kirjeen leikekirjaansa²⁴⁵, ehkä se hiveli hänen itsetuntoaan.

Häämatkalleen Seela Sella pyysi ystävättärensä Anna-Liisa Anttilan mukaan. Joku turkulainen pariskuntakin lähti samalle Itämeren risteilylle, mutta Anna-Liisa oli kolmantena pyöränä Sellojen seurueessa. Elis ei vastustanut ideaa, hän hyväksyi Anna-Liisan. Matka oli oikein onnistunut, Kööpenhaminassa käytiin teatterissa ja syötiin hyvin. Elis halusi Kosher-ruokakauppaan ja osti makkaroitua ja lihaa suuren määrän. Se oli hänelle tärkeää, hän piti ruuasta, ruuanlaitosta ja noudatti tarkasti kosher-ruokasäännöksiä. Seelan mielestä makkaroiden raahaaminen oli typerää. Siitä ja myös muista asioista syntyi hirveitä riitoja. Anna-Liisa ajatteli, että ”tämä avioliitto ei kauan kestä”.²⁴⁶

Seela Sella häpesi miestänsä. Hän oli huolissaan siitä, mitä ihmiset ajattelivat, Elistä se ei kiinnostanut. Kun Seela marisi kotona, ettei jaksaisi lähteä juhliin, joissa olisi tylsää, Elis saattoi kesken illanvieton kajauttaa: ”Hei huomaaatko, ei täällä ole ollenkaan niin tylsää, kuin sinä pelkäsit.” Seela koetti suitsia miestänsä vuosikymmenten ajan. Vasta miehensä kuoleman jälkeen hän lopullisesti tajusi, miten turhaa oli yrittää muuttaa toista. Elis oli mikä oli. Silloin hän ehkä vasta tajusi, että oli rakastanut aviomiestänsä. Rakkaus näyttäytyi uudenlaisena, kun se oli ikuisesti mennyttä. Rakkautta ei ollutkaan yksinomaan suuri intohimo – kuten teatterissa – vaan toisen läsnäolo, välittäminen, huolenpito ja se, kuinka paljon toiselle halusi hyvää.²⁴⁷

3.1. Lapset syntyvät teatteriperheeseen

Sellan perheeseen syntyi ensimmäinen lapsi Ilana Raakel vajaan kahden avioliittovuoden jälkeen vuonna 1964. Ilanan jälkeen oli selvää, että tehdään vielä toinen lapsi. Juutalaisessa perheessä poika on tärkeä, koska hänen tehtävänsä on lukea isän kuolinpäivänä tärkeä rukous, kaddish. Ariel Paul syntyi kolme vuotta myöhemmin 1967.

---

²⁴⁵ Leikekirja Hämeenlinnan kaupunginteatteri 1959-61. SSk.

²⁴⁶ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

²⁴⁷ Seela Sella 2010.

Sellat onnistuivat täydellisesti juutalaisen ihanneperheen rakentamisessa: isä, äiti, tytär, poika. Jos Ariel olisikin ollut Ariela, ehkä olisi vielä kerran yritetty poikaa.²⁴⁸

Seela ei tiennyt paljon lapsista etukäteen, mutta joutui opettelemaan. Hän keskittyi uraansa, eikä jäänyt kotiin. Häntä auttoivat taloudenpidossa apulaiset, joita siihen aikaan palkattiin mistä saatiin. Apulaiset vaihtuivat tiheään. Jotkut olivat hyviä, toiset huonoja. Yleensä ei ollut varaa valittaa, ettei joutuisi olemaan kokonaan ilman. Onneksi Elis otti suuren roolin perheessä ja hoiti lapsia. Hänen harteillaan oli perhelämän onnistuminen, kun lapset olivat pieniä.²⁴⁹ Seelan äiti Hilpi ei ollut käytettävissä, koska asui Tampereella ja eli omaa työntäyteistä elämäänsä. Eliksen äiti oli kuollut.

Elis oli perheen tukipilari. Hän oli läsnä henkisesti ja fyysisesti. Kaikki lasten ongelmat kerrottiin ensin papalle. Mammaa piti aina varjella ylimääräisiltä murheilta, Seela räjähtäisi jos kuulisi lasten metkuista. Ensin Elis mietti, miten asia kannattaisi muotoilla, sitten Seela sai vasta tiedon. Mamman tunneskaala meni ylös-alas, papan reaktiot olivat hyvin ennustettavissa.²⁵⁰

Seela Sella ei säilönyt järjestelmällisesti talteen lasten piirustuksia ja onnittelukortteja. Omia kuvaamataidon harjoitustöitään hän säästi, samoin muistiinpanovihkoja, esimerkiksi lukion taidehistorian luennoilta.²⁵¹ Eräs kortti kuitenkin oli säästynyt häviykseltä. Se kertoi Ilanan kipeästä kaudesta. Hän lähti lukion jälkeen Israeliin vuonna 1982. Talvella Seela ja Elis tulivat käymään. He asuivat hotellissa. Ilana tuli paikalle ja ikävä purkautui hätähuudoksi: ”Mä en jaksakaan enää tätä. Saanko tulla teidän kanssanne pois!” Ilana oli asunut puoli vuotta Israelissa, ja koti-ikävä tuli konkreettiseksi. Silloin Seela antoi elämänohjeen: ”Älä koskaan lähde häviäjänä pois mistään. Älä anna periksi. Katso vielä kaksi viikkoa, koeta jaksaa, ja sitten voit palata. Kotiin pääsee aina.” Ilana päätti jaksaa vielä vähän aikaa. Äitinsä kannustuksen varassa hän päätti vielä yrittää. Isä olisi ottanut prinsessansa heti mukaan, hän ei kestänyt katsoa

---

²⁴⁸ Seela Sella 28.12.2011.

²⁴⁹ Hulmi, 62.

²⁵⁰ Hulmi, 76.

²⁵¹ Työt ja vihkot, SSk.

toisen kärsimistä. Kaksi viikkoa Israelissa kasvoi kaiken kaikkiaan 16 vuodeksi.²⁵² Ilana Sellan mukaan tapaus kertoi Seelan periaatteista. Seela oli oppinut yrittämään sinnikkäästi. Hän siirsi oppinsa tyttärelleen, joka ymmärsi myöhemmin, miten hänen äitinsä oli osannut kannustaa vaikean vaiheen yli, omalla tavallaan.

3.2. Avioliiton kriisivuodet – osa Seela Sellan identiteetikriisiä

Seela Sella on sijoittanut avioliittonsa kriisiytymisen vuoteen 1969. Se tapahtui seitsemän yhteisen vuoden jälkeen. Jälkikäteen hän on pitänyt sitä mielenkiintoisena yhteensattumana, koska hänen tuntemansa kansanviisauden mukaan avioliitot kriisiytyvät seitsemän vuoden rytmissä.²⁵³ Nykyisin sama asia tunnustetaan elämäntieteessä. Ihmiset kohtaavat samantapaisia ongelmia tietyissä ikävaiheissa, eivät ainoastaan ihmissuhteissaan. He syyttävät läheisiään ja olosuhteita, mutta iän mukainen kehitys ja uudet tarpeet saattavatkin olla ongelmien tosiasiallisena taustana.²⁵⁴ Teoriaan sopii harvinaisen täsmällisesti Seelan oma kokemus. Seela Sella on todennut myös ammatissaan, että yksilölliset kokemukset ovat usein ihmisille yleisiä. Siksi hän onnistuu puhuttelemaan ihmisiä erilaisissa rooleissaan. Hän tunnistaa myös omassa elämässään lainalaisuuksia, jotka toistuvat monien muidenkin elämässä, näennäisistä yksilöllisistä piirteistä huolimatta. Alusta saakka Eliksen ja Seelan temperamenttieroit tuottivat yhteenottoja. Riitoja oli Seelan mukaan paljon. Vuonna 1968 Elis muutti Helsingistä Turkuun työn perässä, hän palasi vanhaan työhönsä *Turkulainen*-kaupunkilehden myyntipäälliköksi, mutta Seela jäi Helsinkiin. Hänellä oli hyvä ja mieluisa työpaikka Intimateatterissa. Lapset muuttivat isän mukana. Seela jäi yksin Runeberginkadun kotiin. Hän on myöhemmin muistellut, että aika oli hyvin raskasta. Hän oli väsynyt ja mietti jopa itsemurhaa.²⁵⁵

Seela Sella ei ollut valmis uhraamaan uraansa perheensä eteen. Elis oli Helsingissä pitkään työttömänä ja kärsi tilanteesta. Ilman muuta hän lähti työtarjouksen perässä Turkuun. Siellä oli myös Eliksen tukiverkosto, sukulaisia sekä veljet Teo Salutskij ja

---

²⁵² Ilana Sella 27.4.2011.

²⁵³ Seela Sella 2011.

²⁵⁴ Turunen, 13, Dunderfelt 23, 109.

²⁵⁵ Se palaa, 69.

Moses Sera.²⁵⁶ Asuminen oli Turussa halvempaa kuin Helsingissä, Eliksen vaakakupissa se painoi myös. Kuinka pitkään avioliitto olisi kestänyt, jos perheen talous olisi ollut vaimon näyttelijäpalkan varassa?

Jo aiemmin Seela oli kokenut avioliittonsa vaikeaksi. Hän oli pitkään epävarma ja pohti valintaansa ja kokeili rajojaan. Tuottaja Kari Paukkunen ehdotti Seelalle vuonna 2000: ”Tehdään juttu susta”, ja Seela suostui.²⁵⁷ Siitä syntyi monologi-esitys *Pitkä, musta ja tyylikäs – Salaperäinen Seela Sella*. Silloin Seela tarttui omaan elämäntarinaansa ja kertoi siitä yleisölle jonkin verran. Näytelmäkirjailija Leena Tamminen työsti käsikirjoituksen, johon kuului suuri määrä aineistoa monilta kirjailijoilta kuten Ilpo Tiihoselta, Jussi Kylätaskulta, Jouko Turkalta, Hal Sirowitzilta. Seela kirjoitti omaan käsikirjoitusversioonsa muistiin itselleen: ”Seela = rooli, muista, että se on rooli, kukaan ei tiedä, mikä on totta mikä ei.” Se mitä teokseen suodattui, ei ole tarinan koko kuva. Seela jätti tietoisesti paljon pois. Käsiohjelmassa painotettiin kuitenkin juuri totuusarvoa: ”Näytelmä, jossa Seela Sella ei näyttele itseään, vaan on oma itsensä.” Sitten käsiohjelma kysyi provosoivasti: ”Onko Seela Sella olemassa? Onko hän historiallinen henkilö vai ihmisten mielikuvituksen tuotetta? Onko hän oma itsensä vai joku muu? Kuka? Ketkä? Onko hän pitkä, musta ja tyylikäs?”²⁵⁸

Seela Sella oli valinnut näytelmänsä paljastuksen, nuorena aviovaimona hän oli kokenut vanhemman aviomiehensä hetkittäin ongelmana: ”Mä jollakin tavalla kuitenkin otin Eliksen isäkseni, kun se oli vanhempi ja semmonen turvahahmo. Silloin mulle rupes tulee semmonen, että mä olen sängyssä oman isäni kanssa ja kaikki nämä tämmöset, tämmösiä hirveen vaikeita... Mulla oli yks romanssi, tai ei no mikään romanssi, mä menin piruuttani yhden tutun kanssa ja vielä kiusasin Elistä sillä, että soitin yöllä sille, että mä olen ollut senjassen kanssa ja mä olen siellä ja siellä.”²⁵⁹

Oliko monologi tältä osin totta? Voiko siihen luottaa, tapahtuiko juuri niin kuin Seela kuvasi? Seela Sella kertoi myöhemmin toisessa tilanteessa lisää, samansuuntaista tarinaa, joka tuntui todistavan esitykseen kootut elementit. Hän todella petti miestään

---

²⁵⁶ Kinnunen, Hilikka ja Kukkonen, Aino 2005: Prima Donna, WSOY Helsinki, 92.

²⁵⁷ Kari Paukkunen 17.1.2012.

²⁵⁸ Hämeenlinnan kaupunginteatteri, Info 5.4.2001 klo 16 Verstaassa -moniste, SSk.

²⁵⁹ Seela Sellan muistiinpanot Pitkä, musta ja tyylikäs -monologia varten. SSk.

näyttelijätoverinsa kanssa. Yhdessä vietetyn yön päätteeksi hän meni kotiin ja kertoi puolisolleen, ”olin sen kanssa sängyssä”. Tapaus ei jäänyt ainoaksi. Kaiken huipuksi Elis päätti kostaa ja aloitti suhteen toisen naisen kanssa. Kun Seela sai tietää, että nainen oli ihastunut Elikseen, hän pakotti miehensä soittamaan rakastajattarelleen ja ilmoittamaan, että oli käyttänyt tätä hyväkseen. Seela pelästyi, että leikillä olisikin vakavia seurauksia. Elis soitti ja pyysi anteeksi, Seela seiso vieressä ja kuunteli. Asia jäi siihen. Kun Seela puolestaan ilmoitti kumppanilleen kertoneensa hänestä miehelleen, tämä ei uskonut. Kuolemaansa saakka hän uskoi, että Elis ei tiennyt hänen suhteestaan Seelaan. Hänen ajatusmaailmaansa ei mahtunut, että Elis tiesi tapahtuneesta, eikä hänen käyttäytymisensä muuttunut. He olivat hyviä ystäviä ennen välikohtausta ja sen jälkeen.²⁶⁰

Seela Sella kävi läpi muitakin romansseja. Monologissaan hän raotti romanssiensa verhoa, jotta kuulija saattoi itse nähdä mielessään tilanteen: ”Olenhan mä ihastunut...mehän asuttiin jo Metsälässä silloin kun mä ihastuin yhteen ohjaajaan aivan hirveesti. Ei meillä ollut koskaan mitään semmosta rakkaussuhdetta, mutta kyllä sekin ihastui minuun, että meillä oli tämmönen näin. Se asui silloin siinä jossakin, siinä vanhalla ylioppilastalolla, missä Intimiteatteri oli silloin, ja siellä oli joku semmonen vierashuone ylhäällä. Se sanoi että tule sinne. Mä mietin aina, en mä samperi soikoon, että en mä... sitten kerran mä sanoin että ei kun tule meille saunaan. Niin yks kerta se tuli siitä ovesta sisään, ja meillä oli eteinen alakerrassa ja sitten mentiin yläkertaan rappusia pitkin ja tähän riisuttiin vaatteet tässä näin, ja Elis oli sitten kanssa ottamassa sitä vastaan. En mä ollut mitään puhunut muuta kun että se ohjaa meillä. Se oli tullut ja pannut vaatteet ylös ja meni niitä rappusia. Ja siinä Elis sanoi mulle siinä alakerrassa, että rouva, kyllä nyt menee niin lujaa, että koitas vähän hillitä, että toihan nyt näkyy kirkolta kotia saakka.”²⁶¹

Pitävätkö tarinat siis yksi yhteen paikkansa? Todisteita seikkailuista ei ole, Seelan sanoja ei voi kukaan enää todistaa tosiksi tai valheiksi. Hän puhuu niistä avoimesti, mutta kertoo kuitenkin vain oman osuutensa tapahtumista, elävöittää ja värittää kertomusta. Tavanomaisia historian tutkimukseen kuuluvia lähteitä ei ole, ei kirjeitä osapuolten välillä tai päiväkirjamerkintöjä. Sellat kuitenkin viittasivat aviokriisiinsä

---

²⁶⁰ Seela Sella 2009.

²⁶¹ Tamminen, Leena: Pitkä, musta ja tyylikäs, käsikirjoitus, SSK.

useissa haastatteluissa jälkikäteen. Ristiriitoja varmasti oli ollut. Mikäli tarinat pitävät paikkansa, Seela kokeili viehätysvoimaansa vieraisiin miehiin. Elis ei kuitenkaan horjunut hänen rinnaltaan. Miksi Elis ei raivostunut tai edes hätäntynyt vaimonsa tempoilusta? Hämmästyttävällä tavalla hän oli se kallio, johon hänen nimensä Sella – paasi – viittasi. ”Ja ennen tätä tarinaa mä olin hirveen rakastunut yhteen kirjailijaan. ... Mä olin sen yhtä näytelmää kattomassa, eikä me oltu koskaan missään sängyssä, pait-si sitten yhden kerran me lähdettiin jostain illalla sen luo Järvenpäähän. Ymmärrätsä, Elis hoitaa lapsia kotona ja muija viuhtoo tuolla. Oltiin juotu tietysti vähän viinaa ja sitten mentiin sänkyyn ja sitten siinä piti tapahtua kaikki tämä akti, ja sitten yhtäkkiä mulla lyö jarrut päähän ja mä sanon että ei. Se suuttu aivan hirveesti. Mä sanoin että ei, että mä en voi. Mä en voi, sori, mä en voi, mä en voi. Kello oli 4 aamulla, mä muistan, kun mä soitan, että Elis, tule hakemaan mut täältä. Oi perkele, se on sillai... Panee vaatteet päällensä ja lähtee hakemaan muijaa Järvenpäästä.”²⁶² Miksi Seela Sella olisi keksinyt tällaisen tarinan, ellei se pitänyt paikkaansa? Jollakin lailla koko jutun oli täytynyt kääntyä hänen voitokseen. Hänellä oli kaikesta huolimatta luja luottamus mieheensä ja liittoonsa, koska hän oli uskaltanut kääntyä katumuksessaan miehensä puoleen.

Seela Sella selitti myöhemmin käyttäytymistään sillä, että hän koetti korostaa taiteilijuuttaan boheemilla elämällä. Hän luuli, että taiteilijat kävivät vieraissa ja se kuului asiaan. Hän kysyi mieheltään, eikö tämä ollut mustasukkainen kun kuuli vaimonsa edesottamuksista. Elis sanoi, että kyllä hän oli.²⁶³

Eriksonin teorian mukaan ihmiselämä jakautuu kahdeksaan vaiheeseen, ja kussakin niistä esiintyy kriisi, jonka selvittäminen helpottaa siirtymistä seuraavaan vaiheeseen. Hänen erikoisalueensa on nuorten miesten suuri murrosvaihe tai identiteettikriisi, joka ajoittuu yleensä 20–30-ikävuoden välille. Kirjassaan *Nuori Luther* Erikson sanoo, että jokaisen nuoren ihmisen täytyy rakentaa itselleen jonkinlainen hallitseva yleissuuntaus, henkinen alusta lapsuutensa pirstaleista ja edessä olevan aikuisiän toiveista. Hänen täytyy suhteuttaa mielekkäästi keskenään luomansa omakuva ja se, mitä hän kuvittelee muiden hänestä ajattelevan ja häneltä odottavan.²⁶⁴ Ilmeiseltä kuulostava asia ei

---

²⁶² Sama.

²⁶³ Seela Sella 2011.

²⁶⁴ Erikson 1966, 14.

ole kuitenkin yhtään itsestään selvä. Tietyissä historian vaiheissa nuorten identiteetikriisit saattavat mennä ohitse lievinä, huomaamattomina, toisissa vaiheissa niistä kehittyvät suuria murroskausia. Jokaisen yksilön on lisäksi ratkaistava oma kriisinsä. Mielenkiintoisella tavalla Eriksonin teoria sopii Seela Sellan elämän kriisikauteen. Hän oli 1960-luvulla kolmissakymmenissä, nuori äiti, uransa ja perhe-elämänsä alussa. Hän haki vahvistusta valitsemalleen suunnalle. Hän halusi olla taiteilija ja toteuttaa taiteilijan elämäntapaa – myös avioliitossaan.

Teatteri on voimakas mieleen vaikuttava koneisto. Ryhmät hitsautuvat harjoituksissa yhteen ja vahvistavat keskinäisen yhteenkuuluvaisuuden tunnettaan. He viettävät suurimman osan päivästä yhdessä, eikä aikaa jää juurikaan seurusteluun muiden ihmisten kanssa. Eriksonin mukaan ideologisesti vahva laitos pystyy vaikuttamaan erityisen voimallisesti nuoreen, identiteettiään etsivään yksilöön. Erikson puhuu luostarista, joka muovasi Martti Lutherin identiteettiä, mutta luostarin ja teatterin yhtäläisyydet ovat helposti havaittavissa: johtaja (apotti/ohjaaja), suurempi tarkoitus (Jumala/taide), eristäytyminen muista (teatterissa ei tietenkään samassa mittakaavassa kuin luostaris- sa), harjoitukset, rajoitukset ja tavoite. Erikson kirjoittaa luostarista voimakasta tekstiä: ”Johtajan täytyy ... kyetä alistamaan koulutettava paikalliseen ja ajalliseen järjestelmään, joka samalla kertaa rajoittaa maailmasta saatuja aisti-impulsseja ja salpaa hänen sukupuoliset ja aggressiiviset viettinsä niin, että syntyy uusia tarpeita ja yksilö niiden tyydyttämiseksi tarrautuu uuteen maailmankuvaan. Yksilö ei minään ikäkaute- na tunne olevansa yhtä alttiina viettiensä anarkistisille ilmauksille kuin nuoruudessa eikä kaipaa yhtä kiihkeästi ylikaa voitettuja ajatuksia ja yliarvoisia sanoja tuomaan näennäistä järjestystä sisäiseen elämäänsä.”²⁶⁵ Seela Sella oli kriisinsä aikaan töissä Intimiteatterissa, pienessä tiiviissä ryhmässä. Intimiteatterin johtajaan Mauno Manni- seen palataan myöhemmin. Hänen erikoisella elämäntavallaan oli epäilemättä vaikutuksensa nuoriin näyttelijöihin. Toinen Intimiteatterin kantava voima, Emmi Jurkka eli myös erikoista elämää, meni ja tuli myös näyttämölle mielensä mukaan. Seela Sella ihastui helposti, innostui ja halusi kokea suuria tunteita. Samaan aikaan hän tiedos- ti, mitä hänellä oli menetettävänä. Ristiriita repi ja tuotti tuskaa.

---

²⁶⁵ Erikson 1966, 180.

Vastanäyttelijään ihastumista tapahtuu kaiken aikaa näyttelijöiden parissa. Näyttelijöiden salaisuudet muuntuvat usein välittömästi julkisiksi. Itsenäisen Suomen teatterihistorian eräs tunnetuimmista tapauksista oli varmasti Jurkkien tarina. Nuori Emmi Tuomi rakastui Kansan Näyttämöllä näyttelijä Eino Jurkkaan. He perustivat pian perheen. Emmi ja Eino Jurkka eivät ennen pitkää osanneet elää yhdessä, mutta eivät myöskään erossa toisistaan.²⁶⁶

Elis Sella keksi kuitenkin ratkaisun oman avioliittonsa ongelmiin. Hän ehdotti, että he menisivät tapaamaan psykiatria. Se oli hyvin nykyaikainen ratkaisu, vaikka valveutuneitten ihmisten parissa ei enää aivan poikkeuksellista Suomessa 1960-luvulla. Täällä analyttisen psykoterapian koulutus käynnistettiin Therapeia-säätiössä 1958.²⁶⁷ Vähitellen 1960-luvulla varhaiset pioneirit laajensivat ammattilaisten valmiuksia tarjota hoitoa yksilöterapian rinnalla perhe-, pari- ja ryhmäterapiaan.²⁶⁸ Mistä Elis Sellan avarakatseinen, uudenaikainen ratkaisuehdotus kumpusi? Sellat eivät kärsineet mielenterveysongelmista vaan pulmista, jotka koskettivat yleisesti avioparien keskinäisiä suhteita. Yksitysvastaanotolle meneminen vaati myös taloudellista uhrausta. Seela tarjosi selitykseksi Jeddi Hasanin, Eliksen lähiystävän vaikutusta. Hasan oli Jyväskylän yliopiston liikuntahygienian ja kansanterveyden professori, erittäin boheemi ja innostava henkilö, joka oli kiinnostunut ”ihmisestä yhteiskunnallisena eläimenä”.²⁶⁹ Kenties Jeddi kannusti Elistä terapiaan.²⁷⁰ Seela suostui miehensä ehdotukseen, vaikka toimi jollain tapaa myös periaatteitaan vastaan. Hänen äitinsä oli teroittanut: ”Likainen pyykki pestään kotona.” Seela ajatteli, että ”hänessä ei ollut mitään vikaa”. Terapeutti Pekka Rilva otti parin vastaan. Seela Sella hämmästyi, kun ensimmäisen istunnon päätteeksi psykiatri totesi, että herra voi lopettaa, mutta rouvan olisi syytä

---

²⁶⁶ Helavuori, Hanna-Leena: Emmi Jurkka.

<http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/5083/>. Luettu 15.12.2011.

²⁶⁷ Ihanus, Juhani (toim.) 1997: Psykoterapiat eilen ja tänään, Yliopistopaino Helsinki, 80.

²⁶⁸ Ihanus, Juhani 2000: Vastaanottoja. Therapeia säätiö 40 vuotta, Therapeia-säätiö Helsinki, 69-70.

²⁶⁹ Jeddi Hasanin muistokirjoitus, HS 2003,

<http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/602/jeddi-hasan>, Luettu 7.5.2012.

²⁷⁰ Seela Sella 5.5.2012.

jatkaa. Myöhemmin tapauksesta tuli perheen sisäinen vitsi. Riidellessään Elis saattoi muistuttaa: ”Kenen pitikään jatkaa terapiaa?”²⁷¹

Seela kävi psykiatrilla vuoden päivät. Istunnot olivat kestäneet puoli vuotta, kun hänellä loppui maltti. Seela purkautui hyvin vihaisesti terapeutilleen: ”Tämä on niin kallistakin, ja mitä hyötyä tästä muka on, kun minä olen valehdellut aivan kaiken.” Terapeutti vastasi: ”Sehän on teidän asianne.” Koko viikon Seela Sella mietti psykiatrin sanoja ja saapui istuntoon sovitusti jatkamaan hoitoa. Vasta sitten kun terapiassa olisi pitänyt siirtyä psykoanalyysiin, hän kieltäytyi. Hän selitti ratkaisuaan ammatillaan: näyttelijää ei pidä koluta liian syvältä, koska rooleihin pitää voida ammentaa koko tunnerekisteristä. Näyttelijällä pitää olla jokin salaisuus, jota yleisölle ei voi paljastaa. Sen varaan rakentuu koko työ.²⁷²

Mitä Seela Sella sai selville terapiassa? Keskustelut jäivät hänen ja hänen psykiatrin välisiksi. Jotain Seela oivalsi. Hän päätti jatkaa elämäänsä Elis Sellan vaimona, lastensa äitinä ja näyttelijänä. Hän siirtyi eteenpäin Intimiteatterista ja meni radioon töihin. Hänen identiteettinsä vahvistui: hän tiesi olevansa näyttelijä, hän oli saavuttanut jo aseman, eikä hän tarvinnut enää ulkoisia tunnusmerkkejä sen varmisteluun.

3.3. 70-luvun runot ja oman elämän analysointi

Identiteetikriisin jälkeisinä vuosina Seela Sella jatkoi elämänsä työstämistä ja pohdiskelua. Hän päätyi kirjoittamaan runoja. Ne olivat hänelle lapsuudesta asti tuttu maailma. Hän ei julkaissut niitä, mutta on jälkikäteen arvellut, ”etteivät ne ole huonoja”.²⁷³ Niistä paljastuu ihminen, joka pohtii elämänsä tärkeitä kokonaisuuksia ja analysoi tunteitaan.

Minä
olen monta hahmoa,
auttakaa minua kokoamaan itseni.
Kasatkaa minusta ihminen,

---

²⁷¹ Se palaa, 71.

²⁷² Seela Sella 2009.

²⁷³ Seela Sella 2009.

antakaa minun kokea jotakin.

Yksin muiden joukossa
Sanat eivät tule suusta ulos
----- tulevat väärät sanat ---
Kaikki hiljenevät
kaikki katsovat
---selittääkö joku minun puolestani—
Teeskentelen olevani varma
---eikä päässäni ole yhtä ainoata
omaa ajatusta—
pyyntö
älkää halventako minua-----
kuinka helppoa on pettää teitä kaikkia

Mikä pienuuden
ja mitättömyyden tuska
---koska kaikki on jo sanottu
---kaikki sinunkin ajatuksesi
joku jo loppuun ajatellut
tunteesi
nekin on joku jo samalla lailla
kokenut
Kaikki voidaan tutkia
selittää
unesi
ajatuksesi
pelkosi
toiveesi
ulkonäkösi
älykkyytesi

Seela käsitteli runoissaan²⁷⁴ niin äiti- kuin isäsuhdettaan, avioliittoaan ja myös omaa äitiytään.

Olen arka
ja heikko
Miesten ja naisten on helppo
rakastua minuun
Minut on helppo kuvitella
minkälaiseksi vain
ja helppo muuttaa mieleiseksensä
Olen kaikkien rakkauksien
tunteeton kohde
joka itse ei pysty rakastamaan
ketään

Rakastelun jälkeinen hetki:
Leviät pehmeäksi
ja ääriiviivasi sulautuu ympäristöön
On vain leveä lämmin tumma tunne

- ei aivoja
- ei ajatuksia
- ei räikeitä värejä

Aviomies Elis Sella ei olisi ilahtunut, jos olisi lukenut runon säkeet ”joka itse ei pysty rakastamaan ketään”. Kuinka paljon runo kertoi Seela Sellan omista tunteista, mikä osa oli totta, mikä taiteellista liioittelua? Elis olisi kuitenkin pitänyt siitä, että Seela kirjoitti runon myös rakastelusta. Se oli jotakin, josta Elis piti kovasti²⁷⁵. Jani Uhlenius kirjoitti muistelmissaan tästä Eliksen ominaispiirteestä, rakasteluun kietoutumisesta ja siitä kertomisesta. Elis ei käynyt vieraisissa vaan keskittyi vaimoonsa. Hän lähes palvoi Seelaa, kunnioitti ja halusi häntä.²⁷⁶ Eliksen tavassa puhua intiimistä toiminnasta

---

²⁷⁴ Tässä tutkimuksessa kokonaisuudessaan lainatut Sellan runot ovat pääasiassa ennen julkaisemattomia, Runot SSK.

²⁷⁵ Seela Sella 2009.

²⁷⁶ Uhlenius, Jani 1997: Säestäjä, Tammi Helsinki, 210.

suoraan ja usein on jotain erikoista, epäsuomalaista. Halusiko hän jutuillaan todistaa jotain, vakuuttaa kuulijansa rakkaudesta, jota hänellä oli? Hän ei piitannut siitä, miten epämukavaan asemaan keskustelukumppani saattoi joutua.

Seela Sella sairastui Ménièreen tautiin vähän alle 40-vuotiaana. Se on oireyhtymä, johon kuuluvat huimauskohtaukset, kuulon aleneminen ja korvien soiminen. Harjoituksissa hän alkoi oksennella, eikä pysynyt pystyssä.²⁷⁷ Taudin diagnosoimisen jälkeen hän kirjoitti jonkinlaisen katsauksen tai välitilinpäätöksen itselleen. Terveysten äkillinen pettäminen ehkä laukaisi tarpeen pohtia elämän suuntaa ja merkitystä. Seelan teksti ilmentää monella tapaa julkista poseerausta, hän suuntasi tekstinsä myös itsensä ulkopuolelle. Hän tiesi jo hyvin, että yleisö oli kiinnostunut kaikesta mitä hän teki ja sanoi. Hän ei hävittänyt tekstiään, vaikka joutui korjaamaan siitä osia. Hän palasi siihen vielä viisi vuotta myöhemmin ja teki lisäyksen ”Kirjoitettu 40-vuotiaana vuonna 1977”.²⁷⁸

”Jotenkin tuntui vain niin tärkeältä tilittää asioita, jotka olivat vaikuttaneet tähän kummalliseen nykyiseen olotilaan, seestymiseen, sairauteen, kypsymiseen, vanheneeseen, millä kaikilla nimillä eri ihmiset tätä sitten nimittivätkin. (...) Kaikki vain alkoi sillä, että ihmettelin, miksi ihmiset eivät tajua, ettei se, mitä puhutaan ole tärkeätä, eivätkä ihmiset sillä mitään ilmaise, vaan että heidän kokonaisuutensa määrää sen, mitä he tarkoittavat. He eivät aina huomaa tätä itsekkään, mutta kaikella, mitä he sanovat on syynsä. Ja syy ei ole koskaan se, mitä he ajavat sillä asialla takaa, he eivät voi mitään sille todelliselle syyllä, se vain näkyy sieltä takaa.

Olin jo pitkän aikaa seurannut ihmisiä näin. Olin ollut kuin kaksi ihmistä samalla kertaa, toinen seurannut ja tehnyt johtopäätöksiä, toinen ollut ystävällinen ja pinnallinenkin seuraihminen, toinen minä oli pitänyt ihmisistä ja ollut niistä kiinnostunut, vaikka he eivät olleet sitä huomanneet, toinen minä taas oli inhonnut ihmisiä seurustelleensa heidän kanssaan ystävällisesti, eivätkä nämä olleet huomanneet sitä inhoakaan.

Vuosien aikana nämä kaksi minää kasvoivat ruokkien toinen toistaan niin, että vihdoinkin tuli hetki, jolloin nuo minät eivät mahtuneet enää molemmat minun sisääni, ja tämä ihmisistä kiinnostuneempi sittenkin voitti ja päätti ruveta rakentamaan

---

²⁷⁷ Hulmi, 132.

²⁷⁸ Liuskat 1-2, SSk.

alusta minun minuuttani. Tämä oli fyysiselle minälleni mielenkiintoista, koska olisi mahdollista, että elämästäni olisi toinen puolikas vielä kulutettavissa, vasta 40 elinvuotta olin tuhlannut.”

Keski-ikäen kriisiin kuuluu yleisesti ongelmia läheisissä ihmissuhteissa.²⁷⁹ Seela koki, että Elis ei rajoittanut hänen elämäänsä, mutta toisessa kaupungissa asunut äiti rajoitti: ”... Enhän minäkään saanut kokeilla kaikkea jota haluaisin, sitä ei kiellä perheeni, ei aviomieheni eikä uskoni jumalaan, mutta sen kieltää äitini olemassaolo. Miksi tämä tunne on niin vahva, ei voi tehdä sellaista, mistä äiti pahoittaisi mielensä, miksi minulla ja muilla pitää olla juuri sellainen äiti, eivätkö he ole oppineet mitään omista himoistaan ja haluistaan, vaan muuttuvatko äidit steriileiksi jossakin vaiheessa. ~~On kamalaa, kun odottaa äidin kuolemaa vain siksi, että saisi alkaa itse elämään.~~”²⁸⁰

Seela lopetti analyysinsä: ”Siis suurin syy sairastumiseeni tai ylipitkään puberteettikäni loppumiseen oli halu vihdoinkin päästä vapaaksi, halu kokea olevansa nainen, seksuaalinen riemu ja kaikkien aistien käytön halu.”²⁸¹

Jotkut elämänkaaripsykologit korostavat, että ihmisen kehitys on aikuisuudessa laadullisesti hyvin merkittävää, vaikka ei ole enää silmännähtävää kuten lapsuudessa ja nuoruudessa.²⁸² Kiistelty psykoanalyttikko Carl Gustav Jung (1875–1961) todisti sen omassa elämässään kirjoittamalla merkittävät teoksensa yli 50-vuotiaana 1920-luvun lopulta alkaen ja kehittämällä vasta silloin oman psykologisen teoriansa keskeisen käsitteen, individuaatioprosessin, yksilöksi tulemisen. Vasta keski-ikäisenä Jung oli päässyt pohdinnoissaan riittävän syvälle luodakseen mielestään jotain todella merkittävää. Hän laati jopa omaelämäkertansa oman henkisen kokemuksensa, sisäisen maailmansa näkökulmasta, muulla ei ollut hänelle merkitystä.²⁸³ Eriksonin mukaan keski-ikäisen suuri kehitystehtävä on tuotteliaisuus, parhaassa tapauksessa aika on luovaa laajentumista uusiin ulottuvuuksiin. Se voi tarkoittaa jälkikasvun tuottamista, uusien asioiden ja ideoiden tuottamista ja luovuutta. Yhtä lailla se tarkoittaa huolehtimista ja

---

²⁷⁹ Dunderfelt, 140.

²⁸⁰ Päälleviäus Seela Sellan oman tekstin mukainen. Liuskat 1-2, SSk.

²⁸¹ Liuskat 1-2, SSk.

²⁸² Turunen, 13.

²⁸³ Jung, C.G. 1990 (1961), suom. Rutanen, Mirja (1982 painoksesta): Unia, ajatuksia, muistikuvia, WSOY Helsinki, 9, 229.

hoivaamista, myös asioiden hoitamista. Mikäli ihminen epäonnistuu tässä vaiheessa, hänen kehityksensä pysähtyy ja hän kääpertyy itseensä.²⁸⁴ Seela Sella kärsi hyvin tyyppillisesti keski-ikäisenä terveytensä osittaisesta menetyksestä. Hän ei kuitenkaan kääntynyt sisäänpäin, ei antanut kohtauksiensa rajoittaa elämänpiiriään vaan jatkoi työtään. Samalla kun hän kohtasi fyysiset rajansa, hän kaipasi sisäistä kehitystä, uusia kokeiluja ja oman seksuaalisuutensa täydellistä käyttöönottoa.

3.4. Uran ja äitiyden ristiriita

Seela Sella eli pienten lasten äitiyttä 1960-luvulla, jolloin naisilla ei ollut vielä Suomessakaan todellisia mahdollisuuksia yhdistää kätevästi päivätyötä ja lastenhoitoa. Olosuhteet sanelivat ratkaisut. Jos kävi töissä, piti palkata hoitaja kotiin tai ottaa lapset mukaan töihin. Sukulaiset auttoivat monissa perheissä. Erilaisia maksullisia lastentarhoja ja -seimiä oli olemassa suurissa kaupungeissa. Kunnallinen päivähoito toteutui kunnolla vasta vuoden 1973 päivähoitolain myötä.²⁸⁵ Sen jälkeen kuntien oli järjestettävä hoitoa asukkaiden tarpeiden mukaan.²⁸⁶ Seela Sella valitsi silti uran. Hänen äitinsä ja isoäitinsä eivät aikoinaan saaneet valita, he joutuivat tekemään työtä jokapäiväisen leipänsä eteen. Lapset hoituivat silloin työn ohessa, erilaisilla järjestelyillä. Se oli naisen ”kaksoistaakka”, työn ja kotityön hoitaminen. Lastenhoidosta tuli tehdastyön yleistyttyä myös yhteiskunnallinen ongelma, josta työväenliike kantoi huolta.²⁸⁷ Seelan äidin ratkaisuun antaa tyttärensä äitinsä hoitoon vaikuttivat mahdollisuus elää samalla paikkakunnalla äidin kanssa ja taloudellinen pakko. Seelalla ei ollut samaa mahdollisuutta, hänen äitinsä asui toisessa kaupungissa. Seela Sella valitsi uran tietoisesti, asetti työn ja uran lasten edelle. Hänkin teki sen pakosta. Se ei kuitenkaan ollut taloudellista pakkoa vaan jotain muuta. Seela Sellaa ajoi sisäinen pakko, näyttelymi-
sen himo, jota jotkut kutsuvat kutsumukseksi. Hän oli ensin näyttelijä, sitten vasta äiti.

---

²⁸⁴ Erikson 1982, 67.

²⁸⁵ Laki Lasten päivähoidosta

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoito%20>, luettu 28.2.2012

²⁸⁶ Rasila, Viljo 1992: Tampereen historia 4. Tammer-Paino Tampere, 414.

²⁸⁷ Lähteenmäki, Maria 1995: Mahdollisuuksien aika, Työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1920-30-luvun Suomessa, Gummerus Helsinki, 119.

Eräs Seela Sellan elämän merkittävimmistä kipupisteistä onkin juuri tilinteko äidin roolista. Edelleen hän pohtii, uhrasiko liikaa uralleen, kun lapset olivat pieniä. Vuonna 1983 hän tilitti *Jaana*-lehdelle: ”Minulla on usein paha omatunto siitä, että näyttelijänä joudun olemaan niin paljon poissa kotoa. Lapsille ei riitä aikaa. Tuntuu kuin olisin huono äiti. Päivät kuluvat harjoituksissa ja illatkin joudun viettämään käsikirjoituksen parissa. Aika ei yksinkertaisesti tunnu riittävän, kun jossakin välissä pitäisi vielä nukkuakin. Lisäksi hermostun aina ennen ensi-iltaa, joten kotijoukoilla on totisesti kestämistä.”²⁸⁸ Oliko Seela Sella poissa enemmän kuin kuka tahansa työssä käynyt ja uraa luonut nainen? Historian saatossa naisilla ei ole ollut yleensä muuta vaihtoehtoa kuin avioitua ja hankkia sillä tavalla toimeentulonsa. Jos jollekulle naiselle tarjoutui tilaisuus luoda jotain omaa, hän joutui valitsemaan: oma ura tai perhe. Ennen nykyaikaa harva on onnistunut niitä yhdistämään.²⁸⁹ Nykyään tasapainoilu työn ja perheen välissä kuuluu itsestään selvästi uranaisten keskeisiin ongelmiin. Taiteilijan elämään kuuluu kuitenkin myös henkinen poissaolo silloinkin kun on fyysisesti läsnä. Jos painii jonkin ratkaistavan ongelman kanssa ei näe eikä kuule ympäristöään. Sellainen on joskus kaikkein raskainta läheisille.²⁹⁰

Vaikka Seela Sella kantaa huonoa omaatuntoa siitä, että asetti teatterin perheen edelle, hän kaikesta huolimatta osallistui perheensä elämään. Elis hoiti perhettä päävastuullisena, mutta Seela oli lastensa äiti, tiesi heidän asiansa ja osallistui heidän arkeensa. Hänen ei tarvinnut tehdä sellaista suurta valintaa, jonka eteen esimerkiksi Emmi Jurkka joutui. Emmille jäivät erossa lapset, Eino Jurkka huiteli maailmalla. Emmi asui jatkosodan aikana viikot Tampereella, jossa oli töissä Tampereen Teatterissa, ja lapset Vappu ja Jussi asuivat yksin kotona Helsingissä taiteilijakoti Lallukassa. Vanhin lapsi Sakari oli jo omillaan, mutta koululaisia Vappua ja Jussia piti hengissä kotiapulainen, joka jätti ruokaa ja siivosi. Henkisestä hyvinvoinnista ei vastannut kukaan. Äiti kävi kotona kerran viikossa. Hän jätti poikiinsa suuren katkeruuden ja tyttärensä hirtittävän kaipuun äidin syliin.²⁹¹ Teatteridiivoja on ollut muitakin, ennen muita Ella Ero-

---

²⁸⁸ Eija Mäkinen: Hetkiä Seela Sellan elämästä. 8.9.1983. *Jaana*.

²⁸⁹ Katsarova, Vesela: The Woman Artist as Viewed by the Woman Novelist: George Eliot, Virginia Woolf, Doris Lessing, *Gender Studies* issue: 03 / 2004, 192-205.

²⁹⁰ Katri Mehto tunnisti näyttelijättären lapsena henkisen poissaolon merkityksen, vaikka äiti oli kotona, hän ei ollut läsnä. Katri Mehto 25.1.2012.

²⁹¹ Tastula, Maarit 2001: Vappu Jurkan haastattelu. Punainen lanka TV2 ajankohtaisohjelmat. YLE:n Elävä arkisto,

nen, jonka sisar arveli jälkikäteen, ettei Ellalla ollut juurikaan sosiaalisia suhteita, hän eli teatterille.²⁹²

Ilanan mielestä Ariel eli Huisu jäi katkeraksi äidilleen siitä, että tämä ei ollut hänen lapsuudessaan kovin paljon läsnä. Huisun mukaan koko perhe joutui mukautumaan taiteilijauran vaatimuksiin, mutta hän uskoo valinnan uran ja perheen välillä olleen taiteilijan elämässä välttämätöntä. Hän koki kuitenkin saaneensa lapsuudessaan äidiltään muuta, erilaista pääomaa. Seela luki iltasadut näyttelijänä, eläytyi sadun hahmoihin ja muunsi äänensä milloin Aku Ankaksi, susihukaksi tai isoäidiksi. Sellojen elämäntavan myötä kulttuuri tuli tutuksi, ja hyvän ja huonon esityksen raja selväksi. Lisäksi lapset imivät itseensä suvaitsevaisen ilmapiirin, jossa koti oli aina avoin kaikenlaisille ihmisille ja keskusteluille.²⁹³

Ilana sen sijaan ei mielestään kärsinyt äidin urasta. Hän piti teatterista itsekin ja lähti aina mukaan, jos äiti otti hänet illaksi teatteriin. Hän myi jo aivan pienenä käsiohjelmiä Intimiteatterin näytöksissä Hankenilla. Esitykset hän katsoi aina mielellään. Ilana pohti pitkään uravalintaansa. Ylioppilaskirjoitusten jälkeen hän mietti, hakisiko Teatterikorkeakouluun. Seela antoi neuvon: ”Mene ensin vuodeksi Israeliin. Jos todella haluat teatteriin, kyllä sinä tulet sieltä takaisin ja pyrit ennemmin tai myöhemmin.” Ilana lähti Israeliin, eli kibbutseihin ja teki erilaisia töitä matkamuistokaupassa ja hotelleissa. Vähitellen hän oivalsi, ettei halunnut näyttelijäksi. Hän opiskeli matkatoimistoalaa. Mutkien kautta Ilana ajautui kuitenkin töihin teatteriin, Espoon kaupunginteatterin myyntisihteeriksi. Se ei kuitenkaan ole lopullinen, ainoa mahdollinen työympäristö hänelle tulevaisuudessa.²⁹⁴ Sellan perheessä näyttelivät jossain vaiheessa kaikki, myös Ariel. Hänestä ei kuitenkaan tullut näyttelijää vaan opas. Nykyään hän on Israelin valtion virallinen opas, joka opastaa ennen kaikkea Toiviomatkojen suomalaisia pyhiinvaeltajia.

<http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=115&t=554&a=2065>, katsottu 9.5.2011. Pakkanen, Outi 1985: Rakas Emmi, Otava Helsinki, 144.

²⁹² Mäkinen, Helka: Ella Eronen,

<http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/1127/>. Luettu 12.5.2011.

²⁹³ Ariel Sella 23.8.2011.

²⁹⁴ Ilana Sella 19.4.2011.

3.5. Rättikauppiaan poika Elis Salutskij

Elis Sella oli nähnyt maailmaa jo ennen tutustumista Seelaan. Hän oli merkillinen mies. Hän oli värikäs henkilö ja herätti ihmisissä sekä ihastusta että suoranaista inhoa. Taustansa puolesta hänellä oli juutalaisen perinteen mukaisesti valmius ja tuki monenlaisiin opintoihin. Juutalaisuus perustuu kirjoitettuun tekstiin, lukeminen on aina ollut juutalaisille hyvin tärkeää. Elis Sella osasi suomen ja ruotsin lisäksi englantia, ranskaa, saksaa, jiddisiä ja hepreaa. Tooran lukemisen hän aloitti nelivuotiaana hepreaksi. Venäjää hän ei harmikseen osannut. Hänen vanhempansa säästivät sen kieleksi, jota käyttivät silloin kun eivät halunneet, että lapset ymmärsivät, mitä puhuttiin.²⁹⁵ Eliksen kotoa periytyivät ”mamma” ja ”pappa” myös Eliksen ja Seelan perheeseen, vaikka he puhuivat keskenään suomea. Se oli vanhaa juutalaista perua. Lukion jälkeen Elis suoritti ekonomin tutkinnon Turun Kauppakorkeakoulussa ja valmistui vuonna 1954. Hän hankki siis erittäin järkevän, vastuullisen ja moneen suuntaan mahdollistavan koulutuksen itselleen, vaikka oli jo hyvin varhain sielultaan taiteilija. Kenties isä oli vaatinut koulutusta. Seela Sellan mukaan isä olisi toivonut Eliksestä perheyrittäjä Tehdasvaatteen jatkajaa.²⁹⁶ Isä kuoli kuitenkin jo 1958, eikä hänen vaikutuksestaan ole tarkempia tietoja.

Kunnollisen perustutkinnon suorittamisen jälkeen Elis harjoitti lauluopintoja ja oli Pariisissa näyttelijänä jiddisinkielisessä teatterissa. Hän oli sionisti ja halusi muuttaa Israeliin joksikin aikaa. Elis oli mukana rakentamassa uutta Israelia 1950-luvulla kibbutseilla, raivasi ja kunnosti maata hedelmätarhoja varten raskaassa fyysisessä työssä. Hän työskenteli myös Israelin Suomen suurlähetystössä virkailijana.²⁹⁷ Sitten hän palasi Suomeen ja hakeutui Turun Kaupunginteatteriin. Hän näytteli myös Turun Ruotsalaisessa Teatterissa ja Helsingin operettiteatterissa. Myöhemmin ekonomin tutkinto tuli kuitenkin hyvään käyttöön.

Taiteellisen työnsä ohessa hän jaksoi kantaa vastuuta lapsista ja perheestä kokonaisuutena, vaikka suomalaisten isien vastuulla oli 1960-luvulla vielä lähinnä toimeentulosta huolehtiminen. Juutalaisessa uskonnossa mies on perheen pää, mutta naisella on

---

²⁹⁵ Anja Borg: Elis Sella ja kulttuurivirrat. N:o 10/91 Shalom.

²⁹⁶ Seela Sella 2011.

²⁹⁷ N:o 10/91 Shalom.

hyvin tärkeä tehtävä ”jatkuvuuden” tehtävissä eli perheen piirissä toimimisessa. Hän vastaa kodin hengestä.²⁹⁸ Karikatyyrisesti juutalaisuudessa arkkityyppi on huolehtiva äiti ”jiddisch mama”, joka tuputtaa ruokaa ja kantaa huolta lapsista. Eräällä tavalla Elis toimi siis myös juutalaista perinnettä vastavirtaan ottaessaan vastuun perheestä. Se saattoi myös ilmentää syvästi sisäistettyä juutalaisuutta, jossa elämä ratkaisee kaikissa kysymyksissä. Mikään sääntö ei ole sellainen, etteikö sitä voisi rikkoa, jos se heikentää ihmisten elinolosuhteita. Jos esimerkiksi ihmisellä on sydänsairaus, hän voi rukoilla kotonaan itselleen sopivalla hetkellä, eikä hänen tarvitse lähteä synagogaan.²⁹⁹ Elis kunnioitti Seelaa liiaksi näyttelijänä työntääkseen tätä pois kutsumusalaltaan. Seela sen sijaan moitti Elistä monissa yhteyksissä ”amatööriksi”. Suuri ero olikin koulutus, Seela oli koulutettu näyttelijä, Elis ei.

Eliksen perhe asui Viipurissa, mutta muutti talvisodan aikana evakkona Turkuun. Suku tuli 1800-luvulla kaiken todennäköisyyden perusteella Liettuasta³⁰⁰, ja Suomessa ensimmäinen asuinpaikka oli Turku. Juutalaisten ammatit olivat 1800-luvun Suomessa tarkasti rajatut. He tulivat Venäjän armeijan sotilaina ja jäätyään maahan – tavallisesti jopa 25-vuotisen palveluksen jälkeen – saivat käydä lähinnä pienimuotoista kauppaa. Kansalaisyhteisö he saivat vasta Suomen itsenäistyttyä, virallisesti laki tuli voimaan 1.1.1918. Eliksen isä Paul, Peiske, perusti Viipuriin Punaisen lähteen torin varrelle vaatekaupan.³⁰¹ Elis oli siis ”rättikauppiaan poika”, kuten hän itse mielellään ilmoitti. Venäläiseltä kalskahtava sukunimi Salutskij suomentui eri sukuhaaroissa Sellaksi, Seraksi, Seelaksi ja Selaksi. Eliksen perheen pojat päätyivät kukin eri niemeen, vain Teo jäi Salutskijiksi. Velipuoli Dave oli myös Salutskij.

Elis ei ollut määräävässä asemassa Sellan perheessä. Hän sanoi vaimolleen joskus 1960-luvun loppupuolella: ”Juttu on näin, sä olet meidän perheessä parempi taiteilija, sä jatkat työtä. Minä otan toisen työn.”³⁰² Hän keskittyi oman näyttelijän- ja laula-

---

²⁹⁸ http://www.ekumenia.fi/naiset_ja_ekumenia/aabrahamin_tyttaret_-_vai_eevan/abrahamin_tyttaret_nainen_jumalan_kuvana/. Luettu 31.8.2011.

²⁹⁹ Ganzfried, Solomon 1927 (transl. Goldin, Hyman): Code of Jewish Law, Hebrew Publishing Company New York, 43.

³⁰⁰ Suvun taustoja selvitetty Jakob Seela oli päätelty taustayhteyksiä suvun kanta-hahmon, 1800-luvun lopulla Suomeen muuttaneen Jakob Salutskijn perheessä puhutun jiddisin murteen perusteella. Se viittasi Liettuun. Se palaa, 28.

³⁰¹ Se palaa, 29.

³⁰² Seela Sella 2009.

januransa sijaan elannon hankkimiseen ekonomin taustansa turvin. Silloin Elis Sella päätyi tekemään monenlaisia ”pätkätöitä”, joihin kuuluivat Juustoseuran sihteerin toimi vuosina 1966–73, Elannon HM- eli Hyvä Maku -ketjun tehtävät ja monenlaiset PR-tehtävät erilaisissa kulttuuriprojekteissa.³⁰³ Perhe-elämä vaati, että joku oli iltaisin ja viikonloppuisin kotona. Eliksen päätös on hämmästyttävä. Oliko hän inhimillinen ihminen ollenkaan? Pyysikö Elis Seelalta mitään vastineeksi? Tarinan mukaan Elis vain oli sellainen, aulis antamaan muille omastaan. Vastakkaisen näkökulman mukaan Elis oivalsi, että Seela oli taiteilija, hän ei ollut. Eliksen perusolemuksen kuului käytännöllisyys. Hän teki päätökset ja toteutti ne. Ehkä Elis tajusi, ettei voinut kilpailla teatterin kanssa Seelan rakkaudesta. Hän alistui, osoitti Seelalle tietävänsä oman paikansa ja järjesti perheen tasapainon. Hän luotti siihen, että Seela tulisi omalta osaltaan vastaan ja arvostaisi uhrausta.

Kaikesta omasta taiteesta Eliksen ei kuitenkaan tarvinnut luopua. Hän jatkoi elämäänsä vakituisten teatteritöidensä jälkeenkin vapaana taiteilijana. Yhdessä Seelan kanssa hän kehitti juutalaislaulujen esiintymiskiertueet, joilla pariskunta kiersi vuosia. Aluksi Elis ei uskonut hankkeeseen ja ihmisten kiinnostukseen, mutta lähti mukaan, kun Seela innosti. Hän arveli, ettei juutalainen taide kiinnosta ”suurta yleisöä”, hän uskoi sen olevan pienen piirin juttuja. Kun hän kuitenkin hankkeeseen ryhtyi, hän teki sitä tosisaan ja täydestä sydämestään.³⁰⁴ Juutalaisten laulujen illat olivat Elis Sellan tähtihetkiä. Ensimmäinen juutalaislaulujen esitys *Juutalaisen laulun ja runon ilta* valmistui vuonna 1976. Sitä seurasivat lukemattomat esitykset lauluja ja runoja Suomessa ja ulkomailla. *S'brent – Se palaa* -esitys koostui gettolauluista, *Se velvoittaa* -esitykseen kuului myös israelilaista uutta lyriikkaa.³⁰⁵ Sellat halusivat esitellä juutalaisuutta suomalaisille juuri lauluilla ja runoilla. Laulut olivat Eliksen aluetta, vaikka Seelakin lauloi joskus mukana. He tiesivät, että laulu on nopein tapa kertoa asia ihmisille.

Taide ja talous yhdistyivät monissa Eliksen töissä. Ne eivät hänen mielestään olleet ristiriidassa keskenään. Hän ammensi molemmilta alueilta, eikä erehtynyt luulemaan, että taide voisi toimia jollain tavalla ”puhtaasti”, itsenäin, ilman taloudellisia resursse-

---

³⁰³ Mikkola, Kaisu: Elis ja Seela Sella, Kansallisbiografia, <http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/9395/>. Luettu 14.12.2011.

³⁰⁴ Seela Sella 28.12.2011.

³⁰⁵ Se palaa, 86.

ja. 1960-luvulla hän toimi Turun kesäteatterin Samppalinnan näyttelijänä ja taloudenhoitajana. Hän myi ilmoituksia *Turkulainen*-kaupunkilehdessä vuosina 1963–65 ja uudelleen vuonna 1968.³⁰⁶ Vuodesta 1963 alkaen hän oli kiinnitettynä Hilikka Kinnusen perustamaan Helsingin operettiteatteriin. Siellä hän jatkoi kaksoisrooliaan taloudenhoitajana ja näyttelijänä.³⁰⁷ Hän kävi myös oopperan koelaulussa, mutta ei ollut oopperalaulajan tasolla. Juutalainen kirjailija Karmela Belinki arvioi *Hufvudstadsbladet*in Elis Sellan laulutaitoja *Se velvoittaa* -esityksessä Finlandia-talossa vuonna 1982: ”Man har överseende med bristerna i Elis Sellas intervallrenhet och andningsteknik och att hans något skrovliga baryton inte alltid bär över scenen.” Hänen mukaansa Elis ei laulanut puhtaasti ja ammattimaisesti. Belinkin mielestä Elis Sella liikkui myös kömpelösti. Tunnelatauksen välittämisessä hän sen sijaan oli lyömätön.³⁰⁸ 1970–80-luvuilla hän teki hyvin monenlaisia töitä, joihin kuului monia taiteellisia projekteja puolison taustavaikuttajana, mutta myös omia teatterirooleja, -ohjauksia ja näytelmäkirjoitusten suomennoksia.³⁰⁹ Hän lauloi myös bluesia ja gospelia esittävän UHO-trion solistina. Trion jäsenet olivat Jani Uhlenius, Unto Haapa-aho ja Matti Oiling. Muita solisteja ei ollut, mutta Elistä varten räätälöitiin joitakin keikkoja. ”Elis ei ollut mikään Caruso,” Uhlenius totesi, mutta hänen taitonsa oli esittää asiansa suurella tunteella ja voimalla.³¹⁰

Elistä voi kutsua myös Seelan manageriksi. Hän perusti yhdessä lasten ”vaarin” eli Tauno Koskisen kanssa oman yrityksen, Elis Agency ky:n vuonna 1977. Hilpi Koskinen oli mukana äänettömänä yhtiömiehenä. Yhtiön toimialaksi määriteltiin näytelmien ja ohjelmien välittäminen, taideteosten tuonti, ostaminen ja myynti sekä kasettien, äänilevyjen ja teatteriesitysten tuotanto ja markkinointi.³¹¹ Seela sai korvaamatonta apua mieheltään. Elis hoiti taustatyön, jolloin Seela sai keskittyä olennaiseen, harjoitteluun ja näyttelyyn. Esimerkiksi näyttelijä Liisi Tandefelt hoiti aluksi freelanceriksi ryhtyttyään esiintymisen ohella kaiken itse: tuotannon, markkinoinnin ja kiertueitten järjestämisen. Ne kaikki vaativat lukemattomia puhelinsoittoja ja kir-

---

³⁰⁶ Mikkola, Kansallisbiografia.

³⁰⁷ Päivyri, Lehtileikkeet Turusta 1961-65. SSk.

³⁰⁸ Karmela Belinki: ”Det förpliktar” 21.12.1982. *Hufvudstadsbladet*.

³⁰⁹ Leikekirja alkaen 1971, SSk.

³¹⁰ Jani Uhlenius 19.9.2011.

³¹¹ Elis Agency ky kaupparekisterissä 1977-2005. Patentti- ja rekisterihallitus, Kaupparekisteri, rekisteriote 21.5.2012.

jeenvaihtoa. Harjoitus- ja esitystilat piti etsiä. Myös käsiohjelmat, julisteet ja tiedotusmateriaalin hän valmisti itse. Jossain vaiheessa hän ei selvinnyt enää yksin ja palkkasi puolipäiväisen työntekijän. Toimistoa pidettiin Tandefeltin kotona. Kirjanpito oli vaativaa ja tarkkuutta vaativaa työtä. Lama-aika 1990-luvun alussa karsi tilauksia, jolloin palkatusta työvoimasta piti luopua.³¹² Selloilla freelancer-vaimon kiertueiden järjestäminen oli yhteinen projekti – sen sijaan Liisi Tandefelt oli eronnut, yksinhuoltaja. Seela Sellan monologiensa sarja *Annie Wobbler* kiersi Suomen näyttämöitä 1983–84. Arvosteluun saatettiin merkitä: ”Suomennos ja ohjaus Ritva Arvelo, lavastus ja puvut Sebastian Savander. Tuotanto Elis Sella”.³¹³ Seela ei kohdellut Elistä kovin kunnioittavasti näissä töissä. Hän tunnusti kohtelevansa Elistä joskus kuin juoksupoikaa, taloudenhoitajaa, yleismiestä. Silti tämän arviot esityksen jälkeen olivat tärkeitä: ”Miten se meni?”³¹⁴

Seela ja Elis Sellan työt ja projektit menivät alusta asti limittäin. He omaksuivat tyylin, jossa kaikki oli yhteistä. Mikäli mahdollista, toinen yritti värvätä toisen mukaan projektiin. Sama kuvio päti molemmin päin. Kun Elis oli Helsingin kulttuurisihteeri, Seela vieraili usein toimistolla ja antoi asiantuntemuksensa viraston väen käyttöön. Myös lapset Ilana ja Ariel ravasivat toimistolla. Töitä ja vapaa-aikaa ei eroteltu. Myös ystävyysuhteita luotiin joka suuntaan: työtovereista saattoi tulla perhetuttuja kuten Helsingin kulttuurijohtajasta Yrjö Larmolasta vaimoineen.³¹⁵ Elis ja Seela Sellasta tuli yksikkö, kokonaisuus, jossa toista ei ollut ilman toista. Yhdessä he olivat enemmän kuin molemmat yksin. Heistä on laadittu jopa kaksoiselämäkerta Kansallisbiografiaan, jonne kootaan merkittävien suomalaisten pienoiselämäkerrat.³¹⁶

Taiteilijapariskunta vei suhteensa niin pitkälle julkisuuteen, että he tarjosivat jopa intiimin kanssakäymisensä yleisön käyttöön. Radioteatterin näyttelijä Seela Sella värväsi puolisonsa erikoiseen projektiin vuonna 1974. Seela ja Elis Sella esittivät Claes Anderssonin *Viidenlaista rakkautta* -radiokuunnelmassa avioparia, joka keskusteli yhdyntään ryhtymisestä. Jukka Kajava arvioi Anderssonin tekstiä ja Sellojen toteutus-

³¹² Ollikainen, Anneli: Itsenäisen näyttelijän tie, Teoksessa Liisi Tandefelt – monessa roolissa (Houni, Pia, toim.) 2006, Like Helsinki, 91.

³¹³ Salomaa, Kalevi: Arnold Weskerin naisia. 18.1.1984. Etelä-Suomen Sanomat.

³¹⁴ Riitta Valajärvi: Seela Sella tunteella. 23/1985. Me naiset.

³¹⁵ Yrjö Larmola 31.8.2011.

³¹⁶ Mikkola, Kansallisbiografia.

ta: ”Totunnaisten asetelmien keskeltä löytyi todellinen helmikin: avoin, verbaalisti pelkäämätön aviovuodekeskustelu, jonka sijoittuminen juuri tähän kokoelmaan osoittaa viisasta harkintaa. Yhdyntäpäätökseen huipentuva vuoropuhelu kaiken lisäksi esitettiin tosi herkullisesti, Seela ja Elis Sellan uskomattoman ehyenä ja intiiminä duettona. Muutamista rouva Sellan hieman näytellyistä kikatusyllätyksistä huolimatta jaksos, painottaessaan seksuaalisen avoimuuden, huumorin ja leikkimielisyyden merkitystä oli kokoelman painokkain.”³¹⁷

Myöhemmin Seela Sella sai tilaisuuden selitellä oman osuutensa horjumista *Iltasten* haastattelussa: ”Minun tulkintani kärsi, sillä jännitin koko ajan Eliksen puolesta. Se kun on tuollainen amatööri minuun verrattuna. Ja vielä sukulainen.”³¹⁸

Elis Sella oli aktiivinen juutalaisessa seurakunnassa. Hän kuului seurakunnan valtuustoon ja neuvostoon sekä juutalaisen koulun johtokuntaan silloin, kun lapset kävivät koulua. Luonnollisesti hän kuului myös Suomi–Israel-yhdistyksen hallitukseen. Ortodoksi hän ei kuitenkaan ollut vaan ”perinteitä kunnioittava” juutalainen. Suomessa ei ole monta ortodoksijuutalaista, vaikka Suomen juutalaiset seurakunnat ovat ortodoksiseurakuntia. Elis oli sisäistänyt juutalaiset tavat ja perinteet, eikä hänelle olisi tullut mieleenkään luopua joistakin perinteistä. Päinvastoin, hänen mielestään monet juutalaiset tavat olivat vastaus erilaisiin ongelmiin. Esimerkiksi juhlat kuten hanukka – joulun aikoihin vietettävä ilon ja valon juhla – oli loistava tilaisuus hoitaa muuten ehkä retuperälle jääneitä sukulaissuhteita. Hän ei ollut aina optimistinen juutalaisuuden suhteen, mutta vastasi kuitenkin haastattelussa kysymykseen, sulautuisivatko juutalaiset valtaväestöön: ”Luulen että käy aivan päinvastoin. Meillä Helsingin seurakunnassa [vuonna 1983] on ollut vuoden verran rabbi Owe Schartz, joka on hyvin aktiivinen lasten ja nuorison parissa ja on saanut heidät kiinnostumaan esi-isiensä uskosta.”³¹⁹ Elis Sella oli konkreettinen mies, sai asioita tapahtumaan. Hän uskoi ja toivoi, että muut saisivat myös.

---

³¹⁷ Kajava, Jukka: Andersson onnistui. 1.9.1974? HS?, Leikekirjat SSK.

³¹⁸ Iltaset 2.9.1974.

³¹⁹ Holstikko-Ojanen, Eliisa: Joului ei merkitse kaikille juhlaa. 24.12.1983. Satakunnan Kansa.

Elis Sellan juutalaisuus oli tunneperäistä. Hän samastui voimakkaasti Itä-Euroopan juutalaisten kohtaloon ja koki, että olisi itse voinut olla holokaustin uhri. SS-johtaja Heinrich Himmler vieraili Suomessa vaatimassa vuonna 1942 juutalaisten luovuttamista Saksaan. Elis Sella oli 12-vuotias ja tiesi, mikä tunnelma perheessä oli.³²⁰ Ilmeisesti samaan tapahtumasarjaan liittyi myös Elikksen kiinnostus sosiaalidemokraattiseen puolueeseen. K.-A. Fagerholm ja Väinö Tanner toimivat aktiivisesti juutalaisten puolesta sodan aikana. Yhdessä he vastustivat juutalaisten luovuttamista Saksaan. Fagerholm oli mukana myös perustamassa Suomi–Israel-yhdistystä vuonna 1954. Elis oli aina ensiksi juutalainen, sitten jotain muuta. Hän antoi vuonna 1979 haastattelun otsikolla: ”Suomessa ei ole enää juutalaisvihaa”, joka julkaistiin monissa lehdissä. Otsikko oli ristiriidassa sisällön kanssa. Elis Sella kertoi esimerkiksi miten juutalaisen koulun oppilaita oli kohdeltu kadulla. Suomalaislapset olivat uhanneet panna ikätoverinsa kaasukammioon. Elikksen mukaan ”juutalaisvastaisuuden ja juutalaisvihan juuret kylvetään pikkulapsiin jo ensimmäisellä uskontotunnilla (...). Ensin kerrotaan suuresta hyvästä ihmisestä Jeesuksesta ja siitä mitä kaikkea hyvää hän sai aikaan. Samassa yhteydessä sitten kerrotaan että juutalaiset tappoivat Jeesuksen. Tästä kärsii luonnollisesti pienen lapsen oikeustaju. Jos kerta Jeesus oli niin hirveän hyvä ihminen ja juutalaiset kuitenkin tappoivat hänet, niin kyllä niiden juutalaisten täytyy olla kamalan pahoja. (...) Asiaa ei paljon auta se, että paavi 1970-luvulla ilmoitti että juutalaiset ovat syyttömiä Jeesuksen tappamiseen.”³²¹

Elikksen halu tehdä rahaa johti joskus hirvittävään riskinottoon. Hän perusti kahden kaverinsa, Tauno Korpelan ja Jorma Eskolan kanssa 1960–70-lukujen vaihteessa *Pääkaupunki*-ilmaisjakelulehden, josta tuli taloudellinen katastrofi. Se oli nykyäänkin ilmestyvien *Länsiväylän*, *Helsingin Uutisten* tai *Vartin* varhainen edeltäjä. Elis Sella sijoitti hankkeeseen epäviisaasti suuren summan siitä omaisuudesta, mitä hänellä ja hänen nuorella perheellään oli. Lainan vakuutena hän käytti perheen asuntoa. Hän käyttäytyi jonkin aikaa kummallisesti, ja Seela huomasi, että jotain outoa oli tekeillä. Hän vaati miestään tilille asiasta. Silloin Elis ilmoitti: ”Huomenna selviää, meneekö meiltä aivan kaikki.” Seela kyseli, mikä kaikki. Elis selitti, asunto, omaisuus, kaikki. Seela sanoi, ”so what”, mehän olemme nuoria ja selviämme, kunhan töitä riittää. He

---

³²⁰ Se palaa, 45, 96.

³²¹ Stenbäck, Irma: Elis Sella – Nyky-Suomessa ei ole juutalaisvihaa, Warkauden lehti 12.4.1979.

olivat aloittaneet tyhjästä, pienen Eliksen saaman perinnön turvin, eihän se olisi niin hankalaa aloittaa taas alusta. Elis ei voinut ymmärtää, miten joku voi suhtautua omaisuuteen niin välinpitämättömästi. Myöhemmin hän kertoi ajatelleensa, että joko tuo on täysin hullu, tai sitten se todella ajattelee noin rahasta.³²²

Seuraavana päivänä 22.4.1977 tilanne laukesi, onnellisesti Sellojen kannalta. Uusi Suomi osti Jorma Eskolan ja Elis Sellan omistamat *Pääkaupunkia* kustantavan Intermer Oy:n osakkeet hintaan 156 873 markkaa, josta Eliksen osuus oli noin 22 000 markkaa, nykyrahassa 13 200 euroa. Myöhemmin *Pääkaupunki*-lehteen liittyvät murheet kuitenkin jatkuivat. Eliksen palveluksia ei enää tarvittu Intermerissä. Hän sai kuitenkin kipurahoja 13 000 markkaa, nykyrahassa 7 800 euroa: ”Oy Intermer Ab:n hallitus ryhtyi kesällä 1977 yhtiön toiminnan rationalisointi- ja saneeraustoimenpiteisiin, jotka toimenpiteet kohdistuivat myös Elis Sellaan.”³²³ Hän sai potkut.

Tarina kertoo Eliksen tyylistä osuvasti: hän puuhasi siellä ja täällä, kaverit ja perheenjäsenet sekoitettiin taloudellisiin sitoumuksiin, ja lopuksi tuttu juutalainen lakimies³²⁴ sai setviä sotkun. Vielä paremmin tarina väläyttää Seela Sellan keskeisiä ominaisuuksia. Hän ei ollut kiinnittynyt rahaan, hankittuun omaisuuteen tai edes jo saavutettuun asemaan. Toisen näkökulman mukaan hän oli taiteilijapersoonana, joka oli täysin vieraantunut elämään kuuluvista realiteeteista kuten rahasta ja taloudellisesta vastuusta.

Vuodesta 1979 kuolemaansa saakka Elis Sella toimi Helsingin kaupungin johtavana kulttuurisihteerinä, jolloin hän vastasi paitsi teatterin, monien muidenkin kulttuurisarakojen avustusten käsittelystä. Hän taisteli raivokkaasti ja sitkeästi kulttuurimäärärahojen puolesta. Elis Sella sanoi: ”En tahdo puhua urheilua vastaan. Tiedämme kuitenkin, että urheilu saa mitä tarvitsee, kulttuuri sen mitä jäljelle jää.” Hän pelkäsi valtionapujärjestelmän muutoksessa kulttuurin näivettymistä, ellei sille osoitettaisi suoraan korvamerkittyä rahaa. Elis Sella uskoi vakaasti myös siihen, että kulttuuriin sijoitetut markat maksaisivat itsensä takaisin. Hänen mukaansa kulttuuritapahtumat säästivät sillä tavalla, että yhteistä omaisuutta ei turmeltaisi, ikkunoita rikottaisi ja nuorisosaasi

---

³²² Seela Sella 6.2.2010.

³²³ Oy Intermer AB:ta koskevat asiakirjat, Osakeyhtiö Uusi Suomi, US-yhtiöt kaupakirjat 1968-78, KA.

³²⁴ Petrik Obstbaum oli Eliksen lakimies.

muutakin tehtävää, jossa purkaa energiaa. ”Nuorisolle tulisi voida antaa jotain muuta-kin kuin tavaraa.”³²⁵

Yrjö Larmola oli Elis Sellan esimies Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskuksessa 1990–92. Tullessaan taloon hän tiesi hyvin, että Elis oli kokeneempi viraston asioissa ja itsekin taiteilija, ja koetti osoittaa arvostustaan monin tavoin. Larmola kirjoitti päiväkirjaansa muistiinpanoja Eliksestä ja lahjoitti merkinnät Seelalle Eliksen kuoleman jälkeen. Heti työsuhteen aluksi Larmola tutustui Seelaankin: ”Yliopiston nurkalla promootioaktista ja -jumalanpalveluksesta tullessamme tapaamme Maija ja minä Seela Sellan (hatut ja miekat, koko ornaatti, olemme matkalla Panu Rajalan ja tyttärensä Ainon kanssa Kappeliin kaljalle). Seela onnittelee sydämellisesti, saman tien haluaa kiireesti kertoa minulle, että Eliksellä on kova ääni, mutta sitä ei pidä pelätä. Ajattelen, että sehän on hyvä merkki: Kovaääniset ihmiset harvoin peittelevät ajatuksi-
aan.”³²⁶

Yrjö Larmolasta ja Elis Sellasta tuli kiinteä työpari ja hyvät ystävät. Aluksi miehet luotasivat toisiaan. Elis pani Yrjön testiin heti ensimmäisenä virastopäivänä. Hän kommentoi: ”No, on se helpottavaa huomata ettet se ole sinäkään mikään pukeutuja”. Larmolan edeltäjä Aino Rätty-Hämäläinen oli pukeutunut konservatiivisesti ja tarkasti. Sitten Elis tokaisi Yrjölle: ”No, lähdetkö puurolle.” Elis noudatti tiukasti kosher-ruokavaliota. Hän söi lounaaksi aina puuroa. Yrjö Larmola lähti mukaan. Kolmas testi tuli, kun Elis valitti huonoa työtuoliaan. Aino Rätty-Hämäläisellä oli ollut parempi. Larmola vaihtoi tuolia Eliksen kanssa. Eliksen selkä vaivasi, ja tuolit olivat hänelle hyvin tärkeitä. Elis arvioi aina näytäntö- ja konserttisalit myös tuolien perusteella. Yrjö Larmola puolestaan kartoitti Elis Sellan huumorintajua sijoittamalla hänen työhuoneensa oveen kyltin: ”Melu tällä työpaikalla ylittää sallitun tason. Kuulosuojaimia käytettävä.”³²⁷

Elis Sella kuoli 8.12.1992. Hänellä oli monta leikkausta takanaan, jalat vaivasivat pahasti. Kävely oli vaikeaa. Hän oli toipumassa viimeisimmästä leikkauksesta Marian

---

³²⁵ Eronen, Ulla: 60-vuotias. Elis Sellan 60-vuotisjuhlahaastattelu. Helsingin sanomat 25.9.1990.

³²⁶ Larmola, Yrjö 13.12.1992: Päiväkirjamerkintöjä Elis Sellasta vuosilta 1990-92. Lainaus 1.6.1990. Painamaton, Yrjö Larmolan kokoelmat.

³²⁷ Yrjö Larmola 31.8.2011.

sairaalassa, mutta Seela ei osannut odottaa loppua. Hän sai aamulla puhelun kotiin. Hän odotti aivan toisenlaista soittoa, eikä ymmärtänyt mistä oli kysymys ennen kuin lääkäri sanoi: ”Elis Sella on kuollut.” Silloin Seelalla valahtivat kaikki voimat koko kehosta alas jalkoihin.³²⁸

Myöhemmin hän eritteli kokemaansa ja pohti, miten näyttelijä hyödyntää mitä tahansa uutta kokemusta, analysoi tunteita ja kehon reaktioita. Seela Sella koki järkyttävän uutisen hyvin fyysisenä tunteena, energia valui alas, sitten se alkoi nousta takaisin. Vasta fyysisen reaktion jälkeen alkoi älyllinen käsittely ja sen myötä toiminta. Kysymyksiä tuli vasta sitten, kun ensimmäinen tunnetila oli ohi ja analysoitu.³²⁹

Hautajaisten järjestely vaati nopeita toimia. Juutalaiseen perinteeseen kuuluu, että hautajaiset on vietettävä kolmen päivän kuluessa kuolemasta. Ensin Seela soitti tyttärelleen, sitten synagogaan ja kolmanneksi Huisulle Israelin armeijaan. Huisu lähti Israelista ensimmäisellä lennolla Suomeen. Seela päätti, että Eliksen hautajaisten oli oltava Eliksen näköiset. Niissä olisi paljon laulua, ääntä ja viinaa. Hautajaiset aloitettiinkin votkarypyllä.³³⁰ Seela onnistui tavoitteessaan. Kari Paukkunen sai kutsun ensimmäistä kertaa juutalaisiin hautajaisiin ja oli vaikuttunut. Tarjoilu oli yltäkylläistä, ruokaa ja juomaa riitti koko illaksi, Eliksen levyt soivat koko ajan taustalla, ihmiset pitivät puheita ja tunnelma oli katossa.³³¹

Seela Sella ei mennyt Eliksen kuolinpäivänä teatterille harjoituksiin.³³² Oli hyvin poikkeuksellista, että Seela jätti harjoitukset väliin. Hän menee aina harjoituksiin ja tietenkin näytökseen. Hän menee niihin ajoissa ja keskittyy heti työhönsä.

Hautajaispäivän iltana oli Kansallisteatterin näytös *Komeljanntarit*, johon oli tulossa presidenttipari Koivisto. Teatterinjohtaja Maria-Liisa Nevala kysyi, voiko Seela esiintyä. Seela sanoi ilman muuta voivansa esiintyä. Seelan mielestä näyttelijöiden täytyy pystyä esiintymään henkilökohtaisesta elämäntilanteestaan huolimatta, muutenhan

---

³²⁸ Paukkunen, Kari: Miten minusta tuli minä, haastattelussa Seela Sella, YLE Elävä arkisto.

³²⁹ Se palaa.

³³⁰ Seela Sella 2011.

³³¹ Kari Paukkunen 17.1.2012.

³³² Se palaa 76.

näytöksiä peruttaisiin kaiken aikaa.³³³ Hautajaisia seuraavana päivänä hän odotti *Amerikan morsiamen* aloitusta Willensaunassa ja purki levottomuuttaan menemällä yleisön tiloihin. Hän näki VR:n asiakaslehden pöydän kulmalla ja katsoi, mitä siinä luki. Seelan katse tavoitti mustareunaisen laatikon, jossa luki: ”Juutalainen Talmud.”³³⁴ Jos minä en ole itseäni varten, niin ketä varten sitten? Jos minä olen vain itseäni varten, mikä minä olen, jos ei nyt niin milloin? Jos minä en tee sitä: niin kuka sen sitten tekee? Jos minä teen sen vain itseäni varten, niin mitä arvoa sillä olisi? Jos en tee sitä nyt, niin koska sen sitten teen?” Samaa Talmudin katkelmaa Elis oli toistellut aina, kun hän oli tarvinnut rohkaisua. Seela Sellan mielestä se oli viesti Elikseltä. Hänelle tärkeät ihmiset kuten Martta-mummu ja äiti ovat aina olleet läsnä myös kuolemansa jälkeen. He keskustelevat ja tukevat. Seuraavalla viikolla tuli kuitenkin romahdus. Elämä tuntui merkityksettömältä ja tyhjältä. *Syöksykierteessä* hän ei pystynyt esityksen jälkeen hillitsemään itkukohtaustaan, jolle ei ollut tulla loppua.³³⁵

Elis Sellan geenit veivät hänet ennenaikaiseen hautaan. Myös hänen isänsä ja monet sukulaisensa kuolivat noin 60-vuotiaana. Elämäntavoilla oli toki oma vaikutuksensa. Ruumiinavaus paljasti kalkkeutuneet verisuonet. Elis poltti tupakkaa askin päivässä.³³⁶ Siitä hän oli käynyt myös viimeisen riitansa vaimonsa kanssa. Elis poltti tupakkaa myös viimeisen leikkauksensa jälkeen. Seela tuli sairaalaan tervehtimään toipilasta ja näki tupakat. Hän lähti vihoissaan pois.³³⁷

Elis Sella ei koskaan saanut toteuttaa haavettaan muuttaa Jerusalemiin eläkevuosiin. Perheellä oli siellä asunto. Suunnitelmissa olisi ollut puoli vuotta Israelissa, puoli vuotta Suomessa, mökillä Tottijärvellä. Elis kuoli saappaat jalassa, ei työpöytänsä ääreen, mutta melkein. Samaa kohtaloa itselleen toivoo Seela. ”Kaikkien näyttelijöiden salainen haave on kuolla näyttämölle,” Ariel Sella totesi äidistään.³³⁸

---

³³³ Se palaa, 77.

³³⁴ Talmud eli ”oppi” on kirjoituskokoelma, joka selittää Tooran kirjoituksia, niiden tulkintoja ja lakien tulkintemista.

³³⁵ Seela Sella 13.5.2012.

³³⁶ Ariel Sella.

³³⁷ Yrjö Larmola 31.8.2011.

³³⁸ Ariel Sella.

Eliksen todellinen arvo valkeni Seelalle vasta miehen kuoleman jälkeen. Kokonaisuutena aviopari tuli toimeen 30 vuotta kestäneen liiton varrellakin. Avioliitto oli hyvä, mutta siihen liittyi omituisuuksia ja vallankäyttöä. Tosiasiassa Seela kohteli Elistä joskus huonosti. Jos hän katsoi, että Elis sanoi rumasti hänen ystävättärelleen Anna-Liisalle, hän pakotti Eliksen soittamaan ja pyytämään anteeksi. Ja Elishän soitti, vaikka Anna-Liisa ei muistanut, että Elis olisi sanonut mitään loukkaavaa.³³⁹ Arielin mukaan hänen vanhempiensa suhteen salaisuus oli toisen kunnioittaminen ja tukeminen. Elis oli tärkeä kriitikko Seelalle. Hänen avustuksellaan Seela työsti roolejaan ja uraansa kohdistuvia paineita. Seela itse arvelee, ettei osannut samalla tavalla tukea miestänsä.³⁴⁰ Elis tarvitsikin erilaista tukea kuin vaimonsa. Hänelle oli ensisijaisen tärkeää, että Seela voi hyvin ja sai tehdä uraa. Hänen mielestään Seela oli paras näyttelijä koko Suomessa.³⁴¹

Sellat eivät peitelleet onneaan. He kertoivat avoimesti esimerkiksi *Hymy*-lehdelle suhteestaan. Eliksen mukaan he olivat toistensa parhaat ystävät: ”Tämä johtuu osittain myös siitä, että molemmat ymmärrämme käytännössä toistemme työtä hyvin. Osaan antaa arvoa vaimolleni, joka on suurenmoinen vaimo, rakastajatar, äiti ja ammattinsa parhaassa luovassa vaiheessa. Seela on hyvin monipuolinen näyttelijä.”³⁴² Kaikki kuulostaa yksinkertaiselta ja kauniilta: kunnioitus, arvostus, mutta myös huumori ja käytännön arkiset asiat olivat mukana. On ilmeistä, että Sellat pitivät toisistaan. Suhteen dynamiikkaan liittyi silti arvoitussellisuutta, Seelan oikkuja ja Eliksen alistumista huonoon kohteluun.

---

³³⁹ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

³⁴⁰ Se palaa, 68.

³⁴¹ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011

³⁴² Maija Hollmen-Bärlund: Kuinka rakkaus alkoi. Tammikuu/1991. Hymy.

4. ”Mooseksen usko on paras juutalaisille”

Seela tutustui juutalaisuuteen Eliksen myötä. Ennen Elistä hän ei tiennyt juutalaisista mitään.³⁴³ Eläessään yhdessä aviopuolisonsa kanssa hän vähitellen vaikutui Eliksen uskosta ja tavoista noudattaa oppimiaan perinteitä. Elis ei kuitenkaan vaatinut vaimoltaan Mooseksen uskoon kääntymistä, Seelan kääntymiseen juutalaiseksi vaikuttivat enemmän Martta-mummun opetukset ja hengellisyyden suuri merkitys Seelan koko elämänpiirissä. Hän tarvitsi uskontoa ja hengellisyyttä, mutta kristinuskossa oli hänen mielestään aina ollut jotain pielessä.

Lazar Dryzun, eräs Eliksen ystäväistä ryhtyi uskontoa koskevaan väittelyyn Seelan kanssa. Seela Sella kertoi siitäkin monologissa *Pitkä, musta ja tyylikäs*: ”Mulla oli yhden Eliksen kaverin kanssa semmosia keskusteluja, joissa mä puolustin kristinuskkoa. Tai en mä edes oikein puolustanut, mä puhuin kristinuskon kannalta ja hän puhui juutalaisuuden kannalta. Ja sitten hän esitti tämmösen repliikin, että sano mitä hyvää kristinuskko on tuonut. No sitten mä yritin selittää näitä moraalisia asioita, niin se sitten, että niin, se on juutalaisuudessa. Ja kaikki oli: se oli juutalaisuudessa ja se oli juutalaisuudesta. Ja mä en löytänyt yhtäkään semmosta asiaa, millä mä olisin voinut sanoa että tämä on se hyvä asia, minkä kristinuskko on tuonut. Mä en löytänyt enää mitään. Sitten mä rupesin miettimään, mmh-hm, jaa-ha, ja sitten kun mulla oli tämä, että kun mä en kuitenkaan usko siihen, että vain joka uskoo Jeesukseen. Sitten mä rupesin pikkuhiljaa lukemaan historian kirjoja ja tommosta uskonnonhistoriaa sun muuta ja sitten pikkuhiljaa tulin vakuuttuneeksi, että Jeesus oli juutalainen siinä kun muutkin juutalaiset, että ei se sen kummallisempi ollut mitenkään, Messias tai Jumalan poika, tämmönen suuri vapahtaja tai muu, niin sitten se oli niin kuin itsestään selvää. Se oli niin kun, että okei, nyt mä löydän sitten tämmösen toisen.”³⁴⁴

Mikäli tarina pitää paikkansa, Seela Sella ei kokenut uskonnollista kriisiä ennen kääntymistään juutalaisuuteen. Pikemminkin hän omaksui vaikutteet vähitellen, opiskeli ja mietti. Se kertoo uskontosuhteesta, joka on avoin tulkinnoille. Kun Vihtori Öhman tapettiin, Martta-mummo hylkäsi kirkon, mutta piti uskonnon. Sama toistui tavallaan Seelalla. Hänelläkin tunteen ja ajattelun ytimessä oli aina ollut sama Jumala, mutta

---

³⁴³ Hulmi, 52.

³⁴⁴ Pitkä, musta ja tyylikäs, SSk.

ulkonaiset seikat voitiin muuttaa tilanteen mukaan. Kenties se paljastaa samalla jotta-kin Seelan identiteetistä: hän ei epäröi muuttaa kurssiaan ja sopeutua uuteen myöskään minä-kuvassaan. Kristitystä Seela Virtasesta tuli alle kymmenessä vuodessa juutalainen Seela Sella. Muutokset eivät kuitenkaan liittyneet kaikkein tärkeimpään, näyttelijyyteen. Se pysyi samana uskonnollisista pohdinnoista huolimatta.

Elis ei puuttunut Seelan uskontoon, koska juutalaiset eivät kääntyä. Heti avioliiton alussa Seela alkoi silti opiskella hepreaa israelilaisen opettajan johdolla.³⁴⁵ Se oli ehdottomasti jonkinlainen viesti Seelalta Elikselle, osoitus mielenkiinnosta ja kunnioituksesta. Seela päätti ottaa selvää, mistä kaikesta oli kysymys. Koska Suomessa ei ollut sopivaa kirjallisuutta, hän tilasi sitä Yhdysvalloista. Hänen opiskeluaineistonsa lähteet muodostuivat rabbi Solomon Ganzfriedin kirjoittamasta kirjasarjasta Code of Jewish Law I-IV.³⁴⁶ Elis kävi hänen kanssaan aineistoa läpi.

Lasten kasvattaminen juutalaisiksi oli yhteinen päätös, Elikselle mieluinen. Juutalaiset lapset perivät uskonnon äidiltään³⁴⁷, mutta Seela oli perheen viimeinen juutalainen. Sellat päättivät yhdessä kasvattaa lapset yhteen perinteeseen. He halusivat, että tavat olivat samat kaikilla, koko perheellä. Ilana ja Ariel tottuivat vauvasta asti juutalaisiin perinteisiin, koska Selloilla sytytettiin perjantai-iltana sapattikynttilät, syötiin kosheruokaa ja käytiin synagogassa alusta lähtien.³⁴⁸

Elis noudatti kaikkia lapsuudessaan oppimiaan tapoja, eikä kyseenalaistanut niitä koskaan. Selloille tuli pääsiäiseksi usein ystäväperheitä kylään, ja ystävien kanssa keskusteltiin pitkälle yöhön. Rituaalit kuten happamattoman leivän syöminen muistuttivat siitä, että Egyptistä piti lähteä niin nopeasti, ettei leipä ehtinyt nousta. Samalla lapset kuuluivat Raamatun tarinoita ja näkivät käytännössä, miten aikuiset pitivät perinteistä kiinni. Seelan tapa oli älyllistä toimintatavata ja mieltä, miksi niin tehdään. Hän vaati Elikseltä selityksiä, mikä merkitys milläkin rituaalilla oli.³⁴⁹

---

³⁴⁵ Leena Kontia: Davidin tähden ja Thalian suojeluksessa. 30.9.1962 Viuhka.

³⁴⁶ Ganzfried.

³⁴⁷ Juutalainen kulttuuri, 306.

³⁴⁸ Me naiset 11.6.1981. Lehtileikkeet alkaen 1978, SSk.

³⁴⁹ Seela Sella 2011.

Juutalaiseksi ei pääse helposti. Juutalaiseen uskoon kääntyminen tarkoitti Seelalle monen vuoden työtä ja opiskelua. Hän tapasi rabbi Lanxneria säännöllisesti kolme vuotta, kunnes oli valmis kääntymään ja saattoi osallistua loppukuulusteluun. Hän läpäisi sen ja tuli seurakunnan jäseneksi vuonna 1970.³⁵⁰

Seelan kääntyminen juutalaiseksi ei ollut helppoa hänen lähimmilleen. Erityisesti hänen äidilleen se oli vaikea pala. Se tarkoitti pohjimmiltaan hänen ja hänen äitinsä opetusten ja uskon kyseenalaistamista. Seelan mukaan Hilpi nieli nöyryytyksen hiljaa, ei protestoinut ja pyrki kaikin tavoin noudattamaan juutalaisen uskonnon säädöksiä Sellojen kyläillessä hänen luonaan. Jouluisin ruokapöytään ei esimerkiksi tuotu kinkkua. Koko ajan Seelan ja Hilpin hyvä keskusteluyhteys säilyi, eikä edes minkäänlaista riitaa asiasta käyty.³⁵¹

1970–1980-lukujen gettolauluprojektilla on erityinen merkitys Seela Sellan elämässä. Se liittyy moneen, yhdistää hänen elämänsä teemat: näyttelijyyden, avioliiton, juutalaisuuden, uran ja jopa työväenliikkeen, koska gettolauluista tuli myös poliittinen projekti. Aluksi *S'brent – Se palaa* -ohjelmasta piti tulla täysin epäpoliittinen. Seela ja Elis huomasivat kuitenkin pian, että heidän oli taiteilijoina pakko ottaa kantaa.³⁵² Sella tekivät Suomen juutalaiselle yhteisölle palveluksen gettolauluillaan. Useimmat juutalaiset olivat hyvin mielissään Sellojen esityksistä.

Gettolaulut syvensivät Seelan tietoja juutalaisten historiasta. Hän tutustui Eliksen kanssa holokaustista hengissä selvinneen itävaltalaisen psykiatrin Viktor E. Franklin kirjoituksiin. Franklin mukaan keskitysleirillä selviytyivät parhaiten ne, joilla oli jokin henkinen päämäärä, jokin tehtävä suoritettavanaan. Ne ihmiset, jotka eivät heittäneet toivoaan, saattoivat selvitä epäinhimillisissä olosuhteissa. Myös Auschwitzin keskitysleirillä vangit järjestivät pieniä kabaree-, laulu-, lausunta- tai runoesityksiä toisilleen. Jotkut vangit uhrasivat jopa päivän ruoka-annoksensa tullakseen kuuntelemaan, koska pystyivät silloin hetkeksi unohtamaan ympäristön kurjuuden.³⁵³

---

³⁵⁰ Se palaa, 52.

³⁵¹ Seela Sella 2011.

³⁵² Se palaa, 96.

³⁵³ Frankl, Viktor E. 2010 (1959) (suom. Jokinen, Osmo ja Sandborg, Eila): Ihmisyyden rajalla, Otava Helsinki, 45.

Osin Franklin, osin muiden lukemiensa juutalaisten ja filosofisten teosten perusteella Seela Sella työsti oman uskonkäsityksensä. Hän kirjoitti käsityksensä puheeksi Jyväskylässä kesällä 1978 pidettyyn seminaariin. Osa puheista koottiin kirjaan *Credo – Mihin minä uskon*.³⁵⁴ Seelan otsikko kuului ”Jumala on mielen tietoa.” Mielen tieto oli Mikael Agricolan suomea ja tarkoitti omaatuntoa. Mielen tieto ei vakiintunut käyttöön. Seelan mielestä se kuvasi hyvin sanana Jumalaa, koska ”aivoissa toimii tiedollinen ja moraalinen keskus – Jumala”. Tätä käsitystään Seela Sella selitti Mooseksen opilla: ”Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa Jumala, ei voi olla kahta samalla tavalla kaikista asioista ajattelevaa ihmistä. Silti se Jumala – energia, moraalinen, hyvyys – on sama, mutta sitä ei saa tyrkyttääkään samalla tavalla kaikille.” Siksi Mooses opetti kansaansa: ”Jumala sanoi...” Seelan mukaan Mooses ymmärsi, miten asia piti muotoilla pedagogisesti. Hänen laissaan Jumala kätkehtiin ohjeiksi, jotka koskivat kaikkea, aivan arkisia asioita eli ruokaa, avioliittoa ja vaikkapa rakastelua. Näin hän tuli mukaan kaikkeen, mikä kuului ihmisten elämään. Seela kiteytti: ”Jumalan pitää olla käyttötavaraa.” Seela Sella korosti erityisesti, että Mooseksen usko ei väitä, että se olisi paras kaikista vaan se on paras juutalaisille, ”jokainen kansa kehittää juuri oman Jumalansa juuri omien tarpeittensa ja kulttuurinsa pohjalta”.³⁵⁵ Seelan uskonkäsitys muodostui erityisellä tavalla älyllisen prosessoinnin ja vakaumuksellisuuden yhdistelmäksi.

4.1. Chevra Kadisha -hautausapuyhdistys ja suhde kuolemaan

Vuonna 1987 Seela Sella kiinnittyi juutalaiseen seurakuntaan ja yhteisöön entistä tiukemmin sitein. Hän liittyi jäseneksi seurakunnan hautausapuyhdistykseen Chevra Kadishaan.³⁵⁶ Hänen liittymisensä ei sujunut ongelmitta, koska hän oli käännyttäjä. Yhdistyksessä kuitenkin ymmärrettiin, että ilman käännyttäjiä toiminnan jatkuvuus olisi vaarassa. Perinteen mukaisesti juutalaiset vainajat pyritään hautaamaan kolmen vuorokauden sisällä, mieluiten yhden vuorokauden kuluessa. Aina se ei onnistu lain tai omaisten tilanteen vuoksi. Hautausapuyhdistyksen jäsenet pesevät vainajan rituaalisesti, pukevut ja valvovat hänen vierellään noin neljän tunnin vuoroissa siihen

³⁵⁴ Sella, Seela: Jumala on mielen tietoa, teoksessa Krohn, Sven et al. 1979: *Credo, mihin minä uskon*, Jyväskylän kesän julkaisu, Gummerus Helsinki, 73.

³⁵⁵ Sella 1979, 74.

³⁵⁶ Dan Kantor, sähköposti tekijälle 9.4.2012.

saakka, kunnes hautaustoimiston auto tulee. Aviva Nemes-Jalkanen on toiminut pitkään yhdistyksen naisosaston varapuheenjohtajana. Hän hankkii naisten pesijät. Joskus on ollut vaikea saada jäseniä yhdistykseen, ihmisten sitoutumista estävät paitsi arkiset kiireet, myös kuoleman tabu. Se on jotakin, jonka kanssa ihmiset eivät halua olla tekemisissä. Nemes-Jalkanen arvelee, että samoin kuin hän itse, Seela Sella pitää työtään yhdistyksessä kunnia-asiana. Siksi hän tulee aina paikalle, jos työt eivät estä.³⁵⁷

Seelan elämään vainajien valmistaminen viimeiselle matkalle on kuulunut jo 25 vuotta. Hän on tullut tutuksi kuoleman kanssa. Alun perin hän ryhtyi jäseneksi Eliksen takia. Peiske Salutskij, Eliksen isä, oli hautausapuyhdistyksen puheenjohtaja Turussa ja teroitti pojalleen sen merkitystä. Elikselle yhdistyksestä tuli hyvin tärkeä. Hän sanoi vaimolleen: ”Kaikkein suurin kunnianosoitus jonka voit tehdä toiselle on valmistaa hänet hautaan. Hän ei enää voi tehdä vastapalvelusta sinulle.”³⁵⁸

Seela Sella ei hylännyt juutalaisuuttaan Eliksen kuoltua. Hän osallistuu Helsingin pienen juutalaisen yhteisön elämään edelleen, mutta harvemmin kuin Eliksen eläessä. Monet Seelan juutalaiset ystävät ovat jo kuolleet, eikä hän tunne samalla lailla nuoria seurakunnan jäseniä. Helsingin juutalaiseen seurakuntaan kuuluu noin 1200 henkeä. Kaiken kaikkiaan Suomen juutalaisia on noin 1500.³⁵⁹ Seela käy kuitenkin synagogassa ainakin neljä-viisi kertaa vuodessa, vähintään suurina juhlapäivinä kuten uutena vuonna ja paastopäivänä. Kun tyttärenpoika Jonatan kävi vielä juutalaista koulua, isoäidin tehtäviin kuului usein pojan hakeminen koulusta, sitä ennen päiväkodista. Jonatanin isä ei asu samassa taloudessa kuin poikansa, mutta Seela sanoi Ilanalle ennen vauvan syntymää: ”Kyllä me kaksi naista yksi lapsi hoidetaan.” Hän tiesi omasta kokemuksestaan, että se onnistuisi.³⁶⁰

Seelan arki rytmittyy juutalaisen vuodenkierron mukaan. Hän noudattaa kaikkia perinteitä mahdollisuuksiensa mukaan ja syö kosher-ruokaa. Harva Helsingin juutalai-

---

³⁵⁷ Aviva Nemes-Jalkanen 28.2.2012.

³⁵⁸ Seela Sella 2.4.2012.

³⁵⁹ Helsingin juutalainen seurakunta, Dan Kantor 5.4.2012.

³⁶⁰ Ilana Sella 2011.

nen tekee niin enää, siinä suhteessa Seela Sella on ”paavillisempi kuin paavi itse”.³⁶¹ Seela Sella on tehnyt itselleen juutalaisen identiteettinsä selväksi. Hän on käännynäinen. Se ei ole kuitenkaan selvä kaikille muille. Seela on myös varovainen. Hän sanoo seurakunnan ulkopuolella ”me juutalaiset”, mutta seurakunnassa hän varoo sanomasta niin, koska hänellä ei ole juutalaista verenperintöä. Hän ei ole kokenut syrjintää, eikä voi sisimmässään tietää, mitä juutalaisuus eri ihmisille tarkoittaa.³⁶²

Seela Sella ei aloita mielellään keskustelua Israelin ja Palestiinan kysymyksestä. Käännyttyään juutalaiseksi hän keskusteli aiheesta aikansa. Pian hän huomasi, että ihmisten tunteet nousivat pintaan liian nopeasti, jotta asiaperusteista keskustelua olisi voinut aiheesta käydä. Siksi hän mieluummin jättää koko aiheen sikseen, välttääkseen turhia riitoja.³⁶³ Samalla tavoin esimerkiksi provosoivista keskusteluaiheistaan tunnettu YLE:n toimittaja Ruben Stiller välttää nykyään puhumista Israelista. Hänen mielestään ihmiset tietävät aiheesta liian vähän, jotta keskustelua kannattaisi käydä. Jos joku hyökkää hänen kimppuunsa Israel-vastaisin argumentein, hän joskus jopa puolustaa Israelin valtion politiikkaa. Se on hänelle identiteettitesti. Syvällä mielen pohjalla vaikuttaa ajatus: ”Meitä ei enää murhata.”³⁶⁴

Eliksen tapaan Seela Sella on sionisti. Israelin valtion olemassaolon oikeutus on hänelle lähtökohta. Hän tuntee juutalaisten historian. Keskiajalla heidät karkotettiin maasta toiseen, he saivat harjoittaa vain määrättyjä elinkeinoja, heidät ajettiin asumaan gettoihin, heitä tapettiin pogromeissa eri puolilla Eurooppaa. Juutalaisia syytettiin milloin koronkiskonnasta, milloin kristittyjen lasten murhasta, ehtoollisleivän häpäisystä ja mustan surman aikaan kaivojen myrkyttämisestä. Holokausti oli pitkän samansuuntaisen kohtelun kammottava, teollisiin mittasuhteisiin kasvanut lopputulos.³⁶⁵ Siksi juutalaiset tarvitsevat oman valtion, jossa saavat asua. Eri asia on, voiko nykyistä Israelin valtion politiikkaa hyväksyä. Seela Sellan mielestä Palestiinasta pi-

---

³⁶¹ Karmela Belinki 15.3.2012.

³⁶² Seela Sella 2011.

³⁶³ Seela Sella 2011.

³⁶⁴ Ruben Stiller: Identiteettiongelmia osa 787 eli: Ei minullakaan helppoa ole, Helsingin Suomi-Israel-Yhdistyksen luento 7.2.2012.

³⁶⁵ Kuparinen, Eero 2008: Antisemitismin musta kirja: juutalaisvainojen pitkä historia, Atena Helsinki.

täisi tulla valtio, ja molempien valtioiden olisi kyettävä sijoittumaan rauhanomaisina naapureina alueelle.³⁶⁶

4.2. ”Suurin ihmisille annettu lahja Jumalalta on valinnan vapaus”

Seela Sellan juutalaisuus kiteytyi lopulta elämänfilosofiaksi, jonka mukaan hän pyrkii toimimaan arjessa ja työssään. Hän uskoo Jumalaan, mutta ei pidä sanasta Jumala. Mieluummin hän puhuu jostakin joka on jonkinlainen suuri energia, suuri valo. Epäuskonkin hetkiä on. Seela käyttää usein sanaa energia. Se tarkoittaa hänelle joissain yhteyksissä Jumalaa, toisissa voimaa, taitoa tai karismaa.³⁶⁷ Hän uskoo ”energian häviämättömyyden lakiin”.³⁶⁸ Seelalta on tivattu, kuinka Jumala sallii holokaustin tapaisia asioita. Hän selittää: ”Kun Jumala kehitti ihmisen ja antoi suurimman asian, valinnan vapaus annettiin ihmiselle, sen jälkeen Jumala ei ole puuttunut asioihin. Juutalainen filosofia selittää, että jos ihmisten ajatukset on positiivisia, hyviä, ne lisäävät hyvän energiaa tähän maailmaan. Mutta jos ihmiset ajattelee paljon pahoja asioita, inhottavia, vääriä asioita, lisääntyy pahan energia. On siis olemassa hyvä ja paha, mutta puhutaan pahan energiasta. Siksi jos on olemassa paljon pahoja ajatuksia, pahan energiaa, ei tarvitse olla samassa paikassa, tapahtuu tällaisia holokausteja.”³⁶⁹

Seelan mukaan jokaisen ihmisen ajatukset, sanat ja teot vaikuttavat maailman kokonaisuuteen: ”Jos sä kuvittelet olevasi autiolla saarella yksin. Voit kuvitella että elämälläsi ei ole mitään merkitystä, mutta ajatuksilla kuitenkin on. Yhdenkään ihmisen elämä ei ole tarpeeton tai turha. Jokaisella ihmisellä on hirvittävän suuri mahdollisuus vaikuttaa koko maailman, maapallon ajatuksiin. Tää tuntuu hirveen suurelta ja hölmöltä mutta se ei ole sitä kun vetää sen tähän arkitasoon. Että jos mä kerran päästän itseni sinne pahan energian alueelle, mun on hirveän vaikea tulla sieltä pois. Ja minä en halua, pyrin käyttäytymään niin, että lisäisin sitä hyvän energiaa. Kukaan ei ole sillä tavalla hyvä ihminen, en minäkään. Mutta kun minulla on tämä ihmeellinen

---

³⁶⁶ Seela Sella 2011.

³⁶⁷ Sella, Seela: Hyvä näyttelijä on aina vahvasti yksilö, Suomen Näyttelijäliitto, Jäsenlehti Ämyri 2/2001.

³⁶⁸ Sella 1979, 73.

³⁶⁹ Sellan haastattelua ei ole toistettu aivan yksi yhteen puhtaasti litteroidussa muodossa, mutta puhekieli ja kertomistyyli on jätetty osoittamaan, millä tavalla Sella itse haluaa asian pukea sanoiksi. Seela Sella 14.12.2009.

mahdollisuus, kaikki tämä pirullisuus, kaikki tämä inhottavuus, pistää minun ammat-
tiini. Sen tähden muuten näyttelijät rakastavat inhottavia rooleja. Ne rakastaa olla oi-
kein ilkeitä, kamalia ja pirullisia, joissa ne saa purkaa tän.”³⁷⁰

Seela oppi kasvuvuosinaan Martta-mummolta, että kaikki olivat tasa-arvoisia keske-
nään. Hilpi-äiti osoitti teoillaan, mitä oli ihmisistä välittäminen. Juutalaisuus syvensi
ja kirkasti oppia, koska ihmisestä ei näe ulkokuoren perusteella, lisääkö hän hyvän vai
pahan energiaa.

---

³⁷⁰ Seela Sella 14.12.2009.

5. Ura aina ensimmäisenä

Seela Sellan elämässä ihmiset ovat aina olleet tärkeitä, ja tukijoita on ollut monta. Suurin rakkaus on kuitenkin aina ollut teatteri. Hänen näyttelijänuransa alkoi Tampereelta, teiniteatterista, mutta ammattinäyttelijänä hän aloitti Hämeenlinnassa. Hämeenlinnan Kaupunginteatteri kiinnitti hänet kahden vuoden kaudeksi valmistumisen jälkeen 1959–61. Sopimukseen kuului kesäkausi kesäteatterissa.³⁷¹ Palkkaa hän sai alkusi 35 000 markkaa kuukaudessa. Se ei ollut paljon, nykyrahassa 798 euroa, mikä kertoo polkuhintaista aloittelijan palkasta. Seelan äiti avusti tyttärtään edelleen Hämeenlinnan vuosina, koska palkka ei riittänyt elämiseen.³⁷² Suomen Näyttelijäliiton keskeinen neuvottelukysymys vuoden 1975 työehtosopimuksessa koski juuri näyttelijän ”alalle tulemisen vähimmäisalkupalkkoja”. Neuvotteluissa yhtenä osapuolena oli silloin mukana ensimmäistä kertaa kunnallinen sopimusvaltuuskunta. Näyttelijäliitto piti alkupalkkoja ja niihin liittyviä palvelusvuosilisiä koko palkkausjärjestelmässä keskeisenä tekijänä.³⁷³ Matala alkupalkka heijastui koko näyttelijöiden palkkakehitykseen, eivätkä näyttelijöiden edunvalvojat aikoneet enää sietää sitä.

Seelan värvännyt teatterinjohtaja Rauli (aiemmin Rauni) Lehtonen oli hänelle tuttu Pispalasta. He olivat eri-ikäisiä, mutta molemmat olivat olleet Klaara Näre-Keskisen oppilaita.³⁷⁴ Seela aloitti Shakespearen äkäpussina Hämeenlinnan kesäteatterissa. Ajanjakson voi mieltää harjoitteluksi, uuden ammatin opetteluksi, se oli tärkeä ponnahduslauta. Seela Virtanen oli nuori, suoraan teatterikoulusta tullut, työelämässä kokematon, mutta erottautui kuitenkin edukseen. *Hämeen Kansan* toimittaja Anna-Liisa Anttila huomasi heti, että Seela Virtanen oli hyvä. Hän osasi puhua kuuluvasti, mikä ei ollut edes näyttelijöille tavallista. Jopa ulkona puheesta sai selvää.³⁷⁵

---

³⁷¹ Kallio, Seppo: ”Keltainen lippu” ja Seela Virtanen. *Kangasalan Sanomat* 9.5.1959.

³⁷² Seela Sella 15.9.2011.

³⁷³ Suomen Näyttelijäliitto, hallituksen pöytäkirja 4/1975, Teatterimuseo. Hämeenlinnan Kaupunginteatterin osalta alkupalkaksi ehdotettiin 1.1.1976 2000 mk, nykyrahassa 1357 euroa.

³⁷⁴ Karlsson. Eeva 1979.

³⁷⁵ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

Jotakin hyvin olennaista tästä jaksosta jäi käteen. Eräs ohjaaja sanoi Seelalle neuvoksi: ”Ajattele mitä sanot.” Nuori Seela yritti ja itki, ja lopulta huomasi, mitä ohjaaja tarkoitti. Katsoja täytyy saada oivaltamaan, mitä näyttelijä yrittää sanoa. ”Vaikka näyttelijä itkisi ja parkuisi vaikka kuinka näyttämöllä, katsoja ei tule mukaan, ellei näyttelijä pysty välittämään itkun syytä”, Seela on tiivistänyt myöhemmin.³⁷⁶ *Kuinka äkäpussi kesytetään* -näytelmän Katariinan jälkeen roolit seurasivat toisiaan nopeassa tahdissa: Anoulhinin Eurydike, Chorellin Kahden sisaren Camilla ja Serpin Avioliittoloman keramiikkataiteilijatar sekä niiden lisäksi kolme-neljä pikkuroolia heti ensimmäisellä tuotantokaudella. Työtahti oli kova: kahdeksan-yhdeksän ensi-iltaa vuodessa. Näyttelijöillä oli päivällä harjoitukset ja illalla näytös. Maanantai oli vapaapäivä.³⁷⁷ Raskaasta työstä huolimatta näyttelijät kävivät melkein joka ilta Seurahuoneella näyttäntöjen jälkeen. Se kuului asiaan; Seela Sella totesi myöhemmin, että ”me olimme silloin niin lapsellisia. Luulimme että juhliminen kuului taiteilijoiden elämään.”³⁷⁸

Seela Virtanen keräsi lehtileikkeitä kansioon esiintymisistään kuten moni muukin näyttelijä. Hämeenlinnan vuosina hän alleviivasi oman osuutensa arvostelusta ja kirjoitti kommentin sen viereen. *Iltasanomat* kirjoitti *Sirkusprinsessasta*: ”Toinen pari, Seela Virtanen sirkustyttö Mabelina ja Voitto Nurmi Tonina, ei ollut laulullisesti edellisten luokkaa [Anja Haahdenmaan ja Heikki Mikkolan] eikä muutenkaan suinkaan täydellinen, mutta vastustamattoman valloittava.” Seela kommentoi: ”Kiitos! Sitä juuri haluankin.” Eurydiken arvostelut kirvoittivat Seelan itseanalyysiin: ”Vaikein tehtäväni. Joissakin kohdin olin hyvä niin kuin esim. I näyt. mutta II näytös jäi liian vaimeaksi, enemmän pieniä vivahduksia, äänen herkkyyttä jne.”³⁷⁹ Hän työsti palautetta ja pyrki suhtautumaan siihen koulutuksena. Seela käyttäytyi edelleen kuin koululainen, ikään kuin hänen päässään olisivat soineet opettajien opetukset; suhtaudu kritiikkiin nöyrästi. Ota opiksesi.

Vielä 1960-luvulla pitkät, paneutuvat teatterikriitikit kuuluivat itsestään selvästi sanomalehtiin. Teatterikriitikot olivat itsekkin kuuluisuuksia. Jokaisella merkittävällä sanomalehdellä oli omansa, ja kriitikot kiersivät myös maakunnissa. He tunsivat teat-

---

³⁷⁶ Lehtileikekokoelmat. Kansiteksti Alkaen 10/90, SSk.

³⁷⁷ Seela Sella 6.2.2010.

³⁷⁸ Seela Sella 14.12.2009.

³⁷⁹ Lehtileikkeet Seela Maini Marjatta Virtanen Hämeenlinnan Kaupunginteatteri (H:linna), SSk.

terimaailman ja tiesivät, mitä tapahtuu. Arvosteluista näkee, että kriitikot olivat kokenneet teattereita kotimaassa ja ulkomailla, ja vertailukohtia riitti. Kriitikit käsittelivät hyvin yksityiskohtaisesti paitsi esityksiä kokonaisuuksina ja ohjaajien ratkaisuja, myös yksittäisten näyttelijöiden onnistumista. Sitä vasten on merkillistä, että näyttelijät ja teatterikriitikot olivat ystäviä keskenään. Hämeenlinnan tapaisessa pikkukaupungissa näyttelijät ja kriitikot pyörivät yhdessä vapaa-ajalla, kävivät esimerkiksi kappakoissa yhdessä näytösten jälkeen. Silti kriitikot kirjoitettiin tosissaan. *Hämeen Kansan* kriitikko Anna-Liisa Anttila ystäväystyi Seela Virtasen kanssa nopeasti. Anna-Liisa oli kymmenen vuotta vanhempi, mutta hänellä ei ollut omaa perhettä, hän oli vapaa menemään. Seela viihtyi hyvin hänen kanssaan. Se herätti myös pahaa verta, koska kollegat uskoivat Seelan saavan parempia arvosteluja Anna-Liisalta. Anttila kuitenkin arvelee itse, ettei suhde aiheuttanut erityisiä painotuksia suuntaan tai toiseen, Seela oli hyvä ja hän kirjoitti myönteisiä kommentteja hänen työstään silloin kuin ne olivat paikallaan.³⁸⁰ Anna-Liisasta tuli Seelan lähiystävä; Seppo Kolehmainen kuoleman jälkeen 2009 hän on ollut paras ystävä.

Rauli Lehtonen tunsikin hyvin nimekkäimmät kriitikot ja kutsui heitä katsomaan esityksiä. Anna-Liisa Anttila otti kuvan eräistä eturivin teatterikriitikoista istumassa johtaja Lehtosen kanssa väliajalla erään ensi-ilta-arvostelun yhteydessä. Kriitikot olivat *Helsingin Sanomien* Sole Uexküll, *Uuden Suomen* Katri Veltheim, *Aamulehden* Olavi Veistäjä ja *Suomen Sosialidemokraatin* Aarne Laurila. Kenties heidän kasvojensa tunnistaminen toisi osaltaan painoarvoa näytöksiin ja merkitystä Hämeenlinnassa. Heidän tuomionsa oli hyvin tärkeä. Ei ihme, että Seela kommentoi heidän kuten myös paikallislehden kriitikoiden arvioita usein nimellä kuin olisi keskustellut heidän kanssaan. Aarne Laurilan arvosteluun näytelmästä *Yhden yön illuusio* Seela kirjoitti: ”Kiitos, Laurila.” *Hämeen Sanomien* Urho Heinänen kirjoitti: ”Seela Virtasen Eurydike oli niin ikään nuoruuden korkea ylistyslaulu, joka eräissä kohdissaan saavutti vakuuttavan potenssin. Siellä täällä kaipasi suoritukseen sittenkin sisäisen tunteen ehdottomuutta.” Seela vastasi: ”Olet oikeassa, Urho!” Aina Heinänen ei kuitenkaan ymmärtänyt Seelan mielestä riittävästi hänen taitojaan kuten *Yllättävä kälyni* -näytelmässä: ”Seela Virtasen Ann ei saanut täysin vakuuttavia, nuoren tytön rakastumista luonnehtivia piirteitä, joskin suoritus kokonaisuutena katsoen oli miellyttävä. Mainitsemani

---

³⁸⁰ Anna-Liisa Anttila 26.11.2011.

vakuuttava aitous siitä puuttui.” Siihen Seela totesi: ”Heinänen on hullu!”³⁸¹ Silloin unohtui nöyrä asenne kritiikin suhteen.

Myöhemminkin Seela Sella jatkoi leikkeiden keräämistä. Turun aikanaan hän edelleen alleviivasi kritiikeistä omat osuutensa, kirjoitti arvostelijan nimen ja lehden ylös, mutta harvakseltaan enää kommentoi niitä. Kritiikkeihin alkoi turtua, kun niitä sai lukea yhä enemmän ja yhä useammista eri lehdistä. Turussa ohjaajana vierailleen Jack Witikan kortin hän säästi muistoksi Arthur L. Kopitin absurdistista näytelmästä *Isä, isä raukka, äiti on ripustanut sinut komeroon ja minä olen niin alakuloinen*. Siinä luki: ”Kiitos, Seela Ruususesta! 10+. 31.I.63 Jack”. Seela kirjoitti analyysia: ”Kiitos! Elämäni toinen Witikan näytelmä, tähänastiset henkilökohtaiset voittoni.” Yhtä lailla Tampereen Työväen Teatterista TTT:stä vierailleen ohjaaja Vili Auvisen tunnustus liimattiin muistiin John Patrickin näytelmästä *Rakas murhakopla*: ”...ihannainen, josta uneksin nuoruudessani... hm... Kovasti kiittäen 1.11.-63 Vili”. Sen sijaan Turun Sanomien U.V:n eli Urho Verhon tuomio sai silloin raskaana olleen Seelan pois tolaltaan: ”Verho on hullu mitä Verho haluaa? Jos Verho on oikeassa, en halua jatkaa! Huonoja näyttelijöitä on ihan tarpeeksi ilman minuakin! Joskus vain itse luulin jotakin muuta! Olin niin onneton kun luin tämän, että päätin jättää lopullisesti koko teatterin, en jaksa enää!” Seela Sella päätti keskittyä vauvan odotukseen ja vähät välittää teatterista: ”Ensi-illat loppuivat vähäksi aikaa, sillä pikku pupun pitäisi syntyä 18/5! Jäänkin odottamaan sitä nyt! Saapa sitten nähdä, mitä esim. tästä teatteriurasta lopulta tulee!”³⁸²

Kuinka ikävän kritiikin U.V. julkaisi? Jälkikäteen on vaikea ymmärtää, mistä Seela Sella hermostui. Arvostelu on tasaisen laimea ja moittii kokonaisuutta: ”Seela Sella oli tavallaan liian raikas ollakseen se pikku paholainen, miksi Gloria Gulock yrittää kehjetä, ts. hänen syntisyytensä ei täysin vakuuttanut eikä aitoa veikeyttä ollut tarpeeksi. Muuten tehtävä hallittiin eloisasti. Kapo Manton Bradford Winterissä oli aimo annos vanhan ajan hermostunutta teatterikonnaa, vaikkakin turhan jäyhäksi ja yksikantaiseksi kiteytyneenä. (...) Yleisö vaikutti oikein tyytyväiseltä näkemäänsä ja kuulemaansa sekä kukitti kaikki asianosaiset.”³⁸³ Verho oli ennenkin kirjoittanut Seelasta

---

³⁸¹ H:linna, SSk.

³⁸² Seela Virtanen – Seela Sella, Lehtileikekokoelmat, SSk.

³⁸³ Sama.

vähättelevään sävyyn, ehkä Seela kasasi kaikki pettymyksensä tähän yhteen purkaukseen. Hän oli tottunut hyvin mairitteleviin arvosteluihin. Lisäksi hän oli tulossa äidiksi, Elis oli töissä Helsingissä Operettiteatterissa ja hän joutui pohtimaan, mihin suuntaan elämä oli menossa. Ehkä Seela Sella itse asiassa pelotti tulevaisuus pienen lapsen äitinä. Vartalo muuttui, miten kävisi monipuolisten roolien? Mikäli hänen kritiikkinsä olivat huonoja, kenties hänen uransa loppuisi ennen kuin kunnolla pääsisi alkuunkaan. Nuori Seela ei ollut immuuni kritiikille sen enempää kuin kukaan toinenkaan herkkä ja kunnianhimoinen taiteilija.

Myöhemmin Intimiteatterissa ja sen jälkeen Seela Sella ei enää välittänyt kommentoida arvioita. Viime vuosina hän ei ole viitsinyt liimata enää niitä kansioihin, joita muutenkin on ylen määrin kerääntynyt kaappeihin ja kellariin. Ne säilytetään kuitenkin, lehtipinoissa ja muovitaskuissa.³⁸⁴ Iän myötä hän oppi näkemään kritiikit eri tavoin, ne eivät enää uhanneet hänen itsetuntoaan, ammatti-identiteettiään, taiteilijuuttaan tai mahdollisuuksiaan saada jatkossa hyviä rooleja. Seelan uran alkuvaiheissa kritiikit saattoivat olla myös hyvin vastakkaisia, yksi lehti kiitti, toinen moitti. Monet sanomalehdet – *Helsingin Sanomat*, *Uusi Suomi*, *Demari*, *Maakansa* – olivat käytännössä valtakunnallisia. Niitä seurattiin eri puolilla maata. Vaikka *Helsingin Sanomat* oli suurin, se ei vielä 1970-luvulla dominoinut kenttää, sillä ei ollut valta-asemaa niin kuin nykyään tai jo 1990-luvulla, kun *Uusi Suomi* meni konkurssiin vuonna 1991. Kirjo oli laaja, eikä yksi tuomitseva mielipide vahingoittanut esitystä edes kriittisen kulttuuriväen silmissä.³⁸⁵ Vielä 1970-luvulla jokin teilaus saattoi kuitenkin saada Seelan pois tolaltaan ja hän pohti puolileikillään ammatinvaihtoa. Perheen parissa he vit-sailivat myöhemmin, ettei Seela olisi voinut ryhtyä esimerkiksi siivoojaksi, taidot olivat niin heikot. Oli pakko pysyä näyttelemisessä, kun ei muuta osannut.³⁸⁶

5.1. Tie Turkuun

Hämeenlinnasta Seela halusi kotikaupunkiinsa Tampereelle, mutta ei päässyt. Tampereen sijaan hän pääsi Turkuun. Järjestyksessä toinen työpaikka oli Turun Kaupunginteatterissa. Turun työväenteatteri ja porvarillinen Turun Suomalainen teatteri yhdistet-

---

³⁸⁴ Lehtileikekokoelmat, SSK.

³⁸⁵ Jotaarkka Pennanen 1.12.2011.

³⁸⁶ Ilana Sella 17.4.2011.

tiin vuonna 1946. Näin syntyneestä Turun Kaupunginteatterista tuli täysin kunnallinen teatteri, ensimmäinen Suomessa. Vuonna 1962 se sai upouuden teatterirakennuksen Itäiselle Rantakadulle. Seela Virtasen kiinnittäminen välikirjalla eli näyttelijän työ sopimuksella Turun Kaupunginteatteriin kuului suureen henkilöstömurrokseen. Kahden vuoden sisällä lähes koko henkilöstö vaihtui. Vanha kaarti sai tilalleen nuorta verta. Elis Sella jäi vain yhdeksi kaudeksi, Seela kahdeksi.³⁸⁷

Keväällä 1963 Seela Sella uusi kaksivuotisen välikirjansa Turun Kaupunginteatterin kanssa. Suomen Näyttämöiden Liitto, Työväen Näyttämöiden Liitto ja Suomen Näyttelijäliitto olivat sopineet näyttelijöiden työehtosopimuksen reunaehdot. Sopimuksessa määriteltiin työsuhteen pituus, palkan suuruus, avustajatehtävät, loman pituus ja sunnuntaikorvaukset. Seelan palkka oli noussut Hämeenlinnan surkeasta alusta jo tuntuvasti. Nyt hän sai 880 markkaa kuukaudessa eli 10 560 vuodessa, nykyrahassa 1741 euroa kuussa. Siinä näkyy vuoden 1963 rahauudistus, jossa markan arvosta katosi käytännössä kaksi nollaa pois. 100 vanhaa markkaa muuttui 1 uudeksi markaksi.³⁸⁸ Lisäksi sopimus pohjassa todettiin, että mikäli sattuisi sota, tulipalo tai muu vastaava force majeure -onnettomuus, välikirja lakkaisi olemasta voimassa puolentoista kuukauden päästä. Se ei ollut turha pykälä, sillä Turussa sattui tuhoisia tulipaloja teattereissa vuosina 1945 ja 1954. Edellisessä palossa tuhoutui Turun Työväenyhdistyksen talo ja jälkimmäisessä Alvar Aallon suunnitteleman Maalaistentalon teatterihuoneisto ja sen mukana myös teatterin tekniset laitteet ja huonekaluvarasto sekä puvusto.³⁸⁹

Turussa 1960-luvun teatteria sävyttivät teatterimaailman uudet virtaukset, maailman mielettömyyttä käsittelevä absurdismi ja uusi amerikkalainen draama. Absurdissa teatterissa yleisö jäi usein ymmälleen. Kaikki vanhat tulkintakaavat katosivat, mistään ei saanut kiinni, ei lavasteista, puvuista eikä juonenpäästä. Absurdin teatterin kirjailijat suuntauksen johtohahmon romanialaissyntyisen Ionescon tapaan parodioivat kaikkia realistisen tai naturalistisen teatterin tapoja. Hänen varhaisissa näytelmissään ihmiset eivät enää kommunikoineet toistensa kanssa, toistelivat vain kliseitä. Erilaiset

---

³⁸⁷ Terho, Henri et al. 2006: Teatteria Turussa 1940-luvulta 1970-luvulle, Turun yliopisto Turku, 81.

³⁸⁸ Turun kaupunginteatteri, Välikirja, SSK.

³⁸⁹ Terho, 81.

absurdit tilanteet symboloivat ihmisten henkistä tilaa.³⁹⁰ Turun kulttuuripiireissä seurattiin aikaa, oltiin valppaita ja toivotettiin uudet tuulet tervetulleiksi. Teatterikerhon ja Ylioppilasteatterin järjestämässä keskustelutilaisuudessa mm. Ionescun ja Samuel Beckettin näytelmät innostivat keskustelijoita. He uskoivat luottavaisesti, että ajatusten herättäminen teatteriyleisössä olisi tulevaisuuden suunta.³⁹¹ Ymmälleen jäivät usein myös näyttelijät. Seela Sella sanoi näytelleensä mielellään absurdeissa näytelmissä. Mitään hän ei ymmärtänyt, mutta oli innokkaasti mukana. Seela arvioi jälkikäteen, että tuskinpa ymmärsivät kriitikotkaan. Heidän tehtäviinsä kuuluu kuitenkin ymmärtää enemmän kuin ehkä kirjailija on tekstiinsä kirjoittanutkaan.³⁹²

Operetit olivat olleet Turussa aiemmin suuressa suosiossa, ja musikaalit jatkoivat perinnettä. Operettien aika alkoi olla ohi viimeistään 1960-luvulla, silloin ne muuntuivat Turussakin amerikkalaistyyllisiksi musikaaleiksi. Aluksi ne kirjoitettiin epäsuomalaisesti ”musical”, sitten ”musikali”. Musikaalit saivat vielä operettimaisia piirteitä, ainakin arvostelijat katsoivat, että ”pintakoreus” saattoi ohittaa sisällön.³⁹³ Seelan entinen opettaja Ritva Arvelo tuli Helsingistä ohjaamaan *My Fair Lady*n, jossa Seela Sella oli pikkuroolissa kukkaistyttonä.³⁹⁴ Sitä suunniteltiin jopa avajaisnäytelmäksi uuteen teatteritaloon, mutta kritiikki oli kovaa³⁹⁵, ja lopuksi avajaisnäytelmänä nähtiin Shakespearen *Kesäyön unelma*. *My Fair Lady*n ohjaus oli Arvelolta pioneerin teko, koska Suomessa ei ollut totuttu vielä naisohjaajiin. Myös elokuvaohjaajana Arvelo oli uranuurtaja. Hän oli järjestyksessä kolmas nainen, joka teki pitkän näytelmäelokuvan, *Kultaisen vasikan* vuonna 1961. Vain Aino Actén tytär Glory Leppänen ja Ansa Ikonen olivat saaneet vastaavan mahdollisuuden ennen häntä, hekin lähinnä kohtalon oikusta.³⁹⁶

West Side Story – Shakespearen Romeon ja Julian eräs muunnelma – oli Turun toinen menestysmusikaali. Tampere ehti ensin amerikkalaisen kimppuun, mutta Turku tuli hyvänä kakkosena syksyllä 1964, ennen muita Pohjoismaita. Seela Sellan rooli oli

³⁹⁰ Otavan kirjallisuustieto 1990. Otava Helsinki, 319.

³⁹¹ Teatterikeskustelu modernista näytelmästä. Uusi Aura 7.4.1962.

³⁹² Seela Sella 28.12.2011.

³⁹³ A. T-n.: Erilainen, loistavapuitteinen turkulaisten *West Side Story*, Turun päivälehti 31.10.1964.

³⁹⁴ *My Fair Lady*, käsiohjelma, Leikekirjat SSK.

³⁹⁵ U.V.: Kevyt iltahupi jatkuu Kaupunginteatterissa. Turun Sanomat 2.10.1961.

³⁹⁶ Röpötti, Harri: Kultakutri ja kolme sovunistikarhua, HS 15.11.2011.

Anybody's, Jet-jengin poikatyttö. Häntä koskevat arviot olivat pääsääntöisesti kiittäviä, mutta lyhyitä luennehdintoja, samanlaisia kuin muidenkin. Rami Sarmasto katsottiin pääasiassa vahvimaksi. ”Seela Sella Anybodys-poikatyttönä riemastutti sekä rennolla sanailullaan että tutkitun kulmikkaalla, rehvastelevalla liikunnallaan.”³⁹⁷ Seela Sella esiintyi teinityttönä täysin uskottavasti, ainakaan ulkonäöstä tai työpanoksesta ei voinut päätellä, että hän oli tuore äiti. Ilana oli silloin puolivuotias vauva.

Myöhemmin Seela Sella halusi nähdä Turkuun joutumisensa ”kohtalona”, tapasihan hän siellä puolisonsa Eliksen. Aluksi hänen oli vaikea sulattaa Turkuja, ”eihän Tampereen likka Turkuun mene”. Hän rakensi uraa, ja Eino Salmelaisen Tampereen Työväen Teatterin TTT:n maine oli koko 1950-luvun ollut huipussaan. Edelleen Tampere vaikutti teatterielämän keskukselta vuonna 1961.³⁹⁸ Virallisissa arvioissa ja katsojaluvuissa mitaten ykkönen oli Kansallisteatteri, toiseksi suurin Turun Kaupunginteatteri, kolmantena TTT ja neljäntenä Tampereen teatteri. Turkulaiset arvelivat itsekin kulttuurielämänsä pysähtyneeksi ja kaikin tavoin ankeaksi vielä vuonna 1962.³⁹⁹ Pieneen Hämeenlinnaan jääminen ei ollut Seelalle vaihtoehto. Helsinki oli päämäärä, mutta Tampere olisi ollut hyvä mahdollisuus sekkin. Turkuun piti silti mennä.

5.2. Intimiteatteri ja vuodet komediennena

Turun kausi päättyi Seela Sellan osalta vuonna 1965. Hän oli kunnianhimoinen, hän halusi Helsinkiin. Pääkaupungissa olivat hänen näkökulmastaan parhaat työpaikat, parhaat ohjaajat, kiinnostavimmat uranäkymät. Seela Sellaa onnisti, hän pääsi Intimiteatteriin. Hänen teatterikoulutoverinsa ja Eliksen jälkeen kenties tärkein tukijansa Seppo Kolehmainen oli aloittanut Intimissä syksyllä 1961.⁴⁰⁰ Sepolla oli varmaankin sormensa pelissä, kun ohjaaja Saulo Haarla tarjosi Seelalle paikkaa keväällä 1965. Mauno Manninen oli teatterinjohtaja, mutta ei tuntenut ihmisiä. Haarla sai rekrytoida väen taloon.⁴⁰¹ Seela Sella jäi Intimiin pitkäksi aikaa, kuudeksi vuodeksi. Vielä sen jälkeenkin hän teki Intimille töitä pitkin 1970–80-lukuja. Jo Intimin aikana hän haki

³⁹⁷ Seppo Nummi: Turun West Side Story, US 30.10.1964.

³⁹⁸ Rajala, 663.

³⁹⁹ Uusi Aura 18.2.1964.

⁴⁰⁰ Lounela, Pekka ja Tainio, Ilona 1988: Mauno Manninen ja hänen intiimi teatterinsa, Tammi Helsinki, 210.

⁴⁰¹ Seela Sella 16.11.2011.

töitä Helsingin Kaupunginteatterista, mutta syystä tai toisesta ei sopinut joukkoon. Samaan aikaan ja myöhemminkin Radioteatterista käsin Seela Sella haki myös Kansallisteatteriin. Hänen mukaansa osan hakemuksista teki Elis, joka hoiti kaikin tavoin Seelan asioita. Ihan tarkkaan Seela Sella ei muista, minne haki milloinkin ja kuka hoiti paperityöt.⁴⁰²

Koko Intimiteatteri on merkillinen tarina. Sen perusti kuvataiteilija ja runoilija Mauno Manninen (1915–1969) vuonna 1950. Mauno Manninen on eräs Suomen kulttuurihistorian erikoisimmista henkilöistä. Hän kuului merkittävään kulttuurisukuun, eikä ollut taustansa puolesta sivuutettavissa mistään piireistä. Mauno oli kirjailijapari Otto Mannisen ja Anni Swanin iltatahti, jolla oli mahdollisuuksia ihan mihin vain. Hän kokeilikin taitojaan niin kuvataiteissa kuin kirjallisuudessa. Jostain syystä hän valitsi elämäntehtäväkseen teatterin. Hän perusti oman, intiimin teatterinsa. Sen kanssa hän puursi 20 vuotta.⁴⁰³

Intimiteatterista piti tulla ”taiteellinen teatteri”, joka toimisi vain ja ainoastaan taiteellisten tavoitteittensa mukaisesti. Taiteellisuuden korostaminen erikseen teatterin laatua osoittavana sanana viittasi paitsi historiallisiin esikuviansa kuten Moskovan taiteelliseen teatteriin ja Stanislavskin perintöön, myös siihen, että muut teatterit eivät olleet taiteellisia vaan jotain muuta. Tällainen provokaatio herätti ärtymystä teatteriväessä, joka luonnollisesti koki Mannisen lanseerauksen loukkauksena omaa työtään kohtaan. Yhdellä sanalla muut suomalaiset teatterit leimattiin kaupallisiksi, epätaiteellisiksi tai kenties tekotaiteellisiksi. Mannisen taiteelliseen ohjelmaan kuuluivat ajan-kohtaisten näytelmäkirjailijoiden tekstit, niiden omat tuoreet suomennokset ja tulkinat. Manninen ohjasi aluksi paljon itse. Hänen ohjaukseensa kuului luennointi näytelmän taustojen mystisistä ulottuvuuksista, mutta ei niinkään kärsivällinen harjoittelun seuraaminen. Hän värväsi töihin parhaita näyttelijöitä, tukijoikseen korkeimpia poliitikkoja ja virkamiehiä, mainosti, piti meteliä ja manipuloi kriitikkoja. Palkkaa ja pitkiä harjoitteluajoja luvattiin, mutta erityisesti palkanmaksun hän saattoi ohittaa tai ainakin lykätä hamaan tulevaisuuteen. Näillä eväillä teatteri tiesi paitsi hirvittävää

---

⁴⁰² Seelan Sella 16.11.2011 ja 28.12.2011.

⁴⁰³ Koski, Pirkko: Mauno Manninen, Kansallisbiografia.

<http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/1213/>, luettu 20.1.2012.

rahanmenoa myös monenlaisia ongelmia teatterinjohtajan ja näyttelijöiden kesken. Manninen vietti boheemia elämää, johon kuului suurellisia juhlia, täydellistä välinpitämättömyyttä kirjanpidosta ja laveaa pensseliä työmaalla. Hänellä oli kuitenkin turvanaan teatterin johtokunnassa vaikutusvaltaisia tukijoita niin SDP:stä kuin maalaisliitosta. Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen johtaja ja Intimiteatterin johtokunnan puheenjohtaja SDP:n Onni Hiltunen kirjoitti nimensä vekseleihin, jos teatteri tarvitsi akuutisti rahaa. Maunolla oli myös ulkomailla rahakkaita ystäviä kuten Sveitsin Suomen-konsuli Carl Schauwerker, joka lainasi rahaa teatterille, eikä perinyt saataviaan koskaan. Manninen myi myös maalaamiaan muotokuvia, ja tilitti rahat teatterin kassaan. Suuri voimavara oli lahjakkaita näyttelijöissä ja ohjaajissa, jotka onnistuivat tekemään hienoja näytelmiä olosuhteista huolimatta.⁴⁰⁴

Intimiteatteri oli suuri tapaus alkumetreiltään. Ensimmäinen näytelmä Jean Cocteaun *Kurittomat vanhemmat* esitettiin täysin vääränlaisessa tilassa Svenska Teaternissa ja se epäonnistui tavoitteessaan mullistaa teatterin tekeminen. Kriitikot suhtautuivat yritykseen kylmästi, eikä näytelmä jaksanut kerätä yleisöä. Sen sijaan toinen näytelmä täytti lupaukset jostain uudesta ja erinomaisesta Suomen teatterielämässä. Se oli Mauno Mannisen kääntämä ja dramatisoima Henrik Ibsenin *Kummittelijoita*. Siitä innostuivat sekä kriitikot että yleisö. Silloin näytti äkkiä siltä, että Manninen oli onnistunut luomaan Suomeen intiimin teatterin, jossa teatteri haki uusia muotoja ja ilmaisutapoja.⁴⁰⁵ Myöhemmin Intimin historiaan kuului sensaatioita, sekä katastrofeja että suuria saavutuksia. Vuonna 1969 vähän ennen kuolemaansa Manninen luovutti vihdoin teatterinsa johdon Tommi Rinteelle, vaikka itse toivoi seuraajakseen Ralf Långbackaa.⁴⁰⁶ Maunon jälkeen voimanlähteenä toimi Emmi Jurkka, jolla tosin oli monta muutakin rautaa tulossa. Vähitellen Intimiteatteri alkoi saada mainetta kaupallisia komedioita puskevana teatterina, josta erityisesti vasemmistolaisesti orientoituneet nuoret teatterintekijät halusivat pysyä kaukana.⁴⁰⁷

Seela Sella tuli Intimin tiimiin vielä Mauno Mannisen aikana. Hän pääsi osaksi varhaista kokeellista teatteria, vaikkakin vasta siinä vaiheessa, kun Intimiteatterin suu-

---

⁴⁰⁴ Lounela ja Tainio, 96.

⁴⁰⁵ Suomen teatteri ja draama. (Toim.) Seppälä, Mikko-Olavi ja Tanskanen, Katri 2010, Like Helsinki, 261.

⁴⁰⁶ Mauno Manninen, Kansallisbiografia.

⁴⁰⁷ Jotaarkka Pennanen 1.12.2011.

rimmat näytöt olivat jo ohi. Hänen uransa kannalta valinta oli onnistunut, vaikka työ oli erityisen rankkaa pienessä teatterissa. Näyttelijät osallistuivat kokonaisvaltaisesti, hankkivat omat esiintymisasunsa ja jopa rekvisiittaa näytelmiin. He raahasivat esimerkiksi omia astioitaan, lamppuja ja muita huonekaluja teatteriin.⁴⁰⁸ Seela Sellalle työn määrä ei ole kuitenkaan koskaan ollut ongelma. Hän sai myös paljon huomiota Intimin aikoina. Hänet oli jo Turussa leimattu komedienneksi, ja nyt leima istui sitkeästi.

Oma erikoinen juonteensa Seela Sellan ja Intimiteatterin suhteessa koskee Mauno Mannisen puolisoa Lina Heydrichiä. Mauno meni naimisiin merkittävän natsin SS-upseeri Reinhard Heydrichin lesken Linan kanssa vuonna 1965. Hän joutui todistelemaan tuttavapiirissään Lina Heydrichin viattomuutta. Hänen mukaansa Lina ei tiennyt mitään juutalaisten joukkotuhosta. Teorian tosin kumosi yksin se, että saksalaisella oli Suomeen tullessaan mukanaan suuri astiakaappi, jonka takaseinässä oli Daavidin tähti.⁴⁰⁹ Seela Sellan mukaan Manninen esitteli kerran Linan tavaroita näyttelijöilleen ja käteen osui kaunis posliinivati, jonka pohjassa oli – Daavidin tähti. Sen jälkeen ei ollut puhetta enää Linan tietämättömyydestä. Samaan aikaan Seela Sella opiskeli juutalaisuutta kääntyäkseen.⁴¹⁰

Seelan muistikuvat Mauno Mannisesta osuvat yksiin Intimistä kirjoittaneen Pekka Lounelan kirjan kanssa. Seela Sella analysoi: ”Se keskusteli yökaudet esimerkiksi Aleksis Kiven kanssa, miten pitäisi ohjata. Se meni ihan sekaisin, alkoholi pilasi sen aivot. Ensimmäisessä lukuharjoituksessa oli aina järkeä, mutta sen jälkeen mielenkiinto loppui. Jos hänellä ei olisi ollut alkoholiongelmia, olisi voinut tulla jotain.” Jouko Turkka on saanut Suomen teatterihistoriassa mullistajan maineen esimerkiksi menetteliensä suhteen. Seela Sella sanoi, että ”Intimiteatterin väelle Turkka ei tarjonnut mitään erikoista. Kaikki oli kuultu jo Manniselta”. Loppuaikoina näyttelijät harjoittelivat esityksen ykkösversiota ensin Maunon kanssa, sitten humaltunut Mauno vietiin kotiin. Eila Pehkonen tuli Kaupunginteatterista ja ohjasi kakkosversion, joka sitten esitettiin ensi-illassa. Eikä Manninen huomannut mitään eroa.⁴¹¹

---

⁴⁰⁸ Seela Sella 15.9.2011.

⁴⁰⁹ Lounela ja Tainio, 230.

⁴¹⁰ Seela Sella 22.2.2010.

⁴¹¹ Seela Sella 22.2.2010.

5.3. Teatteri ensin, sitten politiikka

Politiikka rynnisti teattereihin 1960–70-lukujen vaihteessa. Keski-Euroopassa ja USA:ssa kuohui 1960-luvun lopussa, kun sotien jälkeisessä baby-boomissa syntyneet suuret ikäluokat olivat nuoria ja voimansa tunnossa. Heitä oli paljon, ja koulut ja laitokset kävivät ahtaiksi. Pariisissa mellakoitiin 1968, mikä heijastui Suomeenkin, tosin laimeasti, esimerkiksi Vanhan valtauksena. Tsekkoslovakiassa koeteltiin uudenlaisen sosialismin mahdollisuuksia keväällä 1968, mikä päättyi Neuvostoliiton miehitykseen elokuussa. Puna-armeijan väliintulo jakoi mielipiteitä Neuvostoliiton oikeudesta puuttua kansandemokratioiden asioihin. Viimeistään 1970-luvulla monet teatteriväen nuorista sitoutuivat puolueisiin. Suomen kommunistinen puolue kärsi sisäisistä näkemuseroista, ja opposition johtoon tuli 1970-luvun alussa Taisto Sinisalo. Neuvostoliiton puolustaminen ja marxismi-leninismi innostivat monia nuoria ja kulttuuriryöntekijöitä. Heitä nimitettiin taistolaisiksi, vaikka mitään yhtenäistä ”taistolaista” liikettä ei ollutkaan.⁴¹²

Yleisradion tilanne kuvaa hyvin ajan ilmapiiriä. Eino S. Revon johtaman Yleisradion eli ”Reporadion” TV-teatterissa tehtiin monenlaisia yhteiskunnallisesti kantaottavia ohjelmia.⁴¹³ Monissa ohjelmissa näkyi läpi TV-teatterin nuoren johtajan Timo Bergholmin julistama ”porvarillisen hegemonian” horjuttaminen. Esimerkiksi *Omakabaree* käsitteli kysymyksiä tuotantovälineiden omistuksesta, taloudellisen vallan keskittymisestä ja tuloeroista. Siinä Kristiina Halkola esitti kuuluisan ”Laulun kahdestakymmenestä perheestä”, jossa lueteltiin rahakkaita sukunimiä, ”...Kivekäs, Wallden, Vihuri, Hellberg, Rosenlew, Frenckell, Ahlström, Donner...”⁴¹⁴ Seela Sella oli kuitenkin 10 vuotta TV-teatterin porukkaa vanhempi, hän ei ollut missään vaiheessa taistolaisten jutuissa mukana, ei kirjoittanut kommunistien Kulttuurivihkoihin eikä pyrkinyt nostamaan politiikkaa esiin työssään. Hän oli eri sukupolvea, yli 30-vuotias perheenäiti ja käännyttäjä juutalainen.

---

⁴¹² Pennanen, Jotaarkka 2010: Elämää pienempi näytelmä, Like Helsinki, 76.

⁴¹³ Sama.

⁴¹⁴ Salokangas, Raimo 1996: Aikansa oloinen, Yleisradion historia 2. osa, Yleisradio, WSOY Helsinki, 229.

Seela Sella päätti kuitenkin muiden esimerkin mukaisesti määritellä oman kantansa ja otti SDP:n jäsenkirjan vuonna 1970.⁴¹⁵ Viimeistään siitä lähtien hän on ollut julkisesti sosiaalidemokraatti. Elis oli jo Turussa liittynyt Sosialidemokraattiseen puolueeseen, ja Seelan äiti kuului siihen. Seela oli pienestä saakka kasvanut työväenliikkeeseen. Itse hän määrittelee itsensä ”tunnedemariksi”. Puoluepolitiikka on Seela Sellalle ollut aina kuitenkin sivuseikka kulttuurikysymysten rinnalla. Israelin kysymyksissä hän saattoi jopa älähtää, mutta teki työtä kaikkien taistolaistenkin kanssa surutta. Kuuden päivän sodasta 1967 alkaen⁴¹⁶ ja etenkin Jom Kippurin sodan aikaan 1973 Israelin vastaisuus levisi. Silloin näyttelijät saattoivat esittää kovia kannanottoja Israelia ja juutalaisia vastaan. Jorma Markkula ei huomannut Seelaa, kun hän tuli Teatterikoulun jatkokoulutuskurssilla Vanhan kuppilaan tohkeissaan: ”Nyt ne juutalaiset saavat mitä ansaitsevat!” Egypti oli juuri hyökännyt Israeliin. Seela Sella kärsi, kun huomasi miten juutalaiset ja Israelin politiikka samastettiin.⁴¹⁷ Hänen näkökulmastaan juutalaiset ihmiset ja kulttuuri ovat pidettävä tarkasti erossa Israelin valtion politiikasta. Yhtä lailla voi todeta, ettei kaikkia suomalaisia voi mitata kulloisenkin hallituksen tekemisten mukaan.

Seela Sella on taiteilija, ei julistaja. Hän on julkisesti puoluepoliittisesti sitoutunut, mutta vuonna 1978 hän jopa tuomitsi puoluepoliittisen vaikuttamisen teatterissa *Anna*-lehden haastattelussa. Hän muotoili, että yksipuolinen – minkä tahansa puolueen talutusnuorassa kulkeminen – sitoi ja kahlitsi taiteilijaa liikaa.⁴¹⁸ Yhtymäkohtia politiikan työhön voi kuitenkin hänen työskentelytavoistaan löytää. Sellan mukaan taiteilijan tunnistaa suuresta kiihkosta saada muut katsomaan asioita uudenlaisesta näkökulmasta. Todellinen taiteilija kuitenkin tähtää ihmisten tunne-elämän avartamiseen, ei suoraviivaiseen käyttäytymisen muuttamiseen.⁴¹⁹

Yhtä lailla Seela Sella sanoutuu irti feminismistä. Hän kannattaa tasa-arvoa ja periaatetta ”sama palkka samasta työstä”, mutta hän ei tarkastele maailmaa sukupuolinäkökulmasta.⁴²⁰ Hänellä ei ole huonoja kokemuksia miehistä – eikä naisista. Hän koki

---

⁴¹⁵ Jäsenkirja, SDP 1970, SSk.

⁴¹⁶ Karmela Belinki 15.3.2012.

⁴¹⁷ Seela Sella 28.12.2011.

⁴¹⁸ Seela Sella on kahden kulttuurin tulkki, *Anna* 47, 21.11.1978.

⁴¹⁹ Seela Sella 2012.

⁴²⁰ Seela Sella 2009.

omassa elämässään, että vahvat naiset tekevät kuten tahtovat, ja esteistä mennään ylitse. Hänen oma aviopuolisonsa järjesti asiat niin, että nainen sai tehdä uraa, mies hoiti perheen.

Seela Sellan elämässä oli paljon uutta 1970-luvulla. Vielä vuonna 1970 hän työsti avio- ja identiteettikriisiään terapiassa.⁴²¹ Kriisin läpikäymiseen riitti vuosi terapiaa ja sen jälkeen paljon ajatustyötä. Hän selvitti kriisin, ja myös perhe pysyi koossa. Seela Sella oli entistä vahvempi työstettyään identiteettiään ohjatusti. Hänet hyväksyttiin myös juutalaiseksi vuonna 1970,⁴²² monen vuoden opiskelun jälkeen. Siinä oli yhdelle ihmiselle paljon aineksia, joihin ottaa kantaa ja jotka vaativat omistautumista. Puoluepolitiikka ei ollut Seelan listalla yhtä korkealla kuin monella muulla.

Harva onnistui olemaan politiikasta täysin sivussa 1970-luvulla. Erityisesti teatteri tuli osaksi politiikkaa. Silloin monet nykyään ehkä aivan neutraaleina pidetyt asiat politisoituivat. Puoluepolitiikka ui myös kouluihin ja yliopistoihin, kaikkialle missä oli paljon nuoria. Kouluissa harjoiteltiin päätöksentekoa ja äänestämiskäytäntöjä ”kouludemokratian” avulla. Moniin julkisiin virkoihin valittiin ihmiset nimenomaan puoluepoliittisella mandaatilla. Ohjaaja Kaisa Korhosen mielestä 1970-luku oli poikkeuksellista aikaa teatterissa, ja silloin kulttuuri ylipäänsä oli arvossaan. Hän piti sitä ”kansanteatterin suurena vuosikymmenenä”. Hänelle kansanteatteri tarkoittaa sitä, että esityksen voi ymmärtää kuka tahansa.⁴²³ Myös teatterin tekemisen prosessia uudistettiin. Teatterintutkija Hanna Suutelan mukaan demokratia tuli teattereihin uudella tavalla ja monesta suunnasta, mutta sellaisellakin kokousrituaaleja tuottavalla tavalla, joka ei sopinut teatteriin. Se saattoi myös toimia demokratisoitumiskehitystä vastaan silloin, kun esimerkiksi ohjelmapolitiikkaan vaikuttivat johtokuntien poliittiset voimasuhteet taiteellisten tekijöiden kustannuksella.⁴²⁴ Kaisa Korhosen mielestä demokratian käsite kuitenkin intellektualisoi näyttelijät. Nuoret teatterintekijät pitivät tärkeänä yhteistä keskustelua, jossa etsittiin ensimiehen yhteinen sanoma. Teatteridemokratia-ajattelu tuotti Teatterikoulussa jopa työmetodin, lukutavan. Siinä ohjaajan ja

---

⁴²¹ Se palaa, 71.

⁴²² Seela Sella tuli Helsingin juutalaisen seurakunnan jäseneksi 22.1.1970. Sähköposti srk:n toiminnanjohtajalta Dan Kantorilta 5.4.2012.

⁴²³ Suutela, Hanna ja Palander, Misa (toim.) 2005: Seiskytluvun teatterin moninaiset äänet, Like Helsinki, 86.

⁴²⁴ Suutela, 208.

näyttelijöiden työryhmä analysoi näytelmää lause lauseelta ja etsi merkityksiä. Alkuinnostuksessa siitä tuli joiksikin vuosiksi tehokas työmenetelmä, uusi virkistävä metodi monille.⁴²⁵ Tässä suuntauksessa ei Seela Sellalle ollut kuitenkaan mitään erityisen hohdokasta. Hän haluaa nimenomaan olla ohjaajan väline ja odottaa ohjaajalta selkeää näkemystä, mitä ollaan tekemässä. Se ei tarkoita, etteikö hän ottaisi suuren vastuun tekemisestä, hän miettii läpikotaisin oman työnsä ja tarjoaa ideoita koko tiimille, mutta aina viime kädessä hän haluaa, että ohjaaja päättää.⁴²⁶ Lukutapa tylsistyi myös teatterikoulussa 1970-luvun loppuun mennessä, ja siitä luovuttiin.⁴²⁷

Seela Sella tuli Yleisradion palvelukseen Radioteatteriin 1970-luvun alussa, kun pääjohtaja oli jo vaihtunut Revosta Raatikaiseen ja ohjelmapolitiikka ”normalisoitunut”. Radioteatteri ei ollut ollut täysin sivussa Reporadion myrskyistä. Viimeisimmän niitin Reporadiolle aiheutti nimenomaan Radioteatterin esittämä amerikkalaisen beatrunoilija Allen Ginsbergin jazzruno *Huuto*. Runossa puhuttiin homoseksistä ja huumeidenkäytöstä. Monille kuulijoille sellainen vapaamielisyys oli liikaa. Siitä seurasi eduskuntakysely. Yleisradion omassa johtokunnan lausunnossa todettiin, että ohjelma oli toimiluvan hengen vastainen. Yleisradion eräs vaihe oli päättynyt, uusi aika alkoi.⁴²⁸

Seelan aikana Radioteatterin päällikkönä toimi ensin Pekka Lounela ja sitten Mirjam Polkunen. Työnantajien puolesta hänen välikirjansa allekirjoittivat keväällä 1971 radiojohtaja Eino S. Repo ja henkilöstöjohtaja Rauno Koski.⁴²⁹ Silloin ei ollut enää Reporadiota, Eino S. Repo oli alennettu radion johtajaksi ja Erkki Raatikainen oli pääjohtaja, jolta oli otettu ohjelmapoliittinen valta pois. Valta siirtyi yksiköiden johtajille. Ironista kyllä, kun Repo pääsi ääniradioyksikön johtoon, hän sai suurta valtaa päättää radiosta ja jatkoi siellä punaista linjaansa. Se huipentui vappuun 1972, jolloin vapuohjelma koettiin liian vasemmistolaiseksi. Repo pantiin pakkolomalle. Sitten jatkettiin varovaisemmin.⁴³⁰ Seela Sellalle linja ei ollut liian punainen, hän viihtyi hyvin Radioteatterissa. Hänen mielestään oli vapauttavaa, että kansalaissodan perinnöstä sai

---

⁴²⁵ Suutela, 211.

⁴²⁶ Seela Sella 2009.

⁴²⁷ Seppälä ja Tanskanen, 348.

⁴²⁸ Salokangas, 229.

⁴²⁹ Välikirja, Yleisradio, SSk.

⁴³⁰ Salokangas, 259, 282.

puhua, eikä tarvinnut enää hävetä olevansa ”punikkien” jälkeläinen. Suurta ääntä pidettiin TV-teatterissa, Radioteatterissa ei ollut yhtä kuohuvaa. Näyttelijä Eriikka Magnussonin johdolla tosin äänestettiin innokkaasti torstai-kokouksissa ohjelmista. Seela Sella ihmetteli, miksi Eriikka hävisi paikalta pitkäksi aikaa aina kesken äänestysten. Kotona Elis valisti häntä: ”Oletko todella noin naiivi, sen täytyy kysyä ohjeet [taistolais-]solulta!” Kun Seela pamautti seuraavassa kokouksessa jatkossa äänestävänsä tästä syystä aina päinvastoin kuin Eriikka, äänestykset vähitellen loppuivat.⁴³¹

Työ Radioteatterissa oli erilaista kuin ”lavateatterissa”. Yleisö ei ollut läsnä. Sen etuna oli mahdollisuus päästä eroon ulkonäön rajoituksista, jolloin lähestulkoon mikä tahansa rooli oli mahdollinen. Kiire oli kova, ison talon tuotantopaineet valtavat. Mottona oli ”jotakin kaikille”, ideana oli olla koko kansan teatteri, tarjontansa puolesta demokraattinen laitos. Näyttelijä Eriikka Magnussonin mukaan työpäivä 1970-luvulla kesti 8.30–18 ja sen jälkeen piti vielä koota itsensä seuraavaa päivää varten.⁴³² Perhelämän kannalta se ei ollut helpompaa kuin muukaan teatterityö. Seela Sellalle Radioteatteri oli hyvä koulu, laajennus taito- ja tekniikkavalikoimiin. Äänenkäyttönsä puolesta hän oli erinomainen valinta radioon, siksi varmaan sinne tuli valituksikin. Hänellä oli tosin suora kontaktikin Radioteatteriin, Intimin näyttelijä Ritva Oksanen, joka oli jo aiemmin siirtynyt sinne.⁴³³ Juuri Oksasen ansiosta Seela tuli alun perin ajatelleeksi Radioteatteria yhtenä mahdollisuutena.⁴³⁴

Radioteatteri oli Seelalle mahdollisuus tehdä jotain uutta. Hän ei halunnut jämähtää yhteen teatteriin, tiettyyn porukkaan pitkäksi aikaa. Radiossa hän sai tehdä hyvin erilaisia rooleja. Loputtomiin se ei kuitenkaan tyydyttänyt hänen tarpeitaan. Läsnä oleva yleisö puuttui, Seela halusi aistia yleisönsä.⁴³⁵ Radioteatterin ohjaaja Marja Rankkala sai apurahan ja tehtävän kehittää radioilmaisua 1970-luvulla. Hän haastatteli Radioteatterin näyttelijöitä kuullakseen, mitä ammattilaiset sanoivat. Seela Sella osallistui haastatteluun ja alleviivasi myöhemmin Rankkalan kirjana julkaistusta tutkimuksesta itselleen tärkeitä asioita: ”Kenelle ja minne suunnataan sanoma, kun näytellään radion

---

⁴³¹ Seela Sella 28.12.2011.

⁴³² Radioteatteri 30 vuotta: 1948-1978, Yleisradio Helsinki 1978, 16.

⁴³³ Radioteatteri, 8.

⁴³⁴ Seela Sella 2011.

⁴³⁵ Pihlajamäki, Riitta: Seela ja Elis Sella: Taiteilijan voitava ajatella yli rajojen. Pohjanmaan Kansa 29.9.1979.

yleisöttömässä teatterissa? Moni ei ole kokenut sitä ongelmana, ei edes tullut ajatelleeksi. Suunnilleen puolet haastatelluista kuittaa koko asian mitättömänä. Muilla taas on tarve kuvitella jokin kohde, ja se voi olla hyvinkin erilainen (...) Monologin intensiteettiä luotaessa kohteen kuvittelu on ilmeisen tärkeää.” Seela Sella alleviivasi vastaukset, jotka puhuttelivat häntä: ”Minä olen teatteri-ihminen, minä näyttelen tarkkaamon väelle, koen heidät yleisönä.” Tai: ”Kun esitän monologia, puhun yhdelle kuuntelijalle, hän on kohde.” Tai: ”Minun viestini menee lähinnä ohjaajalle, teknikoille, vastaanäyttelijöille... Katselen heidän reaktioitaan, saan kimmokkeen.”⁴³⁶ Seelan tapoihin kuului oman työnsä analysointi, pohdinta ja kehittäminen. Kenties hän sai tästä tutkimuksesta lisää tukea ajatuksilleen, että halusi päästä taas yleisön äärelle ja kehittyä edelleen. Seela Sella jätti Radioteatterin neljän vuoden jälkeen vuonna 1975. Radiosta hän kuitenkin piti kovasti ja palasi kuunnelmiin usein kuten vuonna 1982 Sinuhen Neferneferneferinä.⁴³⁷

5.4. Keski-ikäisenä elämän tähtihetket: juutalaiset gettolaulut

Radioteatterin jälkeen Seela Sellan elämässä alkoi pitkä freelancer-näyttelijän vaihe. Se tarkoitti epävarmaa toimeentuloa, se oli siis selvä riski. Se tarkoitti myös lukemattomia kiertueita eri kokoonpanoissa eri puolilla maata, poissaoloa kotoa ja perheen luota. Kokemuksensa perusteella Seela voi nyt kuitenkin sanoa, että näyttelijän tulee myös luoda itselleen töitä ja työpaikkoja. Hänen mukaansa näyttelijä ei voi olettaa, että hänelle kirjoitetaan rooleja. ”Ei tästä mitään tule, jos vain istuu kotona odottaen puhelimen soimista.”⁴³⁸ Seela Sella ei ollut kuitenkaan uhkarohkea heittäytyessään vapaaksi taiteilijaksi. Hän tiedosti hyvin nimen merkityksen ja sen, että ammattipiireissä tunnettiin oma ammattitaito.⁴³⁹ Seelalla oli olemassa tukiverkosto, tutut työtoverit Intimissä ja radiossa, hän tiesi saavansa vastauksen, jos soittelisi töiden perään. Suomessa piirit ovat pienet, etenkin kulttuuripiirit, ja hyväksi havaitut saavat töitä. Tutut suosittelevat, sana kiirii. Seelan mukaan on usein niin, että tuotantopaineissa ja

---

⁴³⁶ Rankkala, Marja 1974: Näyttelijä radiossa. Haastatteluja. Esan Kirjapaino Oy Lah-
ti, 50.

⁴³⁷ Sopenen, Teija: Seela on kolmasti kaunis Nefernefernefer, Seura 26.3.1982.

⁴³⁸ Seela Sellan monet roolit. Savon Sanomat 2.8.1984.

⁴³⁹ Pihlajamäki. Pohjanmaan Kansa 29.9.1979.

kovassa kiireessä ohjaajat eivät ota riskejä. He haluavat sellaisia tyyppejä, jotka oppivat nopeasti ja tulevat toimeen toisten kanssa.⁴⁴⁰

Vapaana taiteilijana toimiminen tarkoitti myös monia mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja itselle tärkeitä hankkeita. Jotakin merkittävää oli urankin puolesta saatava aikaan, muuten leimautuisi oudoksi, sellaiseksi jolla ei ollut työtä teatteritaloissa. Silloin Sellat kehittivät gettolauluesityksensä. Heidän ohjelmistonsa kattoi juutalaista kulttuuria ja kulttuurihistoriaa läpi vuosisatojen, mutta yksinkertaisuuden vuoksi projektia nimitetään tässä gettolauluiksi.⁴⁴¹ Seela kiersi Eliksen ja pian mukaan tulleen säestäjä Jani Uhleniuksen kanssa maata tekemässä juutalaista kulttuuria ja juutalaisia runoja ja lauluja tunnetuiksi. Projekti oli tärkeä heille kaikille. Kullekin se palveli omia intohimoja. Se oli yhdistelmä taidetta ja politiikkaa, historiaa, yhteiskunnallisuutta ja toimimista juutalaisen yhteisön asian hyväksi. Seela Sella sai niputettua monta läheistä asiaa yhteen taiteen keinoin. Hänelle gettolauluprojekti oli erityisen tärkeä. Siitä tuli jälkikatsannossa rakkain kaikista projekteista.⁴⁴² Se oli hänen syvä kiinnostumisensa sekä juutalaisuuteen että avioliittoonsa Eliksen kanssa. Gettolaulut hitsasivat parin yhteen, ja myöhemmin he olivat lähes erottamattomia.

Gettolaulut osuvat elämänvaiheeseen, jolloin Seela Sella täytti 40 vuotta. Kuten jo aiemmin kävi ilmi, silloin hän pohti elämäänsä, toiveitaan ja mietti suuntaansa. Hannu Perho ja Merja Korhonen selvittivät suomalaisten kokemuksia aikuisuuden siirtymävaiheista ja havaitsivat tilastojen perusteella, että kaikkein eniten siirtymiä tapahtui 40-ikävuoden vaiheilla. Elämänkaaritutkijoiden mukaan merkittävä osa ihmisistä kokee uuden vaiheen noin 40-vuotiaana, jolloin he valitsevat elämälleen uuden suunnan, käyvät läpi entistä elämäänsä ja ajautuvat joskus syvään kriisiin. Silloin moni haluaa toteuttaa yksilöllisiä tarpeitaan, näyttää voimansa ja kykynsä ja antaa yhteiskunnallisen panoksensa.⁴⁴³ Seela Sella valitsi freelancer-kauden vapaaehtoisesti. Hän suhtautui hyvin kunnianhimoisesti uraansa, on aina suhtautunut. Freelancer-kausi näyttäytyi siis ennen muuta mahdollisuutena ja sopivana haasteena 40-vuotiaalle näyttelijälle. Hän halusi kokeilla siipiään, laajentaa taitojaan ja tehdä jotain itselleen merkityksel-

---

⁴⁴⁰ Seela Sella 24.11.2011.

⁴⁴¹ Suuri yleisö muistaa Sellat juuri gettolauluistaan. S'brent – Se palaa -niminen esitys koostui niistä. Siitä tuli projektin lippulaiva.

⁴⁴² Seela Sella 4.10.2011.

⁴⁴³ Dunderfelt, 147.

listä. Siksi se ei ollut tyhjän päälle heittäytymistä, se oli tietoinen ja pohdittu valinta. Sen piti palvella uran etua. Se osoitti, että Seela Sellalle rahalla ja turvallisilla valinnoilla ei ollut kovin suurta merkitystä, mutta kehittyemisellä ja maineella oli sitäkin suurempi painoarvo valinnoissa.

Gettolauluesitykset luotiin täysin tyhjästä. Projekti oli pitkä ja vaati paljon. Materiaali hankittiin eri puolilta, koottiin ja esitykset suunniteltiin alusta alkaen itse. Jotkin laulut olivat peräisin Israelista ostetuilta gettolaulujen levyiltä, joitakin haettiin Israelin ja New Yorkin museoista, toiset saatiin henkilöiltä, jotka osasivat ne lapsuudestaan. Stutthofin keskitysleiriltä perheestään ainoana pelastunut Liettuan juutalainen Lilly Millner opetti Elikseille useita lauluja. Elis tunsu juutalaisten historian, Seela osasi dramatisoida kertovat osuudet, runot ja laulut toimivaksi kokonaisuudeksi. Kirjailija Arvo Salo suomensi joitakin runoja ja sai niihin Eliksen avustuksella oikean sävyn. Jani Uhlenius tuli pian mukaan ja otti vastuun musiikin sovituksista.⁴⁴⁴ Sellat luottivat Uhleniukseen ja antoivat hänelle vapaat kädet omalla tontillaan. Seela johti porukkaa ja piiskasi kurinalaiseen suoritukseen.

Se palaa, veljet, se palaa:
tämä kylämme pieni, se palaa!
Näet liekit ja ulvonnat kuulet
sitä henkivät hirveät huulet –
se palaa, on tulta nuo tuulet:
koko maailma palaa!
Sinä levität kätesi, minä
– kuka häpeän salaa? –
me seisomme ilmeettöminä
kun maailma palaa.

Arvo Salon suomennokset olivat Eliksen mielestä jopa alkuperäisiä parempia. *S'brent* – *Se palaa* -laulusta Elis totesi: ”[siitä] Arvo on tehnyt yleismaailmallisen, kaikkia

---

⁴⁴⁴ Porkka, Irmeli: Sellat kulttuurin tienraivaajina, Uusimaa 23.1.1981.

koskevan.”⁴⁴⁵ Arvo Salo oli Suomi-Israel-yhdistyksen jäsen, puheenjohtaja, hän oli juutalaisten asialla kenties yhtä innokkaasti kuin Sellat.

Juutalaislauluihin perustuvat esitykset otettiin Suomessa hämmästyttävän hyvin vastaan. Ne saivat Sellojen näkökulmasta odottamattoman suuren suosion. Monet tilaisuudet myytiin loppuun, ja uusia tilattiin. Kaiken kaikkiaan vuosien varrella esityksiä tehtiin neljä erilaista ja lisäksi konsertti- ja TV-sovituksia. Seela Sellalle vaikuttavin hetki oli Itä-Berliinissä vuonna 1980, jossa kolmikko Seela, Elis ja Jani Uhlenius esiintyivät myös paikalliselle nuorisolle. Hänestä tuntui, että he saivat sanottua jotain uutta ja tärkeää nuorille saksalaisille, jotka eivät tunteneet maansa historiaa. Heitä käytettiin propaganda-aseina todistamassa itäsaksalaisten viatonta juutalaissuhdetta, mutta he onnistuivat välittämään myös toisenlaista sanomaa omasta näkökulmastaan. Elis pääsi pamauttamaan televisiossa, että ”tälläkin puolella oli natsseja.”⁴⁴⁶ Silloin Sellat pääsivät tapahtumien polttopisteeseen, keskelle kylmää sotaa ja Euroopan jakolinjoja. He vakuutuivat, että heidän työllään oli merkitystä. Propagandan kyllästämissä DDR:ssä suorapuheisuus oli uhkarohkeaa. Elis Sella oli rohkea suustaan Suomessakin, ehkä hänen yltiöpäisyytensä meni isänniltä läpi silkasta hämmästyksestä.

Gettolaulut pääsivät myös televisioon. Eija-Elina Bergholm ohjasi *S'brent*-esityksen vuonna 1979 ja Reima Kekäläinen *Juutalaiset* 1981. *Suomen Kuvalehti* piti Kekäläisen *Juutalaisia* juutalaisten historian pikakurssina, joka alkoi Abrahamista ja päättyi Israelin valtion syntyyn. Tällainenkin tulkinta varmasti miellytti Selloja, Eliksen mielestä suomalaiset tunsivat huonosti juutalaisten historiaa. He halusivat lisätä tietoa, koska se oli paras keino vähentää ennakkoluuloja. Yleisöpalaute oli pääasiassa hyvää: ”Uusikaa vielä kerran tämä hieno ohjelma”, pyysi naiskatsoja TV-katsojapalvelussa.⁴⁴⁷ Ohjelmat uusittiinkin syksyllä 1981 nopeassa tahdissa peräkkäin. Silloin Irakin Helsingin-suurlähettiläs Saleh Mehdi Amash äityi jättämään ohjelmista tiukkasävyisen nootin ulkoministeriölle. Se ei ollut Amashin ensimmäinen kerta, jolloin hän tarttui suomalaisten juutalaissuhteeseen. Hän oli aiemmin lähettänyt kyselyn suomalaisiin yrityksiin, jossa tivattiin oliko johtajina sionisteja tai juutalaisia ja kävivätkö ne kauppaa israelilaisten kanssa. Ulkoministeriön poliittisen osaston päällikkö-

---

⁴⁴⁵ Demari 28.7.1979.

⁴⁴⁶ Se palaa, 122.

⁴⁴⁷ SK 1.10.1981. TV-katsojapalveluraportti 9.10.1981, Leikekirjat alkaen 1980, SSK.

nä toiminut Pekka Korvenheimo päätti jättää nootin sikseen. Hän totesi: ”Televisio-ohjelmiin puuttuminen ei kuulu ulkoministeriölle, Suomessahan tiedonvälitys on vapaata.” Seela ja Elis Sella kommentoivat uutista Helsingin Sanomille hämmästyneinä mutta tyytyväisinä: ”Kyllähän taiteen voima silloin suuri on, kun Amashkin hermostuu.”⁴⁴⁸

Yleensä kriitikot kirjoittivat hyvin myönteisesti Sellojen esityksistä. Ne olivat mairittelevia, jopa ylistäviä alusta loppuun saakka. *Se velvoittaa* -laulu- ja runoesityksen arviosta tyypillinen esimerkki oli *Suomen Sosialidemokraatti* -lehdessä, joka käsitteli enemmän esityksen suhdetta Israeliin ja juutalaisuuteen kuin esiintyjien taiteellista panosta: ”Sellat tunsivat velvollisuudekseen esittää oman näkemyksensä juutalaisuudesta aikana, jolloin se liian usein samastetaan vain Israelin ”haukkoihin”, [Israelin pääministeri Menachem] Beginin ja hänen miehiinsä. Mitä se juutalaisuus sitten on, jonka puolesta Sellat puhuvat? Uuden ohjelman perusteella tulkitsin itse: lämpöä, ystävyyttä, vahvaa perhekeskeisyyttä ja perinnetietoisuutta, mutta myös ihmisläheisyyttä. ... Elis Sellan tapa laulaa on lämmin, vaikka laulut tässä ohjelmassa jäävätkin enemmän Seela Sellan esittämien runojen täydennykseksi.”⁴⁴⁹

Sellat saivat paljon postia suoraan kotiinsa kuulijoiltaan. He keräsivät näitä huomionosoituksia talteen sellaisenaan, kommentoimatta. Eräs helsinkiläinen herra kirjoitti vuoden 1980 *S'brent*-esityksen jälkeen: ”Kiitos vielä kerran koskettavasta ja mieleen jäävästä illasta juutalaisen perinteen ja historian parissa. Jälleen tuli osoitukseksi se, että taiteen keinoin voidaan sanoa ytimekkäästi ja kouriintuntuvasti asioita, jotka faktoina ja numeroina ylittävät käsityskyvyn rajat, etäännyvät. Ja että voidaan sanoa asioita, joita ei muuten voida ollenkaan sanoa.”⁴⁵⁰ Hän kiteytti sen, mitä Sellat olivat suunnitelleet.

Pääkaupungissa mikä tahansa ei päässyt seulan läpi. Hufvudstadsbladetiin kritiikin kirjoittanut Karmela Belinki tarttui *Se velvoittaa* -konsertin esityksen pieniinkin epäkohtiin: ”Fakta on, että jiddisin kulttuuri perustuu ratkaisevasti kieleen ja sen ”lingua

---

⁴⁴⁸ HS 15.11.1981.

⁴⁴⁹ Merja Hurri: Rakkaus on sodan paras vastavoima. 21.12.1982. Suomen Sosialidemokraatti.

⁴⁵⁰ Leikekirja alkaen 1980, SSK.

franca” [yhteiskielen, kulttuurikielen] ominaisuuksiin. Siksi täysin suomenkielinen ohjelma tuntui kuin laimentaisi vuosikertaviiniä Helsingin kraanavedellä.⁴⁵¹ Belinki tiesi mistä puhui, koska tunsi juutalaisen kulttuurin läpikotaisin.

Ensimmäiset juutalaislaulujen ja runojen esitykset johtivat myös Raamattu-iltoihin, joissa Sellat tulkitsivat Raamatun runoutta. Aihe oli toki tuttu Seelalle lapsuudesta saakka. Erityisesti maaseudulla väki oli haltioissaan kirkkokonserteissa, joissa Raamatun runous ja sanoma otettiin alttiina vastaan. Sanoma upposi kansaan, joka kaipasi ylevöittävää, ehkä hengellistäkin kokemusta.⁴⁵² Kaikki Seela Sellaa ja hänen Raamatun tulkintaansa koskevat kritiikit eivät olleet myönteisiä. Hän sai myös ikävän kuulijapalautekirjeen kotiinsa vierailtuaan Eliksen kanssa Tampereella 1982. ”NÄYTTELIJÄ Seela Sella, Helsinki. Suonette anteeksi tämän mielipiteiden esille tuomisen lausuntaillastanne 31/10-82 Aleksanterin kirkossa Tampereella. Tulimme kuulemaan Raamatun runoutta – oletimme ainakin monet meistä tämän sanoman tulevan esille Raamatun arvovallalle sopivalla tavalla. MUTTA – petyimme melkoisesti. Jotkut meistä vallan sisäisesti järkyttyivät vaikka eivät olekaan ns. ”uskovaisia”. (...) Tämä kaikella ystävyydellä eikä suinkaan juutalaisvihalla, Tehän ette olekaan juutalainen, joten ymmärrämme ettette pystykään tulkitsemaan Raamatun runoutta sille ominaiselle tulkinta tavalla. Oletamme, ettei tällaiset lausuntaillat ja tulkinnat ole Israelin nykyisten tilanteiden ja antisemitismin ilmetessä myöskin Suomessa omiaan lisäämään Israel-ystävyyttä vaan päinvastoin. Oletamme. Eelis Sellan nöyrä olemus, laulaessaan osiaan illan ohjelmasta olivat mitä parhaiten paikallaan mutta rva Sellan riehakas ja kevyen ilmeikäs tulkinta olisi sopinut paremmin johonkin farssiin kuin Raamatun tulkintaan. (...) ”Yksi monien puolesta.” Huono palaute ei ollut ainoa laatuaan. Samaa sävyyn kirjoitti samasta tilaisuudesta toinen tyytymätön Keskipohjanmaan mielipidepalstalle.⁴⁵³ Sellat liimasivat nämäkin näkemykset leikekirjoihinsa. Seela Sella haluaa muistaa myös huonot kritiikit. Hänen mukaansa ne toimivat vastavoimana silloin, kun hänelle on vaarassa ”nousta hattuun”.⁴⁵⁴

---

⁴⁵¹ Karmela Belinki: ”Det förpliktar” 21.12.1982. Hufvudstadsbladet.

⁴⁵² Esim. Linnea Hovi: Mieliinpainuva ilta kirkossa. 16.2.1982. Itä-Häme. Leikekirja. SSk.

⁴⁵³ Leikekirja alkaen 1971, SSk.

⁴⁵⁴ Seela Sella 2011.

Gettolaulujen koko merkityksen voi ymmärtää vain, jos hahmottaa niihin liittyvät suuret tunteet. Elis oli mukana koko sydämeästään ja olemuksestaan. Hänelle niissä yhdistyivät kaksi elämän suurta asiaa: juutalaisuus ja musiikki. Lisäksi Seela ihaili häntä laulajana yli kaiken.⁴⁵⁵ Heidän yhteisellä työllään oli suuri sisäinen merkitys, ja esiintymiset täynnä tunnetta. Seelan suhde työhön ja valintoihin liittyy siihen intohimoon, jota hän kokee työstään. Hän haluaa mennä täysillä ja kokea syvästi.

Kaikesta yhteisestä tekemisestä huolimatta Seelan ja Eliksen liittoon kuului edelleen ristiriitoja. Syksyllä 1980 Elis Sella täytti 50 vuotta. Hän järjesti suuret juhlat kotona Metsälässä. Hänen puolisonsa ei kuitenkaan näyttäytynyt juhlissa. Seela ei edes käynyt paikalla. Hänellä oli muuta tärkeämpää tekeillä. Seela Sella varasi huoneen hotellista ja keskittyi täysin voimin seuraavan päivän esitykseen. Jukka Kajava ohjasi *Runarin ja Kyllikin* Intimiteatterissa. Seela ei voinut juhlia ennen näin tärkeää esitystä. Hän väittää, ettei koskaan juo lasillistakaan viiniä edellisenä päivänä ennen näytöstä. Hän sanoo, että se kertoo korkeasta työmoraalista. Hän ei koskaan antaisi itselleen anteeksi, jos juhlimisen takia pilaisi esityksen.⁴⁵⁶ *Runarin ja Kyllikin* kohdalla oma merkityksensä oli silläkin, että se oli Jukka Kajavan ohjaus. Sellat arvostivat Kajavaa, lisäksi hän oli heidän ystävänsä. Seela ei halunnut riskeerata mitään.⁴⁵⁷ Seppo Kolehmainen sanoi: ”Noin ei voi tehdä! Et voi olla pois Eliksen juhlista.”⁴⁵⁸ Seela ei kuitenkaan pyörtänyt päätöstään. Jonkinlaisen neuvottelun hän oli käynyt Eliksen kanssa, mutta sitä hän ei muista tai halua kertoa.⁴⁵⁹ Ammatti oli kaikki kaikessa Seelalle, oli aina ollut. Elis ymmärsi sen hyvin, mutta kyllä se häntä harmitti. Suorasukaiseen tapansa hän mainitsi asiasta myös *Demarin* toimittajalle, joka teki 50-vuotisjuhlahaastattelua: ”Se on harmi, että Seela ei ehdi varsinaisiin juhliini. Hänellä on *Runarin ja Kyllikin* ensi-ilta perjantaina Intimiteatterissa ja meidän täytyi tehdä niin, että siihen saakka Seela asuu hotellissa.”⁴⁶⁰

---

⁴⁵⁵ ”Rakastuin Eliksessä laulajaan.” Seela Sella 28.12.2011.

⁴⁵⁶ Seela Sella 2011.

⁴⁵⁷ Seela Sella 23.11.2011.

⁴⁵⁸ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

⁴⁵⁹ Seela Sella 23.11.2011.

⁴⁶⁰ -UA: Elis Sella 50 vuotta – Kulttuuri antaa voimaa kaikille, Sosialidemokraatti 25.9.1980.

Elis Sella vietti juhlasensa, joita emännöi tytär Ilana. Vaimo puuttui joukosta, mutta vieraat eivät todennäköisesti kiinnittäneet asiaan sen suurempaa huomiota. He tunsivat Seelan.⁴⁶¹ Eliksen suuret juhlat olivat toki erityistapaus, mutta johdonmukainen esimerkki Seelan tavoista. Jani ja Terttu Uhlenius tiesivät, että Seela saattoi mennä vaikka kellariin harjoittelemaan, jos kotona oli vieraita. Hän saattoi olla siellä koko sen ajan, kun muiden ilonpito jatkui. Seela ei tullut edes sanomaan päivää.⁴⁶²

Jukka Kajava oli instituutio jo 1980-luvulla. Hänen arvioitaan odotettiin ja pelättiin. Ne saattoivat olla ylistäviä tai runtata jonkin suorituksen täydellisesti. Kajava sanoi teatterinjohtaja Jotaarkka Pennaselle, että ”minun näkemykseni on vain yksi muiden joukossa”. Tarkalleen ottaen se ei pitänyt paikkaansa, koska *Helsingin Sanomilla* oli niin suuri painoarvo.⁴⁶³ Koska Kajava oli ystävä, hänen arvionsa olivat Selloille ensiarvoisen tärkeitä. Sittemmin Kajava antoi tiukkaa kritiikkiä Seelalle, vuonna 1987 hän haukkui Maija-Liisa Sutisen ohjaaman ”näytellyn dokumentin” *Hiljaa – liikkumatta* ja Seelan TV-roolin rouva Vihervuorena sen mukana: ”Maija-Liisa Sutinen on suunnitellut ja ohjannut muistojen pohjalta nukketeatterilta näyttävän sietämättömän TV-draaman. (...) Seela Sella näyttelee koleasti rouva Vihervuorta. Repliikit ovat tätä luokkaa: Täällä sitä vain lauleskellaan, mutta miten on töitten laita.”⁴⁶⁴ Kajava suosi Seelaa myös Pekka Lounelan ohjaamassa näytelmässä *Tarina sängynlaidalta*: ”Luis-tavan komedian hehku puuttui kokonaan, ehkä myös siksi, että näytelmän esittäjät ovat taiteilijoina kovin eri paria, Sella taitava, mutta tässä pintapuolinen, [Tapio] Hä-mäläinen roolinsa näköisesti juureva, mutta hidas ja jarrutteleva.”⁴⁶⁵

5.5. Yhden naisen monologeja

1980-luvulla Seela teki yhden naisen monologeja. Monologit kuuluvat monien tähti-näyttelijöiden uran tiettyyn vaiheeseen, jossa tarvitaan uusia näyttöjä. Joillakin kriteereillä määriteltyinä ne ovat vaikeinta työtä, jota näyttelijä joutuu tekemään. Hän on aivan yksin lavalla, paljaana, omana itsenään, vailla toisten näyttelijöiden tukea. Mo-

⁴⁶¹ Anna Liisa Anttila 26.10.2011.

⁴⁶² Jani ja Terttu Uhlenius 19.9.2011.

⁴⁶³ Jotaarkka Pennanen 1.12.2011.

⁴⁶⁴ Kajava, Jukka: Tätimäinen näytelmä nuoruusmuistoista, HS. Lehtileikkeet alkaen 1985, SSK.

⁴⁶⁵ Kajava, Jukka: *Tarina sängynlaidalta*, ilkiön kiltti komedia. HS 16.10.1987.

nologit eivät suo hengähdystaukoa saati pakopaikkaa. Jotkut näyttelijät eivät suostu tekemään niitä ollenkaan.⁴⁶⁶ Sen sijaan Seelalla oli paljon kokemusta yksin esiintymisestä jo lapsuudestaan. Hänhän oli lausunut lukemattomissa juhlissa ja tilaisuuksissa runoja. Yksin esittäminen ei ollut vierasta. Hän aloitti brittinäytelmäkirjailija Arnold Weskerin *Annie Wobbler* -monologeilla 1983. Se oli kolmen naisen ristiriitaisista elämäntilanteista kertova teksti. Seelan esityksestä tuli menestys. Seuraavana vuonna 1984 hän vietti 25-vuotistaiteilijajuhlaansa esittämällä *Wobbleria* Intimiteatterissa.⁴⁶⁷

Seela Sella etsi pitkään sopivaa tekstiä monologikseen ja törmäsi kerran raitiovaunussa kirjailija Roope Alftaniin, joka kertoi hänelle Weskerin uudesta näytelmästä. Seela kiinnostui saman tien, koska tunsu Weskerin kirjailijan maineen ja taustan, ja juttu kuulosti hyvältä, sitä ihmiset tulisivat katsomaan. Koska tekstin mahdollisuudet olivat juuri niin hyvät, kuin Alftan oli kuvannut, Seela lähti liikkeelle. Hän sai Ritva Arvelon ohjaajaksi, joka rakensi esitykseen sosiaaliluokkien kaaren. Esityksestä Seela Sella muisti myöhemmin erityisenä herkkupalana dramaattisen kääntein, jossa ruttuinen siivoojamummo vaihtui parissa sekunnissa nuoreksi viehättäväksi opiskelijatyöksi. Taiteilijalle oli jälkikäteenkin työssään olennaista taiteellinen kliimaksi, jutun varsinainen sisältö ei ollut yhtä lailla hänelle merkityksellinen. Seelalle lähes mikä tahansa tarina kelpaa esitettäväksi, jos siihen saa kiinnostavan kaaren ja jännitteen.⁴⁶⁸

Wobbleristaan Seela Sella sai lähes yksinomaan kiitosta. *Uusi Suomi* hehkutti: ”Seela Sellan tulkinta on taitavaa, muuntautumiskykyistä, loppuunvietyä. Ritva Arvelon hyvä suomennos ja rytmitarkka, otteeltaan kiinteä ohjaus näkyivät esityksen varmuutena, kohdalleen asettuneena itseluottamuksena. (...) Loppu eli väliajan jälkeinen kirjailijatarsoolo oli pelkkää juhlaa, Seela Sellan, tarkan taitajan, työtä. Kokonaisilmaisu, ääni, taitteet roolista toiseen tekivät Annabella Whartonin moniroolisesta haastattelusta yhden naisen teatteria parhaimmillaan.”⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁶ Houni, Pia 2000: Näyttelijäidentiteetti. Tulkintoja omaelämäkerrallisista puhenäkökulmista, Acta Senica 5, Teatterikorkeakoulu Helsinki, 50.

⁴⁶⁷ Huutoja ja kuiskauksia 29.10.1984. Helsingin Sanomat, Leikekirja SSK.

⁴⁶⁸ Seela Sella 5.5.2012.

⁴⁶⁹ Timo Tiisanen: Wesker Helsingissä 7.9.1983. Uusi Suomi, Leikekirja SSK.

1980-luvulla freelancer-näyttelijät eivät olleet enää aivan harvinaisia lintuja, toisin kuin vielä 1970-luvulla ja ennen sitä.⁴⁷⁰ Vertailun vuoksi todettakoon, että toinen ajan vapaa taiteilija, Liisi Tandefelt valitsi omat monologinsa toisella tapaa kuin Seela Sella. Hän oli kiinnostunut esitystensä yhteiskunnallisesta sanomasta, vaikka valitsi myös henkilökohtaisesti koskettavia aiheita. Vuonna 1975 hän halusi esittää monologin, joka pohjasi Rosa Luxemburgin päiväkirjoihin. Luxemburg oli jo tuttu Helsingin kaupunginteatterin näytelmästä. Ensin Turun Kaupunginteatterin lautakunta ei hyväksynyt hänen ehdotustaan ja leimasi hänet kommunistiksi, mutta sitten KOM-teatteri kutsui hänet tekemään Rosan sinne. Kommunisti-leima oli erityisen merkillinen, koska Tandefelt ei edes kuulunut kommunistiseen eikä mihinkään muuhunkaan puolueeseen. Hän sai kokea miltä tuntui, kun yleisö samasti näyttelijän ja hänen kohteensa. Dramaturgi Outi Nyytäjä lisäsi esitykseen yhteiskunnallista kontekstia ja sanoi suoraan, että halusi suomalaisen yleisön tutustuvan puolalaisen sosiaalidemokraatin historiallisiin taustoihin, jotta he voisivat ymmärtää hänen toimintaansa. Myöhemmin Tandefeltin päätös esittää graafikko Käthe Kollwitzia⁴⁷¹ kumpusi myös kiinnostuksesta pohtia taiteilijan yhteiskuntasuhdetta.⁴⁷²

Paavo Haavikon *Kullervosta* Seela teki Kari Paukkusen kanssa omalaatuisen lausuntaesityksen juhlistamaan Kalevalan juhlavuotta ja Kansainvälistä nuorisovuotta 1985. Seela Sella etsi sopivaa tekstiä ja törmäsi *Kullervoon*, joka ei ollut sopinut Kalle Holmbergin TV2:lle tekemään *Rauta-aika*-suursarjaan. Teos keskittyi Haavikon tekstiin. Lavastuksena oli vain Martti Aihan Kullervo-veistos. Seela Sella tiesi hyvin, ettei teos ollut ”suuren yleisön” juttu, mutta se ei ollut ratkaisevaa. Esitys kiersi ympäri maata Jämsän ja Kajaanin taideviikoilta Helsingin Ryhmä- ja Kansallisteatteriin. Haavikko lupasi tekstinsä Sellalle ”muutamaa satasta vastaan”. Seela Sella oli pelännyt etukäteen, mitähän Haavikko tekstistään ottaisi, koska oli ”niin rahanahneen maineessa”. Hinnalla ei kuitenkaan ollut Haavikolle väliä, jos joku halusi hänen tekstiään käyttää.⁴⁷³

---

⁴⁷⁰ Karhunen, 55-56.

⁴⁷¹ Käthe Kollwitz (1867-1945) oli Saksan kuuluisimpia naistaiteilijoita, jonka aiheet käsittelivät usein tavallisia ihmisiä ja heidän ongelmiaan sodan ja nälän kurimuksessa.

⁴⁷² Tandefelt, 89, 91, 96.

⁴⁷³ Seela Sella 6.2.2010.

Mitä Seela Sella tavoitteli *Kullervolla*? Hän kertoi myöhemmin, mitä se hänelle merkitsi: ”Esitykseen kuului kohta, jossa kiersin kehää näyttämöllä taputtaen jaloillani rytmiä ja lausuen Haavikon tekstiä. Kuulin selvästi, kun yleisöstä eräs mies kuiski vaimolleen: ”Tämä on ihan tyhmä esitys, joku akka vaan kiertää kehää ja puhuu itseksensä.” Seelan mielestä kommentti osui täydellisesti, koska juuri näin se oli, esitys ei ollut tavanomainen teatterikappale. Mies oli tullut katsomaan teatteria, hänen odotuksensa eivät olleet täyttyneet ja hän ihmetteli havaintoaan ääneen. Seela uskoi, että havainto poiki kotona keskustelun teatterin tavoista ja merkityksestä. Hänelle se oli riittävä palaute. Taiteella oli vaikutusta.⁴⁷⁴

Televisio työllisti Seelaa säännöllisesti 1970–80-luvuilla. Hän esitti Pirkko Saision romaaniin perustuvassa *Elämänmenossa* vuonna 1978 Lempi-tätiä, joka tuki omia mielipiteitään tyrkyttämättä Marja-tytön kasvuprosessia. Marjaa esitti nuori Susanna Haavisto. Sarja oli hyvin suosittu, ja *Anna*-lehti kirjoitti: ”Siitä puhuvat nyt kaikki.”⁴⁷⁵ YLE:n katsojapalvelussa sitä myös arvosteltiin: ”Nainen: Näytelmässä naiset on pistetty ihmispedoiksi, ja tällaista lähetetään vielä uusintana.” Jukka Kajava kiteytti 1980: ”Saision esikoisromaanin filmatisointi kuuluu tv-tuotantomme huippuihin.”⁴⁷⁶

Lempi-tädin rooli sopi Seela Sellalle hyvin. Hän tuli tutuksi ympäri Suomen, koska sarjaa seurattiin tiiviisti. Suomalaiset katsojat ilmeisesti kokivat hänen roolihahmonsa aidoksi, koska jotkut katsojat jopa samastivat Lempin ja häntä näyttelevän Seelan. Eräs muistelijä kertoi myöhemmin YLE:n haastattelussa, että ”en koskaan unohda Seela Sellan otsaryppyä, sitä suoraa viivaa siinä kulmakarvojen välissä, hän oli niin ilmetty Lempi.”⁴⁷⁷ Muutamat tytöt alkoivat soittaa Seelalle kotiin. Kerran häneen otti yhteyttä hyvin sairas nuori tyttö, Tatu. Seela kuunteli Tatun huolia ja halusi tavata. Tyttö arveli, ettei Seela kehtaisi esiintyä hänen kanssaan missään julkisesti. Seela Sella ei kuitenkaan ajatellut niin. Ystävyys syveni, ja myös Elis tuli apuun ja järjesti tytölle asunnon. Tatun kävi lopulta huonosti, hän kuoli huumeiden yliannostukseen. Seela aloitti toisenkin ystävyysuhteen Lempi-tädin takia – hän tapaa edelleen Lee-

---

⁴⁷⁴ Seela Sella 17.11.2009 Näyttämötaiteen vuotuisen valtionpalkinnon jakotilaisuudessa Säätytalolla.

⁴⁷⁵ Sormunen, Helena: Seela Sella on kahden kulttuurin tulkki, *Anna* 21.11.1978.

⁴⁷⁶ YLE:n katsojapalvelun raportti, Kajava, Jukka: ”Elämänmenon odotettu uusinta”, *HS* 28.3.80. Leikekirja alkaen 1978, SSk.

⁴⁷⁷ <http://muistikuvaputki.yle.fi/muistot/%2A/613?page=19>, Katsottu 12.4.2012.

naa. Seela Sella ei väistänyt vastuutaan vaan suhtautui tyttöihin vakavasti.⁴⁷⁸ Tarina kertoo Seela Sellan lämmöstä ja tavasta suhtautua ihmisiin. Hän on tosissaan ja kuuntelee, mitä ihmiset sanovat. Heidän asiansa kiinnostavat häntä. Seela Sella antoi aikaansa Tatulle ja Leenalle, vieraille ihmisille. Antoiko hän loppujen lopuksi enemmän huomiota oman perheensä ulkopuolisille henkilöille, heille, jotka liittyivät hänen työhönsä? Kenties Tatu ja Leena tarvitsivat enemmän Seelaa kuin Elis, Ilana ja Ariel, joilla oli myös toisensa, mutta muutama vuosi *Elämänmenon* jälkeen Seela Sella valitti *Jaana*-lehdelle kokevansa huonoa omaatuntoa omien lastensa vuoksi: ”Lapsille ei riitä aikaa.”⁴⁷⁹

Elämänmeno ja Lempi-täti ovat esimerkki taiteilijan yhteiskunnallisesta merkityksestä. Taide ja myös viihde vaikuttavat ihmisiin, usein pitkän ajan kuluttua esityksestä. Vaikuttaminen on Seelalle eräs syy tehdä työtä. Hän toivoo herättävänsä ihmisissä uusia ajatuksia ja näkökulmia. Tässä hän onnistui Lempi-tätinä. Hän ei myöskään torjunut herättämäänsä reaktiota vaan kantoi vastuun. Hänen mielestään näyttelijöillä on työstään vastuu, jota ei pidä kieltää esimerkiksi koppavalla käytöksellä.⁴⁸⁰

Seela Sella oli onnellinen, kun Intimiteatterin menestysnäytelmä *Laahus* taltiointiin studiossa ja esitettiin televisiossa vuonna 1979. Lauri Kokkosen *Laahuksen* Anna-Liisa Liimatainen oli hänelle erityisen läheinen rooli. Sen Antti Einari Halonen ohjasi alun perin Intimiteatterissa. Siinä hän oli ompelija, joka teki puvun Anja Pohjolan näyttelämän kukkakauppiaan 50-vuotisjuhliin. Seela Sella sanoi roolityöstään: ”Ymmärrän täydellisesti miten Anna Liimatainen ajattelee. Niinhän pitäisi tuntea jokaisessa roolissa.”⁴⁸¹ Halosesta tuli Seelalle luotto-ohjaaja. Hän osasi toimia Seelan kanssa. Hän antoi myös tärkeitä ohjeita, jotka Seela sisäisti: ”Antti Einari sanoo aina, ettei saa kertoa kaikkea, ei saa analysoida puhki. Jos jokainen tietää, mitä jokainen ajattelee näyttämöllä, katoaa sähkö ja salaisuus. Silloin kun en ole selittänyt ajatuksiani viimeistä piirtoa myöten vastaanäyttelijälle, silloin hänenkin pitää olla tarkkana ja herkkänä sen suhteen, mitä ketjua me oikein ryhdymme rakentamaan.”⁴⁸² Antti Einari Halosen mukaan teatteriesitysten harjoitteleminen ei ollut demokraattista, pikemmin-

⁴⁷⁸ Gustavsson, Markku, Yle 2009.

⁴⁷⁹ Eija Mäkinen: Hetkiä Seela Sellan elämästä. 8.9.1983. *Jaana*.

⁴⁸⁰ Seela Sella 2011.

⁴⁸¹ Harjuvuori, Arja: Nojatuolissa. *Seura?* 1987?, Leikekirja alkaen elokuu -86, SSK.

⁴⁸² Hulmi, 109.

kin tainnutusta. Se sopi Seelalle: ”Minä haluan olla vahaa ohjaajan käsissä. Haluan olla muovattavissa, muokattavissa, vietävissä! Haluan luottaa ohjaajaan, vaikka pahimmillaan siitä seuraa, että huonosti ohjattuna ei minua mikään pelasta.”⁴⁸³

Nykyäänkin Seela Sella nähdään säännöllisesti televisiossa. Viimeksi vuonna 2012 hän esiintyi Hannu Salaman *Siinä näkijä missä tekijä* -romaanin pohjautuvassa samannimisessä kaksiosaisessa tv-sarjassa ja Pirkko Saision *Tehtaassa*. Televisio tai elokuva eivät kuitenkaan koskaan ole Seelalle olleet yhtä tärkeitä kuin teatteri, suuren yleisön tavoittamisesta huolimatta. Työprosessi ja esityskokemus ratkaisevat Seelan ja monien muidenkin näyttelijöiden prioriteettijärjestyksen, sen mitä he tekevät mieluummin. Elokuvasa työskentely vaatii aivan toisenlaista työtettä kuin teatterissa. Filmissä ohjaaja on kaiken avain, hänellä on kokonaisuus hallussaan, teatterissa toimitaan näyttelijöiden kautta.⁴⁸⁴

Intimiteatterin Tommi Rinne oli monivuotinen yhteistyökumppani Seelan freelancer-kautena. Pari esitti eri puolilla Suomea Bernhard Sladen komediaa *Samaan aikaan ensi vuonna* lukemattomia kertoja. Vaikka näytelmän taattu myyntivaltti oli seksi, näyttelijät jaksoivat kritiikkien perusteella kuitenkin kerran toisensa jälkeen paneutua rooleihinsa tosissaan. Tästä näytelmästä tuli kuitenkin usein paheksuvia kommentteja. Ylivieskassa yleisö kohahti rajusti, kun Seelan roolihahmo Doris sanoi: ”Nussitaanko?”⁴⁸⁵ Seela Sella tottui kehittämään itselleen projekteja. Välillä vierailut ”laitosteattereissa” kuten Tampereen Teatterissa tulivat tarpeeseen. Talon puolesta tarjottiin tilat, puvut, ohjaus ja työtoverit. Seela Sella ei nyrpistänyt nenäänsä edes farssille kuten *Kissa pistöksissä* näytäntökaudella 1986–1987.⁴⁸⁶ Hän osasi nauttia suuren talon eduista ja työryhmästä pitkän yksinäisen kauden jälkeen. Lisäksi oli nostalgista palata tuttuun taloon, jolla oli oma syvälinen merkityksensä Seelan näyttelijäntyön alkuvaiheissa.

Vuosina 1988–89 Seela Sella kuului Ritva Siikalan perustamaan Raivoisat Ruusut -ryhmään. Se alkoi ainoastaan naisnäyttelijöiden kesäteatterina. Ensimmäisenä kesänä

---

⁴⁸³ Hulmi, 125.

⁴⁸⁴ Seela Sella 2011.

⁴⁸⁵ Sella ja Rinne ihmissuhdekomediasa. Ylivieska 20.2.1986. Leikekirja, SSK.

⁴⁸⁶ Tampereen teatteri tiedotuslehti 1/86, Tampere 1986, Leikekirja SSK.

1988 syntyi Shakespearen *Henrik VI*. Se tehtiin tyhjästä, kaikki tehtiin alusta alkaen itse, yhdessä. Avustajia ei haluttu käyttää, kaikki piti tehdä näyttelijöiden voimin. Se tarkoitti esimerkiksi yleisövessojen siivoamista. Aluksi näyttelijöille ei voitu edes luvata palkkaa koko kesän työstä.⁴⁸⁷ Toukokuussa 1988 aloitettiin harjoitukset, esitykset olivat heinäkuussa Katajanokan Konepajassa. Jo varhemmin keväällä tehtiin pohjustusta, jossa konkarit opettivat nuorempiaan. Prosessista piti tehdä mahdollisimman avoin, jossa kaikilla olisi mahdollisuus osallistua ja kertoa mielipiteensä joka asiasta. Lopuksi tuli kova kiire, jossa valtava produktio runnottiin kokoon. Valaistuksen, lavastuksen ja näyttämötekniikan hoitivat alan ammattilaiset.⁴⁸⁸

Prosessi oli niin Seela Sellalle kuin muillekin monin tavoin rankka ja järkyttävä. Harjoitukset kestivät aamusta iltaan, Konepaja oli kylmä ja hiekka pölisi koko ajan, lounastaukoja ei juuri pidetty eikä ketään säästetty. Tila oli iso, ja sitä joutui juoksemaan päästä päähän hiestä märkänä. Seela Sella sanoi itkeneensä joka päivä väsymystään. Hän päätti kestää valittamatta siksi, että sai sillä tavalla kootuksi vaadittavan energian. Hän arveli, että mikäli olisi purkautunut ja huutanut ulos tuskansa ja raivonsa, hän ei olisi enää saanut energiaansa kokoon. Se kannatti, koska silloin hän oppi itsestään lisää ja tiesi pystyvänsä hallitsemaan itsensä jopa epäinhimillisissä olosuhteissa.⁴⁸⁹

Innostavin puoli prosessissa Seela Sellan kannalta oli kuitenkin roolityö ja Shakespeare. Seela Virtanen oli valinnut teatterikoulun karsintoihin Shakespearea, Julian parvekekohtauksen. Siikalán *Henrik VI:ssä* hänellä oli lisäksi mahdollisuus näytellä miestä. Hän sai nyt ryhmässä analysoida Henrikiä, valtaa, sotaa, avioliittoa, rakkautta ja erotiikkaa. Seela Sella kuuluu Shakespearea varauksetta ihailevien joukkoon. Teatterimies ei kirjoittanut näytelmiinsä pitkiä näyttämöohjeita kuten vaikkapa Tshov vaan esimerkiksi ”Kuolee” tai ”Menee”. Silloin näyttelijät saivat ratkaista, miten joku kuoli tai poistui näyttämöltä.⁴⁹⁰ Seela Sella ei jatkanut Siikalán ryhmässä enää Henrikin jälkeen, hän tähysi jo eteenpäin.

---

⁴⁸⁷ Keinänen, Nely (toim.) 2010: Shakespeare Suomessa, WSOY Helsinki, 151.

⁴⁸⁸ Mykkänen, Marja Kaarina (toim.) 1996: Raivoisat ruusut: teatteriseikkailu, Pohjoisen Oulu, 8, 37.

⁴⁸⁹ Keinänen, Nely, 246.

⁴⁹⁰ Keinänen, 260.

5.6. Ei suurta paloa ulkomaille

Vuonna 1990 Seela Sella saavutti erään suurimmista unelmistaan. Hän sai kiinnityksen Kansallisteatteriin Helsinkiin. Kansallisteatteri oli ollut unelmissa heti, siihen kiinnittyi alusta alkaen Seelan teatteriharrastus. Kai Savola palkkasi hänet ensin vierailijana aivan pikkurooleihin, mutta sitten tuli kiinnitys. Merja Larivaara tuli tohkeissaan Seelaa vastaan käytävällä: ”Oletko nähnyt, seinällä on lista, olet pääroolissa Arthur Millerin *Tulikokeessa!*” Seela meni katsomaan. Hänen nimensä oli tosiaan listalla: ”Elisabeth Proctor – Seela Sella”, vaikka talon vakituksessa henkilökunnassa oli monta hänen ikäistään ja kokemukseltaan saman sarjan naista. Hän sai kutsun Savolalta keskusteluun ja marssi sisään: ”Aiot sää tarjota mulle vakituista työpaikkaa?” Savola takelteli ihmeissään: ”Mitä, mitä sinä nyt ...” Seela sanoi: ”En kai minä ole hullu. Ethän voi ottaa minua vierailijana päärooliin, voit vain sanoa muulle henkilökunnalle, että päätit kiinnittää minut ja tämä olisi tulorooli!” Savola myönteli vaivautuneena ja ehkä myös helpottuneena. Elis ja Seela olivat miettineet koko jutun tarkasti kotona etukäteen. Se tarkoitti sitä, että juutalaislauluja ei voisi enää esittää yhtä usein, koska säännöllinen työ vaatisi paljon. Se sopi onneksi Elikseille, joka ymmärsi Seelan urakehityksen lisäksi senkin mitä kuukausipalkka merkitsi perheen taloudelle.⁴⁹¹

Miksi Kansallisteatterilla oli niin erityinen asema Seelalle? Miksei Tampereen Teatteri ollut suurin unelma, tai pikemminkin Tampereen Työväen Teatteri, Pispalan plikalle? Seela Sella korostaa mielellään sukunsa kokemusta sisällissodasta 1918, jossa kuoli Seelan isoisä Vihtori Öhman. Vaikka vielä 1950-luvulla tamperelaiset saattoivat valita teatterinsa poliittisista syistä: porvarilliset kävivät Tampereen Teatterissa, työväki TTT:ssä⁴⁹², Seelalle ja hänen äidilleen molemmat teatterit kävivät.⁴⁹³ Taide oli tärkeämpää kuin politiikka. Työpaikan valintaan eivät vaikuttaneet poliittiset kriteerit, ura oli tärkeämpi.

Kansallisteatteri oli tietysti koko suomalaisen teatterin alkukoti, symboli. Suomalaisesta Teatterista tehtiin virallisesti Kansallisteatteri vuonna 1902, jolloin se sai oman uuden rakennuksensa rautatientorilta. Se oli kilpaillut valtioneudesta ja asemastaan

---

⁴⁹¹ Seela Sella 28.12.2011.

⁴⁹² Kirsti Mäkinen 17.10.2011.

⁴⁹³ Seela Sella 2011.

Suomen päänäyttämönä Nya Teaternin, Svenska Teaternin edeltäjän kanssa ja ohittanut sen 1880-luvulla Suomen ykkösteatterina. Muut vähitellen perustetut teatterit olivat aluksi leimallisesti maaseututeattereita, perifeerisiä laitoksia. Tampereen Teatteri perustettiin kuitenkin jo 1904, ja on siis Suomen vanhimpia ammattiteattereita.⁴⁹⁴ Jo vuonna 1912 se sai tyylikkään, ajan vaatimukset hienosti täyttävän jugend-tyylisen teatteritalon Tammerkosken rannalta. Siellä lukiolainen Seela Virtanen seurasi esityksiä teatterinjohtaja Sakari Puurusen myöntämän henkilökohtaisen kortin turvin. Se oli pieni ”vihreä kortti”, osoitettu Seela Virtaselle ja sillä hän pääsi katsomaan joka ikisen esityksen ”jos vain oli tilaa.” Kortti on jo hävinnyt, mutta Seela Sella muistaa sen hyvin, samoin lukemattomat illat, jotka hän istui teatterissa. Hän oppi ulkoa monien roolien vuorosanat ja eläytyi esimerkiksi Eeva-Kaarina Volasen rooliin *Sodan ja rauhan* Natasana niin voimakkaasti, että tuntee väristykset edelleen selässään, kun muistelee hänen repliikkiään rakastetustaan.⁴⁹⁵

Kansallisteatteri symboloi sitä unelmaa, jonka Seela halusi saavuttaa. Hänen kunnianhimensa päättyi kuitenkin Suomeen. Hän ei ollut niin intohimoinen, että olisi uhrannut kaiken ja lähtenyt etsimään maailmalta uusinta uutta, kirkkainta kärkeä teatterissa. Silti hänen kunnianhimensa oli sisäistä laatua, joka tuli tyydytetyksi taiteellisista voitoista. Hän ei uneksunut urasta maailmanluokan tähtenä, tai suurista rahoista, ei tähdännyt Broadwaylle tai Lontooseen. Hän ei kuvitellut olevansa kuin Ingrid Bergman, jonka ura jatkui ruotsalaisista teattereista ja elokuvista amerikkalaisiin Hollywood-tuotantoihin. Hänen alueensa on ollut aina ennen kaikkea teatteri. Se on hyvin kansallinen alue, jo yksin kielen puolesta. Suomalaiset ovat aina olleet sivussa teatterimaailman ytimeistä perifeerisen sijaintinsa ja ennen kaikkea kielen takia. Lasse Pöysti on suomenruotsalaisena näyttelijänä menestynyt vierailuissaan Pohjoismaissa, sekä Ruotsissa että Norjassa. Lisäksi hän jopa johti Tukholmassa Dramatenia 1980-luvulla, mutta palasi muutaman vuoden päästä Suomeen. Kielitaitoiselle Kyllikki Forssellille tarjoutui joitakin kiinnostavia mahdollisuuksia ulkomailla, mutta hän valitsi uransa kotimaassa ja velvollisuutensa avioliitossa. Ruotsalaiset sen sijaan ovat onnistuneet

---

⁴⁹⁴ Seppälä ja Tanskanen, 35.

⁴⁹⁵ Gustafsson, Markku: Miten minusta tuli minä, Seela Sella.

<http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=115&t=778&a=6787>. Katsottu 21.11.2011.

maailmanvalloituksessa useita kertoja. Forssellin mukaan Ingmar Bergman avasi ovia monille ruotsalaisille näyttelijöille.⁴⁹⁶

1980-luvulla Seela Sella kiersi Saksassa, Unkarissa ja Israelissa esittämässä gettolauluja. Muuten hän on pääasiassa pysynyt kotimaisilla näyttämöillä. Hänen mielestään 1950–60-luvut eivät olleet sellaista aikaa, jolloin ulkomainen ura olisi ollut teatterintekijöiden mielessä. Aika oli sellainen, että tehtiin suomalaista teatteria suomalaisille. Silloin rakennettiin sodanjälkeistä Suomea myös teatterissa.⁴⁹⁷ Suomalaisten urahaaveet suuremmilla näyttämöillä ulkomailla ovat usein kilpistyneet yksinkertaisesti kielikysymykseen. Vaikka harvat suomalaiset näyttelijät edes alkujaankaan pyrkivät tekemään uraa ulkomailla, sotien jälkeen tarve kansainvälistyä oli kuitenkin vielä entistä suurempaa. 1950-luvun uusien teatterien tavoitteeksi tuli seurata niin näyttelijäntyössä, ohjelmistovalinnoissa kuin teatteritekniikassakin kansainvälisiä virtauksia. Myös Kansallisteatterin johtajan Arvi Kivimaan linjauksena oli, että suomalaisen näyttämötaiteen tuli vertautua tasaveroisena muiden, lähinnä eurooppalaisten maiden näyttämötaiteeseen. Sen hän totesi vuonna 1956 näytäntökauden avajaispuheessaan.⁴⁹⁸ Kyllikki Forssellin mielestä Kivimaa myös onnistui. Hänen aikanaan Suomi oli tavanomaista enemmän näkyvillä kansainvälisillä kentillä. 1955 Arvi Kivimaa vei joukkonsa Pariisiin, jossa esitettiin Aleksis Kiveä sekä rohkeasti ranskalaisten omaa Molièreä. Eläkkeelle jäänyt Eino Kalima ohjasi 1954 Tsehovin *Kolme sisarta* Oslossa ja 1956 *Kirsikkapuutarhan* Göteborgissa. 1956 Kansallisteatteri ja Svenska Teatern vierailivat esityksineen Ruotsissa.⁴⁹⁹ Seela Sellan mielestä hänen kurssitovereistaan Ville-Veikko Salminen oli ainoana kiinnostunut ulkomaisen uran tarjoamista näköaloista, ja se oli mahdollista hänen taustansa puolesta, Ville-Veikko oli käynyt sisäoppilaitosta Englannissa ja osasi kielen hyvin.⁵⁰⁰ Hän jäi kuitenkin Suomeen ja teki uraa TV-teatterissa 1960-luvulla. Seelan ikätoveri, vuonna 1961 teatterikoulusta valmistu-

---

⁴⁹⁶ Kyllikki Forssell 3.1.2012.

⁴⁹⁷ Seela Sella 6.2.2010.

⁴⁹⁸ Seppälä ja Tanskanen, 265.

⁴⁹⁹ Kyllikki Forssell 3.1.2012, Seppälä ja Tanskanen, 240.

⁵⁰⁰ Seela Sella 6.2.2010.

nut Liisi Tandefelt teki myöhemmin 1980–90-luvuilla paljon kiertueita Euroopassa, erityisesti Itä-Saksassa. Hänen 500 esityksestään 140 oli ulkomailta.⁵⁰¹

Perinteisesti suomalaiset teatterintekijät olivat hakeneet oppia ulkomailta, koska kotimaassa sitä oli huonosti tarjolla. Heti sodan jälkeen ulkomaille suuntautuvat opintomatkat olivat vaikeita rahanpuutteen vuoksi. Samaan aikaan oli ensiarvoisen tärkeää rakentaa yhteyksiä yli kansallisten rajojen. Suomessa pohjoismainen yhteistyö osoitautui tärkeäksi, kun Suomi taiteili Neuvostoliiton ja lännen rajamaastossa. Kansandemokratiaksi leimautumista pelättiin. Vuonna 1948 Suomi liittyi Pohjoismaiseen Teatterivaltuuskuntaan, jonka tavoitteena oli entistä tiiviimpi pohjoismainen teatteriyhteistyö. Monet ohjaajat joutuivat väkisin opiskelemaan ulkomailta, koska vasta vuonna 1953 perustetulle teatterikoulun ohjaajalinjalle otettiin vain pari koulutettavaa vuosittain. Ohjaajien ohella myös näyttelijöistä monet hakivat oppia ulkomailta jälleen 1950-luvulla. Lasse Pöysti sai Arvi Kivimaalta stipendin opintomatkalle Pariisiin vuonna 1950. Hänelle Ranska oli tärkeä suunta. Sylvi Kekkosen johtaman kulttuurivaltuuskunnan vierailu Kiinan kansantasavaltaan oli eräänlainen opintomatka sekini. Teatterista mukana olivat näyttelijäpari Ritva Arvelo ja Heikki Savolainen. Arvelo sai paljon vaikutteita kiinalaisesta teatterista, hän kirjoitti siitä pitkän artikkelin, ohjasi Suomessa mahdollisesti ensimmäisen kiinalaisen näytelmätekstin Harmaatukkainen tyttö Helsingin kansanteatteriin ja kokeili oppeja myös opettajana teatterikoulussa.⁵⁰² Kyllikki Forssell vieraili ulkomailta ja tutustui moniin ulkomaisiin teatteriesityksiin eri apurahojen turvin.⁵⁰³ Avaukset ulkomaille voimistuivat kenties lisää 1960-luvulla opiskelleiden nuorten halussa uudistaa elitistiseksi kokemaansa vallitsevaa teatteria. Ulkomaiset vaikutteet haettiin etupäässä itänaapurista ja erityisesti DDR:stä. Sosialististen maiden saavutukset olivat silloin agendalla. Esimerkiksi ohjaaja Kaisa Korhonen kävi järjestelmällisesti Berliner Ensemblen ensi-illoissa imemässä vaikutteita: ”Esitykset olivat suomalaiseseen teatteriin verrattuna aivan toista lajia. Häikäilemätöntä, epäsentimentaalista teatteria, näyttelijöiden teatteria, hyvin stilisoitua ja visuaalisesti rohkeaa – ei sellaista täällä nähnyt.”⁵⁰⁴ Kaisa Korhonen piti puheen Suomi–

---

⁵⁰¹ Houni, Pia ja Helavuori, Hanna-Leena: Liisi Tandefeltin taiteilijuus: muutoksia ja moninaisuutta, teoksessa Houni, Pia (toim.) 2006: Liisi Tandefelt – monessa roolissa, Like Helsinki, 45.

⁵⁰² Seppälä ja Tanskanen, 240, 345.

⁵⁰³ Forssell ja Kinnunen, 104-105.

⁵⁰⁴ Suutela, 85.

Neuvostoliitto-Seuran taideseminaarissa 1973, jossa hän kritisoi suomalaisen teatterin edellisten vuosikymmenten tapaa hakea vaikutteensa länsimaista, Ranskasta ja USA:sta: ”Kuusikymmenluvulla teatterimme lainakulttuuri ja vaikutteiden yksipuolinen noukinta länsimaista johtikin selvään umpikujaan.” Hänen mukaansa vähitellen kehitys kulki kohti oman kansallisen kulttuurin arvostusta.⁵⁰⁵ Esimerkkien perusteella heti sotien jälkeen kuten myöhemminkin aktiivisimmat teatterintekijät hakeutuivat omien tarpeidensa mukaan kukin siihen suuntaan, myös ulkomaille, missä tapahtui ja mikä vaikutti kiinnostavalta.

5.7. Kansallisteatteri – unelma ja onnenpotku

Seela Sellan kiinnitys Kansallisteatteriin tapahtui juuri oikeaan aikaan hänen taloutensa ja uransa kannalta. Vuonna 1990 Suomi syöksyi syvään lamaan. Kasinotalous näkyi ihmisten ylisuurissa asunto- ja kulutusluotoissa ja yritysten epäonnisisissa seikkailuissa yhtäkkiä avautuneilla rahamarkkinoilla. Neuvostoliiton romahdus ja idäntalouden tyrehtyminen syvensivät Suomen ahdinkoa.

Laman aikaan näyttelijän oli turvallista olla ”laitosteatterissa” töissä. Maan päänäyttämö tarjosi vakaasti töitä, vaikka teatteriyleisö pieneni. Freelancer-näyttelijät saattoivat sen sijaan olla hätää kärsimässä. Keski-ikäisten naisnäyttelijöiden ei ole aina helppo saada rooleja, ainakaan mieluisia ja haastavia. ”Vapaana” taiteilijana lamassa olisi ollut liikaa vaaroja. *Ilta-Sanomat* otsikoi Päivyrissään syksyllä 1992: ”Teatteriyleisö valitsee nyt varman päälle”, ja kysyi ingressissä ”Viekö lama katsojat vakavalta draamalta?” Kansallisteatteri esitti Arthur Millerin *Syöksykierrettä* Antti Einari Halosen ohjaamana. Seela Sellalla oli kolmesta pääroolista yksi toisena vaimona – Katariina Kaitue oli toinen – ja työn tekeminen auttoi myös kriittisenä aikana, jolloin aviomies Elis oli sairaalassa ja lopulta kuoli joulukuussa.

1990-luvun lama ei suoraviivaisesti tappanut kulttuuria. Huonoina aikoina ihmisillä on tarve nähdä ja kokea jotain uutta, usein hauskaa, elämyksellistä, keskittyä muuhunkin kuin omaan epäonneen. Kirjoja ostetaan lamassa paljon. Ryhmäteatterin teatterisihteeri kuitenkin kertoi karuja tosiasioita talouskurimuksesta: ”Meillä lama näkyy

---

⁵⁰⁵ Teatteri 19-20/1973.

siinä, että ihmiset varaavat paikkoja, mutta soittavat lunastuspäivänä, ettei heillä olekaan rahaa.” Talouden nousut ja laskut vaikuttavat, mutta kulttuurissa kuitenkin usein ratkaisee jokin muu. Kom-teatterin talouspäällikkö Kari Löyttyjärvi analysoi: ”Katsojamäärään vaikuttaa ennen kaikkea meneillään oleva juttu. Meillä oli tyhjiä iltoja 1980-luvun puolivälissäkin, vaikka ihmisillä oli rahaa.”⁵⁰⁶

Joidenkin Seela Sellan uraa seuranneiden mielestä Seela saavutti suurimmat voittonsa vasta Eliksen kuoleman jälkeen.⁵⁰⁷ Sekä Kyllikki Forssell että Kirsti Mäkinen arvelevat, että Seela Sella kuuluu nyt suomalaisten kärkinäyttelijöiden piiriin.⁵⁰⁸ Kansallis-teatterilla on suuri merkitys näyttelijän uralla. Moni hämmästelee, pääsikö Seela Sella todella Kansalliseen vasta 1990-luvulla, yli 50-vuotiaana. Miksei Kansallinen poiminut tähteä talteen jo aiemmin? Ritva Siikala esitti oman arvionsa kirjassa *Shakespeare Suomessa*: ”Vanha Henrik VI käynnisti Seela Sellan upean uran pääkaupungin näyttämöiden valtateillä.”⁵⁰⁹ Hän uskoi Seelan saaneen potkua uralleen Teatteri Raivoisten Ruusujen Henrik-tulkinnastaan. Sitä toki kehuttiin kritiikeissä, mutta Seela Sella oli ansainnut kannuksensa jo aiemmin.

Eräs Seela Sellan tärkeimmistä voimavaroista näyttelijän uran rakentamisessa oli epäilemättä Elis. Vaikka Seela ei aina osannut ja ehkä halunnutkaan häntä arvostaa, Eliksen tuen merkitys on jälkikäteen ajatellen ollut mittamattoman arvokas. Ensin Seelalla oli äiti, joka teki kaikkensa tyttärensä opintojen ja uramahdollisuuksien eteen. Sitten hänellä oli Elis. Mieheensä ansiosta Seela sai sekä taiteilijan uran että perheen, ja molemmissa hän vieläpä onnistui. Se on harvinainen yhdistelmä. Lisäksi Elis oli paitsi uskollinen aviomies – lukuun ottamatta kriisivaihetta 1960–70-luvun taitteessa – hän oli myös paras ystävä ja ihailija, joka antoi jakamatonta tunnustusta vaimolleen. Sellaisen voiman rinnalla kriittiset äänet vaimenivat nopeasti ja jäivät sivuun. Eliksen kuoleman jälkeen Seela Sella oli auttamatta hetken hukassa, kenen varassa hän saattoi rakentaa elämänsä uusiksi?

---

⁵⁰⁶ Saija Hakoniemi 27.10.1992: Teatteriyleisö valitsee nyt varman päälle. *Iltasanomat Päivävyri*.

⁵⁰⁷ Anna-Liisa Anttila 26.10.2011.

⁵⁰⁸ Kirsti Mäkinen 17.10.2011, Kyllikki Forssell 3.1.2012.

⁵⁰⁹ Keinänen, 150.

Seela Sella kokosi itsensä miehensä kuoleman jälkeen. Hänellä oli muitakin tukijoita. He olivat Seppo Kolehmainen, Anna-Liisa Anttila, Ritva Ahonen ja Risto Mäkelä, Antti-Einari Halonen sekä Kari Paukkunen. Hänen uransa ei kokenut notkahdusta edes Eliksen kuoleman takia. Seela Sella ei irrotanut otettaan työstään ja elämästään. Taiteen keskustoimikunta nimitti hänet taiteilijaprofessorin virkaan vuonna 1998. Silloin hän oli toiminut ammattinäyttelijänä jo lähes 40 vuotta. Kriteerinä professuurissa on, että henkilöä pidetään erityisen etevänä taiteenharjoittajana. Seela otti virkavapaata Kansallisteatterista ja kiersi opettamassa teattereissa eri puolilla Suomea. Hän piti siitä paljon, hänelle sopi olla linkkinä ohjaajien ja näyttelijöiden välissä.⁵¹⁰ Taiteilijaprofessorin virkakausi päättyi vuonna 2001, jolloin Seela Sella palasi Kansallisteatteriin. Siellä hän jatkoi vuoteen 2003, jolloin joutui jäämään eläkkeelle 67-vuotiaana. Seuraavana vuonna hän alkoi nauttia valtion taiteilijaeläkettä. Kansallisteatterissa Seela toimi usein jonkinlaisena välittäjänä johtajan ja henkilökunnan välillä. Hän tuli mukaan, jos näyttelijällä oli kysyttävää Maria-Liisa Nevalalta jostakin hankalasta tai ristiriitaisesta asiasta.⁵¹¹

Vuonna 2000 Seela Sella sai tehdä itselleen erityisen merkittäviä töitä. Paavo Haavikon TV-näytelmästä *Sylvin kamari* hän piti erityisesti. Samaan aikaan Kari Paukkunen ohjasi Seelan omaelämäkerrallisen monologin *Pitkä, musta ja tyylikäs* Kajaanin runoviikoille, josta esitys jatkoi matkaansa muualle. Seelan ja Sylvin elämien läpikäyminen samaan aikaan opetti Seelalle monia asioita ihmisen elämästä. Hän kertoi YLE:n haastattelussa, että ymmärsi monien yksityisten asioidensa olevan ihmisille erittäin yleisiä. Niistä voi kertoa yleisellä tasolla menemättä liian yksityiseksi, ja yleisö ymmärtää.⁵¹²

5.8. Elämänpiirin laajeneminen: luottamus- ja opetustehtäviä

Vähitellen Seela Sella otti näyttelijäntyön ohessa erilaisia yhteiskunnallisia ja järjestötehtäviä kontolleen. Hän laajensi vaikutusalueitaan ja osallistumisen muotojaan näyttelijäntehtävistään. Teatteri pysyi silti aina keskipisteenä, sieltä hän ammensi näkö-

---

⁵¹⁰ Seela Sella 4.10.2011.

⁵¹¹ Seela Sella 2011.

⁵¹² Talonen, Terttu: Seela Sellan haastattelu, <http://yle.fi/kotikatsomo/sella.html>, luettu 28.4.2011.

kulmansa myös muuhun. 1980-luvulla Seela toimi Suomen Lausujain Liitossa. Hän kuului sen hallitukseen 1980–84 ja kauden 1989–90 hän toimi puheenjohtajana.⁵¹³ Näissä töissään hän pääsi esimerkiksi Kajaanin *Sanan ja Sävelen* lausuntatapahtuman arvostelijaraatiin. Maakunnat kohtaavat -tapahtumassa lukuisat harrastajaryhmät kilpailivat esityksillään. Paikallislehden toimittajan mukaan Seela Sella huusi Helsingin yliopiston puheopin opiskelijoiden ohjelmasta: ”Värittömiä, uuteloita, nynneröitä!” ja iski nyrkkiä pöytään.⁵¹⁴ Ryöpytyksen kohteeksi joutunut Katri Mehto todisti, että Seela Sella ripitti tosissaan niin hänet kuin muut osallistujat. Hän ei ollut koskaan saanut senkaltaista palautetta. Tiukka kritiikki tuli kuitenkin hänen mielestään syystä.⁵¹⁵ Seela Sellalle runot ja lausunta ovat olleet se pohja, josta näyttelijäntyö ja -ilmaisuus syntyivät. Siksi hänellä oli niistä paljon sanottavaa muillekin.

Seela Sella on ohjannut itse vain harvoin. Teatterikoulussa hän kurssitti opiskelijoita 1970-luvulla, jolloin työhön kuului myös ohjausta. Hän oli erittäin tiukka opettaja ja ohjaaja, omien sanojensa mukaan jopa ”kävi käsiksi” opiskelijoihin. Hän komensi ja painosti, vaati. Myöhemmin hän on ohjannut satunnaisesti. Kansallisteatteriaikanaan hän ohjasi Katri Mehdon lausuntaillan *Elämä joka ei koskaan tule kokonaan esiin* Willensaunaan. Seela oli luvannut kollegalleen Leena Häkiselle tämän sairastaessa pitää huolta Katri-tyttärestä. Huolenpito kääntyi itkettämiseksi, kun Seela piiskasi Katria parempaan suoritukseen. Jälkikäteen Katri kuitenkin kiitti Seelaa, joka sai hänet ylittämään henkisen kynnyksen ja kehittymään lausujana. Hänen mielestään Seela tunsi ja tiesi ohjattavansa taiteilijana ja ihmisenä ja osasi ylittää rajan sopivassa suhteessa. Ketä tahansa esiintyjää ei voisi riepotella sillä tavalla, mutta Katrin ja Seelan suhde kesti höykytyksen.⁵¹⁶

Opetustehtäviin Seela Sella suostui mielellään 1980-luvulla. Silloin hän koki, että hänen pitkä kokemuksensa erilaisissa tehtävissä antoi riittävästi varmuutta opettaa muita. Hänelle oli kertynyt eväitä, joista jakaa toisille. Silloin hän koki itsensä myös riittävästi auktoriteetiksi, jolla oli sisua vaatia. Auktoriteetti tarkoittaa hänelle myön-teistä ilmiötä, koska hän itse nuorena tarvitsi arvovaltaisia esikuvia. Hänen omat opet-

---

⁵¹³ Mikkola, Kansallisbiografia.

⁵¹⁴ Leinonen, Raisa: Maakunnat kohtasivat Sanassa ja Sävelessä – Harrastajissa on lausunnan tulevaisuus. Leikekirja alkaen elokuu -86, SSK.

⁵¹⁵ Katri Mehto 27.1.2012.

⁵¹⁶ Katri Mehto 27.1.2012.

tajansa olivat aina auktoriteetteja, kunnioitettavia henkilöitä, joiden avulla hän pääsi eteenpäin. Seela Sella ei tarvinnut auktoriteetteja asioiden kyseenalaistamiseen vaan opiskeluun, hän teki niin kuin käskettiin.⁵¹⁷

Matkan varrella opetustyöt monipuolistuivat. Hän opetti pieniä yleisöjä erilaisissa oppilaitoksissa. Seela Sella opetti Työväen Sivistysliiton Pirkkalan Opintojärjestön ”Luovan ilmaisun päivässä” halukkaille puhe- ja ilmaisutaitoa ainakin 1985 ja 1986. Seelan pääviesti oli: ”Keskity”. Lisäksi hän korosti sitä, että näyttelijä ei saa näyttellä, hänen pitää olla aito. Luentoja Seela Sella ei koskaan pidä. Hän pakottaa ihmiset mukaan, kokeilemaan ja tunnustelemaan rajojaan. Seelan pedagogiikka tarkoittaa oppimista käytännössä. Hän soveltaa itselleen toimivaa metodia: innokasta tekemistä.⁵¹⁸

Työväen Sivistysliitto tilasi vuonna 1981 Elina Reunaselta ja Seela Sellalta puhetaitoon keskittyvää opetusmateriaalia järjestöihmisille. Kaksikko opetti tuolloin luovaa ilmaisua Teatterikoulussa. He suunnittelivat C-kasettia, mutta päätyivät pitämään kurssin, jossa rentoutumista ja hengityksen hallintaa myös harjoiteltiin ryhmäläisten kesken. Lopputuloksena ilmestyivät myös kasetti ja kirja nimeltä *Luovaan itseilmaisuun*. Sen pääviesti oli: tähtää kokonaisilmaisuun. ”Ääni ei ole erillinen osa muusta ilmaisustamme, vaan ääni on seuraus. Syy on koko kehomme + hengitys + rentous.”⁵¹⁹

Ritva Laatto haastatteli vuonna 1990 *Kaje*-lehteen vuoden ajan Suomen Lausujain Liiton puheenjohtajana toiminutta Seela Sellaa. Haastattelussa Seela kantoi huolta puheilmaisun tilasta ja tulevaisuudesta. Hän kertoi Teatterikorkeakoulun näyttelijäopiskelijoiden puutteista, joita oli havainnut *Tulikoe*-näytelmän harjoituksissa: ”Olemme harjoitelleet yhdessä Viidan erästä runotekstiä. Ja heillä on samoja ongelmia kuin nuorilla ihmisillä yleensäkin. Heidän puheestaan puuttuu terävyys, he eivät skarppaa, käytä konsonantteja, diftongeja, pitkiä vokaaleja, eivät ota kiinni niillä. Eivät osaa ottaa energiaa ja voimaa koko kropastaan, että ääni tuottaisi sellaisen tuloksen kun he itse haluavat, synkassa muun intensiteetin kanssa. Sitä pitää välttämättä harjoituttaa.” Seela tiesi omasta kokemuksestaan pitkällisen koulutuksen edut: ”Huip-

---

⁵¹⁷ Seela Sella 2011.

⁵¹⁸ Kosonen, Juha: ”Seela Sella: Älä näyttele!”. Pirkkalalainen nro 47 21.11.1985, 6.

⁵¹⁹ Reunanen, Elisa ja Sella, Seela 1981: *Luovaan itseilmaisuun*, TSL, 5.

punäyttelijöillä jokaisella on ihan oma tapansa puhua ja kuitenkin samansuuntainen tekniikka takana. Tärkeintä tietysti on asia siellä sisällä, sanottavan takana. Sitä ei vaan nuoret saa ulos, ei pääse siihen mihin he pyrkivät ellei ole taitoa olla tehokas, ellei osaa käyttää ääntä ja kehoa yhdessä.”⁵²⁰

Kouluttajan tehtäviä tuli 2000-luvulla taiteilijaprofessorin (1998–2001) viran puolesta. Vuonna 2001 Seela Sella ”virkisti” taiteilijaprofessorin virassaan Mikkelin teatterin näyttelijöitä, jotka harjoittelivat Maarit Pyökärin ohjauksessa Reko Lundánin näytelmää *Aina joku eksyy*. Seela Sella ei halunnut puhua kouluttamisesta vaan virkistämisestä, koska ”virkistyi itsekin”. Seelalta vaadittiin tietoa myös siitä, mikä saa näyttelijän jaksamaan työssään. ”Jaksaa, kun saa palautteen yleisöltä. Aina on joitakin ihmisiä, joille näytelmän viesti on mennyt perille. Jokainen meistä tietää, että aina on jokin teatteriesitys, josta on jäänyt jokin asia mieleen. Ja se pysyy siellä vaikka kuinka kauan. Minua ärsyttää, kun sanotaan, että näyttelijän ammatista ei jää jäljelle mitään, kuten musiikista tai kuvataiteesta. Se ei pidä paikkaansa!”⁵²¹

Seela Sella oli 1980-luvun alussa onnellinen siitä, että teatterimaailmassa ja koko suomalaisessa yhteiskunnassa ilmapiiri oli muuttunut. Ahdasmieliset puoluerajat voitiin taas ylittää, ja ”energiaa vapautui muuhunkin kuin omien dogmien todistamiseen oikeiksi”.⁵²² Silloin hän osallistui entistä aktiivisemmin myös puoluepolitiikkaan. Sekä Elis että Seela olivat innokkaasti mukana puolueutyössä, koska aikaa vapautui perhe-elämän pyörittämiseltä, ja ajan henki oli innostava. Muutosta oli luvassa: Kekkonen pitkä presidenttikausi loppui, ja oli mahdollista saada sosiaalidemokraattinen presidentti. Seela Sella sanoi: ”Silloin oli aatteen paloa!”⁵²³ Vuonna 1984 hänet valittiin puoluekokousedustajaksi SDP:n puoluekokoukseen Lahteen. Hänen oma puheenvuoronsa käsitteli kulttuuripolitiikkaa: ”Ajattelevat ja asiaan keskittyvät toverit! Kolmas maailmansota on jo. Se on propagandasotaa apunaan tehokas nykYTEKNIikka. Ja siinä sodassa ei aina mene henki, vaan järki. Ihminen todella menettää järkensä – en tarkoita ihmisyyttään – tarkoitan todella tervettä järkeä, tervettä maalaisjärkeä, joka on oh-

---

⁵²⁰ Laatto, Ritva: Yksityisiä mietteitä puheenjohtajakaudelta, Kaje 1/90, Valtion painatuskeskus, Helsinki, 12.

⁵²¹ Runonen, Carmen: Seela Sellalta virkistystä näyttelijöille Mikkelissä. 22.2.2001. Länsi-Savo.

⁵²² Hasan, David: Monipuolinen Seela Sella, Hokki 2/1982.

⁵²³ Seela Sella 5.5.2012.

jannut ihmistä ilmoittamalla mikä on oikein ja mikä on väärin. Tietoa tungetaan ja tietoa valitaan – ja hän alkaa epäillä kaikkea. Hän ei uskalla luottaa omaan järkeensä, terveeseen tunteeseensa – menettää itsetuntonsa. (...)

Terveen itsetunnon omaavia henkilöitä tarvitsemme joka paikassa. Ihmisiä, jotka huomaavat ilman pykälää ja paperia, että kroonikkojen, vanhusten ja invalidien omaisetkin tarvitsevat lepoa ja lomaa. Että hoitamalla ihmistä hoidamme luontoa, että vihreä linja ei lähde saasteiden vähentämisestä – se lähtee ihmisen saastumisen ehkäisemisestä.

Kulttuuri on voima, joka ammatti-ihmisten käsissä ravitsee ja kasvattaa näitä tunnerikkaita, terveen itsetunnon omaavia ja vaistollaan vielä toimivia henkilöitä. Korkeakulttuuri nostettakoon myös arvoonsa ja taas omaehtoista kulttuurityötä, etenkin työttömien nuorten keskuudessa tuettakoon korkein mahdollisin, henkisin ja aineellisin panoksin. Parhaiden ammattilaisten ohjauksessa. Se on ennalta ehkäisevää työtä ihmisen turhaantumista ja tarpeettomuuden tunnetta vastaan. Myös kulttuurityö eri maiden välillä on välttämätön henkireikä – jopa ns. epämiellyttävienkin maidenkin kulttuurisuhteet pitäisi pitää yllä – sitä kautta saamme tietoa ja oivallusta, joka ylittää poliittiset koneistot. (...)

Terveen järjen tarpeesta syntyi SDP. Se luotiin vahvasti kulttuuripitoisella työllä ja vain sillä se jatkuu.⁵²⁴

Vuosina 1982 ja 1988 Seela Sella oli ehdolla Mauno Koiviston valitsijamieheksi. Koivisto oli hänelle henkilönä innostava, aito työväenluokkainen, korkeasti koulutettu presidenttiehdokas. Ensimmäisellä kerralla äänet eivät riittäneet, mutta vuonna 1988 kansalaiset äänestivät hänet valitsijamieheksi. Vuonna 1982 hänen kampanjoi vaalilauseella: ”Ääni minulle on ääni Manulle. Varmasti!” Hän ei itse pitänyt puheita mutta kävi esiintymässä poliitikoiden tilaisuuksissa. Kuusi vuotta myöhemmin vaalilauseena oli: ”Koiviston valinnan varmistajaksi Seela.” Silloin kaksi näyttelijää, Ismo Kallio ja Seela Sella menivät läpi SDP:n listoilta.⁵²⁵ Koiviston jälkeen Seela Sellasta tuli Kalevi Sorsan tukija.⁵²⁶ Hänen panoksensa puolueessa liittyivät tiiviisti kulttuuriin. Seela Sella toi lukemattomiin tilaisuuksiin hohtoa esittämällä runoja tai muuta

---

⁵²⁴ SDP:n puoluekokous 1984. http://www.tyark.fi/lists/sdp_ptk_1984_s103-198.pdf. Luettu 11.11.2011.

⁵²⁵ Lehtileikkeet alkaen 1971, SSK.

⁵²⁶ Julkkisten tuki virtaa Sorsalle. Ilta Sanomat 14.12.1990.

teemaan sopivaa. Nummelan työväenyhdistyksen Elo ry:n tilaisuudessa 1990 Seela Sella esitti lausuntaa. Tilaisuuden juhlapuhujana esiintyi Sorsa, joka oli tuolloin eduskunnan puhemies. Linja on pysynyt. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Seela Sella esiintyi ja lausui Lauri Viitaa filosofi Thomas Wallgrenin vaalikampanjan avajaisissa.⁵²⁷

Paavo Lipponen kävi presidentinvaalikampanjaansa syksyllä 2011. Seela Sella esiintyi myös Lipposen tilaisuuksissa. Hän lausui runoja puolueväen illallisilla Paasitornissa marraskuussa. Osanottajien keski-ikä oli Sellan mukaan niin korkea, että hän tunsu itsensä joukossa nuoreksi. Lipponen piti puheenvuoronsa Seelan esityksen jälkeen: ”Jos minulla olisi yhtä paljon energiaa kuin Seelalla, ei tässä olisi mitään hätää.” Seelan mukaan Lipponen oli oikeassa, energiaa miehellä ei ollut. Kampanja oli vielä marraskuussa vaisu ja polki paikallaan, vaikka vaalit olivat jo kulman takana. Seela Sella ihmetteli, mikä Lipposta vaivasi. Toinen vasemmistolainen ehdokas, Paavo Arhinmäki teki sen sijaan häneen vaikutuksen puheillaan. Arhinmäki puhui ymmärrettäviä, ei yrittänyt esittää fiksumpaa kuin mitä oikeasti oli.⁵²⁸ Lopulta Lipposen kannatus jäi alle 7 %.⁵²⁹

Seela Sella oli liittynyt puolueeseen vuonna 1970. Nyt hän on ainaisjäsen, jonka ei 30 vuoden jäsenyyden jälkeen tarvitse maksaa enää jäsenmaksua. Elis oli liittynyt puolueeseen jo Turussa. Seela Sella ajattelee puoluejäsenyyden elimellisesti, osana kaikkea muuta elämää. Sosiaalidemokratia oli aate, joka omalta osaltaan yhdisti puolisoita. He ajattelivat tasa-arvoisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta samalla tavoin. Seela Sella selitti suhdettaan sosiaalidemokratiaan: ”Mun demariaatteeni lähtee tästä. Kiitos demareitten, jotka aikanaan ovat edesauttaneet sitä, että Suomessa on nyt tämä ilmanen peruskoulu ja (...) mä en olisi siis taloudellisesti pystynyt opiskelemaan ylioppilaaksi ilman tällasta taustaa. Mun mielestä demarit on paljon saaneet niitä aikaan, semmoisia etuja jotka ovat siihen aikaan hoitaneet ei nyt köyhälistön, emme me olleet köyhälistöä, mutta ei-varakkaan väestön etuja.” Hänen oma isoäitinsä ja äitinsä olivat työs-

---

⁵²⁷ Thomas Wallgrenin vaalikampanjan avaus ravintola Dubrovnikissa Helsingissä 29.1.2011.

⁵²⁸ Seela Sella 16.11.2011.

⁵²⁹

http://yle.fi/vaalit/tulospalvelu/2012/presidentinvaali/ensimmainen_vaali/ehdokkaiden_kannatus.html, Luettu 8.2.2012.

kennelleet sen puolesta, että työväenluokasta saattoi pyrkiä ja päästä eteenpäin, hyvät asemat eivät olleet varattuja vain keski- ja yläluokalle. ”Nyt keskiluokka maksaa kaikkein eniten tässä yhteiskunnassa ja niiden puolesta pitäisi taistella ennen kaikkea. Ja sitten nämä, jotka ovat ihan pudonneet rattaista. Niin niitä huomioida.”⁵³⁰ Seela kasvoi kotona aatteeseen ja tunsikin kunnia-asiakseen pysyä liikkeessä mukana.

Seela Sella on sitkeästi kulttuuripolitiikan asialla. Hänen mukaansa kulttuuri jää aina talouden jalkoihin. Hän on miettinyt asiansa ja toistaa myös Elis Sellan lausuntoja kulttuurisihteerin vuosilta: ”Kun huomataan jokin epäkohta, kuten vanhusten huono hoito vanhustentaloissa, kulttuuria huudetaan apuun. Silloin se on liian myöhäistä. Kulttuuri on ennaltaehkäisevää työtä ihmisten hyvinvoinnin puolesta. Jos ihmiset pääsevät kulttuurin äärelle, he saavat aineksia elämänsä ongelmien käsittelyyn. Kulttuuri ja taide toimivat kuitenkin näkymättömästi, eikä myönteisten kokemusten ansiosta säästyneille ongelmille voi laskea hintalappuja. Siksi kulttuurimäärärahoista pitää pitää kiinni, erityisesti vaikeina aikoina.”⁵³¹

Seela Sellalle sosiaalidemokratia on tunneasia. Näyttelijänä hän pyrkii vaikuttamaan pikemmin ihmisten tunteisiin kuin älyyn. Kansalaisena hän on poliittisesti aktiivinen, seuraa päivänpolitiikkaa ja käy äänestämässä. Vaaleissa Seela äänestää ensisijaisesti puoluetta, sitten henkilöä. Jos sosiaalidemokraatteja on ehdokkaana, Seela antaa äänensä jollekulle heistä. Hänen vaikuttamiskanavansa ovat kuitenkin muualla kuin äänestyslipukkeissa tai kunnallisvaaliehdokkaaksi asettumisessa. Olennaista hänen poliittisuudessaan on tapa, jolla hän siirtää arvonsa käytännön ruohonjuuritason toimintaan. Hän sanoi puoluekokouspuheessaan, että ihmisten tulisi huolehtia toisistaan arjessa, ei monenlaisten organisaatioiden ja monimutkaisten vaikutuskanavien kautta. Hän inhoaa suomalaista byrokratiaa.⁵³² Esimerkiksi Eliksen kuoleman jälkeen hän kuljetti miehensä vanhoja vaatteita pitkään autonsa takapenkillä, koska Eliksellä oli tapana antaa käytettyjä paitojaan ja housujaan köyhille miehille Hakaniemen torin liepeillä. Kerran Seela näki miehen, joka oli sen näköinen, että tarvitsi vaatteita. Hän

---

⁵³⁰ Seela Sella 17.4.2012.

⁵³¹ Seela Sella 4.10.2011.

⁵³² Seela Sella 17.4.2012.

pysäytti auton, meni puhuttelevaan miestä ja kertoi asiansa. Herra otti Seelan pussukat vastaan ja sanoi: ”Otan osaa.”⁵³³

Seela Sella oppi toisista välittämisen mallin kotoaan. Äiti–tytär-haastattelussa 1989 Hilpi kuvaili tyttärensä luonnetta: ”Kun olin itse päivän työssä, niin ihmiset tulivat kotiin kertomaan vaikeuksistaan. Usein he tulivat jo niin aikaisin, että vain pieni Seela-tytär oli kotona ja ihmiset kertoivat elämänsä vaikeudet hänelle. Näin hänestä kasvoi hyvin sosiaalinen luonne.” Seela kuvasi kehitystään samoin: ”Minulle on jäänyt inho toimistojen nappula [sic; nappulan] takana -systeemiin. Sehän on kuin kuulustelutilanne. Ihmisten ongelmana on usein jokin aivan muu syy kuin se, minkä vuoksi he tulevat viranomaisten luo. Erityisesti huomasin tämän silloin kun olimme jo muuttaneet Tampereelle, mutta ihmiset tulivat Kangasalta murheineen edelleen äidin luo.”⁵³⁴

Seela Sellan tavoista vaikuttaa ja osallistua kertoo myös hänen aktiivisuutensa vapaaehtoistyössä. Tampereelle perustettiin Vapaaehtoisen vanhustyön keskus *Mummon kammmari* vuonna 1989. Seela tuli heti mukaan. Hän esiintyy edelleen vuonna 2012 vanhuksille juhlissa, kiertää vanhainkodeissa ja tapaa ihmisiä. Hän sanoo olevansa 75-vuotiaana kiireisempi kuin koskaan ennen, mutta hän ei ole liian kiireinen antaa aikansa ja energiaansa tuiki tuntemattomille vanhuksille. Myös Hilpi teki vapaaehtois- ja järjestötyötä loppuun asti.⁵³⁵ Seela Sellan työväenluokkainen identiteetti perustuu äidin ja äidinäidin perinnölle ja etenkin Hilpin esimerkille. Seela kokisi pettävänsä työväenluokan, jos ei osallistuisi eikä toimisi. Hän on ylpeä juuristaan, haluaa olla. Juuri tavallisista ihmisistä välittäminen ankkuroi itsen ja oman elämän tavalliseen arkeen. Vähäosaisista välittäminen on politiikkaa, Seelassa sitä ei voi irrottaa omaksi toimintalohkokseen. Se tarkoittaa myös vastaamista puheluun, kun joku ihailija soittaa, oli se nuori kasvukipuinen tyttö tai alkoholia nauttinut keski-ikäinen heraa⁵³⁶. ”Vanhat demarit” kuten Lipponen, Tuomioja ja Halonen ovat hänen kavereitaan, joita hän näkee SDP:n tilaisuuksissa. Heidän työtään hän arvostaa, mutta ei itse halua tehdä samaa työtä.⁵³⁷

---

⁵³³ Hulmi, 160.

⁵³⁴ Teuvo Ikonen: Nimi niin, että tietää ketä kutsuu, Eläkkeensaaja 8/89, Leikekirja alkaen elokuu ’86, SSK.

⁵³⁵ Seela Sella 5.5.2012.

⁵³⁶ Seela Sella 2011.

⁵³⁷ Seela Sella 2011.

6. Seela Sella ja teatteri: turvassa lavalla

Seela Sellan taiteilijanura ei ole vielä lopussa. Se ei myöskään ole kääntynyt laskuun. Pikemminkin hänen uransa näyttää olevan edelleen nousussa. Miten se on mahdollista, mikä selittää Sellan jatkuvan kehityksen? Mihaly Csikszentmihalyi on tutkinut luovien ihmisten elämää ja työskentelyprosesseja. Hän määrittelee luovuuden joksikin sellaiseksi toiminnaksi, joka muuttaa tietyn alan paradigmaa tai ymmärrystä lopullisesti, laajentaa alaa johonkin suuntaan. Luova ihminen muuttaa kulttuuria, hän luo määritelmällisesti uutta, tekee uudistuksen.⁵³⁸ Mitä uutta Seela Sella on tehnyt muutakseen teatteria?

Luovaan prosessiin kuuluu monta näkökulmaa, jotka eivät tule ensiksi mieleen sanan arkimerkityksestä. Csikszentmihalyin mielestä luova ihminen ei ole sellainen, joka on nopeaälyinen, monipuolinen ja keskustelutaitoinen. Tällainen henkilö on briljantti, ei luova. Henkilökohtaisesti luova on joku, joka itsekseen keksii uusia tapoja nähdä maailmaa, mutta ei kerro tai pysty välittämään näkemyksiään muille. Sen sijaan aiodosti luovat henkilöt kuten Leonardo da Vinci, Einstein tai Picasso tuottivat jotakin sellaista, joka muutti kulttuuria pysyvästi. Lahjakkuus ei myöskään ole Csikszentmihalyin mielestä synonyymi luovuudelle. Lahjakas tekee jotakin erityisen taitavasti, mutta ei välttämättä muuta kulttuuria. Luovuus ei myöskään vaadi neroutta, se vaatii aivan muuta. Luovan ihmisen elämän tunnuspiirteitä ovat palava into työhön, keskittyminen juuri käsillä olevaan asiaan, uppoutuminen, uteliaisuus, samanaikaisesti leikkimielisyys ja vastuullisuus sekä työstä nauttiminen.⁵³⁹ Näistä tunnusmerkeistä voi jäljittää Seela Sellan ominaispiirteet täsmälleen.

Lähes väistämättä luovan henkilön on tunnettava oma alansa läpikotaisin voidakseen uudistaa sitä. Ensiksi pitää päästä osaksi kenttää, toimijaksi. Siinä auttaa monenlainen henkinen ja kulttuurinen pääoma. Lisäksi hän tarvitsee toisten henkilöiden tukea, muiden alan merkkihenkilöiden täytyy hyväksyä uudistuksen merkitys.⁵⁴⁰ Seela Sellan taistelu teatteriin kävi jälkikäteen tarkasteltuna suoraviivaisesti, se oli johdonmukainen sitkeän oman ja muiden ihmisten työn tulos. Hän opiskeli alansa läpikotaisin.

⁵³⁸ Csikszentmihalyi, Mihaly 1996: *Creativity. Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. HarperCollins Publishers, NY, 27.

⁵³⁹ Sama, 25.

⁵⁴⁰ Sama, 47.

Mutta missä hän on muuttanut sitä? Ainakin Sellojen gettolauluprojekti on monin tavoin vakuuttava osoitus luovasta toiminnasta, joka muutti silloista suomalaista kulttuurikenttää. Sellat tuottivat suomalaiseen esitystaiteeseen uutta virtaa esittelemällä ainutlaatuisella konseptilla juutalaista, lähes tuntematonta kulttuuria läpipolitisoituneessa yhteiskunnassa. Kenties se ei kuitenkaan yksin riitä todistamaan, että Seela Sella on pysyvästi muuttanut kulttuuria. Hän ei ole perustanut uutta ”taiteellista teatteria” kuten Mauno Manninen tai uudistanut näyttelijäntyön metodeja kuten Jouko Turkka. Mitä hän on tehnyt?

Seela Sellan ja Kari Paukkusen yhteiset projektit *Pitkä, musta ja tyylikäs* sekä *Seela Sella seisaallaan* ovat lausuntataiteilija Katri Mehdon mielestä jotakin erityistä suomalaisessa teatterikentässä. Ne koettelevat jollakin virkistävällä tavalla performatiivisuuden rajoja sekoittaessaan omaelämäkerrallista ainesta fiktiiviseen.⁵⁴¹ Sinänsä idea ei ollut uusi. Ritva Siikala ohjasi vuonna 1993 Svenska Teaterniin Raivoisien Ruusujen projektin, jossa kuusi naisnäyttelijää kävi läpi omia elämäkokemuksiaan näytelmässä *Sex roller söker en kvinna*. Siinä materiaalina käytettiin omia kipupisteitä, joista Gunilla Hemming kirjoitti tekstin. Yleisö järkyttyi, kun tajusi näyttelijän kertovan omasta rintasyövästään.⁵⁴² Seela Sella teki saman, mutta jollain tavalla vielä henkilökohtaisemmin, koska oli yksinään, ja tietysti lisäksi suomenkieliselle yleisölle, valta-väestölle. Hän on elävä legenda, jonka moni uskoo tuntevansa. Siksi juuri hänen elämänsä on kiinnostavaa sekoittaa runoihin, lauluihin ja yleismaailmalliseen vuodatukseen. Katsojat joutuvat kohtaamaan tilanteen, jossa eivät enää tiedä mikä on totta, mikä ei. He haluavat tirkistellä julkisuuden henkilön elämän nurjia puolia, mutta joutuvat toteamaan, että taiteellinen ratkaisu onkin kiinnostava juuri siksi, ettei Seela Sella päästä perille asti. Ideana ei olekaan avautuminen vaan oivaltaminen.

Kirsti Mäkinen ja Kyllikki Forssell arvelivat Seela Sellan olevan juuri nyt uransa huipulla.⁵⁴³ Ehkä nykyinen taiteellinen taso onkin osoitus Sellan luovuudesta. Hän on samaan aikaan vuonna 2012 sekä lastennäytelmän suvereeni Päätäi Väätäinen *Yököpeleissä* että asioihin syvälle pureutuva filosofi Hannah Arendt *Hannah ja rakkaus*-näytelmässä. Seelan näyttelijäntyö ei ole urautunut perinteiseen puheteatteriinkin eikä

---

⁵⁴¹ Katri Mehto 25.1.2012.

⁵⁴² Raivoisat ruusut, teatteriseikkailu, 93, 100.

⁵⁴³ Kirsti Mäkinen 28.9.2011.

myöskään pelkästään nykyteatteriin vaan koettelee kentän rajoja eri suunnilla. Hän on osoittanut omalla työllään, että ”vanha nainen” voi olla kirkkain tähti juuri pitkän kokemuksensa ansiosta. Lukuisat palkinnot ja huomionosoitukset todistavat kentän suosiota. Kari Paukkusen mukaan Seela Sellalla on erityinen lahja imeä energiansa yleisöstään. Harva pystyy aistimaan yleisön niin täysin, että on täydellisesti yhtä yleisön vireystilan kanssa.⁵⁴⁴ Katri Mehto uskoo, että Seela Sella ei ole vielä näyttänyt kaikkea osaamistaan: ”Seela Sellan heikkous on Seela itse. Hän on oman itsensä vanki ja toistaa jo itseään. Hän ei enää yllätä vaan on aina samaa taattua Seela Sella -laatua.” Hän voisi oman tasonsa kuitenkin vielä ylittää ja tehdä jotain aivan uutta.⁵⁴⁵

Laura Ruohonen näkee Seela Sellan merkityksen teatterissa toisin. Seelalla ei ole vahvaa omaa agenda, sanomaa, joka pitäisi saada läpi. Juutalaislaulut olivat tästä säännöstä kuitenkin poikkeus. Seela Sellan työskentelytapa on paneutua kuhunkin yksittäiseen tehtävään. Hän on poikkeuksellisen vahva tulkki, jonka kautta ja avulla kirjailija tai ohjaaja saa näyttämöllä tapahtumaan haluamansa, myös aivan uudenlaisia asioita. Laura Ruohoselle Seela Sella on luottonäyttelijä, jonka varaan hän voi rakentaa tekstin tai kokonaisen näytelmän. Seelan vaikutus on Ruohosesta kahdella tavalla välillinen: hän innostaa esikuvana suurta joukkoa nuoria naisia ja näyttelijöitä tekemällä aina vain rohkeampia töitä ja innostamalla joka kerralla pienestäkin tehtävästä. Hän myös antaa itsensä ja ammattitaitonsa toisten käyttöön, ovat he sitten teatteriväkeä, poliitikkoja tai jollakin muulla asialla, jos pitää asiaa oikeana ja tärkeänä. Hän tekee oman osuutensa harvinaislaatuisella taidolla.⁵⁴⁶

Tämän tutkimuksen päämääränä ei ole arvioida Seela Sellan panosta suomalaisessa teatterissa, sen tekevät aikanaan teatterikriitikot, -tutkijat ja suuri yleisö. Harva näyttelijä muuttaa kenttäänsä samalla tavalla kuin uutta tutkimusta tekevä tiedemies tai uusia keinoja kokeileva taidemaalari. Näyttelijän ammatti on yleensä ryhmätyötä. Kollegoiden ja ohjaajien arviot tässä pisteessä ovat silti paljastavia: ammattipiireissä Seela Sellaa pidetään korkeassa arvossa 75-vuotiaana aktiivinäyttelijänä. Hänen taiteensa ei pysähtynyt eläkeikään. Hän sanoi 75-vuotisjuhlaaastattelussaan, että ”jäljellä on enää tämä tekemisen ilo”. Enää ei tarvitse lunastaa mitään, ei omien eikä muiden sil-

---

⁵⁴⁴ Kari Paukkunen 17.1.2012.

⁵⁴⁵ Katri Mehto 25.1.2012.

⁵⁴⁶ Laura Ruohonen 1.2.2012.

missä.⁵⁴⁷ Joskus luovuus syntyy parhaiten pakosta, jonkun on toteutettava päivittäinen ajatus-, kirjoitus- tai maalausurakkansa toimeentulonsa tähden. Seela Sella on jo niin vanha, että voisi jäädä lepäämään laakereilleen. Sitä hän ei kuitenkaan tahdo: ”Näyttämö on tärkeä osa minun elämäni. Olen lavalla hirmuisen turvallisessa paikassa”, hän selittää intohimoaan.⁵⁴⁸ Teatteri on Seela Sellan toinen koti.

6.1. Äidin toiveita toteuttamassa – ja omia

Nyt vanhemmiten Seela Sella on pohtinut, kuinka paljon hänen urastaan on hänen omaa ansiotaan, kuinka suuri osuus siitä kuuluu menneille sukupolville.⁵⁴⁹ Seelan äiti ja isoäiti rakastivat kirjallisuutta ja teatteria. Hilpi Koskinen kirjoitti omasta äidistään ja itsestään: ”Kirjallisuus pysyi läheisenä asiana sekä äidille että tyttarelle koko elämän ajan.”⁵⁵⁰ He sattuivat elämään aikana, jona heille ei tarjoutunut mahdollisuuksia harrastaa kirjallisuutta ja teatteria niin paljon kuin olisivat toivoneet. He tekivät mitä voivat.

Seelan isoäiti Martta Öhman oli mukana perustamassa Valkeakosken Työväen Näyttämöä.⁵⁵¹ Myös isoisä Vihtori Öhman suhtautui ilmeisen myönteisesti näyttämötoimintaan. Hilpin muistelmateksteissä Vihtori Öhman toimi näytelmäseurassa ja harrasti siis nuoruudessaan itsekkin näyttelemistä. Se kuului myös asiaan, aktiivisten työläisten elämään. Näytelmätoiminta kuului tiiviisti jo varhaiseen työväenliikkeeseen. Näytelmät olivat myös tapa kerätä rahaa järjestötoimintaan. Ensin näyteltiin kansallisromanttisia kuvaelmia ja farsseja, sitten vähitellen yhä enemmän yhteiskunnallisia näytelmiä, joissa työväestön omat ongelmat olivat pääosassa. Minna Canthin *Työmiehen vaimo* kertoo jo nimessään, millä asialla se oli.⁵⁵² *Seela ja tähti* -kirjassa Hilpi kertoi, että Martta kirjoitti ”hyvällä käsialallaan paperille Valkeakosken vastaperustetun työ-

---

⁵⁴⁷ Saloranta, Sari, Demari.fi <http://www.demari.fi/uutispaiva-demari/kulttuuri/teatteriatanssi/4763-seela-sella-75-qvaltio-saisi-olla-kiitollinen-etta-vanhat-ihmiset-tekevatoitaq> Luettu 8.2.2012.

⁵⁴⁸ Yli-Sirniö, Marja-Terttu: ”Kadun tekemiäni virheitä”, Seura 28.5.2009.

⁵⁴⁹ Hietaniemi, Helena: Ilolla eteenpäin, Kodin kuvalehti 14-15/2009.

⁵⁵⁰ Koskinen, EKL-muistelmat, SSk.

⁵⁵¹ Vuonna 1913 paikallisen näytelmäseuran toiminnan profiilia pyrittiin kohottamaan ja nimeksi tuli Valkeakosken Työväen Näyttämö. Vuorinen, 318. Koskinen, EKL-muistelmat, SSk.

⁵⁵² Vuorinen, 319.

väennäyttämön rooleja”. Hän kirjoitti iltaisin ja öisin. Lisäksi Työväennäyttämön puhajat tai vierailijat saatettiin majoittaa Öhmaneille.⁵⁵³ Varmasti seurusteluun osallistuivat molemmat puoliset, Martta ja Vihtori. Kun Hilpi oli pieni ja perhe vielä koossa 1910-luvulla, teatteri oli kiinteä osa perheen elämää, he olivat taustavaikuttajia, apujoukkoja.

Hilpi Koskinen kuljetti tyttärtään Tampereen Työväen Teatterin monissa näytelmissä. Hänellä oli jonkinlainen vuosikortti, ensi-iltakortti, jolla pääsi katsomaan minkä tahansa näytöksen, jos ei päässyt ensi-iltaan.⁵⁵⁴ Seela muistaa, että he kävelivät koko matkan Pispalasta Tampereen keskustaan ja takaisin jopa kylminä talvi-iltoina.⁵⁵⁵ Hilpi kirjoitti omista saavutuksistaan kulttuurin saralla Oriveden opistovuodestaan 1931–32: ”Lausunta, näytelmät ja kansantanssit veivät hyvin tarkkaan pienet vapaa-ajat – Lausunnassa osallistuin kaksiiin kilpailuihin, jotka molemmat voitin. Ensin voitin Uuno Kailaan Lapsifantasiat sarjalla, toisen Mustapään Mikko Puhtisella. Näin kävi vaikka tunsin itseni raakileeksi kun paikalla oli kauan lausuntaa harrastaneita. Muutamat käyttivät tämän jälkeen lempinimeä Runotyttö.”⁵⁵⁶

Olisiko Seelasta voinut tällä taustalla tulla jotakin muuta kuin esiintyvä taiteilija? Esiäidit suorastaan työnsivät hänet esiintymään ja lausumaan runoja. Seela oli kiltti tyttö ja toteutti heidän toiveensa. Seela Virtanen valitsi Teatterikoulun karsinnoissa runokseen Uuno Kailasta. Tiesikö hän äitinsä kilpailuvoitosta ja halusiko tästä hyvän enteen itselleen? Juontaako Seela Sellan näyttelijän kutsumus jostain kaukaa, ylisukupolvisista toteutumattomista toiveista ja epäonnistuneista kohtaloista? Hän kuului työläisperheeseen, jossa työväenliikkeen yhteiskunnalliset ja itsensä kehittämiseen tähtäävät tavoitteet olivat syvässä. Hän oli osa sellaista kollektiivista ihmisyyttä, jossa pidettiin toisista huolta, mutta myös puututtiin toisten asioihin. Hänen identiteettinsä oli osa perheyhteisöä, hän ei pyristellyt irti taustastaan vaan kantoi sitä mukanaan ja koki sen velvoitteet omikseen. Hän on ylpeä taustastaan: työväenluokkaiset henkilöt teki-

---

⁵⁵³ Hulmi, 14.

⁵⁵⁴ Seela Sella nimitti äitinsä lippua vuosikortiksi. Näyttelijä Eila Roineen mukaan mitään vuosikorttia ei koskaan ollut käytössä TTT:ssä, mutta ensi-iltakortilla pääsi muihinkin kuin ensi-iltoihin. TTT:n pitkäaikainen toiminnanjohtaja Matti Länsiö ei myöskään ole koskaan kuullut vuosikortista.

⁵⁵⁵ Seela Sella 2010.

⁵⁵⁶ Koskinen Hilpi, SSk.

vät kaikkensa nostaakseen hänen elintasoaan ja elämänlaatuaan korkeammaksi, he pyrkivät eteenpäin paitsi omassa elämässään, hänen elämässään, hänen kauttaan.

Yksityisesti, vähän salaa, Seela Sella voi laskea leikkiä teatterista ja näyttelijäntyöstä. Hän on joskus miettinyt omaa osuuttaan omassa urassaan: ”Ehkä geeneillä on suurempi osuus kuin minulla itselläni, sillä eihän tämä työ nyt niin vaikeaa ole. Pitää tehdä päätöksiä ja miettiä, mutta sitten vaan esitetään. Eihän tätä voi kyllä ääneen sanoa, pitää sanoa, että näyttelijäntyö on niin vaikeaa, niin vaikeaa.”⁵⁵⁷

Israelilainen tutkija Tzachi Zamir on esittänyt erään selityksen näyttelijäntyölle. Hänen mielestään näyttelijäntyö tarkoittaa mahdollisuuksien laajentamista. Näyttelijäntyö on kuin raha ja aika. Ne kaikki laajentavat ihmisen mahdollisuuksia valita. Rahaa ja aikaa ei ole koskaan tarpeeksi. Näyttelijä esittää muita saadakseen uusia mahdollisuuksia ”olla joku toinen”. Katsoja tarvitaan mukaan prosessiin, koska hänen kauttaan näyttelijä peilaa onnistumistaan olla joku toinen uskottavasti, vaikuttavasti.⁵⁵⁸

Zamirin teoria sopii Seela Sellaan. Kaikki alkoi myös Seelalla lapsuudessa koetuista tunteista. Hän leikki nappileikkejä: ”Tämä nappi on kuningatar, tämä palvelijatar.”⁵⁵⁹ Seela Sella on myös tunnistanut lapsuudestaan himon ”olla joku toinen”, mennä jonkin muualle, lähteä. Hän lausui runoja Pelastusarmeijan tädeille ja koki, miten yleisö nautti hänen esiintymisestään. Häntä kannustettiin koko ajan. Myöhemmin mukaan tulivat koulutus, ammatinvalinta, kunnianhimo ja toisten toiveiden tyydyttäminen. Sitten hän oppi työnsä ja analysoi sen vähitellen puhki, eritteli sen tasot ja omat tavoitteensa. Hän alkoi kiinnittää huomiota kulttuurin hyvää tekeviin vaikutuksiin ja perusteli itselleen ja muille ammattinsa edullisia puolia. Olennaista kuitenkin on se, miksi hän halusi näyttelijäksi. Hän ihastui tunteeseen, joka syntyi kun sai leikkiä olevansa joku toinen. Sitä tunnetilaa hän halusi lisää.

Taustan merkitystä ei voi kiistää, mutta yhtä kaikki Seela Sella on luonut itse uransa. Hän otti vastaan kulttuuripanokset, mutta vei itse polkunsä esiintymiseen. Hän osasi ottaa tuen vastaan ja valjasti sen käyttöönsä. Hän oli kiitollinen saamastaan tuesta,

---

⁵⁵⁷ Seela Sellan haastattelu 2010.

⁵⁵⁸ <http://muse.jhu.edu/journals/tj/summary/v062/62.2.zamir.html>, Luettu 25.10.2011.

⁵⁵⁹ Hulmi, 8.

koki siitä jopa syyllisyyttä. On totta, että hän toteutti kasvattajiensa toiveet, mutta jo varhain niistä oli tullut hänen toiveitaan. Seela Sella saavutti päämääränsä.

Seela Sellan elämäkerran kirjoittaminen olisi varmasti miellyttänyt Seelan äitiä. Hilpi kirjoitti omaelämäkerrallisia tekstejä monta, mutta ne jäivät vain muutaman sivun pituisiksi. Kenties se oli yksi syy, miksi Seela suostui oman elämäkertansa kirjoittamiseen, nyt jo, kesken kaiken. Hän tiesi, että se oli yksi tapa todistaa Hilpille ja itselleen omaa merkitystään teatterissa.

6.2. Elämäkerta ja tapaus Seela Sella

Tämän elämäkertatutkimuksen johdannossa kysyttiin, miksi Seela Virtanen ryhtyi näyttelijäksi ja millaisen elämän hän eli. Elämäнкаaripsykologian valossa tarkastelu kohdistui ensin varhaisvuosiin ja kasvattajiin. Samalla huomio kiinnittyi rakenteisiin: ihmiselämässä yleisiin siirtymiin ja yksilölle tyypillisiin ratkaisumalleihin. Myös Seela Sellan identiteetin kehityksessä ja muutoksissa ratkaisevaksi muodostuivat varhaiset vuorovaikutajat ja heidän toimintamallinsa.

Kuten tutkimuksessa todettiin, Seela kasvoi äidinäitinsä ja äitinsä kanssa. Erityisesti tyttärentyttäreilleen omistautuneen Martta-mummun persoona, toimintatavat ja opeukset jättivät Seelaan syvät jäljet. Seela tiesi jo varhain ryhtyvänsä näyttelijäksi. Oli ko hän päätöstä tehdessään 4-, 10- vai 11-vuotias, sillä ei ole merkitystä. Tärkeämpää ovat perheen yhteiset kokemukset ja toistuvat kertomukset siitä, miten Seela jo 5-vuotiaana lausui runoja ja tahtoi esiintyä.⁵⁶⁰ Seela uskoi tarinat, vahvisti niitä päiväkirjassaan, omaksui esiintymisen osaksi identiteettiään ja käyttäytyi sen mukaisesti. Hän rakensi oman näyttelijän perustansa ehkä osin tarinoiden mutta myös konkreettisten valintojen, kuten lausuntatuntien aloittamisen kautta. Hänen äitinsä tuki määrätietoisesti hänen tietään ensin kulttuurin pariin, sitten nimenomaan näyttelijäksi. Työväenluokka tai perityn omaisuuden puute eivät olleet esteitä teatteritavoitteen saavuttamisessa 1950-luvun Suomessa. Tavoitteen saavuttamista tuki moni muu seikka. Lahjakkuus lopulta ratkaisi myös teatterikoulun pääsykokeissa – vaikka ulkonäkö oli vä-

---

⁵⁶⁰ Esim. Teuvo Ikonen: Nimi niin, että tietää ketä kutsuu, Eläkkeensaaja 8/89, Lehti-leikkeet alkaen elokuu '86, SSK.

hällä muodostua kompastuskiveksi. Seelan näyttelijäidentiteetti kasvoi vahvaksi toisaalta siksi, että se muodostui varhain, toisaalta siksi, että Hilpi teki kaikkensa hänen uransa eteen. Seela ei ollut omien näkemystensä varassa vaan nimenomaan toimi myös tukijansa toiveiden täyttämiseksi. Kapinoiko hän koskaan äitiään vastaan? Sellaisesta ei löytynyt viitteitä, mutta mahdotonta se ei ole. Jos kapinointia oli, se kilpistyi.

Johdannossa kysyttiin myös, millainen rooli Eliksellä oli Seelan elämässä, mitä juutalaisuus toi mukanaan ja miksi ura meni muun edelle. Tutkimus osoitti, että teatteri määräsi Seelan elämässä eniten, muut elämänalueet tulivat toiseksi. Seelan suhde esiintymiseen oli aina johtotähti, muut asiat jäivät auttamatta sivuun. Hän meni naimisiin Eliksen kanssa suurelta osin käytännön syistä, perusti perheen, mutta ei sysännyt syrjään omia tavoitteitaan avioliiton ja lasten takia. Hän suhtautui avioliittoonsa ja sen mukana tuleviin mahdollisuuksiin kiinnostuneesti ja avoimesti – valitsi myös uuden uskonnon, joka tuki hänen jo varhain sisäistämäänsä elämäkatsomusta. Hänen identiteettinsä ei ollut kiinnittynyt kristinuskoon vaan salli uuden uskonnon. Juutalaisuus syvensi hänen uskonnollista vakaumustaan. Hän kärsi monenlaisista pitkään avioliittoon kuuluvista ongelmista, koki syrjähyppyjen painolastin ja luottamuksen karisemisen. Hän kuitenkin selvitti ongelmansa – muiden ihmisten, myös ammattiauttajan avulla. Kriisi kirkasti näyttelijäidentiteettiä: taiteilija oli se, joka tulkitsi ajatuksensa muille taitavasti ja voimakkaasti, ei se, joka vietti juhlia ja hyppäsi vieraisa. Avio-kriisin selvittämisessä oli tietynlainen toimintamalli, jossa on nähtävissä vankka luottamus omaan itseen sekä muihin ihmisiin, Seela Sella osasi tunnistaa avun tarpeen ja ottaa sitä vastaan.

Ammatillisesti – mikä oli hänelle tärkeintä – hän edistyi tasaisesti, mutta erityisesti keski-ikäisenä kehittämällä itsenäisesti gettolaulukiertueet ja saavuttamalla niiden ansiosta suurta huomiota. Se oli myös taiteilijaidentiteetin vakiintumisen aikaa, jolloin luottamus omiin näkemyksiin, voimiin ja kykyihin väistämättä kasvoi. Aviomies kuului tähän esityskauteen kiinteästi. Silloin hän oli paitsi taustatukija myös kaikkein läheisin työtoveri. Silti Seela mainitsee Eliksen yleensä oman uransa voimanlähteenä, tukijan merkityksessä. Keski-ikäisenä hän laajensi elämänpiiriään vaikuttamalla yhteiskunnallisesti, puolueessa, jopa valtakunnan politiikassa presidentin valitsijamiehenä ja ryhtyi palvelemaan yhteisöään myös juutalaisen seurakunnan hautausapuyhdis-

tyksessä. Chevra Kadishassa toimiminen kertoo myös tasapainosta omassa jumalasuhteessa: Seela Sellalla ei ole kuolemanpelkoa.

Perheessään Seela Sella otti vastuuta ennen kaikkea isoäitinä, kenties enemmän kuin äitinä. Hänestä kuoriutui ”bobe”, isoäiti jiddisiksi. Alusta asti hän osallistui tiiviisti tyttärensä Jonatanin hoitoon ja kasvatukseen, koska tytär Ilana oli yksinhuoltaja. Siinäkin hän tosin ilmoitti panevansa aina työnsä etusijalle. Hän auttaa silloin kun työt eivät estä. Hän myös hemmottelee lastenlapsiaan aidon isoäidin tapaan ja koettaa silottaa myös aikuisten lastensa taivalta monin tavoin. Seela Sella ei rajaa avun antamista ja kiinnostuksen osoittamista omaan perheeseensä. Hänelle lähimmäiset ovat muitakin kuin perheenjäseniä. Se näkyi esimerkiksi roolihahmo Lempi-tädille soitteissa työtöissä, joista tuli Seelan ystäviä.

Seela Sellan suuren suosion taustalla on aito omistautuminen asialle: hän on niin julkisesti kuin yksityisesti samanlainen, oma itsensä, joka haluaa olla näyttelijä. Sama asia kiteyttää hänen persoonallisuutensa: aitous ja läsnäoleminen. Ne ovat myös hänen taiteilijuutensa avaintekijät. Siksi hänen identiteettinsä on hyvin vahva. Hän on aina ensisijaisesti näyttelijä. Se ei ole yksinomaan ammatti-identiteetti vaan näyttelijyys kuuluu elämäntapaan. Seela Sella ei ole Stuart Hallin postmoderni henkilö, joka tuottaa uuden identiteetin joka tilanteeseen. Se on jollain tavalla kunniakysymys, antaa ihmisille se Seela, jota he odottavat. Näyttelijyys tulee läpi kaikessa puheessa, esimerkit Seela kaivaa työstään. Se näkyy myös hänen suhtautumisessa työhönsä eläkeläisenä. Hän pitää työstään niin paljon, ettei osaa pysyä lavalta poissa, vaikka voisi. Hänen aikataulunsa ovat nyt 2011–2012 niin kiireiset, että töistä on pitänyt jopa kieltäytyä, jotta vanhoista sitoumuksista voi pitää kiinni. Myös työväenluokka pysyy. Ulkonaiset seikat ovat muuttuneet – niin kuin Suomen työläistaustaisella keskiluokalla yleisesti – Seela Sellan ylellinen lammasturkki viestittää vaurautta ja itsestä huolehtimista, mutta Pispalan plikka on aina taustalla, vaalittuna. Vaikka näyttelijäidentiteetti onkin vahva, se millainen näyttelijä hän on, vaihtelee ja saa vaihdella. Hän voi olla vakava tai kepeä, aina tilanteen ja tarkoituksen mukaan. Välillä katsotaan asioita demarina, juutalaisena tai bobena; rooli voi vaihtua, mutta identiteetti pysyy.

Henkilökuvaa tavoittavassa elämäkerrassa Seela Sellan elämän *kokonaisuus* hahmotui: varhaisvaiheiden ja lapsuuskodin merkitys historiallisessa kontekstissaan, elä-

mänkulun merkittävät taitekohdat ja käyttäytymismallit. Johdannossa todettiin, että tämä tutkimus ei kartoita jokaista Eriksonin vaiheteorian kahdeksasta kriisistä. Tästä huolimatta Eriksonin teoria tarjoaa vielä yhden näkökulman Seelan viimeiseen elämänkaaren vaiheeseen. Erikson sanoo, että jokainen selvittämättä jäänyt kriisi syö pohjaa seuraavan ikävaiheen mahdollisuuksilta. Jos näin on, Seela Sella on selvittänyt kunkin ikäkauden kriisin onnistuneesti, koska nyt vanhuudessa nähtävissä on sitoutuminen omaan elämään, kiinnostus filosofisiin kysymyksiin ja ihmisiin sekä heidän asioihinsa yleisesti ja tyytyväisyys oman elämänsä saavutuksiin. Nähtävissä ei ole elämänkaaren loppupäätä, jossa hallitsisivat monelle vanhukselle tutut katkeruus ja tyytymättömyys, Eriksonin termein epätoivo avuttomuuden ja lähestyvän kuoleman edessä.⁵⁶¹ Viimeistä sanaa Sellan elämästä ei tietystikään vielä voi sanoa.

Tämä tutkimus ei pureutunut Seela Sellan yleisöön eikä hänen esitystensä vastaanottoon. Siksi nyt ei saatu vastausta sellaisiin kysymyksiin kuin mitä työläistäusta, julkinen poliittinen sitoutuminen tai juutalaisuus merkitsevät Sellan ihailijoille. Onko taustalla heille merkitystä? Toisenlainen tutkimusote voisi avata Sellan, hänen taiteensa ja hänen yleisönsä suhdetta.

Johdannossa annettiin suuri huomioarvo edellisten vuosisatojen biografiatyölle. Elämäkertoja kirjoitetaan edelleen, niiden parissa tuskaillaan ja toivotaan apua ja ohjeita. Tämäkin tutkimus osoittaa, että elämäkerta vaatii aina yksilöllistä käsittelytapaa. Yksi esimerkkibiografia ei voi ratkaista toisen biografian metodivalintoja. Tällä kertaa varhaisvaiheet korostuivat, koska tarinaan kuuluivat vahvasti näyttelijäidentiteetin syntyminen ja sen myötä intohimoinen suhde työhön. Henkilökuvan luominen oli tässä tutkimuksessa fokuksessa. Kokonaisuus ratkaisee, tavoitettiinko sitä, sillä lukija päättää itse, tuottaako henkilökuvan loppujen lopuksi henkilön saavutukset, luonteenpiirteet, elämäntehtävän toteuttaminen vai se, miten hän kohteli muita ihmisiä. Lukijalle elämäkerta on mielenkiintoinen jo sinänsä: riittävän kattavan aineiston pohjalta hänelle tarjoutuu mahdollisuus arvioida historian toimija – sekä kohteen että oman mittapuunsa mukaan.

---

⁵⁶¹ Erikson 1982, 64.

Leon Edel halusi muodostaa biografian periaatteet. Tavoite on kunnoitettava, kiehtova. Osoittaakseni arvostusta lajityypille, vastaan haasteeseen ja kiteytän mallin vielä Edeliäkin tiiviimmin, kolmen periaatteen muotoon:

1. Biografian tavoitteena on henkilökuvan rakentaminen.
2. Biografian kiehtovuus syntyy yhdistämällä elämän yksityinen alue julkiseen tai sosiaaliseen toimintaan. Ja lopuksi:
3. Biografia vaatii elämänkaaren kokonaisuutta, mikä tarkoittaa ennen kaikkea ihmiselämän kehityksen eli sen kipupisteiden, ei vain lopputuloksen eli saavutusten kuvaamista.

Lähteet

Seela Sellan yksityiskokoelma, tässä SSk

- Opintieni – muistiinpanoja kouluajaltani, 2. painos, Julkaisija Osakeyhtiö Valistus Helsinki, Raittiuskansan kirjapaino Oy 1944, päiväkirjan kirjoittanut Virtanen, Seela, SSk.
Koskinen, Hilpi 1997: EKL Pohjois-Hämeen/Pirkanmaan piirin sihteeri vuodet 1972-1993, SSk.
Koskinen, Hilpi: Muistoja äitini elämästä, SSk.
Koskinen, Hilpi: Eräs elämä, SSk.
Koskinen, Hilpi: Hilpi Koskinen SSk.
Koskinen, Hilpi. Aarre Salliselle, kirjeessä tietoja perheestä. SSk.
Opintokirja, Tampereen kansakoulut, Tammer-Paino 1944, SSk.
Laurila, Sinikka 12.1.2000. Sukuselvitys tehty Sääksmäen seurakunnan hallussa olevien historiakirjojen mukaan.
Koulu-, työ- ja vihkitodistukset, SSk.
Välikirjat, SSk.
Valokuva-albumit, SSk.
”Hilpi Virtanen – Hilpi Koskinen.” Laulunsanoja, SSk.
Kunniakirjat, SSk.
Leikekirjat eri vuosilta, SSk.
Runot, SSk.
Liuskat 1 ja 2, SSk.
Jäsenkirja 1970, SDP, SSk.
Sotilas Tuomas Stör’in jälkeläiset 1745-2000 (toim. Suontausta, Taisto) 2000. Kurki-Suontausta sukuyhdistys ry. 600 painettua teosta, nro 221. Gummeruksen kirjapaino Jyväskylä.
Martta Öhmanin Raamattu, SSk.
Maarit Tastula: Punainen lanka – vieraana näyttelijä Seela Sella. YLE TV2, video SSk.
Seela Sellan muistiinpanot Pitkä, musta ja tyylikäs -monologia varten. SSk.
Hämeenlinnan kaupunginteatteri, Info 5.4.2001 klo 16 Verstaassa -moniste, SSk.

Arkisto- ja muut alkuperäislähteet

- Työväen muistitietotoimikunta, sidos 336/31/1771, Tyark.
Tampereen poliisilaitoksen osoiterekisteri. Osoitekortisto Virta-Virtanen 1915-37 ja Osoitekortisto 1915-1937 E-Emblom, HMA.
Henkikirjat, Hämeen lääni, Tampere. H:533, H:554, KA.
Virtanen, Jaakko Asser, kantanortit, KA.
Hilpi Koskinen, virkatodistus, Tampereen ev.lut.seurakuntien keskusrekisteri, Tampere.
Valkeakosken punakaartin menetykset vuoden 1918 tapahtumissa. UPM Keskusarkisto.
Suomen Näyttelijäliitto, hallituksen pöytäkirja 4/1975, Teatterimuseo.
Oy Intermer AB:ta koskevat asiakirjat, Osakeyhtiö Uusi Suomi, US-yhtiöt kauppakirjat 1968-78, KA.
Anna-Liisa Anttilan valokuva-albumi, vieraskirja, Anttilan kokoelma.
Larmola, Yrjö 13.12.1992: Päiväkirjamerkintöjä Elis Sellasta vuosilta 1990-92. Painamaton, Yrjö Larmolan kokoelma.

Sellan teokset ja julkaistut tekstit

- Sella, Seela 2007: Se palaa!, WSOY Helsinki.
Sella, Seela: Jumala on mielen tietoa, teoksessa Krohn, Sven et al. 1979: Credo, mihin minä uskon, Jyväskylän kesän julkaisuja, Gummerus Helsinki.
Reunanen, Elisa ja Sella, Seela 1981: Luovaan itseilmaisuun, TSL.
Sella, Seela: Hyvä näyttelijä on aina vahvasti yksilö, Suomen Näyttelijäliitto, Jäsenlehti Ämyri 2/2001.

Painamattomat lähteet

Anttila, Kirsti 1976: Avioero suomalaisessa yhteiskunnassa, Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto.

Elis Agency Ky, Patentti- ja rekisterihallitus, Kaupparekisteri, rekisteriote 21.5.2012.

Juutinen, Hannele 2007: Suomen työläisnaisen uskontosuhde 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu, Helsingin yliopisto.

Stiller, Ruben: Identiteettiongelmia osa 787 eli: Ei minullakaan helppoa ole, Helsingin Suomi-Israel-Yhdistyksen luento 7.2.2012, muistiinpanot.

Tamminen, Leena 2007: Seela Sella seisaallaan -käsikirjoitus, KP-ideat.

Tamminen, Leena 2000: Pitkä, musta ja tyylikäs -käsikirjoitus, KP-ideat.

Utriainen, Jari 1982: Avoliitto ja avioero: yleisyydestä, yhteiskunnallisesta taustasta ja niihin kohdistetuista asenteista Suomessa, Sosiologian pro gradu, Helsingin yliopisto.

Haastattelut

Kaikki haastattelut on tehnyt Anne Mattsson. Aineisto tekijän hallussa.

Seela Sella 2009-2012
Ilana Sella 19.4.2011
Ariel Sella 23.8.2011, 25.2.2012
Yrjö ja Maija Larmola 31.8.2011
Anneli Miettinen sähköposti tekijälle 28.10.2009.
Jani ja Terttu Uhlenius 19.9.2011
Irja-Leena Liski 12.10.2011
Pirkko Laakso 12.10.2011, 18.1.2012
Kirsti Mäkinen 17.10.2011
Anna-Liisa Anttila 26.10.2011
Eeva-Liisa Tarvainen 26.10.2011
Harju Annu sähköposti tekijälle 25.10.2011.
Ari Sirén sähköpostit tekijälle 1.-3.11.2011
Jotaarkka Pennanen 1.12.2011
Eila Roine 9.12.2011
Kari Paukkunen 17.1.2012
Kyllikki Forssell 3.1.2012
Matti Länsiö sähköposti tekijälle 11.1.2012
Katri Mehto 25.1.2012
Laura Ruohonen 1.2.2012
Aviva Nemes-Jalkanen 28.2.2012
Karmela Belinki 15.3.2012
Gideon Bolotowsky 3.4.2012
Dan Kantor 5.4.2012
Timo Kallinen sähköposti tekijälle 11.4.2012

Sanoma- ja aikakauslehdet

Anna 1978
Demari (Suomen Sosialidemokraatti) 1979, 1980, 1982, 2012
Eeva 1979
Eläkkeensaaja 1989
Etelä-Suomen Sanomat 1984
Helsingin Sanomat 1961, 1974, 1980, 1981, 1984, 1985, 1987, 1990, 2011
Hokki 1982
Hufvudstadsbladet 1982
Hymy 1991
Ilta-Sanomat 1990, 1992
Iltaset 1974
Itä-Häme 1982
Jaana 1983
Kangasalan Sanomat 1959

Kodin kuvalehti 2009
Länsi-Savo 2001
Me Naiset 1981, 1983, 1985, 1991
Pirkkalainen 1985
Pohjanmaan kansa 1979
Satakunnan kansa 1983
Savon Sanomat 1984
Seura 1982, 2009
Shalom 1991
Teatteri 1973
Turun päivälehti 1964
Turun Sanomat 1961, 1962
Uusi Aura 1962, 1964
Uusimaa 1981
Uusi Suomi 1962, 1964, 1983
Ylivieska 1982
Viuhka 1962

Kirjallisuus

- Aro Pirkko, Hentilä, Marja-Liisa ja Nissinen, Irma (työryhmä) 1995: Työläisnaisen tarina, Sosiaalidemokraattiset naiset, Helsinki.
- Bowlby, John 1991: Charles Darwin. A New Biography. Pimlico Edition. Butler and Tanner Ltd, Frome and London.
- Caine, Barbara 2010: Biography and History, Palgrave Macmillan New York.
- Csikszentmihalyi, Mihaly 1996: Creativity. Flow and the Psychology of Discovery and Invention. HarperCollins Publishers, NY.
- Davis, Tracy C. 1991: Actresses as Working Women: Their Social Identity in Victorian Society, Verkkokirja Taylor & Francis.
- Dunderfelt, Tony 2011: Elämänkaaripsykologia, WSOYpro Helsinki.
- Erikson, Erik H. 1966: Nuori Luther, Weilin&Göös Helsinki.
- Erikson, Erik H. 1982: The Life Cycle Completed, W.W. Norton & Company, New York, NY.
- Eskola, Katarina ja Koskimies, Satu 1992: 50-luvun tytöt, WSOY Helsinki.
- Ferres, Kay: Gender, Biography, and the Public Sphere, Teoksessa Mapping Lives, The Uses of Biography, (toim. France, Peter ja St. Clair, William) 2002, the British Academy, Oxford University Press.
- Frankl, Viktor E. 2010 (1959) (suom. Jokinen, Osmo ja Sandborg, Eila): Ihmisyyden rajalla, Otava Helsinki.
- Ganzfried, Solomon 1927 (transl. Goldin, Hyman): Code of Jewish Law, Hebrew Publishing Company New York.
- Hall, Stuart (suom. toim. Lehtonen, Mikko ja Herkman, Juha) 1999: Identiteetti, Vastapaino Tampere.
- Harjula, Kristiina 1992: Unelma Pispalasta, Pispalan asukasyhdistys ry. Tampereen kaupunki.
- Harviainen, Tapani ja Illman, Karl-Johan (toim.) 1998: Juutalainen kulttuuri, Otava Helsinki.
- Heikkilä, Ritva 1998: Ida Aalberg, Näyttelijä Jumalan armosta, WSOY Helsinki.
- Holmes, Richard: The Proper Study?, teoksessa Mapping Lives. The Uses of Biography, (toim. France, Peter ja St. Clair, William) 2002, the British Academy, Oxford University Press.
- Houni, Pia (toim.) 2006: Liisi Tandefelt – monessa roolissa, Gummerus Helsinki.
- Houni, Pia 2000: Näyttelijäidentiteetti. Tulkintoja omaelämäkerrallisista puhenäkökulmista, Acta Senica 5, Teatterikorkeakoulu Helsinki.
- Hulmi, Heli 1997: Seela ja tähti, WSOY Helsinki.
- Ihanus, Juhani (toim.) 1997: Psykoterapiat eilen ja tänään, Yliopistopaino Helsinki.
- Ihanus, Juhani 2000: Vastaanottoja. Therapiea säätiö 40 vuotta, Therapie-säätiö Helsinki.
- Jung, C.G. 1990 (1961), suom. Rutanen, Mirja (1982 painoksesta): Unia, ajatuksia, muistikuvia, WSOY Helsinki.
- Kaarninen, Mervi 2008: Punaorvot 1918, Minerva Helsinki/Jyväskylä.
- Kaarninen, Mervi ja Pekka 2002: Sivistyksen portti, Ylioppilastutkinnon historiaa, Otava Helsinki.
- Kalela, Jorma: Muistitiedon näkökulma historiaan, teoksessa: Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä (toim. Fingerroos, Outi et al). 2006. SKS Helsinki.
- Katsarova, Vesela: The Woman Artist as Viewed by the Woman Novelist: George Eliot, Virginia Woolf, Doris Lessing, Gender Studies issue: 03/2004.

- Kallinen, Timo 2001: Näyttämötaiteilijasta teatterityöntekijäksi. Miten moderni tavoitti suomalaisen teatterikoulutuksen, Teatterikorkeakoulu Helsinki.
- Kallio, Seppo 1995: Halimaan asemakylä. Kangasalan aseman historiaa. Kangasalan asemaseudun omakotiyhdistys ry.
- Karhunen, Paula 1993: Näyttämötaiteilija Suomessa, Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980-90-luvun vaihteessa, Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 17, Painatuskeskus Helsinki.
- Keinänen, Nely (toim.) 2010: Shakespeare Suomessa, WSOY Helsinki.
- Kertomus Suomen teatterikoulun kannatusosakeyhtiön toiminnasta v. 1957, Helsinki 1958, KK:n kirjapaino.
- Kinnunen, Hilikka ja Kukkonen, Aino 2005: Prima Donna, WSOY Helsinki.
- Korhonen, Merja 2007: Elämäkulkupsykologian näkemys yksilön kehitykseen – muutos ja kehitystekijät. Psykologian laitos, Joensuun yliopisto. Osa tutkimusprojektia: Perho, Hannu ja Korhonen, Merja (1990-1995): Naisten ja miesten elämäkulku ja elämäntilanne keski-ikäisillä. Suomen Akatemia.
- Kuismin, Anna: Hänen itsensä kertomana. 1800-luvun kansanihmiset ja oman elämän kirjoitus. Teoksessa Lukeva ja kirjoittava työläinen (toim. Salmi-Niklander, Kirsti et al.) 2010, Väki voimakas nro 23, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Kuparinen, Eero 2008: Antisemitismin musta kirja: juutalaisvainojen pitkä historia, Atena Helsinki.
- Laatto, Ritva: Yksityisiä mietteitä puheenjohtajakaudelta, Kaje 1/90, Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Lahtinen, Outi: Mitä aalto jättää jälkeensä – kuinka kirjoittaa teatteriesityksestä?. Teoksessa Taidekriittikin perusteet (toim. Heikkilä, Martta) 2012, Gaudeamus Helsinki.
- Lee, Hermione 2009: Biography. A Very Short Introduction. New York: Oxford UP.
- Lehtimäki, Markku: Elämäkertamuodon itsereflektio: fiktiiviset ja visuaaliset keinot Edmund Morrisin Reagan-biografiassa Dutch. Teoksessa Merkkejä ja symboleja (toim. M. Lehtinen) 2002. The University Press Tampere.
- Lounela, Pekka ja Tainio, Ilona 1988: Mauno Manninen ja hänen intiimi teatterinsa, Tammi Helsinki.
- Lång, Reija: Kirjailijuus välitilassa. Mäkitupalaisen tytär 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kirjallisella kentällä. Teoksessa: Lukeva ja kirjoittava työläinen (toim. Salmi-Niklander, Kirsti et al.) 2010, Väki voimakas nro 23, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura.
- Lähteenmäki, Maria 1995: Mahdollisuuksien aika, Työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1920-30-luvun Suomessa, Gummerus Helsinki.
- Mattsson, Anne 2000: Sylvi Kekkosen elämäkerta, Art House Helsinki.
- Meri, Lauri 2005: Näyttelijät sodan varjossa, Teatterikoulun ensimmäinen kurssi 1943-1945, Otava Helsinki.
- Mykkänen, Marja Kaarina (toim.) 1996: Raivoisat ruusut: teatteriseikkailu, Pohjoinen Oulu.
- Nadel, Ira Bruce 1985: Biography: Fiction, Fact and Form. The Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke.
- Otavan kirjallisuustieto 1990. Otava Helsinki.
- Paavolainen, Jaakko: Poliittisen elämäkertatutkimuksen ongelmia, Teoksessa Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. (toim. Kurth & Soikkanen) 2006, Turun yliopisto, Turku.
- Packalén, Eva: ”Enemmän funkista Reino!” Design Helsinki-elokuviissa, Sofia 1/2012 Helsingin kaupunginmuseon asiakaslehti.
- Pennanen, Jotaarkka 2010: Elämää pienempi näytelmä, Like Helsinki.
- Peter Gayn johdanto teoksessa Gedo, John E. 1983: Portrait of the Artist, Psychoanalysis of Creativity and its Vicissitudes, The Guilford Press.
- Plutarkhos 2001: Kuuluisien miesten elämäkertoja, Kalle Suurosen suomennos, 3. painos, WSOY Helsinki.
- Portelli, Alessandro: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa: Muistitietotutkimus – Metodologisia kysymyksiä (toim. Fingerroos, Outi et al) 2006, SKS Helsinki.
- Pakkanen, Outi 1985: Rakas Emmi, Otava Helsinki.
- Pulma, Panu: Sortuvien toiveiden kaupunki. Teoksessa Pääkaupungin kuva, luentoja Helsingin historiasta (Mattsson, Otto ja Sunell Milka toim.) 2000, Helsingin kaupunginmuseo.
- Puntilla, L. A.: Elämäkerta historiallisena tutkimuksena. Teoksessa Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. (toim. Kurth & Soikkanen) 2006, Turun yliopisto, Turku.
- Puurunen, Sakari 1954: Teatterialalleko? – Näyttelijäksi? – Ohjaajaksi? – Lavastajaksi? Suomen Teatterikoulun julkaisuja n:o 2. Helsinki, KK:n kirjapaino.
- Radioteatteri 30 vuotta: 1948-1978, Yleisradio Helsinki 1978.

- Rajala, Panu 1995: Titaanien teatteri, Tampereen Työväen Teatteri 1918-1964, Tammer-paino, Tampere.
- Rankkala, Marja 1974: Näyttelijä radiossa. Haastatteluja. Esan Kirjapaino Oy Lahti.
- Renvall, Pentti 1965: Nykyajan historiantutkimus, WSOY Helsinki.
- Saarikoski, Vesa: ”Irrationalismiin” ja näkökulman haasteet elämäkertatutkimuksessa. Teoksessa Yksilö ja yhteisö. Henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. (toim. Kurth & Soikkanen) 2006, Turun yliopisto, Turku.
- Saarikoski, Vesa: Mielekkyyttä etsimässä: P(ale)oliittinen historia on kuollut – eläköön poliittinen historia, Ajankohta, Poliittisen historian vuosikirja 2001 (toim. Katainen, Elina), Poliittinen historia, Helsingin ja Turun yliopistot.
- Salokangas, Raimo 1996: Aikansa oloinen, Yleisradion historia 2. osa, Yleisradio, WSOY Helsinki.
- Seppälä, Mikko-Olavi ja Tanskanen, Katri (toim.) 2010: Suomen teatteri ja draama, Like Helsinki.
- Stansky, Peter & Abrahams, William 1973, 1979: The Unknown Orwell ja Orwell: The Transformation. Constable London.
- Sulkunen, Irma 1989: Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen. Hanki ja jää Helsinki.
- Sulkunen, Irma 1995: Mandi Granfelt ja kutsumusten ristiriita, Hanki ja jää Helsinki.
- Sulkunen, Irma 1999: Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700-1800-luvulla. Hanki ja jää Helsinki.
- Suutela, Hanna ja Palander, Misa (toim.) 2005: Seiskytluvun teatterin moninaiset äänet, Like Helsinki.
- Syvöja, Hannu 2004: Kansakoulu – suomalaisten kasvattaja. PS-kustannus Jyväskylä.
- Terho, Henri et al. 2006: Teatteria Turussa 1940-luvulta 1970-luvulle, Turun yliopisto Turku.
- The New Encyclopaedia Britannica, Volume 11, Micropaedia, theatre, 15th edition 1991, printed in USA.
- Turunen, E. Kari 1996: Elämänkaari ja kriisit, Atena Jyväskylä.
- Uhlenius, Jani 1997: Säestäjä, Tammi Helsinki.
- Vuorinen, Olli 1972: Valkeakosken historia osa 1. Tehdaskylästä kaupungiksi. Valkeakosken kaupunki, Valkeakoski.

Internet

- <http://www.nayttelijaliitto.fi/jasenyys>. Luettu 15.11.2011.
- SDP:n puoluekokous 1984. http://www.tyark.fi/lists/sdp_ptk_1984_s103-198.pdf. Luettu 11.11.2011.
- Kansallisbiografia, artikkelit: Elis ja Seela Sella, <http://www.kansallisbiografia.fi/libproxy.helsinki.fi/kb/artikkeli/9395/> sekä artikkelit henkilöistä Wilho Ilmari, Ella Eronen, Emmi Jurkka ja Väinö F. Virtanen.
- <http://lukiot.tampere.fi/tammerkoski100vuotta/historian%20havinaa.htm>. Luettu 7.11.2011.
- <http://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu.html>, Luettu 18.10.2011.
- <http://muse.jhu.edu/journals/tj/summary/v062/62.2.zamir.html>, Luettu 25.10.2011.
- Tastula, Maarit 2001: Vappu Jurkan haastattelu. Punainen lanka TV2 ajankohtaisohjelmat. YLE:n Elävä arkisto, <http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=5&ag=115&t=554&a=2065>, Katsottu 9.5.2011.
- Gustafsson, Markku: Miten minusta tuli minä, Seela Sella, http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/miten_minusta_tuli_mina_seela_sella_37534.html#media=37536, Katsottu 17.1.2012.
- http://yle.fi/vaalit/tulospalvelu/2012/presidentinvaali/ensimmainen_vaali/ehdokkaiden_kannatus.html, Luettu 8.2.2012.
- http://www.ekumenia.fi/naiset_ja_ekumenia/abrahamin_tyttaret_-_vai_eevan/abrahamin_tyttaret_nainen_jumalan_kuvana/. Luettu 31.8.2011.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6413. 2010. Helsinki: Tilastokeskus [Luettu: 16.8.2011].
- Elis Agency ky kauppaketerissä 1977-2005. <http://www.kauppalehti.fi/yritykset/yritys/elis+agency+kommandiitti+yhtio+elis+sella+ja+tauno+henrik+koskinen/01987863>, Luettu 14.5.2012.
- Jeddi Hasanin muistokirjoitus, HS 2003, <http://muistot.hs.fi/muistokirjoitus/602/jeddi-hasan>, Luettu 7.5.2012.
- Talonen, Terttu: Seela Sellan haastattelu, <http://yle.fi/kotikatsomo/sella.html>, Luettu 28.4.2011
- <http://muistikuvaputki.yle.fi/muistot/%2A/613?page=19>, Katsottu 12.4.2012.
- Saloranta, Sari, Demari.fi <http://www.demari.fi/uutispaiva-demari/kulttuuri/teatteriatanssi/4763-seela-sella-75-qvaltio-saisi-olla-kiitollinen-etta-vanhat-ihmiset-tekevatoitaq>, Luettu 8.2.2012.

Liite 1

Kronologia Seela Sella

1930

1936 syntyy

1937 Puuvillatehtaankatu

1938 Pispalaan

1940

1942 päättää ryhtyä näyttelijäksi

1944 kansakouluun (Pispan koulu)

1945 Toivon liiton jäsen (raittiuslupaus)

1946? äiti uusiin naimisiin

1948 Martta-mummo kuolee, oppikouluun (Treen tyttökoulu), muutto Kangasalle

1949 päättää mennä Teatterikouluun

1950

1953 rippikoulu

1954 kuukauden työharjoittelu (kesäkuu) Tammer-tehtaat, Kiilahihnaosasto, lukio (Treen tyttölyseo)

1955 Teiniliiton teinijohtajakurssi, Tampereen kaupunginkirjaston Teiniteatteri

1957 YO, Teatterikoulu

1958 nenäleikkaus

1957 valmistuu, Hämeenlinnan kaupunginteatteri

1960

1961 Turun kaupunginteatteri, Elis

1962 naimisiin

1964 Ilana

1965, muutto Helsinkiin (Runeberginkatu), Intimiteatteri

1967 Ariel

1969 Elis ja lapset muuttavat Turkuun, aviokriisi

1970

1970 SDP:n jäsen, Elis ja lapset Helsinkiin?, kääntyminen juutalaiseksi

1971 Radioteatteri, keikkaa Intimiin, Metsälä

1975 freelancer

1976 Juutalaisen runon ja laulun ilta

1977-93? Raamatun runoutta, S'brent – Se palaa, Se velvoittaa

1980

1983 monologi Annie Wobblers

1984 Kullervo, Yksinpuhuja TV-näytelmä

198? Lausujaliiton pj.

1980-l. opetustehtäviä, Mannerheimintie, Perustie

1988 Mauno Koiviston valitsijamies

1989-1990 Suomen Lausujain Liiton hallituksen puheenjohtajana

1990

1990 Kansallisteatteri

1992 Elis kuolee

1997 Ariel naimisiin

1998 taiteilijaprofessori, opetustehtäviä, Kansallisteatterissa johtajan ja näyttelijöiden välisenä sovittelijana

2000

2000 Sylvän kamari, Pitkä, musta ja tyylikäs, Alfred Kordelinin säätiön palkinto

2003 eläkkeelle 67-vuotiaana Kansallisteatterista

2006 äiti kuolee

2007 Seela Sella seisaallaan

2009 Näyttämötaiteen valtionpalkinto

2010

2011 Hannah ja rakkaus, Teatterikorkeakoulun 1. alumni

